Avd: .....

Grupp: .....

Mål: .....

I = XI

15 febr. 1951 – 30 juni 1954

1.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 15 februari 1951.
P 2.
Förtroligt.

INK. REPR. I BONN
D. No II 114
19.2 1951
R 18 lt

M. M.:
I Schwarzwald, 27 km bortom Offenburg, d.v.s. ca. 440 km fran Köln.

Broder,

Inrikesdepartementet har mottagit i översättning bifogade på ungerska avfattade brev från en ingenjör Vas-Gheorg PETER-KOHNS-ELEKTRO-RADIO, i Haslach im Kinzigthal. Brevskrivaren uppger, som Du finner, att han senast i oktober 1948 jämte Raoul Wallenberg befunnit sig i ett fångläger i Rumänien. Jag får be Dig på lämpligt sätt taga kontakt med brevskrivaren.

./.

Efter den senaste tidens häftiga orosyttringar i Wallenbergssaken, varom Du säkert har kännedom från tidningarna här, är en viss försiktighet av nöden. Jag skulle vilja framkasta, att Rydbeck eller Damgren reste till Haslach im Kinzigthal och personligen talade med brevskrivaren. Att denne så eftertryckligt framhäver sitt utblottade tillstånd kan vara en misstänkt omständighet men behöver ingalunda vara det. När vi genom Er fått veta vad ungraren ifråga har att förtälja uppkommer så frågan om han eventuellt ska tas hit för att höras av den eller dem, som specialiserat sig på frågan.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén K u m l i n,
Bonn, p.t. Köln.

Bil. hbr. Dahlman-Kumlin, 15.2.51.

Avskrift av avskrift.

Haslach i.K. 1951 -II.5.

Achtung!!! Sehr wichtig!!!
Bitte von ungarischem Dolmetscher übersetzen lassen.

Avskrift av översättning.

Herr Inrikesminister!

Var god genast underrätta Raoul Wallenbergs (1944 svensk konsul i Budapest) släktingar att densamme ännu i dag befinner sig i livet. Från den 26 januari 1945 till 17 oktober 1948 var jag tillsammans med honom deporterad i ett politiskt rumänskt läger, varifrån han lyckades fly den 17 oktober 1948. Jag har viktiga nyheter att meddela från Konsuln men kan endast göra detta personligen. Jag kan komma till Stockholm på några dagar för att berätta allt, förfärliga dagar och mycket lidande. Jag behöver hjälp för att kunna kläda mig, ty jag är fullständigt utan kläder såsom jag var då jag flydde och har inga kontanta medel. Anhåller om snart svar telegram eller rekommenderat brev.

Högaktningsfullt

(oläsl. underskrift)

Avskrift.

Adress:

Ing. Vas-Gheorg
Radio Inginer
PETER-KOHNS-ELEKTRO-RADIO Haslach im Kinzigthal,
DEUTSCHLAND

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

R 18 Ex

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951 ANDRA KAMMAREN Nr 8

Tisdagen den 27 februari.

Interpellation ang. redogörelse för efterforskningarna efter Raoul Wallenberg.

Ordet lämnades på begäran till

Fru GÄRDE WIDEMAR, som anförde: Herr talman! Legationssekreteraren Raoul Wallenbergs öde har åter genom de motstridiga uppgifter, som framkommit under den senaste tidens offentliga diskussion i ärendet, kommit i förgrunden för allmänhetens intresse. Å ena sidan uppges, att utrikesdepartementet redan tidigt erhållit underrättelser om att Wallenberg befunne sig i livet, men att departementet icke visat erforderlig energi för att skapa klarhet över hans försvinnande och bringa honom undsättning; å andra sidan har uppgivits att utrikesdepartementet icke erhållit dessa underrättelser och därför icke kunnat visa större aktivitet än som skett för att bringa Wallenberg hjälp. Tydligast framträder denna motstridighet i de underrättelser rörande Raoul Wallenberg, som enligt uppgift lämnats av Mme Kollontay, men vilkas förekomst utrikesdepartementet synes ha varit i oklarhet om. Dessa förhållanden göra, att allmänhetens förtroende för de ansvariga myndigheterna lätt kan avtrubbas eller undergrävas.

En fråga av stort intresse i detta sammanhang gäller, vad Sveriges representation i Moskva uträttat eller kunnat uträtta för att söka undsätta Raoul Wallenberg. Säkerligem skulle det verka lugnande på en vidsträckt opinion i vårt land, om utrikesministern kunde påvisa, att man på ansvarigt håll härutinnan vidtagit alla de åtgärder, som varit möjliga. Även behöver klargöras, om utrikesdepartementet härvid arbetat i samförstånd med icke endast Raoul Wallenbergs familj utan även den för ändamålet konstituerade Wallenbergskom-

mittén.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa följande fråga:

Är utrikesministern i tillfälle att lämna en fullständig redogörelse för hur efterforskningarna efter Raoul Wallenberg bedrivits och för vilka åtgärder, som vidtagits för att så effektivt och snabbt som möjligt söka rädda honom?

Denna anhållan bordlades.

Hamburg den 2 mars 1951.

2 bil.

Överlämnas vördsamt av Konsulatet i Hamburg till Envoyén R. Kumlin.

INK. REPP. I BONN.
D. No VIII 119
5/3 1951
AVD. R | C.R. 18 | MAL. Gel

Herr Utrikesråd,

Åberopande mitt brev av gårdagen till baron Lagerfelt ber jag få överlämna en uppteckning av Evangeliska Fosterlandsstiftelsens pastor i Lübeck, Hansson. Samtalet med Wass hade tolkats från franska av en Lübeckerpolis, vilken utfäst sig till diskretion. ./1

Vidare närslutas anteckningar från ett samtal Rydbeck, som är här på genomresa till Bonn, och jag i dag haft med Wass här på konsulatet. ./2

Den beskrivning, Wass givit på Wallenbergs utseende, och några av de viktigare uppgifter han lämnat i övrigt, stämma ju ganska bra överens med vad vi erfarit från Stockholm i dag.

Huruvida detta spår verkligen kan väntas giva något, kan nog blott avgöras av dem, som äro väl insatta i ärendet och som ha möjlighet att rådfråga släkt och bekanta till Wallenberg. Huruvida Wallenbergs öden i Ungern gestaltat sig, som nu uppgivits, kan väl också endast bedömas, om några parallella uppgifter finnas från andra håll.

Wass är synbarligen intresserad av att resa på några dagar till Sverige. Han säger vidare, att han möjligen skulle kunna hjälpa till med en kontakt med Wallenberg, men han ville då icke resa längre än till Ungern. Han förklarar sig vara ekonomiskt desintresserad, men ville gärna hjälpa till att få Wallenberg ut. Om detta lyckades, räknade Wass dock med något slag av kompensation.

Vi ha icke på detta stadium kunnat komma till någon

Herr Utrikesrådet S. Dahlman,
S t o c k h o l m.
Bhl/Wi

bestämd mening om Wass' avsikter eller i vad mån han bör skänkas förtroende. Självfallet kan han vara utsänd, eventuellt för att avleda uppmärksamheten från andra trakter.

Dock anse vi icke, att Wass för närvarande kan avvisas. Det intyg han fått av IRO i Sydtyskland synes vara i ordning. Han har tillsvidare anvisats rum på ett enkelt pensionat nära konsulatet och har erhållit medel till mat.

Om det skulle visa sig önskvärt, att någon person, insatt i förhållandena kring Wallenberg, komme hit för mera ingående förhör med Wass, är det nog bäst, att samtal föras på ungerska eller rumänska. Edsvuren tolk, åtminstone i rumänska, finnes här.

(T. Bergendahl).

Personalbeskrivning
på R. Wallenberg, lämnad av Wass.

x)
30-33 år gammal, mörk, 1,75 m. lång, smal med stora, tjocka läppar utan mustasch (först hade han skägg). Händer normala. Hade tidigare en guldring (utseende). Tänderna goda utan guld. Inga särskilda kännemärken i ansiktet eljest. Wallenberg sade sig ha en farbror, som är i en bank, bosatt vid en gata med Svea eller Suède uti (Vid Sveavägen tydligen ingen familjemedlem nu). Raoul hade sagt, att fadern vore död.

Wallenberg skulle ha dömts i Rumänien.

Wass och Wallenberg spelade schack i fängelset, i vilket spel Wallenberg varit skicklig. Wallenberg hade sagt sig vara utbildad arkitekt. Vidare hade han studerat vid Sorbonne, vistats i München, i Grekland, Japan, U.S.A. (där en konsul Johnsson fanns, vilken varit den, som förmedlat Wallenbergs anställning i Budapest Wallenberg talade bra ryska och andra språk.

Referenser, uppgivna av Wass:

Exkonung Michael, nu bosatt i Lausanne. Wass var hos honom som pilot 7 månader (formellt i armén).

Brodern Geza Wass, bosatt i Metz, arbetar i Usines métalliques i Contaigne (nära Metz) sedan 1948.

En svåger Surdu I. Cuza är läkare (rättsmedicin), han är bosatt i förstaden Dobra vid Sibiu (Hermannstadt). Denne hade ibland att göra med fängelset.

Wass egna öden efter flykten ur Rumänien.

Wass flydde 1949 i december till Ungern, därifrån till Wien (franska zonen), kom senare till främlingslegionen, men refuserades där 1950 i maj, arbetade sedan i Frankrike. Rumänska regeringen begärde hans extradition. Wass arresterades och satt i fängelse i Metz, blev dock 28.8.50 utsläppt, sedan bodde han hos

x) vid första sammanträffandet före påsk 1945.

Bhl/Wi

en i Metz bosatt broder. Därefter blev Wass utvisad, kom till Neuenbürg i Tyskland.

Därifrån skrev han ett brev till Utrikesdepartementet (2 eller 6 februari).

Reste vidare till Stuttgart. Där sade man, att det största svenska konsulatet funnes i Lübeck, varför Wass "liftade" dit.

Wass synes angelägen, att intet om hans resor skall komma till franska myndigheters kännedom.

Hamburg den 2 mars 1951.

Avskrift.

P r o t o k o l l, fört vid samtal mellan Pastor Albin Hansson, Lübeck, och herr Gheorghe Wass, i Svenska Kyrkan i Lübeck den 1 mars 1951.

Herr Gheorghe Wass, i fängelset kallad Rogowski, född den 13/11 1911 i Simeria, Siebenbürgen, inträffade i dag, den 1 mars, här i Svenska Kyrkan i Lübeck. Som legitimation förelade han ett intyg från IRO i Neuenbürg/Württ. om att han där den 12/2 1951 inställt sig i o. f. sin registrering.

Då han talade en mycket begränsad tyska, avlade han följande berättelse på franska, som av fransk tolk översattes till tyska:

Ich war 4 Jahre mit Raoul Wallenberg, i fängelset kallad Wissinowski, in demselben politischen Gefängnis in Sibiu (Karpathen),(Strasse Sürii nr. 16 I Stock Zim. 8) ein kleiner Ort etwa 150 km von der ungarischen Grenze entfernt belegen. Ich war schon vor dieser Zeit mit Wallenberg zusammen im Camp Foscani gewesen, etwa 2 Monate, ohne es zu wissen und ohne ihn zu kennen. Dies haben wir erst später festgestellt. Ich traf Herrn Wallenberg zuerst im Krankenrevier. Er ist ein Mann, der 1,75 gross ist, dunkelhäutig und mit braunschwarzem Haar und starken vollen Lippen. Herr W. wurde im Gefängnis allgemein nur "Der Jude" genannt, von den Direktoren, dem Personal und den Mitgefangenen. 1946 gab es in Rumänien sehr wenig zu essen und als ich W. in der Krankenstube traf, machte er einen stark abgemagerten, hinfälligen und heruntergekommenen Eindruck. Um diese Zeit hatte ich Arbeit in der Röntgenabteilung des Krankenreviers und es wurde mir bekannt, dass täglich 5/6 Leute an den Folgen von Hunger starben. Ich war der einzige Mensch im Gefängnis ausser Wallenberg, der französisch sprach, wodurch wir miteinander bekannt wurden. W. sprach auch russisch gut, welche Sprache ich doch nicht gelernt hatte. W. sprach gern französisch und so geläufig wie ein Franzose, sodass wir uns oft unterhielten und auch gern mal eine Partie Schach spielten. Es war also um die Osterzeit 1946, als wir uns, wie gesagt, zuerst im Krankenrevier des Gefängnisses trafen. Wir haben dann bald eine Art Freundschaft geschlossen, weil wir uns gut verstanden haben und gemeinsame geistige Interessen hatten. Ich

erhielt dann und wann Pakete von meinen Angehörigen und teilte den Inhalt gern mit Wallenberg. Zu Herrn W. kamen öfter zwei Herren der MGB, die bei ihm englische Stunden nahmen. Ebenso auch die Kinder des Gefängnisdirektors.

Als sich mir 1949 ganz zufällig eine Gelegenheit zur Flucht bot, war es mir schmerzlich W. zurücklassen zu müssen. Ich hatte öfter Arbeit ausser dem Hause, die aber immer unter scharfer Bewachung stand, sodass ich nie an eine Fluchtmöglichkeit gedacht hatte und auch nicht mit W. darüber gesprochen habe. Für mich kam dann, wie gesagt, ganz zufällig Gelegenheit zur Flucht.

Herr W. war in einem recht komfortablen Zimmer untergebracht und hatte es also wohnlich ganz gut. Aber die Verpflegung war damals knapp, die doch jetzt vielleicht besser geworden ist. W. konnte täglich eine Stunde allein spazieren gehen, innerhalb eines eingefriedigten Platzes natürlich nur.

Herr Wallenberg ist zu 10 Jahren Zwangsarbeit verurteilt worden, weil ihm zur Last gelegt wurde, mit der GESTAPO zusammengearbeitet zu haben.

Ich hatte Gelegenheit, oft mit W. zusammen zu treffen im Gefängnis, konnte mich überall frei bewegen, weil ich gut angeschrieben war beim Personal. Mein Schwager, der Gerichtsarzt war, und meine Schwester wohnten in dem Ort Sibiu, wodurch ich gewisse Vorteile hatte. W. freute sich immer, wenn er französisch sprechen konnte, er erzählte mir einmal, dass er einige Trimester in Sorbonne studiert hatte.

Als ich zuerst die Geschichte von Wallenbergs Verhaftung hörte, konnte ich ihm kaum glauben, was er erzählte. Ende Januar 1945, als der Russe Budapest besetzt hatte, befanden sich im schwedischen Konsulat grosse Mengen Wertsachen - etwa 80 Kg. - an Schmuck, Gold und Edelsteinen, die dort von schwedisch stämmigen /?/ Juden hinterlegt waren. Da in der Zeit der deutschen Besetzung Wallenberg ein Auto abhanden gekommen war - wahrscheinlich gestohlen oder beschlagnahmt - hatte er einen grossen Teil Sachen nach Weisslowitsch /?/ gebracht. Wallenberg hatte damals schon verschiedene Sachen in seinem Büro vermisst.

Ich, Wass, bin der Meinung, dass Wallenberg ein Opfer russischen Raubes geworden ist, doch hat man ihm unterstellt, dass er mit der GESTAPO konspiriert haben sollte und auf Grund dieser falschen Belastung brachte man ihn ins Gefängnis. Dies ging folgen-

dermassen vor sich: Herr Wallenberg wollte mit General Malimowitsch sprechen, in schwedischen Angelegenheiten. Er fuhr zusammen mit drei GPU-Offizieren im Auto nach Debritzen/Debritschin?/. Dort angelangt fuhr man auf einen Kasernenhof und die 3 Offiziere stiegen aus. Sie baten Wallenberg, einen Augenblick zu warten, sie würden "nach oben" gehen /in die Kaserne wahrscheinlich/ und bald zurückkommen. Nach einiger Zeit trat ein Posten an das Auto heran und fragte, was und wohin er wolle. W. antwortete, dass er auf drei Offiziere wartete. Darauf der Posten: "Hier sind keine Offiziere, dies ist eine Kaserne - suchen Sie irgendwelche Zivilisten hier?"W. war ausgestiegen und der Posten forderte ihn auf, mitzukommen. "Nehmen Sie Ihr Gepäck und kommen Sie mit","Ich habe kein Gepäck", erwiderte Wallenberg. "Gewiss, da steht ja Ihr Koffer , nehmen Sie ihn nur mit" - der Posten. Es war ein kleiner Koffer, der, von W. unbemerkt, im Auto stand, und von dem man nun behauptete, es sei sein, Sein Gepäck. Man öffnete später den Koffer und es befand sich darin Munition, Handgranaten u.s.w.

W. wurde arrestiert und nach Oradia gebracht, wo er,teilweise unter Tortur, verhört wurde und wo man ihm unterstellte, einen Koffer mit Handgranaten, Munition u.s.w. bei sich gehabt zu haben.

In Oradia wurde W. ungefähr einen Monat festgehalten und wiederholt verhört - von der G.P.U. W. hatte die GPU gebeten, ihn in Ungarn zu lassen, weil er dort seine Aufgabe und viele Bekannte hatte.

Nach den Verhören in Oradia wurde W. nach Focsani in Rumänien gebracht, wo er 2/3 Monate im Camp war. Man hat ihm dann unterstellt, dass er die Absicht gehabt habe, die Kaserne in Debritschin in die Luft zu sprengen, weshalb er zu 10 Jahren Zwangsarbeit verurteilt wurde.

Als Beispiel für die gute Haltung und Furchtlosigkeit Wallenbergs kann ich nur sagen, dass W. schon einmal an einer Mauer gestellt worden ist, mit der Drohung, dass er erschossen werden sollte, was jedoch nur mit einem Lächeln von Wallenberg aufgenommen wurde.

1948 kam eine internationale Kommission ins Gefängnis nach Sibiu. Da wurden doch vorher die meisten Gefangenen abtransportiert, unter dem Vorwand, dass sie bei Holzladungen mitarbeiten sollten. Es blieben nur etwa 11 Leute im Gefängnis zurück, während der Zeit als die intern. Kommission zum Besuch kam. Später kamen dann die früher abtransportierten Gefangenen zurück.

Ich kann meinen Bericht nur wie folgt zusammenfassen:

1. Ich weiss genau den Aufenthaltsort von W.
2. Es gibt bestimmt Mittel und Wege, W. nach dem Westen zu bringen.
3. Dabei ist doch zu bedenken, dass W. keine zivile Kleidung trägt, sondern alte Militärsachen.
4. und ferner zu bedenken, dass er keine Geldmittel hat und deshalb nicht weit kommen kann.

Der sehr versteckt kleine Ort Sibiu liegt, wie gesagt, etwa 150 km von der ungarischen Grenze entfernt - ist W. in Ungarn, ist er auch gerettet.

Ich möchte glauben, dass noch etwa 50.000 Juden in Ungarn sind und vielen von ihnen hat W. in der Zeit der deutschen Besetzung geholfen und manchen das Leben gerettet. Alle diese Menschen würden gern etwas für W. tun.

Ich bin 1949 aus dem Gefängnis geflohen und bin über die Grenze nach Ungarn gegangen.

Wenn bezügl. meines Berichtes irgendwelche Zweifel bestehen, kann ich nur darum bitten, bei Herrn Johnsson in Stockholm nachzufragen, dem W. 1944 einen Brief geschrieben hat.

Meine Flucht wurde unvorbereitet ausgeführt, da ich durch einen Zufall die Möglichkeit dazu fand. Es wäre mir nicht möglich gewesen, W. mit heraus zu bringen.

Ich bin Ingenieur von Beruf. War während des Krieges Kapitän bei der Luftwaffe /bei der rumänischen/. Mein Vater ist Bahnhofsvorsteher in Deva, Rumänien.

Meiner Ansicht nach wäre es unklug, seitens offizieller Behörden oder Regierungsstellen irgendwelche Schritte zu unternehmen für die Befreiung Wallenbergs. Solchenfalls kann es passieren - wie ich die Russen kenne - dass W. plötzlich verschwindet - schon Sibiu ist ein ganz unbedeutender, versteckter kleiner Platz, aber es gibt noch bessere Verstecke wahrscheinlich. Oder auch würde man auf Anfrage mitteilen: W. ist an den oder dem Tage gestorben. Dies ist die übliche russische Methode.

Ich füge noch hinzu, dass ich selber wegen Sabotage ins Gefängnis gekommen bin. Als die Kommunistin Anna Pauker zur Macht

kam, war ich beim nationalen rumänischen Sender angestellt und habe zusammen mit anderen Leuten den kommunistischen Sender zerstört.

Lübeck, den 1 März 1951.

/u/ Albin Hanssen.

Wi

Coll.: /Wi

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 5 mars 1951.

INK. REPR. I BONN
VIII 11h
6/3 1951
AVD. R | GN. 18 | MAL. Ct

Broder,

Åberopande våra samtal vid Ditt besök här ber jag få meddela, att någon hemifrån i dagarna hitväntas för diskussion med vederbörande, innan något beslutes.

Din tillgivne
T. Bergendahl

(T. Bergendahl).

Herr Förste Legationssekreteraren
Olof R y d b e c k,
Bonn, p.t. Köln.

Bhl/Wi

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Tjf. *Avdelningschefen*

Stockholm den 8 mars 1951.
P 2. 6 bil.
Strängt förtroligt.

INK. REPR. I BONN
D. No II 166
12/3 1951
AVD. R | ER. 18 | MAL. Cet

Bil. i Rk:s [illegible]

Ha an

Broder,

Åberopande vårt samtal vid Ditt besök i Stockholm ber jag för Din strängt förtroliga kännedom få översända avskrift av U.P.M. angående Raoul Wallenberg den 16 nästlidne februari jämte tre bilagor härtill, vilka kunna vara av intresse för Dig. Riksdagsprotokollen den 23 november 1946 och den 21 juli 1947 med svar på tvenne interpellationer närslutas jämväl.

./.

Uppgjord för Kungens bruk. Ej. [illegible] Wallenbergerklagationer

Sedan det nu visat sig, att det Wallenbergs vittne, Du skulle söka förbindelse med/också dukat upp i Hamburg och Du själv sammanträffat med honom, kommer väl ärendet att framför allt sysselsätta kommelatet i Hamburg, men det är naturligtvis icke desto mindre värdefullt för representationen i Bonn att ha tillgång till materialet.

Din tillgivne

Egvind Bratt

Förste Beskickningssekreteraren O. Rydbeck,
Bonn, p.t. Köln.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Avskrift.

U.P.M.
ang. Raoul Wallenberg.

Sista gången Wallenberg enligt tillförlitliga uppgifter varit sedd är den 16 januari 1945. En vid Budapest-beskickningens B-avdelning anställd ungrare hade då (enligt telegram till UD från svenska beskickningen i Bukarest den 23 februari 1945) sett Wallenberg i Pest, d.v.s. den del av Budapest, som befinner sig öster om Donau och som vid denna tid hade erövrats av ryska trupper. Andra medlemmar av beskickningen, som då ännu befunno sig i Buda, d.v.s. den del av staden, som är belägen väster om floden och ännu var i tyskarnas och den ungerska nazistregeringens ("pilkorsarna") händer, hade sett honom några dagar tidigare i Buda. Wallenberg bodde i allmänhet i Pest och hade vid tiden för det ryska framträngandet tagit sig över till det ryskbesatta området.

När man vid årsskiftet 1944-45 ansåg sig kunna räkna med att Budapest skulle komma att erövras av ryssarna, hade beskickningen i Moskva instruerats (genom telegram den 30 december 1944) att meddela ryska utrikeskommissariatet, att Budapest-beskickningen "gått under jorden" (på grund av den fara den utsatts för från pilkorsmännen). Vidare hade Moskva-beskickningen anmodats att hos kommissariatet hemställa "att ryska vederbörande måtte lämna beskickningen all hjälp vid stadens befriande". Kommissariatet svarade samma dag, att de ryska militära myndigheterna i Budapest underrättats om beskickningens hemställan, och den 17 januari kunde vice utrikesminister Dekanosov meddela, att Wallenberg påträffats i Budapest (vid Benczurgatan) och att militärmyndigheterna i Budapest "vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg". Först

den 2 mars ingick meddelande (frånbeskickningen i Bukarest), att Budapest-beskickningens övriga medeemmar anträffats.

Ett rykte att Wallenberg försvunnit och bragts om livet av "Gestapoagenter" nådde UD den 19 mars 1945. Ett meddelande av sådant innehåll hade nämligen den 8 mars utsänts från den ungerska Kossuth-radion (d.v.s. organ för den nya, med ryssarna samarbetande ungerska regeringen). Wallenberg skulle i enlighet härmed icke ha setts sedan den 17 januari 1945. Beskickningen i Moskva instruerades (den 27 mars) att införskaffa upplysningar om honom. Härmed inleddes en lång serie av framställningar hos de ryska myndigheterna att bistå med Wallenbergs efterforskande. Som av bifogade riksdagsprotokoll framgår, lämnade stats- coh utrikesministrarna i svar på interpellationer i riksdagen den 23 november 1946 respektive den 1 juli 1947 redogörelser för dessa efterforskningar. Den 18 augusti 1947 meddelade Sovjetregeringen i en av vice utrikesminister Vysjinskij undertecknad note, varav avskrift bifogas, att man efter noggrann prövning kunnat fastställa, att Wallenberg icke befunne sig i Sovjet-Unionen och att hans öde vore obekant. ./. (bil. 1 o

Parallellt med hänvändelserna i Moskva ha efterforskningar bedrivits på andra håll med utgångspunkt från tid efter annan framkomna uppslag. Den verksamhet som sålunda bedrivits och i vilken de allra flesta svenska beskickningar i Europa jämte några utomeuropeiska länder varit engagerade, har hittills icke givit något positivt resultat. Som framgår av bifogade tvenne P.M. äro ännu icke alla uppslag slutgiltigt prövade. Dessa fullföljas givetvis. Ett rykte som både tidigare och i dagarna vunnit spridning och som velat göra troligt att Wallenberg, efter sitt uppehåll i det ryssockuperade Ungern skulle tagit sig över till Buda och Väst-Ungern torde, som framgår av jämväl bifogade pressmeddelande den 25 november 1948, icke förtjäna tilltro. Vad slutligen beträffar den för närvarande i pressen diskuterade frågan huruvida uttryckliga instruktioner borde ha givits till beskickningen i Moskva att begära Wallenbergs hemsändande, så är läget följande. De första instruktioner, som lämnades och som avsågo att utverka bistånd från de ryska militärmyndigheterna ./. (bil. 4 o. ./. (bil. 6)

åt Budapest-beskickningen, när denna anträffades, förutsatte givetvis, att när kontakt uppnåtts med beskickningen, denna skulle äga möjlighet att begiva sig till Sverige. Någon direkt anledning att i detta läge hos de ryska myndigheterna yrka på Wallenbergs hemsändande fanns därför icke. Några svårigheter för beskickningens övriga medlemmar att återvända till Sverige förspordes icke. Anmärkas må här endast att möjligheten övervägdes, att beskickningen skulle kvarstanna i Ungern för att ackrediteras hos den i Debeczen bildade nya ungerska regeringen, ett uppslag som dock övergavs. Sedermera när det visade sig att Wallenberg icke kunde anträffas, blev Moskva-beskickningens uppgift i första hand att begära hans efterforskande, och att få förbindelse med honom. Det ligger i sakens natur, att samtliga de av beskickningen gjorda framställningarna härom hade till syfte att möjliggöra för Wallenberg att återvända till Sverige.

Vad beträffar Wallenbergs-kommittén, så innehåller en av de vidfogade P.M. (bil. 4) närmare upplysningar härom.

Stockholm den 16 februari 1951.

(Eyvind Bratt)

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

P.M.

ang. Raoul Wallenberg.

Raoul Wallenberg försvann som bekant den 17 januari 1945 från Pest-sidan av Budapest kort efter det att denna del av staden erövrats av ryssarna. Enligt de vittnesmål, som föreligga, avreste han denna dag med rysk eskort i bil från Budapest. Dessförinnan hade han till olika personer uttalat, att han hade för avsikt att besöka den nya ungerska regeringen Debrecen i östra Ungern.

Samma dag, alltså den 17 januari, erhöll beskickningen i Moskva av ryska utrikesministeriet meddelande om att W. lyckats ta sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetiska myndigheterna, heter det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda W. och hans egendom. Härefter har emellertid inga nya upplysningar stått att få från officiellt ryskt håll, som kunnat bringa klarhet i vad som hänt W. Genom beskickningen företogs under åren 1945-47 gång på gång démarcher i saken men utan resultat. Ryssarna förklarade bl.a. under hand, att intet spår efter W. påträffats, trots att "de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstaben, militärpolisen, säkerhetspolisen och andra myndigheter". Först den 18 augusti 1947 erhöll beskickningen ett något utförligare besked från ryska vederbörande. I en note meddelade man nämligen, att W. icke funnes i Sovjetunionen och vore okänd för sovjetmyndigheterna. Noggranna undersökningar och efterforskningar efter W. hade verkställts, vilka emellertid icke lett till positiva resultat och den sovjetiska officer, som lämnade meddelandet om W. hade icke återfunnits. I lägren för krigsfångar och internerade hade W icke heller påträffats. Man uttalade en förmodan, att W. un-

der striderna i Budapest omkommit eller tillfångatagits av ungerska pilkorsare. Härefter ha några ytterligare démarcher icke gjorts i denna fråga via beskickningen i Moskva.

Parallellt med framställningarna i Moskva fullföljde Utrikesdepartementet alla de spår och uppslag, som på olika vägar bragtes till dess kännedom. Dessa undersökningar, som alltjämt fortsätta, ha skett genom direkt kontakt med olika personer, genom beskickningarna utomlands, i samarbete med härvarande amerikanska ambassad, Röda Korset m.m. Det har emellertid hittills icke visat sig möjligt att komma till klarhet i denna fråga. Utförliga redogörelser för de åtgärder, som vidtagits av Utrikesdepartementet, lämnades av statsministern i ett interpellationssvar i Riksdagen den 27/11-46 och av utrikesministern den 1/7-47 med anledning av riksdagsman Håstads interpellationer.

På privat initiativ ha som bekant även undersökningar företagits av en för detta ändamål bildad Wallenberg-kommitté. Kommittén har förklarat, att den härvid kommit över bevismaterial, varav framgått att W. åtminstone till en tämligen nära tidpunkt - enligt uppgift intill årsskiftet 1947/48 - varit i livet i ryskt förvar. Detta material vägrade man emellertid av olika skäl att ställa till Utrikesdepartementets förfogande. Fyra personer, däribland f.d. generaldirektören Örne, som utsetts att granska såväl Wallenberg-kommitténs som Utrikesdepartementets akter i ärendet, avgav i oktober 1947 ett yttrande, varav framgick att de anslöto sig till uppfattningen, att W. befann eller befunnit sig i livet i rysk fångenskap. Följande spår och upplysningar i Wallenberg-affären ha den senaste tiden kommit till Utrikesdepartementets kännedom.

1. En i Rom bosatt ungerska, fru X, har vid samtal med Raoul Wallenbergs halvsyster, fru Lagergren, och undertecknad (P.M. 2.5.50) meddelat, att W. mellan augusti och oktober 1947 observerats i Kiev av en ungrare, som var på återväg till Ungern från rysk fångenskap. Denne ungrare skulle ha igenkänt W. bland de fångar, som just anlänt till staden på väg österut. Fru X hade uppgivit, att hon icke närmare kände till den ungrare, som varseblivit W. i Kiev. Ungraren hade efter hemkomsten till Ungern berättat saken för fru X:s syster; fortfarande bosatt i Ungern, som i sin tur berättat den för fru X. Några spår av sages-

mannen hade man emellertid sedermera icke kunnat få.

2. Ovannämnda fru X gav vid samtalet även uppgift på en ytterligare person, nämligen herr Sandor Ujvary, f.n. bosatt i Salzburg, som skulle kunna lämna upplysningar beträffande W. Enligt överenskommelse med Wallenberg-kommittén (ingeniör von Dardel) beslöts, att man på privat väg skulle söka komma i kontakt med U, och en nära bekant med familjen Dardel, en fröken Karin Palme, gjorde på familjens uppdrag i augusti d.å. ett besök hos U. Enligt den redogörelse, som fröken Palme härefter avgivit (handbrev ingeniör von Dardel-sekreterare Anger 27.8.50) hade U. vid hennes besök hos honom i Salzburg uppgivit, att han tagits till fånga av ryssarna samtidigt med W. och hållits i fångenskap med denne i sex veckor till den 26 april 1945, då U. frigavs på grund av en namnförväxling. Fångarna i gruppen, inalles sex stycken, av vilka U. dock endast kände W. till namnet, hade hållits bevakade i en by utanför Budapest. Enligt U. hade ryssarna vid ett tillfälle haft för avsikt att arkebusera W. och en annan fånge, sedan de tvingats gräva sina egna gravar, men W. hade av någon anledning skonats. När U. skildes från W. hade denne en skottskada i ena benet.

3. En tysk medborgare vid namn Otto Prade, som nu är anställd som chaufför vid svenska representationen i Bonn, och under sista fasen av striderna i Budapest uppehållit sig på svenska beskickningen därstädes, har på förslag av utrikesrådet Dahlman, som talat med P. vid ett besök i Bonn, numera avgivit en skriftlig berättelse över sina upplevelser i Budapest. (Handbrev Kumlin-Dahlman 16.8.50). Han återger där bl.a. vissa uttalanden från ryskt håll angående W. P. hade flera gånger varit i förhör hos ryssarna, som frågat om P. kunde omtala storleken av det belopp, som W. erhållit av Himmler för sin verksamhet. "Det vore bevisat, att W. i verkligheten hade fört människor till Gestapo". Vid ett tillfälle yttrades det bl.a. från rysk sida i detta sammanhang, att man "diesen Vogel (W) damit so gut versorgt hätte, dass er keinen Pass mehr ausstellen wird und dass er nie mehr Ungarn oder Schweden sehen wird".

(Att ryssarna misstänkte W. för att ha arbetat för tysk räkning har även framkommit tidigare. Sålunda kallades

B-avdelningstjänstemannen Lars Berg och ett stort antal av W:s medarbetare efter Budapests intagande flera gånger till förhör till ryssarna, varvid man ständigt sökte få fram bevis för att W. bedrivit spionage för tysk räkning.)

4. Med anledning av att nio f.d. italienska diplomater nyligen återvänt till Italien efter sex års rysk fångenskap instruerades beskickningen i Rom att efterhöra, huruvida ifrågavarande personer hade sig något bekant angående Raoul Wallenberg.

Som svar erhölls, att man ej kände till något om denne. Man meddelade, att en av de italienska diplomaterna suttit fången i Lefortova-fängelset utanför Moskva. I samma cell hade även befunnit sig en österrikisk (minister F. Mark) och en tysk f.d. diplomat (Richthofen, f.d. tysk minister i Sofia) samt en amerikansk ingeniör.

5. Redaktör af Sandeberg inlämnade på sin tid till departementet en redogörelse för vad han under sin fångenskap erfarit rörande Raoul Wallenberg. Bl.a. skulle Sandeberg härvid ha träffat en tysk soldat, som enligt uppgift i Ljubljanka- eller Lefortova-fängelset utanför Moskva suttit i samma cell som W. och dennes chaufför samt vidare en rumän, som arbetat tillsammans med W. vid en industrianläggning i närheten av Moskva. Ifrågavarande tysk har icke kunnat uppspåras; däremot har i dagarna uppgift angående rumänens nuvarande vistelseort i Rumänien (Cluj) kunnat erhållas genom en amerikan - en bekant till rumänen - som befann sig i samma transport som Sandeberg vid dennes repatriering från Moskva våren 1946. (Ifrågavarande uppgift har av amerikanen lämnats beskickningen i Washington, som lyckats få kontakt med honom med ledning av Sandebergs berättelse.)

- - - - -

Av särskilt intresse i detta sammanhang synes vara pro primo de uppgifter, som lämnats av sekreterare Engfeldt (se närslutna promemoria). Engfeldt har genom de nya spår i Wallenberg-affären, som kommit till departementets kännedom, styrkts i sin uppfattning, att W. i april 1948 kan ha befunnit sig i fängelse i Tjeckoslovakien,

pro secundo att ungraren Ujvaris utsago (under 2 ovan) att han suttit i fångenskap tillsammans med W. under våren

1945 i Ungern, i tiden överensstämmer med de uppgifter, som på sin tid lämnades av ungraren Hodosi. Denne har nämligen också som bekant uppgivit, att han engefär vid samma tidpunkt hållits i fångenskap med W. i Ungern. (Även Prades berättelse (se ovan under 3) ger anledning till antagandet att W. tagits i förvar av ryssarna efter Budapests erövring.)

pro tertio att i Lefortova-fängelset utanför Moskva ganska många utländska diplomater hållits fängslade (italienska diplomaternas rapport), vilket talar för riktigheten av Sandebergs uppgifter om att även W. befunnit sig där.

Måhända vore det även av intresse att rekapitulera vad som hände den schweiziske chargé d´affaires i Budapest Feller samt dansken Dahl. Feller bortfördes av ryssarna omedelbart efter Budapests erövring och höllS i rysk fångenskap ungefär ett år. Han utväxlades därefter mot en rysk förhandlingsdelegation, som befunnit sig på genomresa i Schweiz, men av schweizarna kvarhölls, tills Feller återlämnades. Dahl befann sig i rysk fångenskap i sex år. Detta förnekades till en början av ryssarna, men sedan danska vederbörande erfarit i vilket fängelse Dahl befann sig, lyckades man få honom utväxlad mot en sovjetrysk kommunist, som suttit i fängelse i Danmark.

Stockholm den 22 december 1950.

u/Anger

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Strängt förtroligt.

1 bil.

P.M.

Den 16 april 1948 uppsöktes jag på beskickningen av en person - som för enkelhetens skull nedan kallas B. - som påstod, att han kände till X:s uppehållsort och att han skulle kunna befria honom därifrån och avlämna honom till mig; villkoret härför vore dock, att B. finge fritt och oantastat komma in i Sverige - där han förut suttit i fängelse, misstänkt för spioneri - och erhålla uppehållstillstånd och en legitimationshandling (främlingspass) i något antaget namn.

Av försiktighetsskäl genmälde jag, att han knappast kunde begära tilltro till en sådan fantastisk uppgift, i all synnerhet med tanke på den försäkran man på sin tid erhållit från allra högsta ort i X-frågan. B. insisterade och jag sade honom, att det icke funnes någon möjlighet att taga honom på allvar, om han icke lämnade påtagliga uppgifter, som kunde göra framställningen sannolik. Efter över en timmes "manglande" med denna synpunkt, förstärkt med påpekandet, att rätta sättet att förhandla med svenska myndigheter vore öppenhet, förmådde sig B. slutligen att lämna en något mera konkretiserad redogörelse över sig själv och X-frågan.

Han sade emellertid ifrån, att han icke ville ge för tydliga anvisningar rörande X:s uppehållsort och övriga omständigheter av betydelse, utan att ha några garantier för att svenskarna i sin tur skulle hjälpa honom. Det var sålunda först under ett andra samtal på kvällen och natten samma dag - då han fått löfte om främlingspass (se nedan) och jag, i motsats till förhållandet under vårt första samta

visade honom förtroende samt utrustat honom för hans avresa nästa dag - som B. blev frispråkig och avslöjade, var han träffat X. etc. B. lämnade sålunda under de båda samtalen följande upplysningar.

Han hade sedan 14-årsåldern varit föräldralös. De sista 10 åren hade han arbetat i tysk underrättelsetjänst. (B:s ålder kan uppskattas till 25 år). Han ville varken uppge fördelseort eller nationalitet. Han hade illegalt uppehållit sig i många länder, bl.a. i Sverige, där han 1945 tagits i fängsligt förvar, misstänkt för spioneri, men släppts på grund av brist på bevis efter 2½ månaders fängelsevistelse. B. blev emellertid utvisad (förpassad?). Jag kunde icke få klart för mig under vilket namn han utvisats, men troligen var det under något av namnen Henri Bromson el. Donow eller Donau. (Intet av dessa namn finnes emellertid upptaget i förteckningen över utvisade och förpassade utlänningar.) Trots utvisningen hade B. flera gånger därefter varit i Sverige, senast 1946 på amerikanskt pass med förfalskad svensk visering.

Under vistelsen i Sverige år 1945 hade B. tjänstgjort som kontaktman mellan svenska, kommunistiska spioner och ryska legationen men själv ej aktivt deltagit i spioneriverksamhet. Han kände väl till hela det sovjetryska spionnätet i Sverige och satte inne med uppgifter av militär natur, som kunde vara av stort intresse för Sverige, särskilt rörande det ryska spionaget mot Sveriges försvar. Allt detta vore han beredd att utlämna till de svenska myndigheterna efter ankomsten till Sverige, givetvis först efter uttryckligt förhandslöfte att han icke riskerade utlämning till Ryssland eller annan makt.

Anledningen till hans erbjudanden vore, att han hade fått studera de ryska metoderna på alltför nära håll, vartill komme, att NKVD - i vars s.k. politiska avdelning för utlandet han innehade kaptens grad - förr eller senare själv likviderade sina agenter, när de visste för mycket. B. var tydligen rädd för att något kunde hända honom. F.n. arbetade han med organiserandet av frivilligtransporter från Tjeckoslovakien, Polen och Jugoslavien till general Markos armé i Grekland.

Om X. uppgav han följande. De ryska myndigheterna saknade sedan ungefär 1 år kännedom, om var X befann sig. Detta berodde

därpå, att X. på våren 1947 tillsammans med några andra fångar lyckats fly från det inre av Ryssland till Ukraina. Där hade X., som talade flytande ryska, anslutit sig under antaget namn (närmare härom nedan) till ukrainska partisaner och frihetskämpar, som ännu funnits kvar efter den tyska ockupationen. Dessa, som blivit hårt trängda av regeringstrupperna, hade dragit sig tillbaka åt väster i syfte att rädda sig in på mindre farligt område. (Man erinrar sig i detta sammanhang de s.k. benderisternas försök att via Tjeckoslovakien taga sig över till av amerikanska trupper besatt område, varom beskickningen på sin tid rapporterat.) Det hade också lyckats X, att överskrida Tjeckoslovaiens gräns, men han hade i samband därmed blivit häktad av den tjeckiska säkerhetspolisen och satt i fängelse i staden Y.

B. hade fått kontakt med X på följande sätt. I B:s tidigare arbetsuppgifter hade ingått att tillsammans med en rysk delegation förhöra ryska, ukrainska och polska partisaner och s.k. benderister, som tillfångatagits i Tjeckoslovakien. I december 1947 hade delegationen kommit till fängelse i Y. Bland fångarna, som vistades ensamma i var sin cell, hade han lagt märke till en man, som slående liknade X, vars utseende han mycket väl kände igen från NKVD:s register, som han haft tillfälle syssla med i samband med sina Sverigebesök. Sedan delegationen passerat förbi cellen, gick han ensam tillbaka och in till fången. Denne uppgav sig till en början heta C.D., som flytt från Ukraina och fångslats av tjeckerna. Sedan B. övergått till att tala svenska, som D. behärskade, fick han allt fler belägg för sina misstankar, som under samtalets gång till fullo bekräftades genom att D. själv avslöjade sig såsom identisk med X. Han lämnade B så många detaljer om sig själv, bl.a. adressen i Stockholm, att det icke kunde råda något som helst tvivel om, att han verkligen var X. Han hade icke vågat uppge sitt rätta namn för ukrainarna, därför att dessa i så fall i sitt beträngda läge kunnat skaffa sig förmåner genom att utlämna honom till ryssarna. Han hade eheller inte vågat avslöja sin identitet, då tjeckerna häktade honom, därför att han vore förvissad om, att i så fall bli utlämnad till ryssarna.

Beträffande främlingspasset sade B, att han icke gjorde

anspråk på det förrän efter ankomsten till Sverige, blott man ordnade så, att han kunde komma ombord på något svenskt fartyg i en polsk hamn. Sedan ärendet under vårt första samtal föredragits för Ministern meddelade jag B, att främlingspass och uppehållstillstånd kunde garanteras honom, om han mot rimlig förmodan kunde överlämna X till oss.

För att genomföra befrielseaktionen behövde B vidare en bil, två omgångar civila kläder - en för sig (B bar under sin civila regnrock uniform) och en för X - samt ransoneringskort för bensin och mat. Jag stämde möte med B. senare på kvällen och begagnade mellantiden att söka finna en lösning på dessa problem. Jag erbjöd ministern, att ställa mig själv och min bil till förfogande, men förslaget förkastades, emedan en CD-bil lätt kunde ådraga sig uppmärksamhet. Då jag icke kunde finna någon annan lösning, föreföll det mig endast återstå, att jag vid sammanträffandet på kvällen med B. överlämnade de önskade kläderna (sedan alla förrådande märken borttagits) och kupongerna av mina egna + 10.000 kcs, vilket skedde. Jag gav pengarna för att B. själv skulle kunna hyra en bil. Han mottog dem med tvekan, då detta enligt hans mening ökade riskerna vid den förestående aktionen, som av olika skäl borde sättas igång omedelbart och senast nästa dag, lördagen den 17 april, vilket tvingade mig att handla.

B. beräknade vara tillbaka den 20 - 22 april, då vi skulle träffas på en viss plats efter förvarning från B.

Innan vi skildes åt på natten förklarade slutligen B. att han om saken misslyckades, vilket antagligen skulle betyda både hans och X:s död, ville lämna en kort skriftlig redogörelse, som han själv skulle underteckna. Den kunde tjäna oss till underlag för vidare undersökningar. Den bifogas här i avskrift med utelämnande av namn.

Såvitt jag förstått rätt, är det B:s avsikt att i egenskap av NKVD-kapten och f.d. medlem av den ovan omtalade ryska delegationen, med falska order befria X ur fängelset, föregivande att denne skall närmare förhöras av NKVD i Prag.

B:s besök hade varslats genom två olika källor ca. 1 vecka före den 16 april, då han uppsökte mig. Han hade träffat en svenska i Prag, som han sällskapat med under sin vistelse i Sverige. För svenskan, som känner mig, hade han uppgivit, att

han hade för avsikt att sätta sig i förbindelse med mig i en mycket viktig sak. Vidare hade härvarande grekiske chargé d'affaires på anmodan av min chef, med vilken han talat, satt sig i förbindelse med mig och berättat, att B varit uppe hos honom och erbjudit sig lämna mycket viktiga upplysningar angående partisanverksamheten i Grekland, under villkor, att han bleve hjälpt att komma undan järnridån. Då han tydligen icke varit helt belåten med grekernas reaktion, hade han i förbigående yttrat, att han skulle uppsöka svenskarna i Prag angående fallet X.

Prag den 19 april 1948.

u/Engfeldt

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Avskrift.

Strängt förtroligt.

P.M.

ang. efterforskning av Raoul Wallenberg.

Den 19 april 1948 skrev undertecknad en promemoria angående vissa efterforskningar i fallet Wallenberg i Tjeckoslovakien. I densamma lämnades en kort redogörelse för vad som inträffat intill nämnda datum. Den 14 maj 1948 skrev undertecknad ett handbrev till sekreterare Anger, Utrikesdepartementet, i samma ärende. Däremellan ha vissa uppgifter intelegraferats till departementet. Någon skriftlig redogörelse för vad som inträffade efter den 26 april 1948 har icke lämnats. Anledningen härtill är bl.a., att utrikesdepartementet under de fortsatta efterforskningarna meddelade, att beskickningen borde undvika kontakt med herr B., därest denne vore identisk med samma person, som tidigare tagit kontakt med beskickningen i Warszawa i fallet Wallenberg, vilket var fallet.

Såsom framgår av handbrevet fortsatte jag emellertid privat, på egen bekostnad och risk efterforskningarna. Jag har efter moget övervägande nu kommit till den slutsatsen, att en kortfattad rapport angående vad som tilldrog sig efter den 19 april borde avges tillika med en redovisning för de bestående intrycken; detta av två anledningar:

1. Min fru, som tog aktiv del i efterforskningarna, träffade på hemresan till Sverige i mars 1949 Svenska Dagbladets Paris-korrespondent, Sven Aurén, som förde Wallenberg på tal och nämnde, att han i Paris blivit uppringd av en person, som talade bruten svenska, genast

ville träffa honom i en mycket viktig angelägenhet och i detta sammanhang frågade, om Aurén kände till undertecknad. Mannen påstod sig vara utvisad från Frankrike och på väg till Bryssel. Något sammanträffande kom emellertid icke till stånd, och Aurén hörde sedan icke av honom. Aurén härmade hans tal och uttryckssätt, och det torde icke kunna vara fråga om någon annan än B.

2. Trots att nu ett helt år gått sedan kontakten med B. bröts, och tid funnits att tänka igenom, vad som hänt, har jag icke kunnat frigöra mig från uppfattningen, att någonting kunnat ligga bakom B:s uppgifter om Wallenberg. En bidragande anledning härtill är de ingående samtal i saken, som jag haft med major och fru Hans Ehrenstråhle. Majoren är för närvarande chef för Förenta Nationernas barnbespisning i Rumänien (UNICEF). Ehrenstråhles voro de personer, som främst hade kontakten med B. i Polen hösten 1947.

Enda syftet med denna promemoria är förhoppningen att lämna ett bidrag, som eventuellt kan underlätta fortsättandet av efterforskningarna, eller att man med hjälp av här lämnade upplysningar möjligen skall kunna i en framtid få klarhet i frågan, om någon verklighetsgrund eller icke förelegat för B:s uppgifter.

Vid genomläsandet av detta aktstycke, som måste bli kortfattat, hemställer jag, att all möjlig hänsyn tages till det förhållandet, att det är omöjligt att på papperet återge det upplevdas intensitet eller de starka intryck, som samvaron med B. lämnat efter sig.

I ovannämnda promemoria nämndes, att B., som, försedd med två omgångar kläder och en penningsumma, begivit sig till det fängelse i östra Slovakien, där han någon gång under vintermånaderna sett Wallenberg (stadens namn är Poprad), väntades återkomma om några dagar, eventuellt medförande denne. På natten mellan den 21 och 22 april sammanträffade jag med B., som, uppenbart uttröttad, uppgav sig ha varit tvungen återvända med oförrättat ärende, enär Wallenberg för någon tid sedan förflyttats till fängelset Ilava i Slovakien, mellan Bratislava och Zilina.

I detta läge utverkade jag av min chef tillstånd att få göra en resa till Slovakien. Vi avreste samma dag med min bil från Prag till Bratislava. Min fru medföljde, dels för att ge sken av turistresa, dels därför att jag behövde någon hjälp. Vi togo in på hotell i Bratislava, medan B. lämnade oss under natten. Nästa dag fortsattes resan förbi Ilava, där B. sattes av för att undersöka förhållandena. Jag stannade i Zilina, dit B. anlände på kvällen med bil tillsammans med några mindre förtroendeingivande typer, som jag dock aldrig kom i kontakt med. Dessa utgjorde enligt B:s uppgift fängelsepersonal, som han slagit sig i slang med. B. ansåg sig behöva ytterligare två dygn för att förbereda marken för en kupp, för det fall att det verkligen kunde konstateras, att Wallenberg funnes bland fångarna. För att undandraga oss eventuell uppmärksamhet från polisens sida utnyttjade jag därför de två dagarna till att göra en rundtur och återvände den 25 april till Bratislava, där vi skulle träffa B. för att överlägga om de åtgärder, som eventuellt borde vidtagas. B. kom på utsatt tid och meddelade följande.

Wallenberg befunne sig i fängelset, såsom förut (i Poprad) i egenskap av ukrainsk partisan. B. hade inbillat några av fängelsepersonalen, bl.a. en av fångvaktarna, att han vore ute i hemligt uppdrag för amerikanarna, som vore intresserade av den ukrainske partisanen, för att använda honom för sin underjordiska verksamhet i Ryssland. Han hade bett de vidtalade personerna att hjälpa till vid befrielsen och härför lovat dem inresetillstånd till Amerika. Befrielseaktionen erfordrade ytterligare två eller tre dagars tid, då den vore beroende på olika omständigheter (anskaffande av bil och lämpligt inpassande av fångvaktaren i vaktlistan). Den utveckling saken nu tagit, var givetvis både obehaglig och otillfredsställande. B. hade från början räknat med att kunna klara saken ensam med hjälp av en fullmakt från NKVD, som berättigade honom att taga ut vissa fångar för transport till Prag. Då han redan utnyttjat fullmakten vid besöket i Poprad, vågade han icke använda den en gång till.

Under våra överläggningar i Bratislava ifrågavarande kväll bemäktigade sig en stark oro oss alla tre, då vi tyckte oss observera, att hotellet, där min fru och jag tagit in

samma dag, bevakades. Vi beslöto därför att hellre till en början återvända till Prag och fortsätta aktionen därifrån än att taga några risker och foro samma natt tillbaka till Prag.

Under nattens resa tillkommo flera nya, försvårande omständigheter. Sålunda meddelade B., att han varit tvungen att såsom bevis för riktigheten av sina uppgifter till fängelsepersonalen lova dem (fem personer) 100 dollar var, innan befrielseaktionen genomfördes.

I detta sammanhang ber jag med allt möjligt eftertryck få understryka, att alla de uppgifter jag är i tillfälle att lämna angående B:s förehavanden under de tider, då han icke var tillsammans med mig och angående de upplysningar han givit om sina planer, sitt tidigare liv etc. undan för undan lämnats av honom först sedan jag, med användande av alla tänkbara argument, utsatt honom för press. Han ville överhuvudtaget icke lämna några upplysningar om någonting utan fordrade på det mest naiva sätt "förtroende". Under hela min samvaro med B. utkämpades en ytterst ansträngande psykisk kamp för att pressa ut någonting ur honom i syfte att steg för steg kunna planlägga de åtgärder, som borde vidtagas och väga olika riskmoment mot varandra.

Efter återkomsten till Prag den 26 april avsände min chef, för vilken jag avlagt rapport, ett telegram till utrikesdepartementet. Härpå följde det ovan omnämnda avböjande svaret.

Sedan jag, såsom nämnts, beslutat mig för att på egen risk försöka slutföra saken, överlade jag med B. angående anskaffandet av den erforderliga summan. Jag for själv med B., till fem eller sex olika adresser i staden, där han hämtade pengar. Blott halva summan kunde emellertid uppbringas, varför jag tillsköt resten.

Då jag givetvis under de nya förhållandena icke kunde lämna beskickningen, beslöts att B. skulle fara med min fru till en stad i Mähren, på gränsen till Slovakien, varifrån B. själv skulle ta sig fram till Ilava och genomföra befrielsen. Efter befrielsen skulle vi samma natt möta B, som uppgjort en särskild plan förat bli av med sina medhjälpare. På eftermiddagen ifrågavarande dag flög jag från Prag till Bra-

tislava, hämtades där av min fru, och vi infunno oss på överenskommen mötesplats, men intet hände. Nästa morgon var jag åter i tjänst.

Jag sammanträffade senare åter med B., men det torde vara överflödigt att här i detalj skildra dessa sammanträffanden. B. dukade då upp en otrolig historia, nämligen att befrielseaktionen lyckats, fast B. icke kunnat bli av med sina medhjälpare, som tvärtom misstänksamt bevakat honom och fört Wallenberg till en plats i närheten av Prag. De hade därefter råkat i oenighet sinsemellan, då några av medhjälparna, som hade släktingar i Slovakien, som anklagats för förräderi, ville använda Wallenberg som bytesobjekt för att rädda släktingarna.

Det står fullkomligt klart för mig, att det ovan relaterade händelseförloppet i och för sig icke ger stöd för uppfattningen, att något måhända legat bakom B:s uppgifter, snarare tvärtom. Jag har emellertid ansett mig böra återge själva stommen av händelseförloppet för att i anslutning därtill återge några av mina intryck, så som de te sig nu, ett år efter händelserna.

Det råder intet som helst tvivel om att B., såsom det mycket riktigt uppgivits, var en bedragare och att han var i NKVD:s tjänst. Han visade hela tiden en fullkomligt hänsynslös, från all moral lösgjord mentalitet, intrigant men samtidigt naiv, ytterst fräck, när det passade hans syften, och beredd att taga de lättsinnigaste risker. Det råder heller intet tvivel, om att han under sin samvaro med mig många gånger lämnade felaktiga eller avsiktligt missledande uppgifter. Detta, sett i samband med hans ständiga tjat om nödvändigheten att visa honom "förtroende" synes mig vara ett stöd för uppfattningen, att han var ytterligt rädd för att på något sätt lämna ut sig. Hans taktik bottnade i en rädsla att, sedan han utlämnat för mycket upplysningar om Wallenberg till oss, bli skjuten åt sidan, väl medveten om alla sina tidigare bravader som spion i Sverige. Om man utgår ifrån, att intet legat bakom B:s uppgifter, utan att hans kontakt med svenska beskickningar haft andra syften, måste man säga, att han spelat sitt spel med en överlägsen, otrolig skicklig-

het.

Flera omständigheter kunna anföras till stöd för antagandet att, huru osannolikt det än ur olika synpunkter må synas, B:s utsagor måhända haft någon verklighetsgrund. Det är nämligen uppenbart, att B. hela tiden visade oro och rädsla för att kontakten med svenskarna skulle bli upptäckt av hans arbetsgivare (NKVD). Hans nervositet minskades icke därav, att aktionen drog ut på tiden. Framförallt vill jag anföra, att han, enligt vad min fru uppgivit, då hon skildes från honom i den ovannämnda mähriska staden vid Slovakiens gräns, visade tydliga tecken på ångest inför vad som förestod. Svettpärlorna trängde fram på pannan, och den lille mannen, som dittills velat ge sig sken av oövervinnlighet, var in i märgen rädd. Vidare önskar jag anföra, att B. underkastade sig oerhörda strapatser. Då han kom tillbaka från Poprad, och då vi träffades i Bratislava, var han fullkomligt uttröttad och utvakad. Vidare må framhållas, att han icke begärde några förmåner, som kunde vara av någon betydelse för en man i NKVD:s tjänst, bortskämd på många olika sätt, bl.a. med mat, en sak som han visade tydliga tecken till flera gånger. Man kan möjligen i detta sammanhang nämna de 500 dollar han begärde, men det skedde på ett relativt sent stadium och på ett sådant sätt, att jag har svårt föreställa mig, att utpressning skulle varit ett av B:s syften.

B. var mycket välinformerad om den hemliga internationella kommunistiska verksamheten. Han lämnade sålunda, enligt vad Greklands chargé d'affaires i Prag sagt mig, ett antal högintressanta uppgifter till grekiska beskickningen angående den grekiska partisanrörelsens verksamhet. Någon hjälp från grekiskt håll för att få en säker tillflyktsort kunde han dock icke erhålla, varför han vände sig till oss med sin andra trumf, Wallenberg. B. omtalade för mig, att en hemlig flygtrafik från Tjeckoslovakien till Israel påginge, uppgifter som då torde ha varit okända, men som senare till fullo bekräftades. På tal om Masaryks död, lämnade han icke rum för något tvivel, att denne fallit offer för en mördares hand etc.

Den kontakt, som redaktör Aurén haft, visar att B. fortfarande är verksam. Måhända kommer han därför att ånyo dyka upp

i annat sammanhang. I sådant fall kunde det vara av intresse att ha tillgång till hans signalement och att redan nu införskaffa de upplysningar, som polismyndigheterna ha om hans verksamhet i Sverige (troligen år 1945). Några svårigheter i dessa avseenden torde icke föreligga. B. var nämligen under sin tid som spion i Sverige bekant med en hos mig i Prag anställd svensk barnjungfru, fröken Inger Nilsson, bördig från Tranås, där B. bl.a. verkade. Genom polismyndigheterna där (stadsfiskalen) torde man lätt kunna erhålla önskade upplysningar, B. uppträdde i Tranås, troligen under namnet Henry Bromson, såsom amerikanare (av ukrainsk börd). Han uppträdde enligt egna uppgifter vid ett tillfälle som tolk, då ryssar foro genom staden (interner, flyktingar). Han synes ha varit populär i Tranås. En gång lär hans fotografi ha förekommit i Tranåstidningen. Under 10 dagar varje månad f for han på resor och uppsamlade spionmaterial av agenter. Han utvisades till Finland efter några månaders fängelsevistelse (bl.a. på Härlanda, Göteborg, antagligen också i Jönköping) utan att man kunnat fälla honom.

Slutligen får jag tillägga, att här lämnade uppgifter vid behov kunna kompletteras.

Stockholm den 29 april 1949.

u/Engfeldt

1.

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 12 mars 1951.

INK. REPR. 1 6 9 N
D. Nr VIII 11 h
13 3 1951
ÄVD. R | 18 | Lef

Broder,

Åberopande våra intressanta samtal under Ditt besök här ber jag få nämna, att sakkunniga efter mycket ingående granskning kommit till samma uppfattning som vi, nämligen att sannolikheten är minst 50%. Uppdrag att fortsätta undersökningarna ha lämnats vederbörande.

Din tillgivne
T. Bergendahl
(T. Bergendahl).

Tack för ditt vänliga brev!

Herr Förste Legationssekreteraren
Olof R y d b e c k.
Bonn, p.t. Köln.
Bhl/Wi

SDS 17.3.51

Ungersk häradshövding gör avslöjanden om Wallenberg

— NYA UNDERSÖKNINGAR AV UD —

STOCKHOLM den 16. (SDS:s korrespondent) Utrikesdepartementet kommer att ta kontakt med den ungerske häradshövdingen och f. d. nationalrådet Johann von Korody-Katona, som nu är bosatt i Schweiz. Ungraren har i ett brev till en schweizisk tidning uppgett, att han fått bekräftelse på att Raoul Wallenberg skulle ha vistats i ett fångläger tio mil utanför Moskva.

Enligt vad man omtalar på UD för SDS skulle departementet aldrig tidigare ha hört något om de uppgifter, ungraren lämnat och inte heller har man tidigare känt till mannen. Man kommer nu att ta kontakt med honom för att närmare informeras om de nya spår efter Raoul Wallenberg, som framkommit i brevet.

I sitt brev till den schweiziska tidningen skriver häradshövdingen, att han väl kände Wallenberg från dennes verksamhet i Budapest. Sista gången Korody-Katona träffade Wallenberg var vid en konferens i december 1944, vid vilken pilkorschefen i Budapest förklarade, att de av legationerna utfärdade skyddsbreven för judar inte var giltiga. Wallenberg skulle enligt brevskrivaren kraftigt ha protesterat vid konferensen mot pilkorschefens deklarationer.

I fortsättningen av brevet, heter dit: "Senare var jag president för jordbrukarpartiet i Budapests största distrikt (Josephstadt) och åtta månader inspärrad i fängelse. Därvid hörde jag, att legationsrådet (Wallenberg) liksom tidigare fortsatte att intervenera för förföljda och av kommunisterna inspärrade politiker, främst för den berömde ungerske ministerpresidenten greve István Bethlen, en av de största ungerska politikerna, en man som aldrig varit pilkorsare. På grund härav blev legationsrådet Wallenberg häktad av sovjetryssarna.

Senare har jag åter hört, att den mer än 70-årige greve Bethlen fanns i ett koncentrationsläger cirka 100 km utanför Moskva och där är även legationsrådet Wallenberg. Detta har jag hört i fängelset av förutvarande ungerske ministern Béla Lukaos, vilken deporterades till Ryssland och därefter fördes tillbaka och dömdes till tolv år. I det nämnda lägret befinner sig de högsta ungerska stabsofficerarna. Greve Bethlen skall enligt uppgift ha avlidit av svält. Avslutningsvis skriver ungraren, att han ber tidningen sända brevet efter publicering till fru Lagergren-Dardel.

Wallenberg-affären har även aktualiserats genom att författaren Rudolph Philipp i tidskriften "Allt" publicerat ett utdrag ur ett internt men inte hemligstämplat UD-dokument rörande Wallenberg. UD omtalar, att det publicerade dokumentet är en s. k. arbetspromemoria, som upprättats inom departementet.

Den publicerade delen av PM innehåller en redogörelse för de diplomatiska försök UD gjort för att få klarhet i Wallenbergsgåton. Författaren har uteslutit den del av promemorian, i vilken det redogörs för försök att engagera amerikanska diplomater och privatpersoner för Wallenbergs sak.

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 5 maj 1951.

1 bil.

INK. BESK. BONN
D. nr VIII | 174
7/5 1951
AVD. R | GR. 18 | MÅL. 6f

aa

Strängt förtroligt.

Broder,

./1

Härmed ber jag för kännedom få översända avskrift av ett brev, som pastor Hansson emottagit den 4 dennes. Originalet, som har översänts till Engfeldt, synes ha undertecknats av den person, som var här samtidigt med Dig. Detsamma har emellertid utskrivits per hand av någon annan.

Pastor Hansson har icke besvarat brevet.

Den tillgivne

(K. Reinius).

Herr Förste Legationssekreteraren
Olof R y d b e c k,
Bonn, p.t. Köln.
KR/Wi

/.

Avskrift.

Wolfach/Baden, den 26. April 1951.

Hochverehrter Herr Pastor,

Ich danke Ihnen recht herzlich für das Paket, welches Sie mir gesandt haben. Es war alles sehr gut. Wenn es Ihnen möglich wäre zu veranlassen, dass der Herr, welcher mich am vergangenen Montag hier besucht hat nochmals so schnell wie möglich mich hier aufsuchen wollte, wäre ich Ihnen sehr dankbar. (Es wäre mir sehr angenehm, wenn der blonde Bruder von Herrn Raul mitkommen würde). Ich bin nun bereits 6 Wochen in Untersuchungshaft und trotzdem ich nicht gut deutsch spreche, wurde ich in dieser Zeit noch nie von einem Dolmetscher vernommen. Da ich nach meiner Ansicht hier unschuldig gefangen gehalten werde, bitte ich den Herrn Minister der hier am Montag gewesen ist, für mich einen Rechtsanwalt mitzubringen, um meine Rechte zu vertreten. Es geht mir nicht darum meine Freihet nur für mich geniessen zu können, sondern vor allen Dingen um Herrn Raul zu helfen. Ich danke nochmals recht herzlich für das Paket und erwarte Ihre baldige Nachricht. Auf Wiedersehen Herr Pastor.

Mit vorzüglicher Hochachtung
Ihr
/u/ Namnteckning.

Wi

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 18 maj 1951.
1 bil.

Strängt förtroligt.

INK. BESK. BONN
D.nr II | 313
22/5 1951
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Cf

Herr Sekreterare,

I anslutning till handbrevet den 5 innevarande maj från vicekonsuln Reinius, som för närvarande åtnjuter semester, ber jag härmed för benägen kännedom få överlämna
./1 avskrift av en den 12 dennes dagtecknad skrivelse från advokaten dr Lenz i Wolfach angående Georg Vas.

Med utmärkt högaktning
L. Schylander
(L. Schylander).

Förste Beskickningssekreteraren
O. R y d b e c k,
B o n n, p.t. Köln.

LSr/Wi

Avskrift.

RECHTSANWALT DR.LENZ,
bei dem Landgericht in Offenburg
mit dem Wohnsitz in
W o l f a c h.

Fernsprecher: Nr. 400
Postscheckkonto:
Amt Karlsruhe Nr. 15383

Wolfach, 12.5.1951.

Herrn Konsul Reinius,

H a m b u r g.

Schwedisches Konsulat.

Sehr geehrter Herr Reinius,

Gegen Herrn Georg Vas, Ingenieur aus Simeria (Rumänien), war vor dem Amtsgericht Wolfach ein Strafverfahren wegen Betrugs und Unterschlagung anhängig. Ich war Herrn Vas als Verteidiger beigeordnet. In der gestern stattgefundenen Verhandlung wurde Herr Vas zu einer Gefängnisstrafe von insgesamt 3 Monaten verurteilt. Im übrigen wurde er freigesprochen. Auf die Strafe von 3 Monaten wird die bisher erlittene Untersuchungshaft angerechnet, sodass die Strafe etwa am 15.6.1951 verbüsst sein wird.

Herr Vas hat mich gebeten, Ihnen von diesem Sachverhalt Nachricht zu geben.

Hochachtungsvoll

/u/ Dr. Lenz
Rechtsanwalt.

Lz/Wi

Rydbeck/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 14 juni 1951.
R 18.
Strängt förtroligt.

19

N:o	II	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

ang. Raoul Wallenberg.

Broder,

I anslutning till gårdagsbeskedet rörande Gheorghe Vasiu ber jag få meddela följande.

Auswärtiges Amt, som upptog vår framställning i saken med förståelse och visade stor beredvillighet att hjälpa till, måste efter långa konsultationer med Bundesjustizministerium samt med badensiska justitieministeriet och Badens representation i Bonn (vilka under rådande federala regim tyvärr alla måste höras) konstatera, att ingen som helst möjlighet förelåg att kvarhålla Vasiu efter det han avtjänat sitt straff, närmare bestämt efter kl. 18.00 idag. Det enda som uppnåddes var, att badensiska Bonn-representationen förklarade sig beredd att rekommendera Badens inrikesministerium att giva Vasiu ett föreläggande att icke lämna Wolfach på en viss kortare tid.

På denna sakens ståndpunkt ringde jag idag upp Vasius advokat dr. Lenz - med vilken jag dittills undvikit att taga kontakt - för att söka utröna vad han kände till om Vasius avsikter efter frigivandet. Jag åberopade som förklaring å beskickningens intresse ett brev, som dr. Lenz för en månad sedan å Vasius vägnar skrivit till Reinius i Hamburg, varav vi fått del. Jag nämnde givetvis ingenting om Wallenberg och fick intrycket, att Lenz icke kände till anledningen till det svenska intresset för Vasiu. Vid mitt första samtal med Lenz visste denne intet närmare om Vasius planer. Han hade tydligen icke på någon tid varit i kontakt med sin klient. Vid ett andra samtal några tim-

EXP. 16/6 -51 m.h.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

mar senare visade det sig, såsom telegrafiskt inrapporterats, att Lenz av vederbörande domare erfarit, att Vasiu idag på nytt häktats för ett bedrägeri, som han på resan till Lübeck och Hamburg begått i Ulm i Bayern. Lenz trodde dock icke, att det rörde sig annat än om en relativt obetydlig sak, och förmodade att Vasiu tämligen snart skulle vara på fri fot. Vasius avsikt hade varit att efter frigivandet begiva sig till det IRO-läger för DP:s i Neuenburg, där han tidigare vistats.

Genom Vasius förnyade häktning har alltså en viss respit nåtts för avslutande av de pågående undersökningarna rörande de av honom lämnade uppgifterna. Som framgår av ovanstående är denna respits längd dock helt beroende av förloppet och utgången av det rättsliga förfarandet mot honom och man synes icke våga räkna med att den blir alltför lång. Såväl Auswärtiges Amt som Bundesjustizministerium tillråda största möjliga skyndsamhet, när det gäller de fortsatta förhören med Vasiu. Bundesjustizministerium har självmant förklarat sig för sin del samtycka till att om beskickningen därom gör skriftlig framställning låta utsända svenska experter på fallet Wallenberg få förhöra honom i fängelset. Man synes också redan ha utverkat badensarnas medgivande härtill. Med hänsyn till att det brott, för vilket Vasiu nu häktats, begåtts i Bayern, är det troligt, att Vasiu föres dit och man måste då taga upp saken med bayrarna istället. Vederbörande i Auswärtiges Amt tillråder oss att snarast inkomma med skriftlig framställning att få förhöra Vasiu i fängelset, därest vi ha intresse därav.

Avslutningsvis vill jag säga, att jag vid mina samtal med tyskarna givetvis understrukit ärendets strängt förtroliga karaktär.

/u/ Rydbeck

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

kommissarie Danielssons besök
hos Vasiu.

Streng vertraulich. 19		
N:o VIV	50	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

26.6.51.
hbr Dahlman.

Verbalnote.

Bezugnehmend auf die vor einigen Tagen geführten mündlichen Besprechungen zwischen Herrn von Nostitz und dem Geschäftsträger der Königl. Schwedischen Gesandtschaft, Herrn Rydbeck, betreffend den Staatenlosen Gheorghe Vasiu beehrt sich die Gesandtschaft erhaltenem Auftrage gemäss, dringendst um die gütige Vermittlung des Auswärtigen Amtes zu bitten, damit es einem Vertreter der schwedischen Staatspolizei, dem Herrn Kommissar Otto Danielsson, gestattet werde, mit Vasiu in dem Gefängnis, wo er sich zur Zeit befindet, zu sprechen. Herr Danielsson ist mit der Untersuchung über das Verschwinden im Jahre 1945 des Legationssekretärs bei der schwedischen Gesandtschaft in Budapest, Raoul Wallenberg, beauftragt, ein Fall, der für die schwedische Offentlichkeit und Volksvertretung eine grosse Bedeutung hat. Wie von Herrn Rydbeck schon erwähnt worden ist, bestehen ernste Gründe anzunehmen, dass Vasiu möglicherweise wichtige Auskünfte über diesen Fall geben könnte.

Vasiu wurde schon im März dieses Jahres im schwedischen Konsulat in Hamburg, wo er sich freiwillig meldete,

EXP. 21/6

Overl. i handons av hr Rydbeck

An das Auswärtige Amt,
Bonn.

über den Fall Wallenberg gehört. Seine damals gemachten Angaben werden vom Kommissar Danielsson zur Zeit eingehend geprüft. Voraussichtlich wird diese Prüfung erst in etwa drei Wochen endgültig abgeschlossen sein können. Es wäre daher natürlich am zweckmässigsten, wenn der Besuch des Herrn Danielsson bis dahin verschoben werden könnte. Sollte aber Anlass vorliegen anzunehmen, dass Vasiu vor dem Ablauf der drei Wochen aus dem Gefängnis entlassen werden sollte, würde Herr Danielsson schon früher kommen.

Vasiu hat im Gefängnis in Wolfach, Baden, wegen Betrugs eine Gefängnisstrafe von drei Monaten gebüsst. Am selben Tage, an dem er entlassen werden sollte, den 14. Juni 1951, wurde er erneut wegen eines in Ulm begangenen Betruges verhaftet. Es ist der Gesandtschaft unbekannt, ob Vasiu noch im Gefängnis in Wolfach ist oder nach Ulm geführt worden ist und auch wann das neue Rechtsverfahren gegen ihn eingeleitet werden soll. Der Ausgang dieses Verfahrens und infolgedessen auch der Zeitpunkt an dem Vasiu entlassen wird ist selbstverständlich unmöglich vorauszusehen.

Es ist für die Klärung des Falles Wallenberg von grösster Bedeutung, dass Vasiu noch einmal vor seiner Entlassung gehört werden kann. Die Königl. Schwedische Gesandtschaft beehrt sich daher, an das Auswärtige Amt mit der Bitte heranzutreten, bei den zuständigen Behörden erwirken zu wollen, dass Kommissar Danielsson Vasiu unter allen Umständen spätestens ein Paar Tage vor seiner Entlassung aus dem Gefängnis besuchen kann.

./.

Für die gütige Mühewaltung des Auswärtigen Amtes in dieser Angelegenheit spricht die Königl. Schwedische Gesandtschaft im Voraus ihren aufrichtigsten Dank aus.

Köln, den 21. Juni 1951.

Stämpel.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 26 juni 1951. 19

Strängt förtroligt. 1 bil. 140 BIL.
~~i 1 ex.~~

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Ct

Väsius häktning.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 14 juni 1951 och senare telegramväxling rörande Vasiu ber jag för kännedom få
./. överlämna genomslag av den verbalnote, som jag den 21 juni överlämnade till Auswärtiges Amt vid besök hos vederbörande.

Som jag i annan ordning meddelat, talar sannolikheten för att Vasiu kommer att förbli i fängsligt förvar ännu några månader framåt. Tyskarna äro dock angelägna att understryka, att detta helt är avhängigt av vederbörande domare. En möjlighet består t.o.m., att Vasius häktning upphäves och rättegångens utgång kan man ju icke med säkerhet förutse.

u. Rydbeck.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

LXP. 27/6 -51 an. k.
ER

hbr Dahlman 29.6.51.

AUSWÄRTIGES AMT

BONN,

211-01/67 -IIIb- 2226/51

INK. BESK. BONN
D.nr X 179
27/6.1951
AVD R | 18 | Cf

Eilt

Verbalnote

Unter Bezugnahme auf die Verbalnote der Königl. Schwedischen Gesandtschaft vom 21. Juni d.J. und die fernmündliche Rücksprache mit Herrn Legationssekretär Rydbeck vom heutigen Tage in der Angelegenheit der Befragung des staatenlosen Gheorghe Vasiu, gegenwärtig im Gefängnis Neu-Ulm, über das Verschwinden des Legationssekretärs bei der Königl. Schwedischen Gesandtschaft in Budapest Raoul Wallenberg beehrt sich das Auswärtige Amt der Königl. Schwedischen Gesandtschaft Folgendes mitzuteilen:

Nach der Auskunft des Bundes-Justizministeriums ist gegen den bisher in Wolfach im Gefängnis befindlichen Vasiu am 9. Juni d.J. erneut ein Haftbefehl erlassen worden. Er wird zur Aburteilung über weitere von ihm angeblich begangene Vergehen der Unterschlagung und des Betrugs am 26. d.M. nach Neu-Ulm in Bayern überführt und dort zunächst als Untersuchungsgefangener in das Gefängnis eingeliefert. Es besteht durchaus die Möglichkeit, daß Vasiu noch längere Zeit in der Untersuchungshaft und gegebenenfalls nach erfolgter Verurteilung im Gefängnis verbleibt. Jedoch lassen sich mit Rücksicht auf die noch ungeklärte Rechtslage keine festen Angaben machen.

Unter diesen Umständen dürfte es sich empfehlen, daß der mit der Untersuchung über das Verschwinden des Legationssekretärs Wallenberg beauftragte Vertreter der

An die

Königl. Schwedische Gesandtschaft

Bonn

schwedischen Staatspolizei sich baldmöglich zum Verhör des Vasiu nach Neu-Ulm begibt, da im Falle eines Freispruchs des Vasiu oder falls der Untersuchungsrichter seiner Haftbeschwerde stattgeben sollte, keine Möglichkeit besteht, ihn behördlicherseits festzuhalten.

Das Bundes-Justizministerium wird die Haftbehörde in Neu-Ulm unverzüglich von der beabsichtigten Entsendung eines Vertreters der schwedischen Staatspolizei benachrichtigen und die Gefängnisverwaltung ersuchen, diesem ungehinderten Zutritt zu dem Häftling zu gewähren.

Gern benutzt das Auswärtige Amt auch diese Gelegenheit, die Königl. Schwedische Gesandtschaft seiner ausgezeichneten Hochachtung zu versichern.

Bonn, den 26. Juni 1951.

AUSWÄRTIGES AMT DER BUNDESREPUBLIK DEUTSCHLAND
14

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

ang. Vasiu.

Bonn, p.t. Köln den 29 juni 1951.

Strängt förtroligt. 11

19		
	2 bil.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 26 juni 1951
./. ber jag få överlämna avskrift av det skriftliga beskedet i ärendet Vasiu, som ingått från Auswärtiges Amt, samt
./. av beskickningens verbalnote av i dag.

u. Rydbeck.

EXP 2/7 -57

u.k.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Vasiu.

hbr Dahlman 29.6.51.

29.6.51.		19
N:o VIII	53	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct.

Verbalnote.

Bezugnehmend auf die Verbalnote des Auswärtige Amtes vom 26. Juni 1951 - 211-01/67-IIIb-2226/51 - betreffend den staatenlosen Gheorghe Vasiu, beehrt sich die Königl. Schwedische Gesandtschaft dem Auswärtigen Amte mitzuteilen, dass der mit der Untersuchung des Falles Wallenberg beauftragten Vertreter der Schwedischen Staatspolizei, Kommissar Danielsson am Montag den 2. Juli Abends in Neu-Ulm eintreffen wird. Herr Danielsson wird von einem Dolmetscher dem schwedischen Staatsbürger de Pandy begleitet sein. Die Gesandtschaft darf um die gütige Vermittlung des Auswärtigen Amtes bitten, damit es Herrn Danielsson und den Dolmetscher gestattet werde Vasiu im Gefängnis zu besuchen und über den Fall Wallenberg zu hören.

Bonn, p.t. Köln, den 29. Juni 1951.

Stämpel.

29
6

[illegible]

tel. D. 2/7.

P.M.

Herr Velhagen, Auswärtiges Amt, meddelade i dag per telefon, att justitieministeriet instruerat vederbörande domstols- och fängelsemyndighet att giva kriminalkommissarie Danielsson tillfälle att samtala med Gheorge Vasiu i Neu-Ulm.

Herr Velhagen underströk, att denna instruktion riktats till Amtsgericht Ulm och icke direkt till fängelset; det vore således till Amtsgericht Ulm, som herr Danielsson hade att vända sig.

Bonn, p.t. Köln den 30 juni 1951.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

2.7.51.		19
N:o VII	89	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

ang. Vasu.

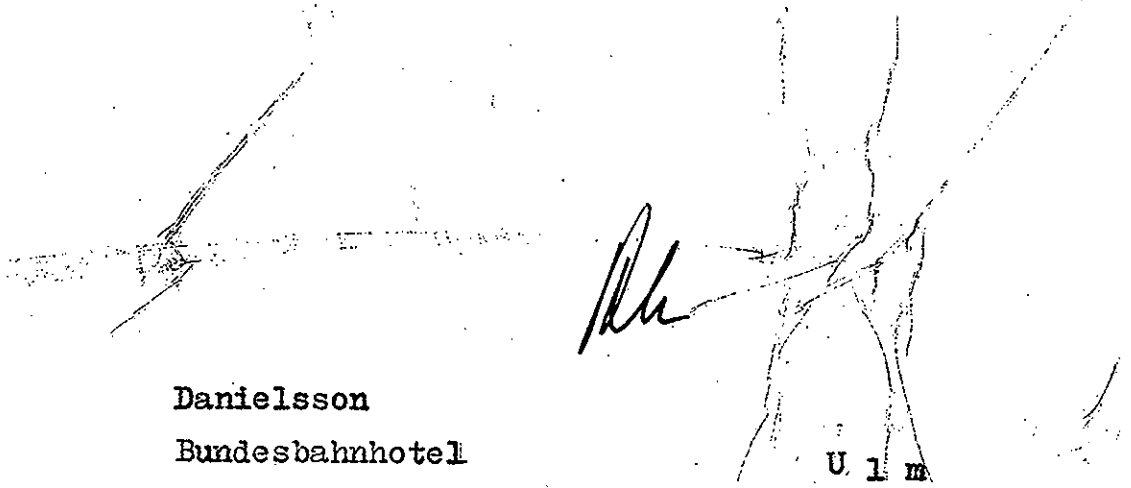

Danielsson
Bundesbahnhotel

Ulm

Tag kontakt Amtsgericht Ulm

Svenska beskickningen

5 84 45 Kgl. Schwedische Gesandtschaft
Ulmenallee 96 Köln-Marienburg

Kgl. Schwedische Gesandtschaft
Ulmenallee 96 Köln-Marienburg

5 84 45

2.7.51. Danielsson Ulm

2
7 Gs.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 29 juni 1951.
Strängt förtroligt.

Broder,

Med tack för Ditt brev den 26 dennes rörande beskickningens framställning till Auswärtiges Amt i fråga om Danielssons planerade besök hos Vasiu begagnar jag tillfället framhålla, att hela denna affär här bedrives med bevarande av den yttersta sekretess. Endast en mycket begränsad krets har kännedom om den verksamhet, som nu pågår; anledningen härtill behöver jag knappast gå in på. Dessa rader äro endast till för att fästa Din speciella uppmärksamhet på vikten av absolut tystlåtenhet inom beskickningen och hos tyska vederbörande. Jag utgår ifrån, att Du för dem framhållit, att man från högsta ort här är ytterst angelägen att minsta möjliga antal tjänstemän invigas i sammanhanget och att dessa icke föra saken vidare.

Din tillgivne
Sven Dahlman

t.f. Chargé d'Affaires R y d b e c k ,
Bonn, p.t. Köln.

Damgren/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Hille.

Bonn, p.t. Köln den 15 oktober 1951. 19

R 18.

Strängt förtroligt.

N:o	378	1 bil.	BIL.
INK. D. N:o			
AVD.	GR.	MÅL.	
R	18	Cf	

15.10.51.
a.f.str.förtr.k-m t:
Bratt, nr 16
u. Kumlin.

EXP. 17/10 -51
m.k.
ER

Broder,

Såsom ett, om ock i sak negativt, bidrag till efterforskningarna efter den person vid namn Hille, som skall hava haft något att förmäla i fallet Raoul Wallenberg, ber jag härmed få överlämna en PM av Damgren om resultatet av den förfrågan, som gjorts hos personer i den forna redaktionella ledningen av National-Zeitung i Essen.

./.

u. Kumlin.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 17/10 -57
m.k.
ER

Strängt förtroligt.

Bil. handbrev. Kuenlin / Pahlman d. 15.10

P.M.

F.d. chefen för National-Zeitungs (Essen) Berlin-redaktion herr Erich Schneider (som var en av deltagarna i det tyska pressbesöket i Sverige 1941) har, efter att i saken ha tagit kontakt med National-Zeitungs f.d. chefredaktör greve Schwerin, i dag lämnat mig följande muntliga svar på förfrågan angående den person vid namn Hille, som sagt sig ha varit National-Zeitungs korrespondent i Dresden.

Varken Schneider själv eller greve Schwerin hade någonsin hört talas om någon Dresden-korrespondent till National-Zeitung vid namn Hille. Den ende korrespondent i Dresden, som tidningen, såvitt greve Schwerin kunde erinra sig, under hans tid (d.v.s. från 1933 till 1945) torde ha haft, var en journalist vid namn Vietz; denne hade emellertid haft till uteslutande uppgift att under den sudettyska frågans akuta skede (omkring 1938) rapportera i denna fråga. Det vore givetvis ej uteslutet, att National-Zeitung någon gång kunde ha infört någon notis eller artikel från en tillfällig medarbetare i Dresden, men greve Schwerin hade intet minne därav.

Bonn, p.t. Köln den 15 oktober 1951.

u. Damgren.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 23 november 1951.

Personligt och strängt förtroligt.

Broder,

Instundande vecka avreser kommissarie Otto Danielsson till Tyskland och Österrike för vissa efterforskningar i fallet Raoul Wallenberg. Danielsson beräknar inträffa i Bonn torsdagen den 29 dennes. – Jag är tacksam, om Du vid behov vill bistå honom med råd och dåd. Han kommer sannolikt bland annat att vilja sända något meddelande till utrikesdepartementet.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén Kumlin,

Bonn.

Medfånge till ”Vi var cellg

Italiensk diplomat sensationellt vittne

”Svensken i god vigör 1948”

Raoul Wallenberg satt så sent som i början av år 1948 i en cell i ett av MVD:s stora undersökningsfängelser i Moskva. Han befann sig då vid god hälsa. — Den, som lämnat dessa uppgifter, bör veta vad han talar om. Han var nämligen under hela 3 år fånge i cellen intill Wallenbergs, och under denna tid ”samtalade” han dagligen med svensken genom knackningar i väggen — det i fängelserna vanliga sättet att meddela sig med fångarna i granncellerna.

Wallenbergs cellgranne, som nu framträtt med sitt sensationella vittnesmål, är en italiensk diplomat, som under kriget tjänstgjorde i en av balkanstaterna och där arresterades av ryssarna. För någon tid sedan återkom han till sitt hemland, enligt en ännu okontrollerad

(Forts. sid. 14, spalt 7)

Vittnesmålet om Wallenberg ger anledning till optimism

Forts. fr. sid. 1

uppgift utväxlad mot fallskärmsjägare, som under kriget släpptes ner i Italien, men som efter fredsslutet fängslats på grund av sabotage.

Den italienske diplomaten uppger vidare, att Wallenberg under sin första fängelsetid ideligen fördes till förhör, som regel på nätterna. För sina medfångar underströk han vid olika tillfällen, att han inte hade en aning om, varför han hölls i fångenskap.

Det italienska vittnet har också kunnat avslöja identiteten på flera av Wallenbergs cellkamrater och cellgrannar. Det var huvudsakligen diplomater och tjänstemän vid olika länders utländska beskickningar, som vid krigsslutet tillfångatagits av de framträngande ryssarna.

Det nya Wallenbergs-vittnet säger sig vilja under ed upprepa de uppgifter han lämnat dels muntligen, dels skriftligen i ett särskilt protokoll, som är daterat den 3 dec. i år och lyder:

> Undertecknad, dr ..., yrkesdiplomat, förklarar härmed att jag under tjänstgöring vid vår legation i — — — arresterades av sovjetryska truppen den ... tillsammans med andra diplomater fördes till Moskva, där

Vittnesmålet måste komma”

— Det här vittnesmålet är vad jag väntat på i flera år, säger redaktör af Sandeberg. ”Någon gång måste det ju i alla fall komma, eftersom ryssarna trots alla försiktighetsmått inte kan förhindra en viss kontakt mellan fångarna i de stora fängelserna.

Själv hann jag aldrig lära mig det speciella ”fängelsemorse”, varmed fångarna samtalar med varandra ”tvärs igenom” väggarna. Men på nätterna hörde jag ideligen knattret av träbitar mot cellväggarna.

Ett annat sätt att upplysa fångarna i granncellerna om vem man var och varifrån man kom, var att helt enkelt presentera sig med hög röst utanför de olika celldörrarna, då man fördes till bad, toalett o. d. Det förvånade mig alltid att de ryska fångvaktarna sällan ingrep mot denna ”underrättelseverksamhet”.

Den italienske diplomatens uppgift att Wallenberg i början av sin fängelsetid ofta fördes till förhör på nätterna stämmer med mina egna erfarenheter. De kommissarier som sköter förhören i fängelserna arbetar huvudsakligen på nätterna, och jag inbillar mig, att de därvid utnyttjar den psykologiska faktorn, att den som skall förhöras blir väckt ur den djupa slummer, som undernäringen i fängelserna förorsakar.

Anledning till optimism

jag under tjänstgöring vid vår legation i — — — arresterades av sovjetryska truppen, den... tillsammans med andra diplomater fördes till Moskva, där jag hölls inspärrad i NKVD-fängelset... under flera år. Under fångenskapen i detta fängelse lyckades jag hålla ständig kontakt med den svenska diplomaten Raoul Wallenberg, som hölls fången i cellen intill. Denna kontakt varade från den 20 april 1945 till början av 1948. Det finns inget tvivel om hr Wallenbergs identitet på grund av de detaljer och upplysningar som denne gav undertecknad.

Undertecknad är beredd att under ed bekräfta ovanstående redogörelse inför vilken domstol eller myndighet som helst...

Namnteckning.

Originalintyget har av författaren Rudolph Philipp tillställts kabinettssekreterare *Arne S. Lundberg* i UD. På Stockholms-Tidningens förfrågan bekräftar denne att han för ett par dagar sedan mottagit skrivelsen.

— Vad ämnar UD göra med anledning av det nya vittnesmålet?

— Vi kommer givetvis att omedelbart vidta alla de åtgärder som kan tänkas i den nuvarande situationen, försäkrar kabinettssekreteraren. — Och därmed får man låta sig nöja än så länge.

Stämmer med tidigare vittnesmål

Den italienske diplomatens vittnesmål är ett av de mera sensationella i hela wallenbergsaffären. Då Stockholms-Tidningens medarbetare Edward af Sandeberg sommaren 1946 återkom från sin årslånga fångenskap i Sovjet, kunde han bl. a. meddela, att han i Butirskaja-fängelset i Moskva träffat en tysk fånge, som uppgivit sig ha suttit i samma cell som Raoul Wallenberg i ett av de tre stora MVD-fängelserna Lubianka, Lefortovskaja och Butirskaja (vilket av dem kunde af Sandeberg inte erinra sig).

Detta fick af Sandeberg veta någon gång i slutet av augusti 1945 — alltså vid en tidpunkt då den italienske diplomaten skulle ha suttit "vägg i vägg" med Wallenberg. Man kan alltså konstatera, att de båda vittnesmålen täcker varandra på ett enastående sätt.

[illegible] förhöras blir väckt ur den djupa slummer, som undernäringen i fängelserna förorsakar.

Anledning till optimism

Uppgiften om att Wallenberg befunnit sig vid god hälsa i början av år 1948 är utomordentligt glädjande. Den visar nämligen att han erhållit minst "officersranson" vilken skiljer sig från den vanliga soldatransonen genom att omfatta vitt bröd, 4 bitar socker per dag, 2 portioner "kasja", d. v. s. ett mellanting mellan gröt och soppa, som kan bestå av nästan vad som helst, samt ett stycke fett fläsk. Soldatransonen består däremot av tre soppor, ca 650 gr svart degigt bröd samt en sockerbit per dag. På den ransonen håller man sig inte vid "god hälsa", allra helst inte efter tre års fångenskap.

Det finns därför enligt mitt förmenande anledning att hoppas, ja, t. o. m. förmoda, att Raoul Wallenberg fortfarande befinner sig i livet, framhåller red. af Sandeberg.

Wallenbergvittnet

Huvudvittnet i Wallenbergsaffären, den italienske diplomaten dr Claudio de Mohr, som under sin tid i ryska fängelser var cellgranne med Raoul Wallenberg och förde samtal med honom genom knackningar i cellväggarna. Dr de Mohr är 51 år gammal. Han återbördades till sitt hemland i oktober 1950, men hans ansikte bär ännu spår av de 72 månaderna i rysk fångenskap.

Att Dagens Nyheter publicera intervjun med det nya vittnet Wallenbergssaken förtörnar Afton tidningen (s) i hög grad — tydliger därför att den inte gjort klart fö sig att frågan om vittnet skulle tig och behålla sin anonymitet kommi i ett annat läge sedan Wallenbergs kommitténs sekreterare av obekan ta skäl funnit lämpligt att offent ligt upplysa om existensen av dett märkliga vittnesmål, ett meddelan de som allmänt återgavs i presse för några dagar sedan. Nu skrive den nyssnämnda tidningen:

Italienaren har uttalat, att Wallenbergssaken bör behandlas med diskretion och utan sensationer i pressen, om man skall våga hoppas på hans återbördande till friheten och fosterjorden. Men inte heller denna vädjan från en man med erfarenhet både av diplomatiska värv och ryska fängelsemetoder har förmått hejda Dagens Nyheters iver Wallenbergs liv och frihet är av underordnad vikt.

Till dessa förolämpande uttalanden skall här endast fogas de upplysningen — känd för all uppmärksamma läsare av intervjun — att vittnet självt inte läng [illegible] hade några invändningar mo [illegible] framträd [illegible]

[illegible] fanns [illegible] tillbaka.

NOISSI

Värdefullaste spåret hittills på Wallenberg

DAGENS NYHETER

16.12.51.

Dagens Nyheters Romkorrespondent har varit i kontakt med den italienske diplomat som i tre år var cellgranne till Raoul Wallenberg och som nu återvänt till sitt land efter sex års fångenskap i Ryssland. Vid ett samtal vidhåller han de uppgifter han tidigare lämnat utan att likväl ingå i detalj, då han anser att hans meddelande fått en för tidig publicering. För sakens fullföljande har han ansett det vara av vikt att hans namn inte för närvarande röjs. Dagens Nyheters korrespondent har fått det intrycket att detta spår är ett av de värdefullaste som framkommit under sökandet efter Raoul Wallenberg.

Ett nytt vittnesmål

åberopas till stöd för uppfattningen, att Raoul Wallenberg finns i livet och i ett ryskt fängelse. En icke namngiven före detta italiensk diplomat har försäkrat, att han under tre år haft Wallenberg som närmaste cellkamrat i ett NKVD-fängelse i Moskva. Dylika vittnesmål har också tidigare lämnats, utan att de kunnat bestyrkas.

Utrikesdepartementet kommer naturligtvis att undersöka saken.

AT. 15.12.-51.

I avvaktan på denna undersökning tjänar det inte mycket till att röra i affären. Problemet är ömtåligt och bör handhas med takt och gott förstånd. Det gäller Wallenberg, om han är i livet. Inte reklam för den ena eller andra, som redan är i säkerhet och därför anser sig kunna agera.

Utrikesminister Vysjinskij har visserligen förklarat, att Wallenberg inte finns i Ryssland. Men Ryssland är stort och nya upplysningar kan ha kommit fram sedan augusti 1947, då denna försäkran lämnades. Skulle det senaste vittnesmålet bekräftas får man ta för givet, att ryssarna är beredda att sända Wallenberg till Sverige. Detta skulle utlösa en allmän tillfredsställelse i vårt land.

Raoul Wallenberg

var i livet ännu 1948, vittnar en italiensk diplomat som själv räddat sig ur rysk fångenskap. Uppgiften är i och för sig inte sensationell eftersom den stämmer med andra vittnesmål. Det mest intressanta är italienarens berättelse att den fängelseavdelning, där han och Wallenberg satt var befolkad med idel diplomater som ryssarna i krigets slutskede hade gripit. Det tyder onekligen på en underrättelsetjänst i företagsammaste laget. Eftersom italienaren släppts kan man förmoda att Wallenberg också skulle ha kunnat släppas, ifall han ännu lever. Numera är det likväl risk för att ryssarna nödgas framhärda i sin förklaring att de inte vet var han finns. Hade svenska regeringen från början gripit in kraftigare så hade nog utsikterna för en lycklig upplösning av mysteriet varit större.

AB. 15.12.-51.

KÖNIGL. SCHWEDISCHE MIS

AT. 17.12.
-51.

Affär

är affär även om affären kan gälla en människas liv och frihet. I förra veckan presenterades ett nytt vittne i Wallenbergsaken. En italiensk diplomat försäkrade, att han under tre år varit i samma fängelse som Wallenberg. Han hade visserligen aldrig sett medfången med egna ögon. Men deras kontakter via "fängelsetelegrafen" hade övertygat vittnet om att misstag är uteslutna. Deras öden skildes i augusti 1948.

Dessa märkliga uppgifter borde inte ha publicerats, om personen Wallenberg vore det viktiga i saken. Vecko-Journalen köpte vittnesmålet med ensamrätt av Wallenbergskommitténs lika energiske som omdömeslöse sekreterare. Vecko-Journalen offrade en sida på affären. Denna skickades till den övriga pressen tillika med upplysningen, att meddelandet fick återges allenast på villkor att man samtidigt gjorde reklam för Bonnierhusets tidning!

Dagens Nyheter i samma koncern är sedan gammalt bekant för sina metoder. Det är därför på intet sätt överraskande, att tidningen uppdragit åt sin Romkorrespondent att uppspåra den italienske diplomaten. Resultatet publiceras tillsammans med uppgiften, att eftertryck helt eller delvis är förbjudet. Det kunde ha varit onödigt. Ingen vill bestrida Dagens Nyheter dess ensamrätt på detta område:

Italienaren har uttalat, att Wallenbergsaken bör behandlas med diskretion och utan sensationer i pressen, om man skall våga hoppas på hans återbördande till friheten och fosterjorden. Men inte heller denna vädjan från en man med erfarenhet både av diplomatiska värv och ryska fängelsemetoder har förmått hejda Dagens Nyheters iver.

Wallenbergs liv och frihet är av underordnad vikt. Lösnummerpropagandan är det största i historien — i den mån den skrivs av Bonnierhusets tidningar. Wallenberg har sannerligen, om han fortfarande är i livet, anledning att be sin Gud om skydd mot sina vänner.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

ST. 18.12.
-57.

Raoul Wallenberg och DN

Intresset för Raoul Wallenberg och hans öde är mycket stort, och viss publicitet kring det dunkla och upprörande fallet torde bara vara nyttig. Men hittills har det varit regel, att publicitet som kan skada den försvunne svenskens sak eller andra i saken engagerade betraktas som uteslúten och otänkbar. Nyheter kring ämnet har brukat behandlas i samförstånd med Wallenbergskommittén eller Wallenbergs anhöriga.

Dagens Nyheter har äran av att ensam ha frånträtt denna praxis och därtill med en utmanande åtbörd av kombinerat skryt och publikfrieri: hela löpsedeln för måndagen ägnades åt bravaden.

I en artikel från tidningens romkorrespondent återges alla de sakuppgifter, som för ett par dagar sedan stod att läsa i Stockholms-Tidningen och ett par andra tidningar. Dessa nattståndna nyheter åtföljdes emellertid av ett totalt blottställande, med namn och allt, av den italienske diplomat, från vilken uppgifterna stammar. Detta utlämnande, som enligt vad alla initierade vet är ytterligt olämpligt och till varje pris borde undvikas, fick ensamt utgöra motivering både för artikelns sensationella utstyrsel och för de dånande trumvirvlarna på löpsedeln.

Men det häpnadsväckande knyter sig också till själva artikelns beskaffenhet. Tydligen har romkorrespondenten känt samvetskval över vad han beordrats till; han vrider sig som en mask, och formuleringarna har oavsiktligt kommit att göra ett intryck mitt emellan hänsynslöshet och naivitet. Det är, heter det, "synnerligen respektabla rent mänskliga skäl" som förestavat intervjuobjektets skygghet för offentligheten; vederbörande menar nämligen att Wallenbergs fall bör behandlas "med diskretion och under undvikande av en alltför vidlyftig publicitet"; korrespondenten redovisar därefter sina svårigheter att träffa sin interlokutör och finner det förklarligt, om denne efter att tillbragt 73 månader i ryska fängelser "föredrar ett liv ostört av nya irriterande element" ...

Efter denna om sann humanitet och allsidig omtanke vittnande inledning ger tidningen sitt offer den största tänkbara publicitet med tydlig namngivning, en stor illustrerad artikel och en löpsedel med ganska få motsvarigheter. Det kan då inte påstås att DN med slutna ögon eller av oaktsamhet begått detta sabotage mot sin uppgiftslämnares intressen, Raoul Wallenbergs sak och de anhörigas önskemål. Vilken skada som åstadkommits med tilltaget kan ännu inte överblickas.

ITALIENSKE

ALLT TVI
WALLEN

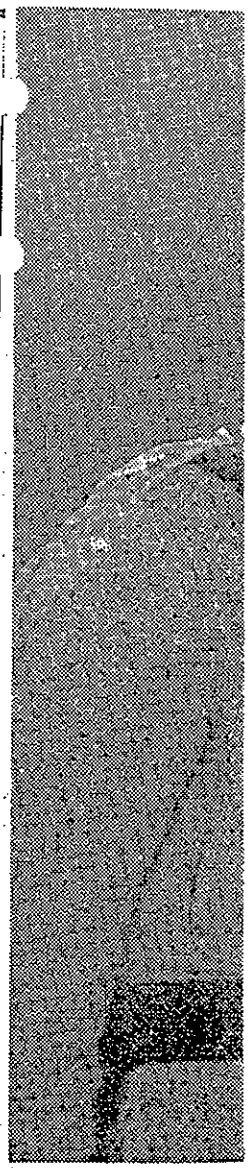

DAGENS NYHETER 17.12.57

ENSKE DIPLOMATEN SLÅR FAST:

T TVIVEL UTESLUTET

ALLENBERG I LIVET 1948

Detaljer i mängd från 3 års samtal ger full visshet

Raoul Wallenberg

Från Dagens Nyheters Romkorrespondent
AGNE HAMRIN

ROM, söndag.

Det nya vittnet i affären Wallenberg, alltså den italienske diplomat som i nära tre års tid från april 1945 till januari 1948 var granne till vår landsman i NKVD-fängelset i Moskva, är dr Claudio de Mohr, som själv var fånge hos ryssarna i över sex års tid och numera är tjänsteman i italienska utrikesministeriets pressavdelning. Dagens Nyheters medarbetare har träffat dr de Mohr tre gånger under de senaste två dagarna och kan intyga att detta nya märkliga, ja, antagligen avgörande vittne verkligen existerar.

Dr de Mohr, nu en 51-års man, vars ansikte nog kan sägas fortfarande bära spår av den långa fängelsevistelsen i Ryssland, är emellertid ytterst obenägen att framträda. Bortsett från yrkesdiplomatens så att säga traditionella tendens till att vara reserverad är det emellertid i detta fall i och för sig synnerligen respektabla rent mänskliga skäl som föranlett dr de Mohrs skygghet inför offentligheten. Dr de Mohr intar nämligen den ståndpunkten att ett fall såsom Raoul Wallenbergs bör behandlas med diskretion och under undvikande av en alltför vidlyft publicitet, om utsikten skall bestå att vår landsman en dag återfår sin frihet.

Forts. sista sidan, spalt 7

COPYRIGHT
Dagens Nyheter. Eftertryck helt eller delvis förbjudet.

Raoul Wallenberg och några av hans medarbetare under Budapesttiden.

Wallenbergs . . .

(Forts. från sidan 1)

Diplomaten till koncentrationsläger för att få vila efter fängelsevåren

Dagens Nyheters korrespondent kan därför intyga att det var först efter betydande svårigheter som han omsider lyckades nå fram till dr de Mohr. Efter att ha tillbragt 73 månader i sovjetryska fängelser är det måhända också förklarligt om en man föredrar ett liv ostört av nya irriterande element.

Faktum är nu också att dr de Mohr med den inställning han har till denna angelägenhet icke hade några svårigheter att försäkra den representant för familjen Wallenberg som nyligen uppsökte honom i Rom om sin diskretion. I och med att sekreteraren i Wallenbergskommittén själv har avslöjat att ett nytt och viktigt vittnesmål i affären Wallenberg föreligger borde ju saken kunna sägas ha kommit i ett nytt läge publicitetsmässigt sett, och det torde vara svårt att inse att man skulle göra Raoul Wallenberg någon otjänst genom att låta hans forne cellgranne i Moskva framträda även med sitt namn. Dr de Mohr vill emellertid tills vidare icke sträcka sig längre än så.

Den italienske diplomaten befann sig i tjänst i Dobrudscha när han arresterades av ryska trupper. Efter arresteringen hamnade han så småningom i ett NKVD-fängelse i Moskva och fick där en cell tillsammans med en annan italienare, som f. n. befinner sig i konsulär tjänst utanför Italien. Ett flertal diplomater av olika nationer satt då redan i detta fängelse, och en av dem var Raoul Wallenberg, som hade cellen bredvid dr de Mohr.

Som cellkamrat hade Wallenberg en tysk. Mycket snart började fångarna föra samtal med varandra genom knackningar i väggen, och på detta sätt berättade Wallenberg för sin italienska kollega sin historia liksom denne berättade sin. Efter en tid förflyttades Wallenberg till en cell belägen rakt ovanför den där dr de Mohr förvarades, och även då fortsatte dessa samtal.

Misstag beträffande identiteten utesluten

Den italienske diplomaten har viserligen, det erkänner han, aldrig med egna ögon *sett* Raoul Wallenberg, men varje som helst tvivel om dennes identitet är utesluten, enär såväl dr de Mohr som hans landsman och cellkamrat mer eller mindre dagligen i nära tre års tid med knackningsspråket har talat med denne och erhållit en mängd detaljer som helt stämmer in på densamme.

Att Raoul Wallenberg hölls i fångenskap i detta Moskvafängelse fram till januari månad 1948 får sålunda anses vara bevisat. Vad som har hänt honom efter januari 1948 vet emellertid dr de Mohr inte, helt naturligt eftersom han själv vid denna tidpunkt förflyttades och kontakten med Wallenberg alltså upphörde.

I oktober 1950 återbördades dr de Mohr till sitt hemland. Dock icke direkt från det ryska fängelset. Från detta fördes han nämligen först till Wien, där han placerades i ett koncentrationsläger. Syftet med denna vistelse var uppenbarligen att den lösgivne fången skulle få tid på sig att äta upp sig och få en smula av hälsans färg på sina av de 73 månadernas fängelsevistelse gulbleka kinder.

Enligt vad Dagens Nyheters korrespondent erfarit sent på söndagskvällen anlände antingen på lördagskvällen eller på söndagsmorgonen två personer från Stockholm för att få kontakt med dr de Mohr i och för fortsatta förhandlingar om dennes betydelsefulla vittnesmål.

Den ene av de bägge herrarna är Rudolf Philipp, Wallenbergskommitténs sekreterare, den andre torde vara en representant för utrikesdepartementet eller möjligen någon medlem av familjen Wallenberg, vilketdera har inte varit möjligt att fastställa vid denna sena timme.

Tänkbart är att förhandlingarna mellan dessa bägge herrar samt dr de Mohr kommer att leda till, att den italienske diplomaten inbjudes att komma till Stockholm för att, vilket han själv har förklarat sig villig att göra, under edlig förpliktelse betyga riktigheten av vad han sedan i form av ett brev till Raoul Wallenbergs anhöriga meddelat, nämligen:

Att vår landsman befann sig i livet och i rysk fångenskap, i vart fall fram till januari 1948, och att dr de Mohr som den korrekta person han är redan innan hans vittnesmål honom, oförvållandes, publicerades i Sverige informerat sina överordnade i italienska utrikesministeriet om sin avsikt att meddela familjen Wallenberg vad han visste om sin svenska kollegas öde i Moskvafängelset säger sig självt.

KUNGL.
SVENSKA BIBLIOTEKET

Besv. 15.1.52. KAD/GB

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 27 december 1951.

Personligt och strängt förtroligt.

11.152.
a.f.v.åtg.t.: jämte bil. Exp. 11.1.52 1 bil.
Lagerfelt, Frank/Main -4
u.Kumlin.

INK. BESK. BONN
D. nr 11 | 684
31/12 1951
AVD R | GR. 18 | AKT C4

Broder,

Vissa upplysningar föreligga om att Raoul Wallenberg någon gång under åren 1945-46 skulle ha suttit i Butyrka-fängelset i Moskva. Vi äro därför angelägna om att komma i kontakt med personer, som suttit i ifrågavarande fängelse. Enligt vad vi nyligen genom Bratt erfarit, skall en tysk vid namn Georg Mahle frigivits från detta fängelse den 8 februari 1949. Hur länge han suttit där visste man icke på Röda Korset i Berlin, som stod i korrespondens med Mahle. Dennes adress är Eckenheimer Landstrasse 154 II, Frankfurt am Main. Man bör kanske icke fästa alltför stora förhoppningar vid att Mahle, som ju icke låtit höra av sig till någon svensk instans på de nära tre år, som gått, skall ha något av värde att berätta. Men det skulle nog icke skada, om Du ville höra eller låta höra honom närmare. Till ledning för samtalet bifogas en frågelista. ./.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén Kumlin,
Bonn.

x) Skall vara Eschenheimer

27.12.57.

1) Inledningsvis bör framhållas hur Mahles namn och vistelse i Butyrkafängelset kommit till vår kännedom. Passa genast på att fråga om data för Mahles vistelse där. Anledningen till vårt intresse bör motiveras med att vi efterforska "en svensk". Om M. frågar om namnet på svensken, bör detta avböjas med motiveringen, att det vore värdefullare för oss att eventuellt få fram namnet av M., utan att han påverkats. Bekräftar M. därefter, att han träffat en svensk i Butyrkafängelset (eller någon annanstans i Ryssland) men uppgiver, att namnet fallit honom ur minnet, bör M. tillfrågas, om det möjligen varit Sandeberg (som suttit i fängelset under tiden 16.8. - 25.11.1945) eller Wallenberg.

Om det bekräftas, att M. träffat R.W. eller det synes sannolikt, att så varit fallet, böra följande frågar riktas till M.:

2) Under vilka omständigheter träffade han R.W. första gången?

3) Kan M. ge en något så när exakt tidsbestämning för sammanträffandet med R.W.?

4) Berättade R.W. några detaljer om orsaken till att han fanns i Sovjetunionen?

5) Hur var R.W:s allmänna tillstånd? Var han mycket mager och undernärd eller syntes han vara vid god hälsa?

6) Kan M. erinra sig hur R.W. var klädd i fängelset?

7) Kan M. lämna en utförlig beskrivning på R.W. (längd, ålder, hårfärg och myckenhet hår, ögonfärg, ögonbryn /buskiga eller tunna/ ansiktsform, näsans utseende, var munnen bred eller smal, läpparna tunna eller fylliga, öronen stora eller små, åtliggande eller utstående)? Hurudan var kroppsbyggnaden? Spenslig, späd, satt eller grov?

8) Kan M. angiva namnen på andra medfångar, som också känna till att R.W. suttit i Butyrkafängelset? Hemortsadresser på ifrågavarande medfångar?

Vänd!

Skulle det visa sig, att M. sammanträffat med R.W. på annan plats än Butyrkafängelset, anpassas givetvis ovanstående frågor därefter.

AB
6.1-52

Nytt ljus över Raoul Wallenbergs öde

Cellgranne 1949 berättar

I Moskvafängelset Lefortovskaja

Sensationellt dokument i tyskt arkiv ger bevis

Genom ett nytt, sensationellt vittnesmål av en ur sovjetrysk fångenskap frigiven person kan det nu bevisas, att Raoul Wallenberg ännu i slutet av 1949 och troligen åtminstone i början av 1950 befann sig i det stora Moskvafängelset Lefortovskaja. Uppgifterna härom har sedan några månader tillbaka funnits i ett märkligt aktstycke i den tyska hjälporganisationen Suchdiensts arkiv, där det nu genom en lycklig tillfällighet påträffats av en AB-medarbetare. Denne har därefter kontaktat den frigivne och fått uppgifterna bekräftade av honom personligen.

Genom det vittnesmål, som för en tid sedan framlades av den italienske diplomaten de Mohr, kunde Wallenbergs öde klarläggas t. o. m. 1948. Genom de nya uppgifter Aftonbladet i dag är i tillfälle att delge sina läsare belyses den svenske diplomatens öde ytterligare ett år närmare i tiden. Av säkerhetsskäl har en del namn och andra upplysningar måst utelämnas, men materialet i sin helhet har delgivits Wallenbergskommittén, som därigenom fått nya, tungt vägande bevis i sina händer.

'Fångtelegrafen' gav besked om Raoul

Frigiven bekräftar dokument för AB

MÜNCHEN (AB) Knappt har Raoul Wallenbergs öde genom den italienske diplomaten de Mohrs märkliga vittnesmål kunnat klarläggas fram till 1948 förrän genom lyckliga omständigheter ett sensationellt dokument kommer i dagen och visar, att den unge svenske diplomaten ännu i slutet av 1949 var vid liv och befann sig i det stora moskvafängelset Lefotorvskaja.

Det finns alla skäl att antaga, att Wallenberg förvarades i detta fängelse även åtminstone i början av år 1950. Några som helst svårigheter bör sålunda inte föreligga för de sovjetryska myndigheterna att besvara svenska utrikesdepartementets hänvändelser och lämna alla önskade upplysningar om Wallenberg. Lefotorvskaja användes liksom Botyrka- och Ljubljankafängelserna huvudsakligen för förvaring av NKWD:s politiska fångar.

Det var en ren tillfällighet, som gjorde att jag påträffade det uppseendeväckande dokumentet. Och därtill fogade ytterligare lyckliga omständigheter det så, att jag kort efteråt lyckades kontakta dess upphovsman, vilken till alla delar personligen bekräftade uppgifternas riktighet. Hänsyn till vissa personers säkerhet gör det tyvärr ändigt att här utelämna en del namn och uppgifter, men alla upplysningar har delgivits Raoul Wallenbergs familj och Wallenbergskommittén och står följaktligen även till UD:s förfogande.

Redan själva upptäckten av dokumentet är en märklig historia, som förtjänar att relateras. Låt oss alltså börja från början.

Våra läsare kan säkert erinra sig, att Aftonbladet vid åtskilliga tillfällen sökt hjälpa en grupp flyktingar från Gammalsvenskby, vilka efter kriget under svåra förhållanden levt i Tyskland. Genom tidningens initiativ har också de senaste åren åtskilliga av dessa flyktingar kunnat beredas en fristad i Sverige. Aktionen har i hög grad understötts av den tyska hjälporganisationen Suchdienst, en avdelning av tyska Röda korset, som i sina kartotek haft över 11 miljoner flyktingar registrerade. Inom Suchdienst har Aftonbladets hjälpaktion för gammalsvenskbyflyktingarna skattats mycket högt, det omständigheten inte minst när jag i anslutning till aktionen i fråga skulle göra ett reportage hos den tyska hjälporganisationen.

Ett märkligt dokument

Vid mitt samtal med en avdelningschef, som visat mig mycket stort tillmötesgående, frågade denne plötsligt:

— Är det här dokumentet av intresse för er?

Jag började bläddra i dokumentet. Det bar överskriften "Uppteckningar av frigivne Herr X. Angående politiska fångar i Moskvafängelser".

Innan jag hann fördjupa mig mera ingående i handlingen, sade avdelningschefen:

— Det här aktstycket är så till vida intressant som den frigivne i fråga har ett alldeles ovanligt gott minne. Ni får inte glömma att det är rigoröst förbjudet för de av NKWD (hemliga ryska polisen) frigivna fångarna att föra med sig ens den minsta lilla papperslapp eller anteckning. Den frigivne — dokumentets upphovsman — har emellertid i minnet bevarat namnen på över 60 av sina medfångar, alltså namn på människor, som man till största delen inte hört ett ljud ifrån allt sedan krigets slut. Det rör sig dessutom i viss utsträckning om människor, som den frigivne Herr X inte ens sett med sina egna ögon.

Min nyfikenhet var väckt. Aktstycket jag höll i min hand utgjordes av långa listor med namn — de flesta tyska — på förutvarande diplomater, ämbetsmän, professorer, funktionärer i nazistpartiet, tidningsmän o. s. v. Under varje namn fanns kortfattade anteckningar med de uppgifter den frigivne Herr X hade att lämna om var och en av medfångarna i de Moskvafängelser, där han själv till helt nyligen tillbringat efterkrigstiden.

Det var tragiska livsöden dokumentets knapphändiga notiser blottade.

Svensk utan namn

När jag hunnit fram till aktstyckets sista blad kom sensationen! På det skära papperet läste jag följande:

"Nr 61. En svensk, vars namn jag icke kan erinra mig. Denne svensk var cellgranne till Herr X, vilken senare, år 1949—1950 blev min cellkamrat. Genom Herr X fick jag veta, att denne svensk 1943 eller 1944, sändes till Budapest för att inom möjligheternas ram bistå judarna i Budapest mot de nazistiska raslagarna."

Som en blixt från klar himmel slog det mig — det kan inte vara fråga om någon annan än Raoul Wallenberg! Jag behärskade mig emellertid och frågade, om man inom Suchdienst kunde lämna upplysning om den obekante svenskens namn eller andra detaljer.

Svaret blev nekande.

Vad skulle jag göra? Här låg sedan flera månader tillbaka ett dokument med uppgifter om Raoul Wallenberg, och ingen tycktes ana vilket dramatiskt fynd jag gjort. Nästan automatiskt frågade jag:

— Finns det någon chans för mig att få kontakt med den frigivne Herr X?

— Naturligtvis! kom svaret omedelbart. Avdelningschefen gav mig så adressen men bad mig förhålla mig diskret och försiktig.

Hos den frigivne

Nästa dag satt jag hemma hos den frigivne Herr X, vilken genom sin kortfattade notis så oväntat kastat nytt ljus över Raoul Wallenbergs öde och bevisat att svensken ännu i slutet av 1949 befann sig i Lefortovskajafängelset i Moskva. Hans verkliga namn och hans nationalitet kan tyvärr här icke omtalas, då redan detta skulle kunna sätta andras liv på spel.

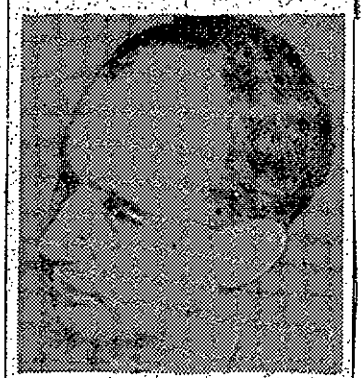

RAOUL WALLENBERG fången i Lefortovskaja.

Till att börja med var han tämligen reserverad, ja snarast misstrogen. Jag förklarade emellertid genast anledningen till mitt besök och frågade rakt på sak, om han kunde erinra sig namnet på den svensk, vars cellgranne hans egen cellkamrat Herr Y varit. Nu tinade han upp.

— Det kan jag tyvärr inte, svarade han småleende. Ni har själv sett, att jag har ett gott minne, men alla namn kunde jag beklagligtvis inte minnas. Det är helt enkelt omöjligt, inte minst därför att de representerade så många olika nationaliteter och för mig ofta hade en främmande klang.

— Kan ni ännu en gång tala om, hur det kom sig, att ni gjorde anteckningen om den för er obekante svensken?

— Gärna — men först vill jag veta hur det kommer sig, att ni i så hög grad intresserar er för hans öde.

Jag svarade, att jag skulle göra det, så snart Herr X slutat sin säkerligen tämligen kortfattade redogörelse.

Fängelsetelegrafen

— Gott! Jag beklagar bara, att det jag har att berätta inte är så värst mycket. Ni förstår, i de tre stora fängelserna i Moskva förvaras mestadels två eller tre fångar i var och en av de små cellerna. Man får inte arbeta — och det är i och för sig en hård strafform — man får inte skriva och allt "privat" samröre med fängelsepersonalen är strängt förbjudet. Den enda återstående formen av tidsfördriv är alltså de ryska böckerna från fängelsebiblio-

teket och samtal med cellkamraterna och med grannarna i alla fyra väderstrecken...

— Vad menas med "samtal i alla fyra väderstrecken"?

— Med cellgrannarna till höger och till vänster och — om möjligt — över och under ens egen cell.

— Genom knackningar?

— Stämmer. Genom knackningar. Ni som inte i likhet med mig år efter år vistats bakom fängelsemurar, kan nog knappast föreställa er, hur mycket som faktiskt tränger igenom fängelsemurarna, även murarna i ett NKWD-fängelse. Men blir man överraskad av vakterna under ett knackningssamtal, blir det hårda straff.

— I slutet av år 1949 fick jag en ny cellkamrat. Det var Herr Y. Dag efter dag samtalade vi om våra och andras upplevelser i de olika fängelser, där vi förvarats. Herr Y kom närmast från Lefortovskaja-fängelset, och han skildrade för mig även många av de människoöden han haft kontakt med i detta fängelse.

Under sina skildringar av sina cellgrannar kom han även att berätta om den för mig obekante svensken, vilken varit Herr Y:s närmaste cellgranne även då han själv flyttades bort från Lefortovskaja. Herr Y omtalade att svensken under kriget — något av åren 1943 eller 1944 — sänts till Budapest i diplomatisk mission för att i största möjliga utsträckning rädda de ungerska judarna undan Hitlers raslagar. Just detta kom troligen att fästa sig särskilt i mitt minne, eftersom det ju var fullkomligt ologiskt, att denne svensk, som så intensivt arbetat mot nazisterna, nu i åratal suttit i fängelse hos nazisternas fiender ryssarna.

Sannolikt omtalade Herr Y även namnet på den unge svensken, som varit hans cellgranne, men jag måste tillstå, att det nu fallit mig ur minnet. Det är verkligen beklagligt, men mycket mer har jag nog inte att berätta om honom...

Så blev det min tur. Jag klargjorde för den frigivne sovjetfången, vem Raoul Wallenberg var och vad han har att betyda för den svenska offentligheten och för hela den civiliserade världen. Hur ofattbart det var för svenskarna, att just en sådan man hölls inspärrad av ryssarna...

Vid min sista anmärkning krusade ett bittert leende Herr X:s läppar:

— Om jag skulle skildra några av mina medfångars lidandeshistoria för er, sade han, skulle säkert inte mycket återstå för er att förvånas över...

Misstag uteslutet

— Tillåt mig fråga ännu en gång, avbröt jag, är ni fullkomligt övertygad om att ni inte misstagit er på någon punkt i fråga om Raoul Wallenberg?

— Misstagit mig! utbrast Herr X. Varje misstag är uteslutet. Ni får inte glömma, att för oss fångar var allt som hände i fängelserna intressant, och allt blev också bekant för oss. Så snart någon fördes bort till förhör, så snart en ny fånge kom till fängelset fick väggarna liv, och knackningstelegrafen förde nyheten vidare.

Även om jag inte sett Wallenberg med mina egna ögon — åtminstone så vitt jag vet — är jag fullständigt övertygad om att varje misstag är uteslutet. Kanske inte minst därför att jag inte kommer ihåg hans namn, men däremot just det som i fängelset gjorde ett så starkt intryck på mig — det ologiska, det för vår västeuropeiska mentalitet så ofattbara däri att en man som bistått offren för Sovjets fiender nu hölls inspärrad i fängelse just av samma Sovjet! Detta minnesgods är för mig avgörande — jag har icke misstagit mig.

— Och vid vilken tidpunkt blev Herr Y er cellkamrat? frågade jag ännu en gång.

— I slutet av 1949. Vi logerade tillsammans även 1950.

— Det innebär alltså, att Raoul Wallenberg hela året 1949 var cellgranne till Herr Y?

— Ja.

Samtalet med den från sovjetfängelset frigivne Herr X varade över två timmar. Mycket av det han berättade får ännu inte delges allmänheten för att inte ytterligare öka olyckliga människors lidanden och sätta deras liv på spel. Men i en följande artikel skall jag likväl med Herr X:s tillstånd skildra förhållandena i de tre stora moskvafängelserna, då det givetvis bör intressera den svenska allmänheten att erfara under vilka betingelser Raoul Wallenberg tillbragt sina år i dessa fängelser.

COSTA.

R18Ct

Cisk
Bindes

SDS 6.1.52

Tyskt vittne: R. Wallenberg sovjetfånge

STOCKHOLM den 5. (SDS:s Stockholmsred.) **Ett vittnesmål om att Raoul Wallenberg med visshet skulle ha suttit i ett moskvafängelse år 1949 har lämnats av en flykting i Tyskland. Flyktingen hade själv suttit i ett fängelse i Moskva där han hört en av Wallenbergs f. d. cellgrannar berätta att han varit i kontakt med svensken så sent som i slutet av år 1949.**

Det var ett dokument i den tyska hjälporganisationen Suchdiensts arkiv som ledde till kontakten med vittnet. I dokumentet hade vittnet räknat upp namnen på ett 60-tal personer, som han genom fångtelegrafen korresponderat med eller på annat sätt varit i kontakt med under sin fängelsetid i Moskva. Som nr 61 på den långa listan, vilken återgivits helt ur minnet stod inget namn utan endast "en svensk, vars namn jag inte kan erinra mig. Denne svensk var cellkamrat till hr Y vilken senare år 1949—1950 blev min cellkamrat. Genom hr Y fick jag veta att denne svensk 1943 eller 1944 sändes till Budapest för att inom möjligheternas ram bistå judarna i Budapest mot de nazistiska raslagarna".

Personligen har flyktingen bekräftat detta sitt vittnesmål, han förklarade därvid, att han väl kommit i håg hr Y:s berättelse, eftersom den verkade så fullkomligt ologisk. Det skulle ju vara fullkomligt ofattbart, att en man, som bistått offren för Sovjets fiender, nu skulle hållas inspärrad av Sovjet.

Trots att flyktingen inte kunnat erinra sig Wallenbergs namn — han förklarade att det var möjligt att han hört det någon gång — ansåg han det sedan han hört Wallenbergs gärning i Budapest beskrivas vara otänkbart att hr Y:s vittnesmål skulle gälla någon annan person.

17B:6.1-52

Dunklet kring Wallenberg förklaras:

RAFFINERAD FÖRDELNING AV FÅNGARNA I MOSKVA

Den frigivne sovjetfången, författaren till det i går av Aftonbladet offentliggjorda Wallenberg-dokumentet i tyska Suchdienst, har lämnat en plausibel förklaring till svårigheten att få fram konkreta uppgifter om Raoul Wallenbergs förvaringsort och öden i övrigt under fängelseåren i Moskva.

Förklaringen ligger helt enkelt i det raffinerade system ryssarna tillämpar vid uppdelningen av fångarna på de olika fängelserna. I varje cell placeras fångar, som inte kan varandras språk. Det tar därför lång tid innan de i sina försök att göra sig förstådda för varandra hinner så långt att de kan anförtro varandra mera ingående upplysningar om sig själva. Och då placeras vederbörande vanligen i ett annat fängelse med nya kamrater. Att Wallenbergs fängelse nu blivit känt är slumpens verk.

Behandlingen av de politiska fångarna i Moskva är numera humanare än åren närmast efter kriget. I varje fall är tortyr sällsynt.

Humanare behandling av Sovjets politiska fångar — tortyr sällsynt

MÜNCHEN (AB) — Främsta orsaken till att Raoul Wallenbergs förvaringsort inte tidigare blivit känd är den princip ryssarna tillämpar vid uppdelningen av de politiska fångarna i de tre stora Moskvafängelserna Lubljanka, Lefortovskaja och Botyrka, framhöll f. d. sovjetfången X vid mitt samtal med honom angående det av honom skrivna dokumentet, som offentliggjordes i gårdagens nummer av Aftonbladet. Han har också en ingående kännedom om förhållandena, då han under sina fängelseår efter kriget själv suttit i alla de tre nämnda fängelserna och genomgått alla de fasor detta innebär.

— I allmänhet placeras två eller tre fånger i samma cell, framhöll Herr X. En typisk sammansättning är följande: en ryss — ofta från Ural eller det inre av Sibirien — som inte kan tala ett ord utom ryska, en tysk som aldrig bott i F land och endast kan tala tyska samt slutligen en representant för en tredje nation, t. ex. en rumän, en italienare eller en skandinav. Med tiden kommer trion visserligen att kunna göra sig förstådd inbördes, men det kna dröja länge, samtalen rör sig sällan utanför de dagliga bekymrens starkt begränsande sfär. Praktiskt taget aldrig kommer man så långt som till en analys av orsakerna, delikten, till fångenskapen. Chansen att en medfånge någonsin får veta vem Raoul Wallenberg är, vilken roll han spelat o. s. v. är följaktligen synnerligen minimal. Att det nu slutligen skett får skrivas på slumpens konto.

Behandlingen av de politiska fångarna är numera — i den mån mina och mina närmaste medfångars erfarenheter kan anses normerande — betydligt humanare än de två, tre första åren efter kriget, såtillvida att tortyr endast undantagsvis förekommer, fortsätter Herr X. Samtliga politiska fångar betraktas som rannsakningsfångar även om de suttit 5, 6, ja, ändå upp till 10 år i fängelset.

Varje förhörsledare har till uppgift att plocka fram en "bekännelse", och förhören fortsätter därför tills vederbörandes "skuld" kunnat påvisas, vilket är förutsättningen för en dom. Själv har jag under mina fem fängelseår i Moskva förhörts av 37 olika NKWD-officerare. Metoden går alltså ut på att "mjuka upp" vederbörande fångar genom långvarigt kvarhållande i rannsakningsfängelset. Ännu de sista dagarna i fängelset visste jag inte, om jag skulle bli frikänd eller dömas till tvångsarbete i Sibiriens koncentrationsläger, den vanligaste strafformen. Frigivningen kom lika oväntat som häktningen.

Ofta kan det gå både månader och år mellan varje förhör. Men man är aldrig riktigt säker — när man minst väntar det kommer en ny våg av förhör. Och dessa är mestadels synnerligen påkostande. Vid förhören får fångarna upplysningar om det politiska läget i världen, men tyvärr alltid vilseledande. Det skulle inte förvåna mig om man t. ex. för Wallenberg hävdat att Sverige nu har kommunistisk regim. Kriget på Korea omtalades först långt efter dess början, och på samma sätt är det med andra världshistoriska händelser.

Korrekta upplysningar om familjerna

Märkligt nog tycks däremot de underrättelser fångarna får om sina anhöriga, händelser i familjen o. s. v., vara korrekta. Som exempel kan nämnas att en österrikisk fånge underrättades om att hans son gift sig och fått ett barn, att dottern fått arbete på en angiven plats, och dessa upplysningar har sedan visat sig vara riktiga.

Livet i de tre fängelserna är i stort sett outsägligt trist, inte minst därför att varje form av arbete är förbjudet för fångarna. Utspisningen är monoton som allt annat. Matransonerna i de tre fängelserna är varierande. I Lefortovskajas "politiska avdelning", som endast omfattar 220 celler, är förplägnaden något bättre än i de båda andra men ändå i knappaste laget.

I det stora Botyrkafängelset Botyrka ser matsedeln ut på följande sätt:

Frukost: En tallrik kaschagröt och en kopp tesurrogat samt dagsranson av bröd, 500 gram. Middag: En tallrik bortscht (ett slags tunn kålsoppa). Kvällsvard: En kopp tesurrogat. Ibland får man i stället för den eviga kålsoppan potatismos, vilket av fångarna är livligt uppskattat som omväxling. En gång var eller varannan vecka är det tilldelning av "friska vitaminer", vilket består av en matsked rödbetor, litet sallad eller en rå lök, allt utan varje slag av kryddor.

Inte helt rättslösa

Mätt blir man sällan av denna kost, men man svälter inte heller ihjäl. Märkligt nog har det hänt att sockersjuka — som givetvis inte får insulin i fängelset — blivit friska tack vare den vitaminfattiga kosten. Generellt kan man säga, att maten i Botkyrka är tillräcklig men dålig, i Lefortovskaja bättre men knappare.

Trots den stränga behandlingen är fångarna i fråga om förplägnaden inte helt rättslösa. Om en ansvarig på proviantering savdelningen eller i fängelseköket gjort sig skyldig till allt för grova stölder ur proviantförråden, så att fångarnas ransoner blir alltför påtagligt lidande, kan anmälan göras till fängelseledningen, och om protesterna upprepas tillräckligt ihärdigt kan det hända att ändring kommer till stånd.

Promenaderna på fängelsegården, en kvart varje gång, är egentligen den mest efterlängtade omväxlingen i fängelselivet, åtminstone på sommaren. På vintern är de mindre omtyckta, då fångdräkterna inte förslår mot den ofta stränga kylan. Tyvärr blir promenaderna på grund av en del fångvaktares lättja eller nonchalans ibland ganska oregelbundna. Uppvärmningen i fängelserna är någorlunda hygglig, men någon riktigt ordentlig värme är det sällan.

Den psykiska pressen är självfallet det avgörande momentet i sovjetfängelserna. Unga och friska personer med nerverna i behåll har lättare att uthärda än äldre. Jag har dock sett även män i 60—70-årsåldern, män som vistats i de fruktade fängelserna upp till ett tiotal år. De fysiska strapatserna är för friska människor lättare att uthärda. Det är ju faktiskt så, att människan t. o. m. har större förutsättningar än djuren att uthärda fysiska lidanden. *COSTA.*

STOCKHOLMS-TIDNINGEN

21-52

Diplomatkamrat till Wallenberg fånge hos Sovjet

Av GUNNAR D. KUMLIEN

ROM 8 jan. — (ST) Ett uppseendeväckande parallellfall till Wallenberg, vilket också direkt har med B-avdelningen på svenska budapestlegationen att göra, kommer i dagarna till allmänhetens kännedom genom en bok som skrivits av en av de italienska diplomater som satt i samma fängelse som Wallenberg i Moskva.

Det är den f. d. sekreteraren vid italienska legationen i Bukarest, Franco Trandafilo, som omtalar att han under flera månader år 1948 delade cell i Butyrskaja-fängelset med en annan medlem av svenska legationens B-avdelning i Budapest vid namn Henry Tomson.

Tomson, som uppgav sig vara norrman till börden men med rysk mor, förklarade sig förstå lika litet som Wallenberg, varför han hölls i fängelse av ryssarna och till på köpet på en diet så urusel, att fångarna så gott som alla fick både skörbjugg och magsår.

Tomson, som talade obehindrat ryska, hade enligt egen uppgift haft till speciell funktion på B-avdelningen att ta hand om sovjetryska medborgare, eftersom Sverige då var skyddsmakt i Ungern för Sovjetunionen.

Han berättade vidare att han blivit bortförd i bil på samma sätt som Wallenberg och ungefär samtidigt. Under färden till okänd destinationsort blev han plötsligt i bilen slagen i huvudet bakifrån, så att han förlorade medvetandet. När han kom till sans igen, befann han sig i en kasern i utkanterna av Budapest och blev omedelbart utsatt för långa, nervslitande förhör vilka alla — liksom fallet var med Wallenberg — gick ut på att ryssarna misstänkte honom för spionage.

Under ett flyganfall lyckades det emellertid Tomson att i den allmänna villervallan fly genom ett fönster och ta sin tillflykt i en väninnas bostad, varifrån han försökte komma i förbindelse med svenska legationen. Slutligen infångades han igen, när ryssarna finkammade kvarteret, och fördes till Moskva med flyg, där han så småningom hamnade i samma cell som den italienske diplomaten från Bukarest.

Enligt Trandafilos mening, vilken överensstämmer med de andra italienska diplomaternas, som släpptes samtidigt — tack vare en utväxling med sovjetryska medborgare som hölls i fängsligt förvar i Italien för spionageverksamhet — hålls såväl Wallenberg som Tomson i fängelse uteslutande som eventuella bytesobjekt när och om så skulle påfordras.

Därför överraskade det i högsta grad såväl Trandafilos som de andra italienska diplomaterna i samma grupp, att de svenska myndigheterna lät sig det enastående tillfället gå ur händerna att arrestera någon av storspionen Anderssons ryska kontaktmän och fordra t. ex. Wallenberg i utbyte.

Enligt deras mening är utväxling efter orientalisk köpslagan fram och tillbaks, liksom skett i deras fall, det enda argument ryssarna förstår. Att hoppas någonting av diplomatiska vädjanden eller påtryckningar anser Trandafilo vara utsiktslöst och sticker inte under stol med dét i sin bok.

Hbr Dahlman 15.1.52.. KAD/GB

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

med P.M. angående samtal
med Georg Ph. Mahle i
Frankfurt am Main.

Rem. B. 11.1.52.

Frankfurt am Main den 14 januari 1952.
Personligt och strängt förtroligt.
1 bil.

INK. BESK. BONN
D.nr VII 14
15/1 1952
AVD. R | 18 | Cl

Ärade Broder,

./. Med anledning av beskickningens remisskrivelse den 11 januari 1952 innehållande avskrift av handbrev den 27 december 1951 från utrikesrådet Dahlman, ber jag härmed få översända en P.M. angående samtal jag haft den 12 dennes med Georg Mahle i Frankfurt am Main. Mahle kunde knappast komma med några bestämda eller säkra uppgifter. Och om den person, han åsyftade under samtalet, är identisk med vare sig Wallenberg, Sandeberg eller ens svensk är tvivelaktigt. Han erbjöd sig emellertid att återkomma om så önskades.

Din vördsamt tillgivne
Adolf Lagerfelt

Envoyén R. K u m l i n ,
Bonn, p.t. Köln.

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal den 12 januari 1952 med tyske medborgaren Georg Ph. Mahle, bosatt Eckenheimer Landstrasse 154, Frankfurt am Main.

1. Till en början uppmanades Mahle, att redogöra för, när han råkat i rysk krigsfångenskap och var han befunnit sig sedan dess. Härpå svarade Mahle, att han tillfångatagits i Tjeckoslovakien i juni 1945 och därefter vistats i olika fängläger i nordöstra Ryssland fram till februari 1949, då han förts till Butyrkafängelset i Moskva och därifrån till genomgångsfängelset Krasny-Press i Moskva, varifrån han frigivits i april 1950 och sänts till Tyskland.

I Butyrkafängelset, som enligt hans uppgift hyser mellan 15.000 - 20.000 personer, hade han sammanträffat endast med tyska fångar, men han hade av dem hört att det där skulle befinna sig en eller två svenskar.

2. Däremot hade han i Krasny-Press-fängelset under promenad på fängelsegården sammanträffat med en medfånge, som han - att döma av den sjungande accenten - trodde var svensk eller ungrare. Tillfrågad om han kände till dennes namn svarade Mahle nekande. Namnen Sandeberg eller Wallenberg nämndes därför icke under samtalet med Mahle.

3. På förfrågan uppgav Mahle att han sammanträffat med ifrågavarande fånge i april 1949.

4. Fången hade för Mahle uppgivit att han vore anklagad för spioneri och dömts till 15 års fängelse.

5. Fången hade befunnit sig i gott allmänt tillstånd.

6. Han var klädd i läderkläder och sportkängor.

7. Såvitt Mahle kunde erinra sig var medfången 1.75-1.80 cm lång, hade mörkt hår och mustascher, omkring 40 år gammal, lång och spetsig näsa, slank och med god håll-

ning. Mahle hade fått det intrycket att det rörde sig om en ädling av något slag. Några andra detaljer kunde han icke erinra sig men tillade, att, om finge han se ett fotografi av den eftersökte, trodde han sig kunna identifiera denne.

Frankfurt am Main den 12 januari 1952.

Damgren/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Georg Mahle.

Bonn, p.t. Köln den 15 januari 1952. 19

Personligt och strängt förtroligt.

N:o 11	19 52	2 bil.	BIL.
INK. D. N:o			
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct	

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 27 december ber jag
./. härmed få överlämna avskrift av handbrev från Lagerfelt
./. i Frankfurt jämte dennes PM angående samtal med Georg Mahle i Frankfurt.

u. Kumlin.

EXP. 16/1 -52 m. bc.
SR

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 18 januari 1952.
Personligt och strängt förtroligt. 1 bil.

Hbr. Dahlman 23/1

INK. GESK. BONN
D. nr 11 22
21/1 1952
R 18 Ct

Ministern vidit

Broder,

Genom de klipp, som pressbyrån erhållit i särskilt uppdrag att tillställa Dig, har jag velat bringa till Din kännedom vad som på senare tid skrivits i pressen i fallet Raoul Wallenberg. Särskilt har ju det italienska spåret, som Philipp olyckligtvis publicerade i Veckojournalen i mitten av december, väckt uppmärksamhet.

Emellertid har därefter ytterligare uppgifter om Wallenbergs fångenskap i Ryssland ingått. De äro av sådan natur att anledning finnes taga dem på allvar. Sålunda ha Danielss och Rudolph Philipp nyligen haft ett samtal med en från Moskva-fängelset Lefortovskaja för mer än ett år sedan återkommen person, vilken under en viss tid till cellkamrat haft en ungrare, Doktor(Fil?) Zoltan Rivo, eventuellt de Rivo, vi ken senare haft en indirekt kontakt med Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Hur härmed förhåller sig framgår nä mare av närslutna utdrag av Danielssons rapport. Av sekretes skäl har Danielssons och Philipps sagesman icke nämnts vid namn utan kallats för "X".

./.

Det gäller nu att konstatera, huruvida de tre i rapporten omnämnda tyskarna Laarmann, Weissberger och Dietl åte vänt och upprätta kontakt med dem för ett ingående samtal.

Dina ansträngningar torde väl i första hand böra inrik tas på Dr Karl Weissberger, som synes ha frigivits. Jag vore tacksam att snarast möjligt få höra från Dig i denna angelägh het.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén Kumlin,

Bonn.

Utdrag.

P.M.

.....x).....

Bland dr. Rivos cellkamrater hade en del tyskar befunnit sig, och det var dessa som uppehållit kontakt med granncellen där den okände svensken skulle ha befunnit sig. En av tyskarna hette dr. Albert Laarmann, född 1898. Han hade uppgivit sig vara radiotelegrafist (Funker), men det hade sedan blivit klart för herr "X," att Laarmann varit chef för informationstjänsten vid tyska beskickningen i Bukarest, där han tillfångatagits av ryssarna 1944. Dr. Rivo hade omtalat, att Laarmann tagit lektioner i latin för dr. Rivo under den gemensamma fängelsevistelsen.

En annan av tyskarna var en dr. Karl Weissberger, tysk diplomat, som tidigare tjänstgjort vid det tyska generalkonsulatet i Pretoria. Han tillfångatogs tillsammans med Gregori i Bukarest. Weissberger kvarhölls blott något mer än 2 år hos ryssarna. Herr "X" anser, att han frigavs, enär han icke ansågs vara någon betydande person. Före sin tjänstgöring i Bukarest hade han tjänstgjort i Odessa. Hans chef hade varit en greve Adelmann. xx)

En tredje tysk hette Dietl xx) och var överste. Ej att förväxla med general Dietl. Överste Dietl hade tjänstgjort i Grekland och Rumänien.

Laarmann har släktingar i Tyskland, och dessa ha gjort stora ansträngningar för att få tillbaka honom från Ryssland. En av dessa släktingar är Regierungsdirektor Jess, x) "Senatskanzlei" i Hamburg. En annan är Laarmanns svåger (?) Generalstaatsanwalt, Dr. Meyer-Adich från Oldenburg, där han är boende. Herbartstr. 25 i Oldenburg.

Dr. Rivo torde ha suttit tillsammans med Laarmann 8 - 12 månader. Herr "X" utgår från, att det måste ha varit någo annan än dr. Rivo, som tagit emot signalerna från granncellen, ty dr. Rivo var säkerligen ej lämpad för dylika uppgifter.

Den som mest lämpat sig därför borde ha varit just Laarmann, som ju gällt för radiotelegrafist. Herr "X" ansåg, att "idiotsystemet," d.v.s. 1 knackning för a, 2 för b, etc. ej kan ha tillämpats vid lämnandet av längre meddelanden, enär knackningarnas antal bliver allt för högt för bokstäder, som ligga långt bort från alfabetets början. Därför måste morseringssystemet ha använts och för dettas användande måste en relativt tränad telegrafist ha funnits till hands.

.....

Stockholm den 16 januari 1952.

(undert.) Otto Danielsson.

x) Såvitt hr "X" erfarit, hade doktor Zoltan Rivo troligen ännu ej återkommit från Ryssland.

xx) Generalkonsul, tilldelad den tyska beskickningen i Bukarest såsom representant för Goebbels propagandadepartement.
(enl. hr Dornbusch ej generalkonsul, men chef för beskickningens kulturavdelning, vilket ju kan stämma med uppgiften om att han representerat propagandaministeriet)

Karl Weissenberger, var med grevе Adelmann i Ploesti, kan sedan till Konstadt med Adelmann, Ar blev tillfärt av ryssarna, men Weissenberger fördes av rumänsan till läpet Ghencea (nära Bukarest), frigjan efter två år av rumänsan, numera konsulatsschreiber i Pretoria (kalla hr Dornbusch, nu chef för Auswärtiges Amts gesch.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 18 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt. bil.

22.1.52. av första stycket
a.+b.f.v.åtg.u.åb.hbr Lagerfelt-Kumlin
14.1.52 (sista st. i därvid fogad PM) t:
Lagerfelt, Frankfurt/Main
u. Damgren.

Exp. 22.1. Sk
mkt. t. Gullholm

INK. ZECK. BONN
Datum II 23
21/1 1952
AVD. R 18 Cf

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 15 dennes angående Lagerfelts samtal med Georg Mahle får jag härmed översända åtta fotografier av Raoul Wallenberg och andra personer. De tre fotografier, som föreställa Wallenberg, ha på baksidan utmärkts med siffrorna 1, 2 och 3.

Jag begagnar tillfället be Dig att framdeles insända eventuella meddelanden i detta ärende i tre exemplar. Vi behöva nämligen för olika arbetsdossierers skull som regel tre exempla av varje dokument.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén Kumlin,
Bonn.

Damgren/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 23 januari 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

N:o 11	18	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

ang. efterforskning av
Raoul Wallenberg.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev med P.M. den 18 innevarande månad ber jag härmed för dagen få meddela, att vi dels av Generalstaatsanwalt Meyer-Abich i Oldenburg direkt fått veta, att dennes svåger Dr. Laarmann hittills icke återvänt från Ryssland, dels genom utrikesministeriets personalavdelning fått bekräftat, att Laarmann på ett eller annat sätt varit knuten till tyska beskickningen i Bukarest, dels från samma instans, där man förfogar över utförliga listor över personalen vid Bukarestbeskickningen fram till slutet av kriget, erfarit, att Dr. Karl Weissberger är okänd för personalavdelningen.

/u/ Kumlin

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

23/1-52
m.k.
SR

A b s c h r i f t .

23.1.52.

Nachstehend eine Reihe von Heimkehrern, die 1945 / 46 im Lager KRASNOGORSK bei MOSKAU, das die Nr.7027 gehabt hat, gewesen sind, damit diese gegebenenfalls nach dem Verbleib Ihres Freundes befragt werden können :

T I T Z E , Werner (13a) SCHWANDORF, Haydnstr. 8
M A I S N E R , Robert (13b) STEFANSKIRCHEN bei MÜHLDORF a.Inn
R E G N E T , Johann (13a) FREYSTADT, Kirchenstr. 55
P A N C Y , Fritz (13a) WÜRZBURG, Pimparestr. 12
B A U E R , Alwin (14a) STUTTGART - VAIHINGEN, Händelstr. 4
M Ü L L E I N , Herbert (17a) KARLSRUHE, Waldring 4
K E R N , Wilhelm (17b) GAGGENAU - RASTATT, Michelbacherstr. 6
B E S S E R E R , Heinz (17a) KARLSRUHE - DURLACH, Auerstr. 50
H A U C K , Karl (17a) NECKARAU - MANNHEIM, Angelstr. 28
S C H I L L I N G , Albert (14a) KIRCHHEIM / NÜRTINGEN, Wilhelmstr. 36

Heimkehrer die später im Gefängnis Butyrka gewesen sind, fanden wir leider nicht registriert.

Brindis

E I N S C H R E I B E N !

An die

Schwedische Gesandtschaft

B O N N / Rhein.

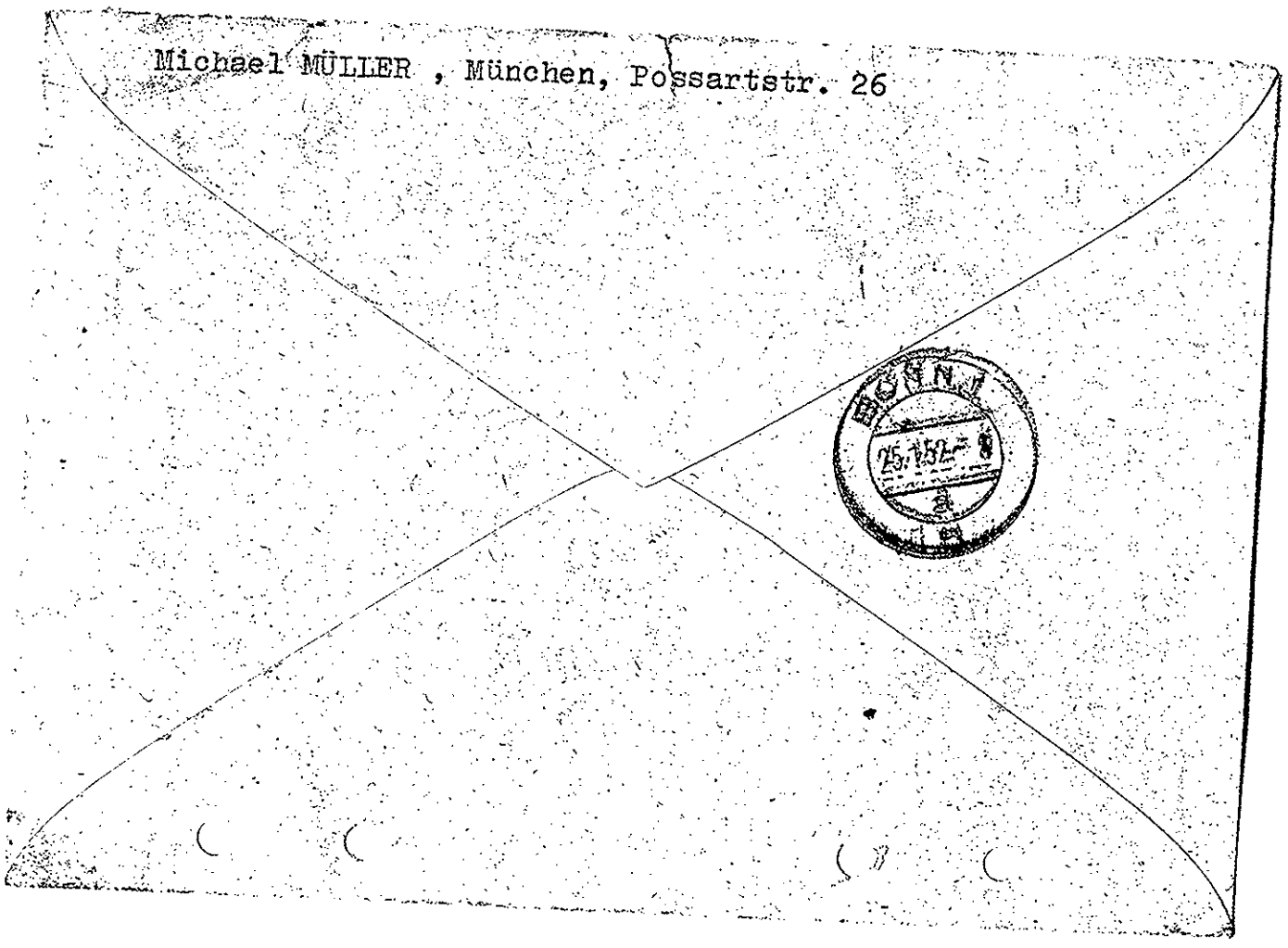
Michael MÜLLER , München, Possartstr. 26
BONN

P.M.

Undertecknad uppsökte i dag den tjänsteman inom inrikesministeriet, som angivits vara ansvarig för efterforskningar av i samband med kriget försvunna personer, Oberregierungsrat Breull. Denne sade, att den enda möjlighet som stode honom till buds att nå kontakt med Weissberger vore en efterlysning i de kartotek, som upprättats över från Ryssland frisläppta fångar. De frigivna passerade nämligen s.k. Entlassungslager, där de registrerades och bl.a. finge uppgiva vart de ämnade begiva sig i Tyskland. På denna väg vore det eventuellt möjligt att få en anvisning om var vederbörande borde sökas. Emellertid funnes sådana kartotek på flera olika platser i förbundsrepubliken samt i Berlin. Sedan en efterlysning satts igång passerade den automatiskt genom de olika kartoteken tills den söktes registerkort eventuellt funnits. Breull lovade att omedelbart låta efterlysa Weissberger och låta bedriva saken med största möjliga skyndsamhet. Om emellertid efterlysningen måste passera genom samtliga kartotek, finge man räkna med en tid av några veckor, en tid som av tekniska skäl icke kunde nedbringas.

Breull framhöll till slut, att han självfallet ej kunde garantera resultat av efterforskningarna. Man finge bl.a. ej bortse från möjligheten att vederbörande sökt dölja sin rätta identitet vid registreringen. Även om han återfunnes i registren kunde han ha sopat igen spåren efter sig senare. Sådant förekomme särskilt bland personer som - skyldiga eller icke - trodde sig riskera efterräkningar för verksamhet i ockuperade områden.

Köln den 24 januari 1952.

Claudio de Mohr.

P. M.

Sakförhållandet är följande:

Från olika personer har meddelande inkommit om att Raoul Wallenberg skulle ha varit sedd i Moskva eller i lägret Krasnogorsk antingen under 1945 eller i början av 1946. Som förvaringsplats har uppgivits dels Butirkafängelset och dels lägret Krasnogorsk. Beträffande Krasnogorsk kan meddelas, att detta läger hade numret 27, och det var indelat i tre avdelningar, av vilka den ena tjänstgjorde som karantän, och så småningom kom här även att inom detta karantänläger avdelas en eller ev. 2 baracker, som sedermera kallades "professors- och generalsbaracken". En del personer har kallat denna avdelning för n:r 1 under det att andra kalla den n:r 2. Bäst torde vara att blott hålla sig till benämningen "generalsbarackläget." Om Wallenberg överhuvud befunnit sig i Krasnogorsk, torde han ha hållits internerad i detta läger, denna avdelning,.

Genom en pastor Christiansson, en dansk, har jag fått en del adresser på folk i Tyskland, vilka varit i Krasnogorsk, men troligen blott i lägret n:r 3, som var det s,k, arbetslägret. Det gäller i första hand att försöka få reda på sådana personer, som varit i "generalslägret", antingen nu de personer, som här nedannämnas varit där eller om de känna til några pålitlig person, som varit där och med vilken vi kunna komma i förbindelse. Eftersom generalerna och professorna tydligen varit noga påpassade är det väl endast någon general eller professor, sm kan kommai fråga, men man kan ju tänka sig, att ex, någon varit läkare och som sådan kallats till "generalsbaracken". Givetvis är det intressant att få så många upplysningar som möjligt, särskilt om det fanns s,k. Schweigelager, varifrån ingen tillåts skriva eller meddela sig med sina anhöriga. Känner någon av de tillfrågade till lägret 1156? Det har påstått, att W, skulle ha varit där. Vidare har det talats om Brygitki-klostret i Lwow, vilket skulle ha varit omändrat till fängelse. Har någon av de tillfrågade varit där eller känner man till någon, som varit

där. I Kievlägret har det också talats om en svensk. Känn någon till något om detta läger.

De personer det i första hand gäller äro:
Oberregierungsrat, Dr, Walter Wagner från Lübeck, nu anställd i Bundesfinansamt i Bonn.

Kl. 4

Oberst Süsskind. Familjen skall vara boende i Isterlohn i Westfalen. Det är okänt om Süsskind återkommit. Även om så icke är fallet bör familjen uppsökas och tillfrågas, om det kommit några livstecken från översten och i så fall från vilket eller vilka läger. Om överste Süsskind skulle återkomma bör familjen ombedjas meddela beskicknin en för ett kommande samtal med Süsskind.

Kohlenbureau, Mauritsenstrasse 15, Köln tel: 72846

Oberst Schwikert. Var anställd tyska amb. iBukarest. Kom från Ryssland i april 1950. Bor 22 a / Alsdorf bei Aachen. Casino ds E.B.V. Schwikert var en tid inspärrad i Butirka fängelset. Eschweiler Bergwerks-Verein A.G.

Majoren Focke. Läkare från Weil a. Rhein. (Ligger i närhe aw Basel på gränsen till Schweiz. Meddelande komer att in gå till beskickningen, om Focke återkommit.

Känner ngn av de tyska ämbetsmänner i A.A. till en generalkonsul von Speisser, som arrest. av ryssarna i Berlin vilk färdes till Ryssland? Har han återkommit? Var finns han?

Ernst Paul.
Ob. reg. rat Zinkalu - Wohnungsbauamt -

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Besv. 27.2.52. KAD/GB

Stockholm den 24 januari 1952.

Personligt och strängt förtroligt. 1 bil

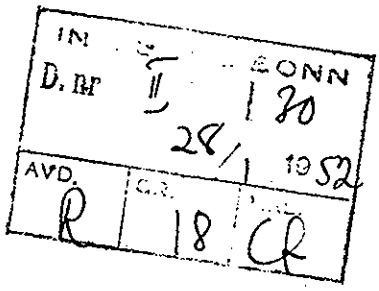

T.P.

Broder,

Under sin Tysklands-resa i början av denna månad uppsökte Danielsson den från rysk fångenskap återkomne tyske generalen A.V. Leyser i Hannover. Jag medsänder ett utdrag a Danielssons rapport.

./.

Attachén Pousette har - enligt vad jag erfarit - erhållit i uppdrag att besöka vissa personer i samband med våra efterforskningar i Wallenberg-affären. Måhända vore det lämpligt att Du anmodade honom taga kontakt med den av Leyser nämnde Generalartzt Raess i Paderborn, som under en längre tid hållits internerad i Krasnogorsklägret utanför Moskva.

Man får väl antaga, att den av Leyser nämnde tyske generalkonsuln Ramm X ännu icke återkommit från Ryssland utan forfarande kvarhålles i likhet med övriga tyska diplomater. En kontroll på denna punkt vore emellertid önskvärd.

Vänliga hälsningar
Sven Dahlman

Envoyén Kumlin,
Bonn.

X Enligt Schwarzman skall gen. konsul Ernst Ramm ha bortförts från Krasnogorsk den 16 eller 17 april 1950 till okänd ort dock troligen Butirka fängelset.

Utdrag.

HEMLIG
enligt 3 § sekretesslagen
den 25.1.52 . SS
Kungl. Utrikesdepartementet
Politiska avdelningen
Denna handling må icke utlämnas utan
[illegible] av Utrikesdepartemen-
[illegible] kungl. d. 16 dec. 1949 Nr 696.

P.M.

.....

General Leyser berättade, att han tillfångatogs i Stalingrad 1943 varefter han fördes till Krasnogorsklägret, där han dock kvarhölls endast en kort tid. Han tillbringade sedan sin krigsfångetid i ett flertal olika ryska läger. År 1948 befann han sig i lägret Gorki (f.d. Nisjnij Novgorod), och medan han befann sig där ankommo ett antal tyska diplomater till detta läger. Bland dem befann sig den tyske generalkonsuln Ramm, som varit generalkonsul i Nya Zeeland. Det var säkerligen denne generalkonsul Ramm, som vid upprepade tillfällen talade om en person vid namn Wallenberg, med vilken han sammanträffat i Ryssland. Om denne Wallenberg varit svensk eller om han varit diplomat hade Ramm icke sagt, såvitt general Leyser kunde erinra sig, och Ramm hade icke heller sagt i vilket läger han sammanträffat med Wallenberg. Förmodligen hade Wallenbergs namn nämnts i samband med den tyske generalen Hansen vilken skulle ha varit fängslad i något av Moskvafängelserna. General Hansen hade emellertid förts bort från Moskva-fängelset, och sedan hade man icke hört något av honom.

General Leyser uppgav, att "Generalartz" Raess, boende under adress Sennelager Paderborn, Kirchweg 9, återkommit från Ryssland efter en lång krigsfångetid där. Han hade under en längre tid hållits internerad i Krasnogorsklägret och i egenskap av läkare vore det möjligt att han bättre än någon annan kunnat skaffa sig uppgift över vilka personer, som befunnit sig i detta läger.

.....

Stockholm den 18 januari 1952.
(undert.) Otto Danielsson.

LÉGATION DE SUÈDE

Svåres å spec. doss "W"

Nedanstående organisation, vars adress lämnats mig av frih. von Mitbach, Parkstrasse 15, Köln-Marienburg, torde kunna erhålla upplysningar om saknade personer 25/1 52.

Arbetskreis der Heimkehrer,
Essen-Rellinghausen
Sunderholz 89

Intelfonerat till Dahlmann
25.1.52 kl.

Karl Weissenbergen (ej Weissbergen) synes
~~[illegible]~~ [illegible] vid tyska legationen
i Bukarest, men befann sig mot
slutet av kriget med greve Adelmann
i Ploesti kom sedan med Adel-
mann till Kronstadt, varifrån Adel-
mann bortfördes av ryssarna och ens-
jämt är saknad, medan Weissenbergen
fördes till det rumänske lägret Jilincea
(i närheten av Bukarest) varifrån han
efter ~~[illegible]~~ [illegible] (av rumänarna) [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] konsu-
latssekreterare ~~i Pretoria~~ vid tyska
Generalkonsulatet i Pretoria

~~(Tälles utan att någonsin ha befunnit sig i
Gryskt fångelse)~~

Kumlin/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Raoul Wallenberg.

Bonn, p.t. Köln den 28 januari 1952.19

N:o 11/21 5 bil.

Personligt och strängt förtroligt. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	C

Broder,

1. Åberopande Ditt handbrev den 18 innevarande månad
./. ber jag härmed få översända avskrift av ett handbrev från Lagerfelt i Frankfurt angående samtal med Georg Ph. Mahle.
./. De hit översända fotografierna återställas härjämte.

2. Jag har från Michael Müller, Possartstrasse 26,
./. München, i rekommenderat brev mottagit närslutna förteckning över ur rysk fångenskap frigivna personer. En avskrift av förteckningen har av oss behållits för den händelse instruktioner beträffande kontakttagande skulle behöva lämnas telegrafiskt.

/u/ Kumlin

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 28/1-52 u.k.

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Frankfurt am Main den 26 januari 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

Bil. 8 fotografier

RK/IF hbr. Dahlmam 28.1.52.

INK. BESK. BONN
D. nr VII, 16
271, 1952
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Cf

Ärade Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 14 och med anledning av beskickningens remisskrivelse den 22 januari 1952, ber jag få meddela, att jag igår kväll åter hade ett samtal med Georg Ph. Mahle i Frankfurt am Main.

Mahle visades därvid ett efter ett de 8 fotografierna av Raoul Wallenberg och andra personer. Mahle uppgav då att intet föreställde den person av svensk eller ungersk nationalitet, med vilken han sammanträffat på Krasny-Press-fängelsets gård.

På fråga, om Mahle igenkände någon av personerna på de 8 fotografierna, utpekade Mahle tre fotografier. Dessa ha utmärkts med ett litet kryss i övre vänstra kanten på fotografiernas baksida. Mahle uppgav att personerna på dessa tre fotografier liknade personer han träffat, icke i något Moskva-fängelse, men i läger i Nordostryssland. Då ett av dessa var det med 3 utmärkta fotografiet av Raoul Wallenberg, frågade jag Mahle, om han visste vem det var. Härpå svarade Mahle, att fotografiet liknade en rysk kapten han sammanträffat med och som på grund av några förseelser sänts till läger i Nordostryssland.

Härmed torde det kunna anses konstaterat att Mahle icke sammanträffat med Raoul Wallenberg.

Din vördsamt tillgivne
Adolf Lagerfeld

Envoyen R. K u m l i n,
Bonn, p.t. Köln.

D amgren/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Karl Weissenberger.

Bonn, p.t. Köln den 28 januari 1952. 19

Personligt och strängt förtroligt.

2 bil.

N:o 11	20	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. C4

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 23 januari ber jag ./. härmed få närsluta två PM av Damgren, innehållande dels texten till det telefonmeddelande, som Du mottog i fredags, dels några kompletteringar till detta meddelande.

Jag ber att få tillägga, att vi beträffande överste Dietl igångsatt efterforskningar genom en instans i München; det kan emellertid dröja något, innan besked därifrån är att förvänta.

u. Kumlin.

Insert å koncepten: Den instans, till vilken herr Oster i Dienststelle Blank översänt vår förfrågan, har följande adress: Nachforschungsstelle für Wehrmachtangehörige z.H. von Herrn Dr. Arlt, Infanteriestrasse 7 a, München.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 28/1 - 52 mkr.

PM nr 1

(intelefonerad till utrikesrådet Dahlman den 25 januari 1952 kl. 12.20).

Karl Weissenberger (ej Weissberger), för närvarande konsulatssekreterare vid tyska generalkonsulatet i Pretoria, synes icke vid ifrågavarande tidpunkt ha tjänstgjort vid tyska legationen i Bukarest men befann sig mot slutet av kriget med greve Adelmann i Ploesti, kom sedan med Adelmann till Kronstadt (i Siebenbürgen), varifrån Adelmann bortfördes österut och alltjämt är saknad, medan Weissenberger fördes till det rumänska lägret Ghencea (i närheten av Bukarest), varifrån han efter cirka två år frigavs av rumänerna.

Bonn, p.t. Köln den 25 januari 1952.

u. Damgren.

PM nr 2.

I anslutning till dagens PM nr 1, vars text i dag på middagen intelefonerades av mig från beskickningskansliet i Bonn direkt till utrikesrådet Dahlman, får jag härmed tillägga följande:

1. På Auswärtiges Amts personalavdelning i Bonn fick jag sedermera bekräftat, att Karl Weissenberger (ej "dr" och ej "Weissberger") sedan omkring ett halvår tillbaka tjänstgör som konsulatssekreterare vid generalkonsulatet i Pretoria, där han emellertid tidigare aldrig tjänstgjort (vederbörande tjänsteman uppläste för mig de orter, där Weissenberger tidigare tjänstgjort).

2. Den greve Adelmann, som omnämndes i kriminalkommissarie Danielssons PM den 16 januari 1952 och i min PM nr 1, skall enligt Auswärtiges Amts informationer år 1950 ha befunnit sig i fångläger (eller möjligen i fängelse) i Lublino i Ryssland.

3. De i PM nr 1 lämnade uppgifterna om Weissenberger lämnades mig av en förutvarande legationssekreterare (x) vid tyska beskickningen i Bukarest, som i min närvaro per telefon erhöll dem från en tjänsteman i Auswärtiges Amt, (x) vilken själv befunnit sig tillsammans med Weissenberger i det rumänska lägret Ghencea och samtidigt med honom frigivits därifrån. x)

Bonn, p.t. Köln den 25 januari 1952.

Dyn

x) Frih. Dieter v. Mirbach

x) Hr Dornbusch, nu chef för Auswärtiges Amts passbyrå

x) P.S. den 26.1.52: Jag har i dag fått uppgifterna bekräftade av ifrågavarande tjänsteman själv. Dyn

2?

Bonn den 28 januari 1951.

Herr Kriminalkommissarie,

Härmed har jag äran överlämna tvenne P.M. rörande mina samtal med Oberregierungsrat W.Wagner och Oberst a.D. Schwikert. Den sistnämnde fick jag efter en del letande tag på i Köln, där han har ett arbete. Oberst Süsskinds (eller familjens) adress tror jag mig vara på god väg att fastställa.XX

Jag vore tacksam för meddelande huruvida jag skall taga kontakt med någon av de av Schwikert nämnda personerna. X

Fe

X Enligt meddelande per telefon från sekr. Engfeldt skulle jag d.v. icke taga kontakt med någon av dessa. Fe.

Kriminalkommissarier D a n i e l s s o n,
S t o c k h o l m.

XX Enligt Einwohnermeldeamt i Israelsdorf flyttade fabrikören Freiherr Hugo von Süsskind Schwendi i dec. 1945 till Bechingen, W.-Baden, Schloss.

rörande samtal med Oberst a.D. Schwikert.

På frågan huruvida Schwikert under sin fångenskap i Ryssland hört talas om eller känt svenska medfångar, uppgav han att det skulle ha funnits en svenska i Krasnogorsk-lägret, vilken där hade förlovat sig med en tysk. Han kände dock icke till namnet eller närmare detaljer. Hon skulle dock ha varit där samtidigt med den danske sångaren Helge Rosswaenge, vilken torde känna till hennes namn. Vidare skulle det i Lubljankafängelset ha funnits ett f.d., troligen lettiskt, legationsråd samt dennes svenska hustru. Någon annan svensk medborgare hade han icke hört talas om.

Schwikert hade varit i Krasnogorsk-lägrets 1:a avdelning från slutet av juni till slutet av augusti 1946, därefter hade han suttit i Butirka- och Lubljanka-fängelserna i Moskwa till sommaren 1947, då han överfördes till Krasnogorsk-lägrets 3:e avdelning där han var till april 1948. Han återkom till Tyskland i december 1950.

Beträffande s.k. Schweigelagern hade han hört talas om ett vid Donetz. Han hade kommit i kontakt med fångar därifrån under återtransporten till Tyskland. Fångarna i detta läger hade huvudsakligen utgjorts av civilinternerade, män och kvinnor. De hade under de fem åren de varit där varken kunnat meddela sig med yttervärlden eller erhålla något meddelande utifrån. Schwikert kände varken till lägret 1156, Brygitki-klostret eller Kiev-lägret eller att där skulle ha funnits någon svensk.

Schwikert nämnde adressen på följande tre personer, vilka vore tillförlitliga och eventuellt skulle sitta inne med några positiva upplysninger.

1. Major a.D. von Borkersroda, vilken torde kunna nås på sin (ogifta) systers adress: Hospitalsstr. 4. Göttingen. Denne hade varit fånge i Krasnogorsk-lägrets avdelning 1.

2. Major a.D. Siegfried Knappe. Denne vore god vän till v.B. och torde kunna nås genom denne.

3. Präsident der Bayrischen Bereitschaftspolizei Josef Remold, Arzistrasse 19, München. Denne hade varit i Krasnogorsk-lägrets avdelning 1 till april 1948.

Schwikert ansåg vidare att man borde försöka fastställa om en general von Bogen återkommit från Ryssland samt i så fall uppsöka denne (först borde dock Schwikert underrättas då han hade något mera att säga om von Bogen). von Bogen skall ha va-

rit militärattaché i Sverige och på sin tid hämtats från Krasnogorsk för förhör rörande svenska förhållanden. Härvid vore möjligt att han kommit i kontakt med andra svenskar då ryssarna brukade sammanföra fångar, som man önskade höra i en viss angelägenhet till samma fängelse för att de där skulle kunna vittna emot varandra.

P.M.

rörande samtal med Oberregierungsrat Dr. Walter Wagner.

På frågan huruvida Wagner under sin fångenskap i Ryssland hade hört talas om eller känt några svenska fångar, svarade han att de enda svenskar han hört talas om varit redaktör af Sandeberg och pastor Christiansen (han erinrade sig dock själv senare att denne var dansk). Dessa två hade han träffat i Krasnogorsk-lägrets avdelning 3. Wagner kände icke till någon som kommit tillbaks till Tyskland från lägrets avdelning 1. S.k. Schweige-läger hade Wagner icke hört talas om förrän han kom tillbaka till Tyskland. Han kände varken till läger 1156, Brygitki-klostret i Lwow eller Kiev-lägret eller att där skulle ha funnits någon svensk. Wagner kände till generalkonsul von Speisser, vilken varit kvar i Krasnogorsk-lägrets 3:e avdelning när Wagner lämnade detta den 1 januari 1946.

Wagner hade varit i följande läger:

1. Läger 150, vilket senare omnumrerades till 4150.
2. Läger 27 (Krasnogorsk 3:e avdelningen)
3. Läger 427 vid Tsherepowetz
4. Läger 158 -"- -"- , vilket omnumrerades till 4158.

Bland tyska fångar, vilka voro eller varit i Butirskaja (Butirka?) nämnde han legationssekreterare Briest samt herrarna Clodius och Kerschbaum.

AB 5.2-52

R18 Ct-

Överlämnas för kännedom av
Utrikesdepartementets Pressbyrå

Pilkorsagenter stal svenska pass

Wallenberg fick skulden av Sovjet

När Röda armén 1945 "befriade" Ungern sökte massor med nazister och pilkorsgardister undkomma på falska svenska skyddspass undertecknade av Raoul Wallenberg. Den hemliga tyska polisen beslagtog många sådana pass och det berodde på dem, förfäktar f. d. medhjälpare till Wallenberg, att svensken blev arresterad och förd till Sovjet.

...t har visat sig att pilkorsare lyckats smyga in agenter på svenska legationen som helt enkelt stal pass. Anklagelserna mot Wallenberg för att ha sökt skydda nazister avvisas kategoriskt av hans i... medhjälpare, som i dag bor utanför järnridån. Wallenberg påstås ha fått skulden för vad pilkorsarna gjorde sig skyldiga till: stöld och förfalskning.

Redan 1948 började uppgifter cirkulera i Budapest, att Wallenberg var i livet och befann sig i fängelse i Moskva. Samtidigt inledde säkerhetspolisen razzior efter wallenbergsanhängare. Razziorna pågår alltjämt och många bekanta ungrare har spårlöst försvunnit. En del har efter dramatisk flykt lyckats sätta sig i säkerhet.

Agenter stal pass

Det var i villervallan de sista dagarna i Budapest som agenter lyckades stjäla många skyddspass på svenska legationen eller konsulatet. Passen såldes sedan till fantastiska priser på svarta börsen.

...yska NKVD fick redan första ...en tag i nazister som sökte skydda sig med pass undertecknade av Raoul Wallenberg. Namnet var med all sannolikhet en förfalskning, förklarar tidigare assistenter till svensken.

Då ryktena om Wallenberg på nytt började komma i omlopp 1948 lät de ryska myndigheterna utbasunera att det var retirerande tyska SS-trupper som sköt ihjäl Wallenberg. Samtidigt igångsatte man en jakt på människor som på ett eller annat sätt biträtt Wallenberg i hans viktiga mission i Budapest. De nödvändiga uppgifterna fick säkerhetspolisen av en kommunistisk angiverska, Eva Szilassi-Schwartz, som

JUDIT NEUMAN,
känd Budapest-skönhet, var Wallenbergs sekreterare. Hon bor nu i Paris.

KATARINA HILVERT
är gift med Georg Hilvert (t. h.) och bodde i Budapest under den värsta tiden.

GEORG HILVERT
var tjänsteman på svenska legationen under den mest kritiska perioden.

1944 var anställd på svenska legationen.

Det första offret var en känd affärsman, en av Wallenbergs närmast män, Imre Salgo, som vid arresteringen tog sitt liv med gift. Samtidigt arresterades greve Dessefi, affärsmännen Miksa Fried, Istvan Lövenberg, Istvan Török, Sandor Berger m. fl. De tre förstnämnda är spårlöst försvunna, Lövenberg uppges ha blivit avrättad medan de andra två är på straffarbete.

Son fick bedövas

Bland dem som lyckades fly till västerlandet var den olyckliga Imre Salgos svåger, Istvan Kadar. Han bor nu tillsammans med sin fru och små barn i Australien. Familjen lyckades smuggla sig med ett tåg från gränsstaden Sopron till Wien. De låg under en stor kolhög. Yngste sonen hade måst bedövas för att inte röja familjen i de mest kritiska ögonblicken. Han var nästan livlös när man kom till Wien men räddades på ett amerikanskt sjukhus.

De wallenbergmedhjälpare som i dag lever ute i den fria världen planerar en gemensam aktion för att söka rädda Wallenberg. De går med en mun ed på att anklagelserna mot Wallenberg är falska.

Achim Oster

Bonn, den 14. Februar 1952
Bundeskanzleramt
Argelanderstr. 105

KAD/IF hbr. Dahlman 23.2.52.

Herrn
Legationsrat Karl Albert D a m g r e n
K ö l n - Bayenthal
Lindenstr. 13

INK. DEL. ... D.nr XIV | 157a
16/2 1952
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Ch

Sehr verehrter Herr Damgren,

zur Bestätigung meines Ferngespräches von gestern gebe ich Ihnen nachstehend Auszug aus einem Schreiben der Kriegsgefangenen-Dokumentationsabteilung in München vom 8.2.52 :

"Von Albert D i e t l , Oberst a.D., wissen wir nichts weiter, als daß er aus dem Lager 2027/I 1946 in die Ljubljanka zur Vernehmung gebracht worden ist. Er ist in späteren Heimkehrerberichten nie mehr genannt worden. Steht auf der Rückforderungsliste gegenüber Russland. Seine Ehefrau wohnt in Göttingen, Untere Karspüle 13."

Aus einer anderen Quelle erfahre ich, dass zwei ausgetauschte italineische Diplomaten Ende 1950 Herrn Dietl noch in der Ljubljanka gesehen haben. Einer dieser Herren ist im italienischen Generalkonsulat in Hamburg tätig.

Mit ergebenen Grüssen
Ihr
sehr ergebener

Achim Oster

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN
Handelsabteilung

Bonn, den 22.2.1952
Gerhard-von-Arc-Str.1

19

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Anschrift des H.Oberst Suesskind

An die
Stadtverwaltung
I s e r l o h n /Westf.

TP/W

Die Königl.Schwedische Gesandtschaft beehrt sich, in folgender Angelegenheit an Sie heranzutreten:

Herr Oberst S u e s s k i n d , welcher frueher in Iserlohn gewohnt hatte, soll angeblich schon während des Krieges mit seiner Familie nach Bayern uebersiedelt sein. Die Gesandtschaft wäre Ihnen zu grossem Dank verbunden, wenn Sie uns die jetzige Anschrift des Herrn Oberst Suesskind und seiner Familie in Bayern, welche ja auf der polizeilichen Abmeldung des Genannten angegeben sein wird, namhaft machen wuerden.

Ihrer Ihre liebenswuerdige Muehewaltung in dieser Angelegenheit beehrt sich die Gesandtschaft, Ihnen im voraus ihren verbindlichsten Dank auszusprechen.

Im Auftrage:

Tage Rousette
Attaché

Damgren/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 23 februari 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

N:o		BIL.
II	59	
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
R	18	CR

ang. överste Dietl.

Broder,

I anslutning till Kumlins handbrev den 28 januari ber jag härmed få meddela, att från vederbörande instans i München numera inkommit följande besked rörande överste Dietl:

"Von Albert Dietl, Oberst a.D., wissen wir nichts weiter, als dass er aus dem Lager 2027/I 1946 in die Ljubljanka zur Vernehmung gebracht worden ist. Er ist in späteren Heimkehrerberichten nie mehr genannt worden. Steht auf der Rückforderungsliste gegenüber Russland. Seine Ehefrau wohnt in Göttingen, Untere Karspüle 13."

För ordningens skull ber jag att få tillägga, ehuru detta väl icke är någon nyhet för våra svenska efterforskare, att - enligt vad den myndighet i Bonn, som förmedlat förfrågan till München, från annan källa säger sig ha erfarit - två sedermera utväxlade italienska diplomater i slutet av 1950 sett överste Dietl i Ljubljanka-fängelset samt att en av dessa italienare numera tjänstgör vid italienska generalkonsulatet i Hamburg.

/u/ Damgren

23
2 -52
m.k.
GR

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Stadt Iserlohn
Einwohnermeldeamt

Iserlohn, den 26. Febr. 1952.

Urschr.

der Königl. Schwedischen Gesandtschaft
in B o n n /Rh.

zurückgesandt. In Beantwortung vorseitiger Anfrage wird mitgeteilt, dass die Familie Freiherr Hugo von Süßkind-Schwendi im Dez. 1945 nach Bechingen/W.-Baden, Schloß, verzogen ist.

Der Oberstadtdirektor
I. A.
(Nockelmann)
Dienststellenleiter

KÖNIGL.
SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT
Handelsabteilung

Bonn, den 22.2.1952
Gerhard-von-Are-Str.1

An die
Stadtverwaltung
I s e r l o h n /Westf.

Stadt Iserlohn
Eing.: 25. FEB. 1952

Die Königl.Schwedische Gesandtschaft beehrt sich, in folgender Angelegenheit an Sie heranzutreten:

Herr Oberst S u e s s k i n d , welcher frueher in Iserlohn gewohnt hatte, soll angeblich schon während des Krieges mit seiner Familie nach Bayern uebersiedelt sein. Die Gesandtschaft wäre Ihnen zu grossem Dank verbunden, wenn Sie uns die jetzige Anschrift des Herrn Oberst Suesskind und seiner Familie in Bayern, welche ja auf der polizeilichen Abmeldung des Genannten angegeben sein wird, namhaft machen wuerden.

Fuer Ihre liebenswuerdige Muehewaltung in dieser Angelegenheit beehrt sich die Gesandtschaft, Ihnen im voraus ihren verbindlichsten Dank auszusprechen.

Im Auftrage:

Tage Pousette
Attaché

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN Konsulatsabteilung

Anschrift der Familie Freiherr Hugo
von Suesskind - Schwendi

Bonn, den 27. Februar 1952 Gerhard-von-Are-Str. 1		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

An die

Stadtverwaltung
-Einwohnermeldeamt-

Bechingen/W. - Baden

TP/W

Die Königl. Schwedische Gesandtschaft beehrt sich, in folgender Angelegenheit an Sie heranzutreten:

Die Familie Freiherr Hugo von Süsskind - Schwendi, welche frucher in Iserlohn gewohnt hatte, soll nach Angabe des Einwohnermeldeamtes in Iserlohn im Dezember 1945 nach Bechingen/W. verzogen sein. Die Gesandtschaft wäre Ihnen zu grossem Dank verbunden, wenn Sie uns die jetzige Anschrift der oben genannten Familie namhaft machen wuerden.

Euer Ihre liebenswuerdige Muehewaltung in dieser Angelegenheit beehrt sich die Gesandtschaft, Ihnen im voraus ihren verbindlichsten Dank auszusprechen.

Im Auftrage:

Lage Fousette
Attaché

Damgren/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 27 februari 1952. 19

Personligt och stringt förtroligt.

N:o		BIL.
II	68 1 bil.	

INK. D. N:o /i 3 ex./

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Ca

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 24 januari ber jag härmed få överlämna en P.M. av Pousette rörande hans efterforskningar efter "Generalarzt Raess", varvid han i trakten av Paderborn kommit en professor Rick på spåren. Från denne har emellertid hittills inget besked inkommit.

./.

Vad generalkonsul Ernst Ramm beträffar ha vi inhämtat, att dennelär ha bortförts från Krasnogorsk den 16 eller 17 april 1950 till okänd ort, dock troligen Butyrka-fängelset.

Vad den i Pousettes P.M. omnämnde professorn Gollwitzer vid universitetet i Bonn beträffar ha vi icke ansett oss böra utan särskild anvisning av departementet taga kontakt med honom.

u. Kumlin.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 9/3 -52

P.M.

rörande forskning efter Dr. Raess, Paderborn.

Med anledning av erhållet uppdrag försökte jag brevledes sätta mig i förbindelse med Dr. Raess under uppgiven adress för att överenskomma om tidpunkt för ett sammanträffande. Brevet returnerades emellertid med påteckning att adressaten vore okänd. Med anledning härav besökte jag själv Paderborn för att om möjligt uppspåra Raess. Någon sådan fanns icke under den uppgivna adressen och icke heller kände man till att någon läkare med detta namn bodde i trakten. Under hand erhöll jag emellertid uppgiften att det fanns en professor Dr. Wilhelm Rick (läkare) boende Bielefelder Strasse 55 Neuhaus bei Paderborn, vilken länge skulle ha varit i rysk fångenskap. Vid mitt besök i bostaden var professorn själv bortrest och väntades åter omkring den 25 februari. Fru Rick berättade själv att maken under åren 1945-1948 varit i Krasnogorsklägret, varför jag antog att jag så småningom dock lyckats spåra rätt person. Jag nämnde för fru Rick att jag av hennes man gärna önskade veta om han under sin tid i Krasnogorsk kommit i förbindelse med någon svensk eller hört talas om någon sådan etc. Hon lovade att maken vid sin återkomst skriftligen skulle besvara frågorna.(x)

Vid fortsatt samtal med fru Rick nämnde hon att en Prof. Dr. Helmut Gollwitzer vid universitetet i Bonn mycket väl kände till Krasnogorsklägret. Han hade vistats där till 1950. Han har även skrivit en bok om lägret med titeln "..... und führen, wohin Du nicht willst".

Bonn den 21 februari 1952.

x) Dylikt skriftligt besked kan väntas till Ponsette under adr. Gerhard v. Arettr. 1, Bonn. P. har mig fröken Klinger Lpar gjort mer att eventuelt inkommande brev till honom från Rick skall öppnas och översändas till Kanslet i Köln. 28/2 [illegible]

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Hbr Bergendahl 8.3.52 PH/GB

Stockholm den 3 mars 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

INK. BESK. BONN
D.nr 11 | 98
7/3 1952
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Ch

Broder,

Under sin resa i november förra året uppsökte Danielsson bl.a. Dr.jur. Willy Zinkahn, Oberregierungsrat, anställd i Bundesministerium für Wohnungsbau, Bonn. Denne hade en tid vistats i Krasnogorsk-lägret i närheten av Moskva och där sammanträffat med en tysk läkare, Oswald Kaufmann. Denne hade på grund av sitt yrke en betydande rörelsefrihet jämfört med andra fångar, och han torde ha haft möjlighet att få vetskap om vilka fångar som befunno sig i en särskilt strängt bevakad och från det övriga lägret avskild barack, den s.k. generalsbaracken. Kaufmann bör enligt Dr. Zinkahn kunna besvara frågan om Wallenberg befunnit sig i Krasnogorsk-lägret, varom flera uppgifter föreligga.

Kaufmann var, enligt vad Danielsson sedermera erfarit, efter återkomsten från Ryssland en kort tid anställd vid universitetskliniken i Hamburg men hade därefter emigrerat till Sydamerika, troligen Argentina. På universitetskliniken kände man inte till hans adress, men det vore möjligt, att man genom någon tysk läkarorganisation kunde få reda på den. Jag vore tacksam, om Du ville försöka taga reda på Kaufmanns adress. Kanske är det lämpligast att i första hand vända sig till någon läkarförening i Hamburg.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Kumlin/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. O. Kaufmann.

Bonn, p.t. Köln den 8 mars 1952. 19

~~Strängt förtroligt.~~

N:o VI	16	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

Broder,

I departementet är man angelägen om att komma i kontakt med en tysk läkare Dr. Oswald Kaufmann. Om denne föreligger uppgiften, att han efter krigsfångenskap en kort tid var anställd vid universitetskliniken i Hamburg och därefter emigrerade till Sydamerika, troligen Argentina. Jag vore tacksam, om Du ville söka finna en ledtråd till Kaufmann, exempelvis genom förfrågan hos universitetskliniken, hos någon läkarförening i Hamburg, hos argentinska konsulatet eller hos Einwohnermeldeamt.

Ärendet bör bedrivas skyndsamt.

u. Kumlin.

Herr Konsuln B e r g e n d a h l,
H a m b u r g.

8/5 Gb.

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 10 mars 1952.

INK. BESK. BONN
D. nr VIII | 36
11/3 1952
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Cf

Rk/IF 11.3.52. hbr.
Dahlman

Strängt förtroligt.

Broder,

Åberopande Ministerns handbrev den 8 innevarande månad angående Dr. O. K. ber jag, då Bergendahl på grund av ett annat tjänsteärende icke kunnat avvakta resultatet av våra efterforskningar, få meddela, att K. enligt uppgift emigrerat till Peru, där han lär vistas hos hr Arendt Kulenkamp, Casilla 678, Lima.

Den tillgivne

(K. Reinius).

Herr Förste Legationssekreteraren
O. R y d b e c k,
B o n n, p.t. Köln.

KR/Wi

Rydbeck/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 11 mars 1952.
Personligt och strängt förtroligt.

N:o		BIL.
11	83	
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Cf

ang. R. Wallenberg.

Broder,

Åberopande Ditt personliga och strängt förtroliga handbrev den 3 mars i Wallenbergsfrågan ber jag få meddela, att vi genom konsulatet i Hamburg erfarit, att Dr. Oswald Kaufmann torde ha emigrerat till Peru, där han enligt uppgift bor hos en herr Arendt Kulenkamp, Casilla 678, Lima.

/u/ Kumlin

EXP. 17/3 -52

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

BONN
D. nr II 106
11/3 1952
AVD. R GR. 18 MAL. Ct

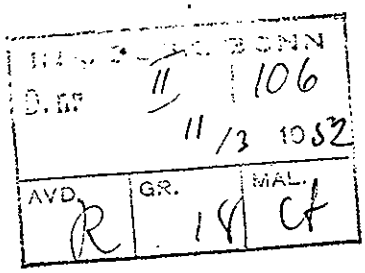

Stockholm den 4 mars 1952.
Personligt och strängt förtroligt.
P 2

Rk/IF hbr. Dahlman 18.3.52.

Broder,

Enligt en viss källa skulle Raoul Wallenberg vid någon tidpunkt ha befunnit sig i det ryska fånglägret nr. 1156. Danielsson talade under sin Tysklandsresa i november - december 1951 med representanter för den tyska Suchdienst härom, och man utlovade en undersökning om var detta fångläger befinner sig eller har befunnit sig. Då något svar ännu icke ingått, kunde det vara lämpligt, att Du gjorde en påstötning i det tyska utrikesministeriet hos en greve von Watzdorf, som torde handlägga ärenden angående repatriering av krigsfångar från Ryssland. Vår tanke är den, att man skulle kunna få uppgift på andra fångar, som befunnit sig i detta läger och genom samtal med dem kunna få bestyrkt, om Wallenberg verkligen under någon tid befunnit sig där.

Legationsrat v. Grützschler
Herr Hergt

Din tillgivne
Ivan Dahlman

v. Watzdorf numera tänmat AA och övergått till Intern. Migration Office. 13/3

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Besv. 18.3.52. Rk/GB

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

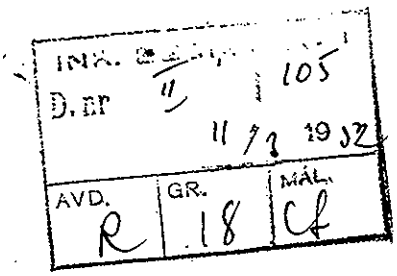

Stockholm den 4 mars 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

P 2 1 bil.

M-U

Broder,

1. Vid Danielssons och Philipps samtal i Rom med den italienske sagesmannen i Wallenberg-affären framkom bl.a. såsom Du möjligen har Dig bekant, namnen på vissa tyskar, som påstått dels ha suttit i samma cell som Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset i Moskva, dels i en cell bredvid Wallenbergs. Tyskarna äro en herr Roedel, "råd vi tyska legationen i Bukarest", och Dr. Karl Supprian, "generalsekreterare vid tyska kulturinstitutet i Bukarest". De sa båda skulle ha varit Wallenbergs cellkamrater. Vidare har nämnts tysken Bergemann (c:a 65 år gammal 1949), "anställd vid tyska ambassaden i Bukarest, där han sysslat m passärenden". Denne skulle ha varit granne till Wallenber i fjärde våningen i Lefortovskaja-fängelset.

Enligt vad Danielsson under sin senaste resa i Tysk land erfarit, skall ingen av de tre tyskarna ännu ha åter vänt från Ryssland. Jag vill emellertid med dessa rader b Dig, att framdeles upprätthålla en regelbunden kontakt me vederbörande tyska efterforskningsorgan, så att besked omedelbart erhålles, om någon av dem återvänder. Skulle s vara fallet, bör Du eller någon av Dina närmaste medarbet re omedelbart uppsöka vederbörande och fråga, om de under sin vistelse i Ryssland hört talas om någon "svensk" i ryskt fängelse samt i jakande fall be vederbörande i detalj berätta härom; tids- och platsangivelser äro av stör ta vikt i sammanhanget liksom namn på medfångar, som kunn

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

bekräfta de lämnade uppgifterna. Jag vill särskilt understryka vikten av att föra ett dylikt samtal på sådant sätt, att vederbörande får tillfälle att själv nämna namnet Wallenberg. Berättelsens spontanitet får anses avgörande för dess bevisvärde.

2. Vi kunna ju icke förbise möjligheten, att även andra tyska diplomater eller personer, som suttit i Moskvafängelserna, kunna ha uppgifter att lämna om någon "svensk". Därför bör upprätthållandet av regelbunden kontakt med vederbörande tyska efterforskningsorgan gälla även sådana personer, ehuru man i dessa fall får i första hand överlåta åt tyskarna själva att fråga vederbörande om de hört talas om någon "svensk" i rysk fångenskap.

3. Såsom framgår av närslutna avskrift av Hans Beck-Friis' handbrev till mig den 1 februari jämte bilaga har en nyligen från Ryssland återvänd dansk krigsfånge vid namn Deutschbein under sin vistelse i Ryssland talat bl.a. med en förutvarande överstelöjtnant Dietrich, som i Krasnogorsklägret i närheten av Moskva skulle ha varit tillsammans med höga ämbetsmän och diplomater, varibland en svensk diplomat skulle ha befunnit sig. Dietrich, som väl sannolikt är tysk medborgare, lär som Du ser ha dömts till 25 års straffarbete och torde följaktligen alltjämt finnas kvar i Ryssland. Jag får emellertid be Dig att även i detta fall konstatera, hur därmed förhåller sig och bevaka detta ärende på samma sätt och vidtaga samma åtgärder som nämnts ovan under punkt 1.

./.

Vi hälsar
Sven Dahlman

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

HEMLIG
enligt 3 § sekretesslagen
den 4.3.52. S.L.
Kungl. Utrikesdepartementet
Politiska avdelningen
Denna handling må icke utlämnas utan
särskilt tillstånd

Avskrift av strängt förtroligt handbrev från ambassadören Friherre Beck-Friis, Köpenhamn, till utrikesrådet Dahlman, dagtecknat den 1 februari 1952.

.....

Som ett led i de förhör med danska medborgare, vilka återvända från sovjetrysk fångenskap, rörande eventuell kontakt med Raoul Wallenberg ha polisvederbörande här fått fram en upplysning från en viss Carl Deutschbein som skulle ha talat med tvenne medfångar till en svensk diplomat, som vistats i lägret Krasnogorsk vid Moskva. Brandel har tidigare till sekreterare Engfeldt inberättat vad han underhand erfarit i saken. Från utrikesministeriet ha vi nu mottagit avskrift av skrivelse från polisvederbörande till justitieministeriet, vilken jag översänder härmed. Den bekräftar i allt väsentligt, samt kompletterar, underhandsuppgifterna; men dessutom framgår av densamma att en viss dansk medborgare, som ännu befunne sig i rysk fångenskap och tidigare varit i Krasnogorsk, möjligen skulle kunna lämna ytterligare upplysningar.

Uppgifterna från Deutschbein äro uppenbarligen icke så helt färska som vi hoppats, enär den bilagda skrivelsen är daterad 9 januari.

P. S. Man borde kanske be danska vederbörande fråga Deutschbein om han kan erinra sig när hans sagesmän varit samman med den svenske diplomaten?

Gemeinde Bechingen
Kreis Ehingen (Donau)
Bürgermeisteramt

(14b) Bechingen, den 10. März 1952
Post über Riedlingen

IN... BZSK. BONN
XI 73
12.3.1952
R 18 Ct

An die 13.3.52 Brev Danielsson Rk/GB
Königl. Schwedische Gesandtschaft

Bonn

Betreff: Familie Freiherr Hugo von Süsskind.

..... Beil.

Ich bedaure sehr, Ihnen über den Aufenthalt der Familie Freiherr Hugo von Süsskind keine Auskunft geben zu können, da diese Familie dem hiesigen Einwohnermeldeamt unbekannt ist.

Der Bürgermeister:
Hauter

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Avskrift.

POLITIETS EFTERRETNINGSTJENESTE,
Politigården,
København V.
AN/AU.

København, den 9. januar 1951
Lb. nr. 4572/51.
Brev nr 4743.

Under henvisning til tidligere brevveksling, senest justitsministeriets skrivelse af 19. september 1949 (5 k.journ. nr, 1948/808) vedrørende den forsvundne svenske diplomat,

Raoul WALLENBERG,

skal jeg meddele, at den d. 28. juli 1951 fra sovjetrussisk krigsfangenskab løsladte danske statsborger, Curt DEUTSCHBEIN, Sønderborg, bl.a. har oplyst, at han i 1948 under sit ophold i fangenskab talte med en forhenvaerende oberstløjtnant ved navn DIETRICH, der havde opholdt sig i lejren i Krasnogorsk ved Moskva. Dietrich, der senere skal vaere blevet idømt 25 års strafarbejde, oplyste over for Deutschbein, at han i førnaevnte lejr havde vaeret sammen med høje embedsmaend og diplomater, heriblandt en svensk diplomat, hvis namn Deutschbein dog ikke i dag kan erindre.

I december 1949 traf Deutschbein i fangenskab sammen med den tidligere graeske konsul i Berlin, AHLEROS, fra Athen, der fortalte at han i flere år havde opholdt sig i Krasnogorsk, hvor han havde vaeret sammen med en svensk diplomat, hvis navn han dog ikke kendte, og som senere var blevet flyttet fra lejren, muligvis efter at vaere idømt straf. Ved Deutschbeins hjemrejse opholdt Ahleros sig endnu i lejr 7134 i Kiev.

Deutschbein her en dvidere oplyst, at den danske statsborger, Hans DIRCHSEN, der endnu befinder sig i sovjetrussisk krigsfangenskab, muligvis kan give naermere oplysninger om den svenske diplomat, i det Dirchsen har haft ophold i lejren i Krasnorgorsk.

Det tilføjes, at man fortsat vil drage omsorg for, at danske statsborgere, som vender tilbage fra fangenskab i Sovjetunionen, vil blive udsprugt om, hvad der måtte vaere dem bekendt vedrørende Raoul Wallenberg.

E. Brix.

Til Justitsministeriets 5. Ekspeditionskontor 1948 Nr. 808
justitsministeriet.
p.v.s.
BH/DR

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 6 mars 1952.
Personligt och strängt förtroligt.
P 2

PH/IF skr. Einwohnermedleamt Hermeskeil 8.4.52.

INK. DESK. SVENN
D.nr II : 110
12/3 1952
AVD. R | 18 | Cf

Herr. 4/4

Broder,

En tysk katolsk armépastor vid namn Mohr, som enligt uppgift vistats i Krasnogorsk-lägret i närheten av Moskva, har enligt vad vi erfarit år 1950 återvänt från detta läger. Han lär vara bosatt i Hermeskeil/Rheinland. Jag vore tacksam, om Du kunde låta taga kontakt med Mohr på sedvanligt sätt.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. överste Süsskind.

Bonn, p.t. Köln den 13 mars 1952.

Strängt förtroligt.

N:o VI	37	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

19

Herr Kriminalkommissarie,

Åberopande attachén Pousettes brev den 28 januari 1951, vari han bl.a. meddelade, att han trodde sig vara på god vä g att fastställa överste Süsskinds eller hans familjs adress, måste jag tyvärr meddela, att försöket utfallit negativt. Vid utflyttning från Iserlohn i december 1945 hade familjen Süsskind såsom sin nya adress anmält Bechingen, Württemberg-Baden, Schloss. På förfrågan har emellertid därvarande Einwohnermeldeamt meddelat, att familjen där är okänd.

u. /Olof Rydbeck/
Förste Legationssekreterare.

EXP. 17/3 Gb.

m. h. öra Jungfelt:

Herr Kriminalkommissarien D a n i e l s s o n,
S t o c k h o l m.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. vissa upplysningar.

Köln-Marienburg, den 13. März, 1952.
Ulmenallee 96

19		
N:o XI	192	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

Sehr geehrter Herr Professor,

Ein Mitglied dieser Gesandtschaft, Attaché Pousette, hatte Sie Ende vorigen Monats gesucht, um durch Ihre gütige Vermittlung wenn möglich gewisse Auskünfte zu erhalten. Sie waren leider damals verreist, aber es wurde in Aussicht gestellt, dass Sie sich schriftlich mit Herrn Pousette in Verbindung setzen würden. Inzwischen ist Herr Pousette nach der schwedischen Gesandtschaft in Bern versetzt worden. Ich wäre Ihnen zu grossem Dank verpflichtet, wenn Sie die Güte haben wollten mir zu mitteilen, ob Sie der Gesandtschaft irgend eine Auskunft in der betreffenden Angelegenheit geben könnten.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung

u. (Olof Rydbeck)
Erster Legationssekretär.

Herrn Professor Dr. Wilhelm Rick,
Bielefelder Strasse 5,
Neuhaus bei Paderborn.

13
3 Hs.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 11 mars 1952.

Personligt och strängt förtrolig
P 2

SVK. BONN
II 116
17/3 1952
AVD. R | GN. 18 | CL

Broder,

I mitt handbrev den 4 mars omnämnas två tyskar, en herr Roedel och en Dr. Karl Supprian, vilka skulle ha varit Wallenbergs cellkamrater. Uppgiften är icke helt korrekt, enär detta skall ha gällt endast Roedel, medan Supprian uppgivits ha varit cellgranne till Wallenberg, med vilken han upprätthållit förbindelse genom knackning i väggen.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Rydbeck/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 18 mars 1952.
Strängt förtroligt.
R 18.

N:o		BIL.
II	89	
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. CR

ang. fånglägret nr. 1156.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 4 mars 1952 rörande det tyska fånglägret nr. 1156 ber jag få meddela, att greve von Watzdorf, som numera lämnat Auswärtiges Amt, hänvisade oss till herr von Trütschler, som lovat oss snarast meddela vad man på tysk sida kan veta om lägrets belägenhet. Han kände för sin del icke till det.

/u/ Kumlin

EXP. 19/3 gko.
m. h. l. Jungfelt

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Wallenberg.

Bonn, p.t. Köln den 18 mars 1952. 19

Strängt förtroligt.

N:o 11 88	BIL.
INK. D. N:o	
AVD. R	GR. 18	MÅL. C4

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 4 mars 1952 rörande efterforskning av vissa tyskar, som uppgivas hava suttit i samma cell som Wallenberg i Lefortovskajafängelset m.m. ber jag få meddela, att Rydbeck under hand tagit kontakt med Legationsrat von Trütschler i Auswärtiges Amt, vilken är den person, som i Bonn leder handläggningen av alla frågor rörande fångar i Ryssland och som kan sägas realiter hava överinseendet över den av förbundsregeringen till stor del finansierade men i Röda korsets regi drivna Suchdienst. Vi hänvisades till vederbörande av den i ett annat handbrev från Dig av samma dag nämnde greve von Watzdorf, vilken just lämnat Auswärtiges Amt.

Herr von Trütschler lovade att varsko oss, så snart någon av de i Ditt brev omnämnda personerna eller någon annan återvände från Ryssland, som kunde tänkas sitta inne med någon för oss värdefull ledtråd. Han förklarade emellertid, att sedan mera än ett år ingen tysk mera återvänt och bad oss icke hysa några större förhoppningar om att vare sig någon av de namngivna personerna eller någon annan skulle komma att återbördas till Tyskland inom överskådlig tid.

Vad Krasnogorsklägret beträffar så uttalade herr von

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

FVP. 19/3

Trütschler starka tvivel på att några personer från Rumänien och Ungern skulle sitta där. Dessa hade, såvitt man visste, alla förts till Lefortovskajafängelset. I Krasnogorsklägret satte av tyskar endast de som tillfångatagits i Mandchuriet och Nordkina. Överhuvud vore alla uppgifter från Krasnogorsk mycket osäkra.

u. Kumlin.

Lefortovskaja Gefängnis:

Herr Roedel, Rat bei der deutschen Gesandtschaft in Bukarest

Dr. Karl Suporian, Generalsekretär bei dem deutschen Kulturinstitut in Bukarest

Herr Bergemann, angestellter bei der deutschen Gesandtschaft in Rumänien, wo er Passangelegenheiten bearbeitet hat. (etwa 65 Jahre alt im Jahre 1949)

Herr Roedel und Dr. Supprian sollen angeblich mit Raoul Wallenberg in derselben Zelle zusammen gewesen sein; herr Bergemann Nachbar von R.W. im vierten Stock des Gefängnisses.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. professor Rick.

Bonn, p.t. Köln den 24 mars 1952. 19

Personligt och strängt förtroligt.

N:o	BIL.
103	

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	C2

Broder,

Den i mitt handbrev den 27 februari 1952 rörande Wallenbergsfallet omnämnde professor Rick uppsökte vid ett besök, som han i andra ärenden den 19 mars avlade i Köln, beskickningen, varvid Rydbeck hade ett längre samtal med honom. Rick, som tillbringat flera år i Krasnogorsklägret, hade icke hört talas om Wallenberg eller om någon person som kunde tänkas ha varit Wallenberg. Detta blev klart redan efter en stunds samtal. Det enda Rick visste om svenska fångar i Ryssland hänförde sig till de utländska diplomaterna i Berlin, vilka 1945 eller 1946 på väg till Moskva under tre månader skulle ha vistats i "karantänen" i Krasnogorsk. Bland dem skulle, enligt vad han trodde sig minnas, även hava befunnit sig svenskar. Vederbörande hade emellertid hållits strängt avskilda från övriga lägerfångar och några närmare uppgifter beträffande dem hade Rick icke.

Namnet på den person (betrodd fånge) som 1946 förestått "karantänen" vore Mainers. Han skulle säkerligen kunna giva exakta upplysningar, men dels visste Rick inte var han nu befann sig och dels höll han honom både för en kommunistisk medlöpare och personligen opålitlig.

Det framgick av samtalet, att Rick - som säger sig ha tagit som sin livsuppgift att på basis av sina egna fyra års

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 24/3-52 m.k.

erfarenheter som fånge i Ryssland sprida kännedom om de fruktansvärda förhållanden, under vilka miljoner människor leva i de ryska fång- och deportationslägren - håller kontakt med en del av de medfångar, som kunnat återvända till Tyskland och att sannolikheten tyvärr talar för att ingen av dessa är i besittning av några informationer utöver vad han själv har. Han nämnde pastor Mohr (Ditt handbrev den 6 mars 1952, vilket snarast möjligt kommer att besvaras) och en överste Hermann Graf, en känd stridsflygare, som förestått köket i Krasnogorsk under någon tid. Dennes adress är Engen, Hegau. Han nämnde även den i bilagan till Ditt handbrev den 24 januari 1952 omnämnde Generalarzt Raess (av general Leyser tydligen förväxlad med Rick, båda äro läkare), men han visste icke om denne återvänt ur fångenskapen.

Han föreslog, att vi skulle taga kontakt med en ungrare vid namn Titus, som sedan länge varit i turkisk tjänst och enligt Rick förestår en avdelning i det turkiska järnvägsministeriet i Ankara. Denne hade av ryssarna förts från Budapest till Krasnogorsk, där han skulle ha vistats 1945/46. Han nämnde även att ett åttiotal högre ungerska tjänstemän vistats i Krasnogorsk och att bland dem befunnit sig en läkare professor Major, som, såvitt han visste, sedermera tillåtits återvända till Budapest.

Rick var av den uppfattningen, att alla de personer, som suttit i Krasnogorsk vid tiden för hans hemfärd, antingen liksom han själv släppts eller förts till Lefortofskaja och andra fängelser i Moskva eller dess närhet. Han nämnde i detta sammanhang, att i lägret Planinaria, läger nr 20, där han själv en tid vistats, 1946/47 befunnit sig utländska diplomater. Lägret 1156 kände Rick icke till.

Jag vill till sist nämna , att Rick säger sig ha en bekant i Sverige, med vilken han gärna vill komma i kontakt, en "Oberschulschulrat", d.v.s. det måste väl vara lektor Sigfrid Grevander, som skulle vara boende i Skåne. Jag nämner det även av den an-

ledningen att genom denne, om så önskas, en möjlighet erbjudes att få upplysningar om Ricks person.

u. Kumlin.

Hammarskjöld/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. pastor Mohr.

Köln-Marienburg, den 8. April 1952.
Ulmenallee ~~96~~ 19

N:o 18	77	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. cf

Kurt 20/4

Einwohnermeldeamt,
Hermeskeil/Rheinland.

Die Königl. Schwedische Gesandtschaft beehrt sich hierdurch nachzufragen, ob - gegebenenfalls unter welcher Adresse - in Hermeskeil ein Pfarrer Mohr gemeldet ist.

Im Auftrage:

/u/ Hammarskjöld

(Peder Hammarskjöld)
Attaché

8/4 J.F.

KÖNIGL.
SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT

26.4.52.
Skall träffa Rom
28.4.52 kl 12-1230

Köln-Marienburg, den 8. April 1952.
Ulmenallee 96.

Pfarramt Hermeskeil

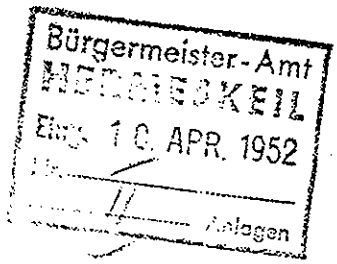

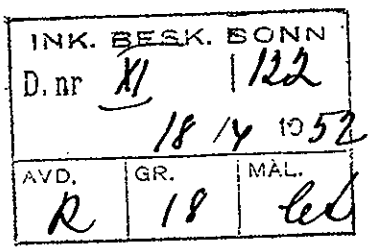

Einwohnermeldeamt,
Hermeskeil/Rheinland.

Die Königl. Schwedische Gesandtschaft beehrt sich hierdurch nachzufragen, ob - gegebenenfalls unter welcher Adresse - in Hermeskeil ein Pfarrer Mohr gemeldet ist.

Im Auftrage:
Peder Hammarskjöld
(Peder Hammarskjöld)
Attaché

Der Amtsbürgermeister
als Ortspolizeibehörde
Abt.II/2a

Hermeskeil, den 15.April 1952

Ur.
der Königl.
Schwedischen Gesandtschaft

in Köln-Marienburg
Ulmenallee 96

zurückgereicht. Auf Ihre Anfrage teile ich Ihnen höflichst mit, dass Herr Pfarrer Mohr hier in Hermeskeil wohnhaft und polizeilich gemeldet ist.

Kumlin/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. svenskar i ungerskt koncentrationsläger.

Bonn, p.t. Köln den 25 april 1952. 19

Strängt förtroligt.

N:o	1 bil. /i 3ex./	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.
~~H P~~ R	~~39~~ 18	~~7~~ Ch.

Broder,

./. Härmed ber jag få överlämna en PM av Åkerhielm rörande ett samtal, som han i onsdags hade med en ungrare vid namn Lapati, som lämnade vissa uppgifter rörande ett antal svenskar, som enligt uppgift skulle befinna sig i ett koncentrationsläger i Ungern. Åkerhielms intryck av mannens vederhäftighet var snarast gott. Vi ha emellertid fäst oss vid att vissa tidsuppgifter knappast kunna vara riktiga. Om uppgifterna äro riktiga ha vi här gissat, att det kan röra sig om svenska frivilliga i SS-divisionen Nordland.

u. Kumlin.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 25/4 -52
m. k

Strängt förtrolig.

P.M.

Beskickningen uppsöktes i dag, efter telefonförfrågan om möjligheten till ett samtal, av en person, vilken uppgav sig nyligen ha suttit i ett ungerskt koncentrationsläger och där sammanträffat med ett antal svenskar. Hans önskan var att dessa genom Svenska Röda Korsets ingripande skulle befrias ur sin fångenskap. Av samtalet framgick följande.

Personen uppgav sig vara ungrare och heta Josef Lapati, alias Gabor Kovacs, vilket senare vore ett fingerat namn, vilket han använt under sin senaste verksamhet i Ungern. Han vore född den 22 mars 1929 i Tatatanya i Ungern. Lapati identifierade sig med ett intyg från U.S. Air Force, Historical Research Division, Team No. 5, München, Hotel Stadt Rosenheim, 6 A Orleansplatz, Am Hauptbahnhof, i vilket meddelades, att han tagits i anspråk under tiden 11 - 19 mars 1952. Intyget var undertecknat Emil A. Olsen, Oberst. Han uppvisade även ett intyg från tyska polismyndigheter och ett från ett schweiziskt flygbolags avdelningskontor i München, i vilket bekräftades, att Lapati 1939 varit anställd vid bolaget såsom tolk.

Lapati hade, på grund av en sabotagehandling, av de ungerska kommunistiska myndigheterna dömts till 15 år i koncentrationsläger. Han hade insatts i läger K.B.P. 1618/64/C2, BUDAPEST/KISTARCSA. Numret vore en täckbenämning, vilken ofta ändrades. Den 2 december 1951 hade han flytt från lägret och fasttagits den 22 december av de tyska myndigheterna, då han försökte taga sig över gränsen till Tyskland. Han hade därefter suttit omkring två månader i tyskt häkte samt sedan överlämnats till de amerikanska myndigheterna. Förutom av ovan nämnda Historical Research Division hade han även under ett par dagar utfrågats av den amerikanska CIC:s (Counter Intelligence Corps) avdelning i Oberberg bei Starnberg.

Lapati berättade, att i det läger, där han suttit, det funnes omkring 70.000 personer. Av dessa vore 37 eller 38 svenskar. Fem av svenskarna hade han genom sitt arbete inom lägret kommit i närmare

kontakt med. Deras namn hade han fått av dem själva på små lappar, varför stavningen vore riktig. De fem svenskarna vore:

Otto Magnusson,
Paul Sandberg,
Peder Carlsson,
Sten Persson samt
Emil Johansson.

Anledningen till att Lapati uppsökte beskickningen vore att han livligt önskade att Svenska Röda Korset skulle ingripa för att få dessa hans svenska vänner frigivna.

På en fråga om han kände övriga svenskar till namnet eller, om ett namn nämndes, han skulle kunna erinra sig ha hört det förut, svarade Lapati, att det vore mycket svårt, eftersom lägret varit stort och han mycket litet kommit i beröring med svenskarna med undantag av de fem namngivna. Jag frågade om han kände till en svensk vid namn Wallenberg. Lapati frågade omedelbart, om det vore en lång, mörk person med magert ansikte och något utstående framtänder i överkäken. Jag sade mig inte närmare känna hans signalement. Det framgick, att Lapati inte med säkerhet kunde säga om en svensk med namnet Wallenberg funnes i lägret.

Lapatis avsikt vore att gå i amerikansk krigstjänst. Han hade för den skull anmält sig enligt Alien Enlistment Program. Då besked om huruvida han blivit antagen kunde väntas först om 6 à 7 månader, avsåge han att under tiden arbeta inom gruvindustrien i Hamm i Ruhr-området, dit han nu ämnade begiva sig. Han kunde icke uppge någon fast adress men lovade för eventuell fortsatt kontakt att meddela en adress så snart det vore möjligt.

Fråga om ersättning i någon form för de upplysningar Lapati lämnade kom under besöket aldrig på tal.

Bonn, p.t. Köln den 23 april 1952.

u. /B.S. Åkerhielm/
Kapten.

Hammarskjöld/IF

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, g.t. Köln den 30 april 1952.[19]

Personligt och strängt förtroligt.

N:o		BIL.
11	145	1 bil. (i 3 ex.)

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Cf

ang. samtal med kyrkoherde Mohr.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 6 mars 1952 ber jag att
./. få översända en uppteckning av ett samtal, som attachén P. Hammarskjöld haft med kyrkoherde Mohr i Hermeskeil.

/u/ Kumlin

EXP. 2/5 -52 m.k.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

Bil. t. hhr. Kumlin-Dahlman 30.4.52.

P.M.

angående samtal med Pfarrer Peter Mohr.

Mohr uppsöktes den 28 april 1952 i pastorsämbetet i Hermeskeil/Rheinland, där han är katolsk kyrkoherde.

Mohr hade tillfångatagits vid Stalingrad. Han hade vistats i lägret nr 27 (senare omnumrerat till 7027) i Krasnogorsk från maj 1946 till slutet av 1949. Han hade återkommit till Tyskland i april 1950, efter att ha kvarhållits i Brest-Litowsk i fyra månader.

Enligt Mohr hade lägret nr 27 bestått av två avdelningar, kallade zoner, belägna på några kilometers avstånd från varandra. "Zone I" hade varit ett interneringsläger, där internerna endast mera tillfälligt fått arbeta, medan "Zone II" varit ett rent arbetsläger. Mohr hade befunnit sig i "Zone I" från maj 1946 till mars 1948, därefter i "Zone II".

I "Zone I" hade funnits en karantänsavdelning, som även använts att isolera vissa grupper av internerade från de övriga. Mohr räknade upp följande grupper, som vid olika tillfällen befunnit sig i denna del av lägret: utländska diplomater från Berlin (varav en del funnits kvar, då Mohr kom till lägret), tyska generaler och ingeniörer, polska adliga, tysk legationspersonal från Manchukuo (Sinking). Inte vid något tillfälle hade isoleringen av dylika grupper varit så sträng, att man icke i övriga delar av lägret känt till vilka personer som vistades i den avskilda delen.

Mohr hade icke någon gång under tiden i Ryssland hört talas

om någon kvarhållen svensk.

Beträffande mera detaljerade upplysningar rörande "isoleringsavdelningen" hänvisade Mohr till följande personer:

Major von Cannstein,

Griessem bei Hameln/Weser (denne hade såsom trädgårdsmästare haft relativt stor rörelsefrihet och hade en tid bott i isoleringsavdelningen);

Pater Josef Schreiner,

Passionistenkloster, München-Pasing (denne var lägerpräst 1944-1948 och kände väl till alla som vistades i lägret).

Vidare nämnde Mohr, att makan till förre tyske ministern i Sinking, Wagner (denne avled i fångenskapen), återvänt till Tyskland och bodde hos sin svåger, som är evangelisk kyrkoherde i närheten av Mannheim (a.d. Bergstrasse).

Mohr kände till, att det fanns s.k. Schweigelager, men kunde inte nämna några detaljer. Han kände icke till lägret nr 1156 eller Brygitki-klostret. I närheten av Kiev hade funnits flera läger, vars interner sysselsatts med stadens återuppbyggnad.

Avslutningsvis nämnde Mohr, att helt nyligen en evangelisk kyrkoherde Taube återvänt till Hannover efter att ha varit dömd till 25 års arbetsläger.

Köln den 29 april 1952.

AUSWÄRTIGES AMT

Bonn, den 28. April 1952

514-06 II 5485/52
Bei Antwort bitte
Aktenzeichen angeben.

2.5.52 Hbr Dahlman KA D/GB

M.U.

Herrn
Legationssekretär Olof Rydbeck

K ö l n - Marienburg
Ulmenallee 152

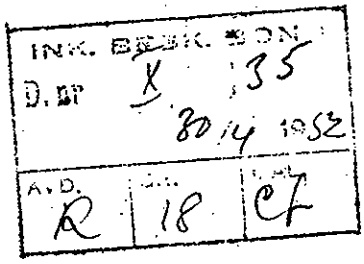

Sehr geehrter Herr Rydbeck!

Ich darf mich auf unsere Besprechung über den Verbleib des Herrn Wallenberg beziehen. Nach Durchsicht der hier vorliegenden Unterlagen konnte ich feststellen, daß italienische Diplomaten, die im Herbst 1950 aus sowjetischer Gefangenschaft zurückkehrt sind, berichtet haben, daß sich ein Herr Wallestein bis zum 30. Juli 1948 zusammen mit dem deutschen Staatsangehörigen Karl Supprian im Lefortovskaja-Gefängnis in Moskau in der Zelle 144 befunden hat. Von den italienischen Diplomaten wird Herr Wallestein als Mitglied der deutschen Gesandtschaft in Rumänien bezeichnet. In den Personalunterlagen über die ehemaligen deutschen Vertretungen im Ausland ist Herr Wallestein nicht aufgeführt. Es ist somit kaum wahrscheinlich, daß es sich um einen deutschen Diplomaten handeln kann. Es wäre daher nicht ausgeschlossen, daß die italienischen Diplomaten den Namen Wallenberg versehentlich mit Wallestein angegeben haben. Solche ungenauen Namensangaben finden sich verschiedentlich in den uns zur Verfügung gestellten Mitteilungen.

Ich werde meine Nachforschungen fortsetzen und darf mir zu gegebener Zeit erlauben, Sie über das Ergebnis zu unterrichten.

Mit verbindlichsten Empfehlungen

Ihr sehr ergebener

Damgren/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Wallenberg.

Bonn, p.t. Köln den 2 maj 1952. 19

Strängt förtroligt.

N:o	1 bil. 144	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 18 mars rörande Rydbecks samtal med herr von Trützschler i Auswärtiges Amt ber jag härmed i avskrift få överlämna en av herr von Trützschler under åberopande av nämnda samtal till Rydbeck ställd skrivelse. ./.

u. Kumlin.

Herr Utrikesrådet D a h l m a n,
S t o c k h o l m.

EXP. 2/5 52

UNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

INK. BESK. BONN
D. nr 202
5/5 1952
AVD. HP 39 7
R 18

Stockholm den 28 april 1952.

HP 80.
R 49.

Strängt förtroligt.

Överlämnas för strängt förtrolig kännedom till Envoyén K u m l i n, Bonn, p.t. Köln.

Broder,

Beskickningen i Bonn har med när i avskrift närslutna handbrev jämte bilaga inberättat vissa uttalanden av en ungrare om ett koncentrationsläger i Ungern, där bl.a. några svenskar skulle vara inspärrade. Vi vore tacksamma om Du - med allt beaktande av möjligheten att sagesmannen uppträtt som provokatör - ville söka erhålla någon upplysning, som kan belysa frågan, om lägret i fråga existerar och om några svenskar där förvaras.

./.

u/ Carbonnier.

T.f. Chargé d'Affaires T a m m,
B u d a p e s t.

Strängt förtroligt.

P.M.

över besök hos norske konsuln i Frankfurt am Main den 2 maj 1952 angående Jozsef Lapati.

Då jag under förra veckan var i Frankfurt omtalade Lagerfelt, att Jozsef Lapati, som för en tid sedan besökte beskickningen i Köln, varit uppe på konsulatet. Vid samtalet med honom hade intet väsentligt nytt framkommit. Han hade uppgivit som sin adress: München, Widermayerstrasse 43, c/o Henyey Gusztav. Lapati hade emellertid sagt Lagerfelt, att han även besökt norska konsulatet. Då jag känner vicekonsul Maroni-Johannesen ringde jag upp denne, vilken bad mig komma upp på konsulatet för ett samtal med honom och konsul Moltke-Hansen.

Av samtalet med norrmännen framgick, att Lapati besökt konsulatet ett par dagar förut. Han hade därvid sagt sig komma från München och vara på väg mot Ruhrområdet. Vidare hade han sagt, att i det läger i Ungern, varifrån han flytt, funnits ett 10-tal norrmän, men däremot inga svenskar. Dessa uppgifter överensstämma inte med vad han uppgav i Köln. Lapati hade vidare sagt, att lägret innehållit 74.000 internerade, varav 4.000 kvinnor. Tidigare hade en ungrare, dr. Szabó László, varit chef för lägret men någon gång under hösten 1951 hade denne ersatts med en rysk major vid namn Igor Walinkow. Den amerikanare, som hört Lapati i Oberberg bei Starnberg, vore en Colonel (?) Mark (CIC).

Moltke-Hansen sade, att Lapati uppgivit, att en finne vid namn Vesanen Eijo befunnit sig i koncentrationslägret. Han vore enligt Lapati född den 8 juni 1897, hade arbetat i en exportfirma men arresterats 1947. Hans egen förutvarande eller hans släktingars adress i Helsingfors vore Erlevi, Ehrenswärdsvägen 8-12. Moltke-Hansen bad mig framföra dessa uppgifter till finske generalkonsuln i Köln.

Bonn, p.t. Köln den 12 maj 1952.

/B.S. Åkerhielm/

Kapten.

AUSWÄRTIGES AMT

Bonn, den 21. Mai 1952

Herrn Carbonnier 7/8 52

INK. BESK. BON
D. nr X 1.46
24/5 1952
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Ef

Herrn
Legationsrat Damgren
Schwedische Gesandtschaft
K ö l n - Marienburg

Ulmen Allee 96

Sehr geehrter Herr Damgren!

Das Referat des Auswärtigen Amts, das sich mit den deutschen Kriegsgefangenen und Internierten im Ausland befasst (Referatsleiter ist Dr.von Trützschler) hat mir unter Bezugnahme auf die kürzliche Anfrage wegen schwedischer Internierter Mitteilung gemacht, dass ein Kriegsgefangener, Töni F l o c k , vor kurzem aus rumänischer Gefangenschaft nach Deutschland zurückgekehrt ist. Er ist zur Zeit bei der Firma Gissler & Paß, Jülich /Rheinland. Möglicherweise könnte er auf Anfrage auch Auskunft über vermisste schwedische Staatsangehörige erteilen, die ehemals in Bukarest tätig waren.

Mit freundlichen Empfehlungen bin ich

Ihr sehr ergebener

H. Bergmann

inh 29/5

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

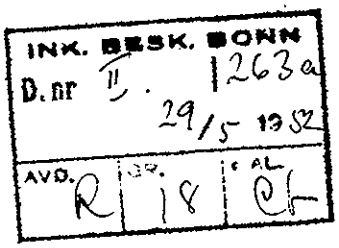

INK. BESK. BONN
D.nr II. 1263a
29/5 1952
AVD. R | GR. 18 | AL. Cf

Stockholm den 26 maj 1952.
Personligt och strängt förtroligt.
P 2

11.7.52
Dr. Nollau meddelar att de Rivo befinner sig i förbundsrepubliken; han söker få ut var, om möjligt på enkelt sätt. PA

30.6.52
Uppsökt Dr. Nollau, Bundesamt für Verfassungsschutz, som lovat t.v. tända på (genom Combined Travel Board), huruvida ZdR befinner sig i Tyskland. Framställe att vi icke önska uppseende väckande forskningar. PA

Broder,

I Dahlmans frånvaro får jag vända mig till Dig i följande angelägenhet.

En person som kan tänkas vara av största vikt i Raoul Wallenberg-ärendet är en viss ungrare, Zoltan de Rivo, som synes vara bosatt i Rom men som nyligen avrest därifrån till okänd adress i Tyskland, där han enligt uppgift kommer att stanna i några månader. Jag får nu be Dig, att på lämpligt sätt genom någon av Dina tyska kontaktmän söka taga reda på mannens uppehållsort i Tyskland. Då vi i detta fall om möjligt mer än vanligt äro angelägna om bevarandet av sekretess, önska vi icke att några mer eller mindre omfattande undersökningar skola verkställas av tyska vederbörande. Vi utgå i stället ifrån att man genom en enkel kontroll i vad som motsvara vårt inpoliseringsregister kan fastställa de Rivos nuvarande adress. Skulle det icke vara möjligt att förfara på ett så enkelt sätt, avstå vi hellre från hela saken för närvarande.

För Din information får jag slutligen tillägga, att vi avse i sinom tid nedsända Danielsson för att taga kontakt med de Rivo, därest skäl då alltjämt finnes att antaga, att denne verkligen är identisk med den av oss efterspanade personen.

Din Tillgivne
Stig Engfeldt.

2.9.52 Engfeldt ringde o. bad om meddelande huruvida de R. fortfarande är i Tyskland; 1) omicke, vart han åkt; 2) om han ännu är 3) hvar är tackram för fortsatt efterforskning. PA

t.f. Chargé d'affaires R y d b e c k,
B o n n p.t. Köln.

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Frankfurt am Main den 9 juni 1952.
Bockenheimer Landstrasse 43.

BÅ/is 25.6.52.

br. Molte-Hansen, Ffm.

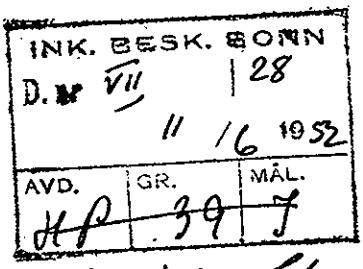

R. 16 11.

Broder,

Norske konsuln i Frankfurt am Main Axel Molte-Hansen ringde på till mig för några dagar sedan och begärde att få veta adressen till det flyktingläger i Bayern, i vilket den ungerske flykting, som för några veckor sedan besökte beskickningen och konsulatet, befinner sig.

Om jag minns rätt, lämnade jag Dig adressen vid Ditt senaste besök i Frankfurt.

Om Du alltså kunde meddela mig eller Molte-Hansen direkt ifrågavarande adress, vore jag Dig mycket tacksam.

Hjärtliga hälsningar
Din tillgivne
Adolf Ågren

Friherre Björn Åkerhielm
Beskickningen i Bonn
p.t. Köln.

Åkerhielm/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. adress.

Bonn, p.t. Köln den 25 juni 1952. 19

N:o 15	133	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. HP	GR. 39	MÅL. I

R 18

Ärade herr Konsul,

Då jag i förra veckan återkom från semester fick jag baron Lagerfelts brev daterat den 9 juni 1952 angående adressen på en östeuropeisk flykting. Enligt mina uppgifter är den: München, Widermayerstrasse 43, c/o Henyey Gusztav. Förnamnet torde på ungerskt sätt vara placerat efter familjenamnet.

/u/ Björn Åkerhielm

EXP. 26/6 -52

Konsul Molte-Hansen,
Frankfurt am Main.

V

Royal Norwegian Consulate

Frankfurt/Main, 5. juli 1952.

INK. B[illegible]. BONN
D. nr XI | 236
8/7 1952
AVD. | GR. | MÅL
HP | 39 | 1
R 18 bl.

Herr Attaché,

Jeg har den ære å erkjenne mottagelsen av Deres vennlige brev av 25. f.m. og takker Dem for de deri gitte opplysninger.

I mellomtiden vil De gjennom baron Lagerfelt ha fått nærmere informasjoner om vedkommende flyktning, som etter alt å dömme er en lite troverdig person.

Med beste hilsen
Deres hengivne
[signature]

Attaché B.I. Åkerhielm,
Kgl. svenske Legasjon
p.t. Köln.

Tel. nr. 37 t. Rud Rh/Sb.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 19 juli 1952.
Strängt förtroligt.
P 2

INK. BESK. BONN
D. nr II 331
21/7 1952
AVD. R GR. 18 Ct

Broder,

Med dessa rader får jag endast be Dig om möjligt söka fastställa, huruvida en överstelöjtnant Graf, som inom parentes sagt uppgivits vara en känd tysk flygare, återkommit från rysk krigsfångenskap och numera är bosatt i Konstanz. För Din personliga kännedom får jag meddela, att vi ha ett visst intresse av att komma i kontakt med Graf i samband med efterforskningarna av Raoul Wallenberg. Då någon av beskickningsmedlemmarna i Wien i slutet av denna månad kommer att uppehålla sig i närheten av Konstanz, vore jag tacksam för snarast möjliga besked, så att vederbörande eventuellt kan uppsöka Graf före den 1 augusti. Då jag i dagarna reser på semester, ber jag Dig svara Carbonnier, som jag skall informera.

Din tillgivne
Sven Dahlman

Förste legationssekreteraren R y d b e c k ,
B o n n p.t. Köln.

Rydbeck/GB

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

		19
N:o IV	27	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

S Cabinet

S t o c k h o l m.

37 Handbrev Dahlman-Rydbeck nittonde juli se sidan tvaa Kumlin handbrev tjugofjaerde mars

Rydbeck

3 50 41 Kgl. Schwedische Gesandtschaft

Ulmenallee 96. Köln-Marienburg

Kgl. Schwedische Gesandtschaft

Ulmenallee 96 Köln-Marienburg

3 50 41

30.7.51 S Cabinet Stockholm

Exp. 30.7

Rydbeck/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Wallenberg.

Bonn, p.t. Köln den 7 augusti 19 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

N:o 11	235	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. C1

Broder,

I enlighet med herr von Trützschlers löfte att varsko oss om återvändande fångar som kunna tänkas sitta inne med någon ledtråd i Wallenbergssaken /se handbrev Kumlin - Dahlman den 18 mars 1952/ ha vi erhållit meddelande om att en person vid namn Toni Flock, adress Firma Gissler & Pass, Jütich, återvänt från rumänsk krigsfångenskap. Ehuru jag förmodar att Flock knappast kan tänkas ha något av intresse för oss att berätta vill jag med dessa rader för ordningens skull inberätta saken.

/u/ Rydbeck

EXP. 11/8 -52 m.h.

ER

Tjf. Avdelningschefen Carbonnier,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

Inkommande Chiffer från Stockholm den 10 september 1952.

Dnr 17. Tacksamma telegramsvar/ Handbrev tjugusjätte maj
Engfeldt-Rydbeck

PA 10/9 1630

Cabinet
Stockholm 11.9.1952

DNR 17 Edert 17 Vederbörande enligt myndigheternas upplysning veterligen ej utrest. Vistelseort kan ej utrönas utan efterlysning.

Damgren

Ind. Ten Bonn
11.9.52 kl. 12.55
[illegible]

Ankommande chiffer från Stockholm - avsänt eftermiddagen ?
den 17 september 1952.
Ankom Köln via Bonn kl. 18.15

Svensk
Bonn

Dnr 18. Edert chiffer 17. För Kumlin från Dahlman. Då möjlighet föreligger att kontakt med vederbörande kan visa sig bli av mycket stort värde kvarstår angelägenheten erfara vistelseorten varefter vi avse nedsända samme expert som tidigare. Ifrågasätter därför nu om Du icke personligen ville kontakta vederbörande tyska myndigheter och hemställa om snabb intern icke publik efterlysning adresn. Tela.

Cabinet

17.9.52
kl 19.05

Avgående chiffer från Köln. 19.9.52

S Cabinet
Stockholm

Dnr 18. Edert chiffer 18. Jag har igår till chefen för Verfassungsschutzamt framfört förnyad begäran diskret efterlysning. Denne lovat göra sitt bästa och meddela mig personligen resultatet.

Kumlin

Utrikesdep
19.9.52
kl. 15.30

Inkommande chiffer från Stockholm via handelsavdelningen i Bonn.

Avsänt Stockholm 4.11.1952 kl.
Ankom Köln 4.11.1952 kl. 17.00.

Svensk Bonn

Dnr. 20. foer Kumlin från kabinettssekreteraren. Vårt chiffer 18. Vederbörandes adress uppges för närvarande vara Hotel Carlton, Theresienstrasse , München. Sök diskret utröna om han alltjämt anträffbar där och hur länge. Tela.

Cabinet

5/11
Nollan på tjänsteresa, åder kommer 6/11 PA

6/11 Ringt med Nollan, som
kl 1030 lovat omedelbart kolla med
polisregistret PA

12/11 Påminnt Nollan, som dock ännu inte
fått svar från München

4.11.52
kl. 1045

Avgående chiffer.till Stockholm den 15 november 1952.

Z6 Ellen 20

Dnr ~~22~~ diskret undersökning bekräftat vederbörande bor München Theresienstrasse 17, 2 trappor bei Hanselmann (Hotel Carlton). Vistelsens längd ej kunnat utrönas.

Kumlin

via Telex Bonn

15.11.52

kl 1210

Kumlin/GB

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

ang. [illegible]

Telegram

22.11.52		19
N:o 111	59	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ch

Cabinet, Stockholm

59 Foer Dahlman Peder Hammarskjöld möter med bil München kl. 16 tjugofemte

Kumlin.

Intel. t. Bonn 22.11.52 1.45 %

43 Telegramm **Deutsche Bundespost**

aus [illegible] 1601

Aufgenommen		Übermittelt
Tag: Monat: Jahr: Zeit:		Tag: Zeit:
1863 02 XII 52 16 06		
von: durch:	"SVENSK"	an: durch:
Amt Köln	Königl. Schwedische Mission Köln-Bayenthal, Ulmenallee 96 durch Boten zustellen	

0821 muenchen f 17 2 1536 =
schwedische botschaft ulmenallee koeln =
berichtige telefonaussage wolfgang meiners hannover
luehrstr 28 noch in sowjetischer gefangenschaft =
dr arlt ~~+ meiners 28 arlt +~~

Tel. 2/12 kl. 17:45: Aber-
hiehin delgett innehål-
let, lovat underrätta
Hammarskjöld / [illegible]

INK. BESK. BORN
D. nr XIII/951
2/12 1952
AV. R GR. 18 MÄRKT CT

Raum für dienstliche Rückfragen

Fix, Landau 22000x100 9.52

C 187a (Kl. 29)

H-skjöld/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 11 december 19 52.

Strängt förtroligt. 1/ 370 | 1 BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	C4

ang. uppgifter rånamn.

Broder,

Under Danielssons besök häromdagen framkommo ytterligare ett par namn på personer, vars adresser det överenskoms att vi skulle söka utröna. De äro:

Freiherr Filip von Wamboldt
Kloster Neuburg bei Heidelberg
Benediktinerkloster

Dr. Heinz Hass
Fürth /Bayern
Jakobinenstrasse 8 (egen praktik)

Vidare framkom, att Wolfgang Meiners' (f.3.5.24) fader, Rektoratschullehrer August Meiners, är bosatt i Erwitte bei Dortmund, Lippstädterstrasse 43. Wolfgang Meiners själv torde, som Danielsson redan känner till, vara kvar i rysk fångenskap.

Uppgiften rörande Wolfgang Meiners erhölls från Nachforschungszentrale für Wehrmachtsvermisste, Kriegsgefangenendokumentationszentrale, München, Infanteriestrasse 7.

./. Jag vore tacksam, om Du, samtidigt som Du underrättar Danielsson om ovanstående, ville överlämna bifogade skrift, Jesco v. Puttkamer, Von Stalingrad zur Volkspolizei, till honom. Den kompletterar fyra andra böcker, alla behandlande de tyska krigsfångarna i Ryssland, som Danielsson fick med sig härifrån (Heinrich Graf Einsiedel, Tagebuch der Versuchung; Assi Hahn, Ich spreche die Wahrheit; Helmut Gollwitzer, ... und führen wohin du nicht willst; Theo Klein, Safra budjet). Alla utom den sistnämnda behandla särskilt lägret i Krasnogorsk. Böckerna ifråga komma även att tillställas departementet.

/u/ P.Hammarskjöld

11
12-52
mk

Förste Sekreteraren Engfeldt,
Utrikesdepartementet.

~~14.1.53.~~
~~Skr.Tit.~~

Inh. 29/12

August Meiners
Oberschullehrer

Erwitte, den 22. Dezember 1952
Lippstädterstraße 43

INK. BESK. BONN
D.nr XIII | 1025
29/12 1952.
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Cl

An die
Schwedische Gesandtschaft
in Köln- Marienburg

Ulmenallee 96

Betrifft: Ihre telefonische Anfrage bei der Stadtverwaltung Erwitte nach dem Verbleib meines Sohnes Wolfgang Meiners.

Vor einigen Wochen wurde mir mitgeteilt, daß von dort aus bei der Stadtverwaltung Erwitte telefonisch angefragt worden sei, ob mein Sohn Wolfgang aus dem Kriege zurückgekommen sei. Ein schwedischer Staatsangehöriger wäre mit ihm zusammen gewesen.

x)

Leider muß ich Ihnen mitteilen, daß mein Sohn noch nicht zurückgekehrt ist. Er befand sich im Januar 1945 in der Nähe von Warschau. Seit dem 9. Januar 1945 fehlt jede Verbindung mit ihm.

Ein heimgekehrter Kamerad erklärte uns am Pfingstmontag 1952, er sei bis zum 17. Januar 1945 mit meinem Sohne in der Nähe von Litzmannstadt (Lodz) zusammen gewesen.

Ich wäre Ihnen zu großem Dank verpflichtet, wenn Sie mir durch Mitteilung der Adresse Ihres Bekannten meines Sohnes bezüglich seines Verbleibs weiterhelfen könnten.

Darf ich mir gestatten, Ihnen als Unbekannter ein frohes Weihnachtsfest und ein "Glückliches Neues Jahr" zu wünschen ?

In der Hoffnung, von Ihnen zu hören, begrüße ich Sie

Hochachtunsvoll
August Meiners
(August Meiners)

x) Ingen å besk. har talat med Meiners. Fran Friesen har endast ringt till Linnvonnemeldeamt för att efterhöra sonens adress (detta var innan vi visste att sonen fortfarande är i Ryssland). Varifrån A.M. fått att vi söker svensk är okänt

[illegible]

Ankommande chiffer från Stockholm
Avsänt den 29.12.52
Ankom handelsavdeln. Bonn 29.12.52 kl.16.15
löst 29.12.52 kl.
18.30 Gr

Beso. 8/1

Svensk
B o n n.

Dnr. 30. För särskilt ändamål är vi intresserade erfara vilken uppgift en Dr. Karl Kindermann, adress Wollfach/Schwarzwald, Erqedrichstrasse 46 har. Han betecknas som Bevollmächtigter Vertreter des Internationalen Comitees der "Genfer-Zonen" bei den Behörden der Deutschen Bundesrepublik. Tacksamma om Er förfrågan hos tyska vederbörande ej hos Kindermann kan göras rutinmässigt såsom t.ex. i samband med visumansökan. Telegrafera.

Cabinet

Viseringsregulighetern
ammodade underrätta besk.,
så svart en ansökan inkommer.
Tel. 5/1: Talat med de toltman, AA/Gr

H-skjöld/AVS
14.1.53.
Hbr Engfeldt,UD

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Stockholm den 30 december 1952.

Personligt och strängt förtroligt.

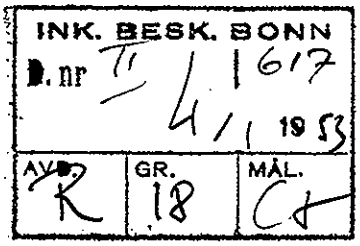

Broder,

Såsom Du måhända erinrar Dig från Danielssons och Ditt besök hos tyske medborgaren Edgar Klaus i Forchheim omnämnde han en tyska, troligen född år 1911, vilkens namn han trodde vara Hoth, som skulle ha haft tillträde till karantänsbaracken i Krasnogorsk-lägret. Vid ett senare samtal med Regierungsrat Magnus Stadtler erinrade denne sig även tyskan, vilkens förnamn säkerligen vore Marie Louise.

Vi ha nu från annat håll erfarit, att Hoth troligen varit i eller kunnat få tillträde till karantänsbaracken redan före den 21 juni 1945 (då som bekant den s.k. svenskgruppen med bl. a. redaktör Edvard af Sandeberg kom dit). Hon kan sålunda tänkas sitta inne med uppgifter av värde i vårt fall.

Jag får be Dig vara vänlig genom de kanaler Du använder i dessa fall söka uppspåra Hoth och om möjligt få ett samtal tillstånd med henne på sedvanligt sätt, d.v.s. utan att ställa ledfrågor.

Din tillgivne
Sig Engfeldt

Beskickningssekreterare Peder Hammarskjöld,
B e r n .

Cabinet, Stockholm den 8 januari 1953.

Den 1 Edert 30 Auswärtiges Amt x/ upplyser Kindermann i Tyskland uppträder som representant för Association Internationale pour la Protection des Populations Civiles pendant la Guerre en ickeofficiell privatfinansierad organisation grundad i Paris 1931 sedermera överflyttad till Genève. K. är icke erkänd av förbundsrepublikens myndigheter som dylik representant och betecknas som "icke just persona grata" hos nämnda myndigheter. Skola vi söka skaffa ytterligare uppgifter om K.?

Göransson.

x/ Soltman

Inningt Bonn för
telex 8/1 1215

Chiffer till KUD den 9 januari 1953.

Dnr 2 Brådskande för kabinettssekreteraren.

Primo. Författaren Rudolf Philipp idag per telefon från München meddelat han enligt kabinettssekreterarens uppdrag tagit kontakt Kindermann vårt 1 . Då jag för Philipp antydde tyska vederbörandes negativa inställning mot denna uttryckte Philipp önskan redan idag bli underrättad om kabinettssekreteraren anser han bör bryta kontakten eller försiktigt fortsätta den. Han fortsätter till dess eventuell kontraorder kommer.

Secundo Kunna vi delge Philipp alla upplysningar vi må erhålla rörande Kindermann?

Inringt Bonn
för telex 9/1

12 10

9.4.53. Hammarskjöld/is
hbbr Jarring u. Kumlin
2 p.m.

KUNGL. UTRIKES DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 9 januari 1953.

Personligt och strängt förtroligt.

INK. BESK. BONN
Nr III | 5
15/1 1953
AVD. R | GR. 18 | MÅL. Ct

Broder,

En av våra källor i Raoul Wallenberg-ärendet från Krasnogorsk-lägret har uttryckt som sin mening, att chefen för badinrättningen inom zon 1, tyske medborgaren Albert Kulzer, boende under adress Velden a/Vils, Bayern, bör ha haft goda möjligheter att skaffa sig uppgifter om de internerade. Kulzer var chef för "banian" under våren 1945. Det synes angeläget att komma i kontakt med Kulzer och jag får be Dig vid tillfälle uppdraga åt förslagsvis Peder Hammarskjöld att besöka honom.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra om von Wamboldt - Hammarskjölds handbrev 11/12 till Engfeldt. Såsom Danielsson torde ha framfört till Hammarskjöld, är vi tacksamma om kontakt jämväl upptages med Wamboldt liksom med den i samma brev omnämnde Dr. Heinz Haas.

Vid tillfället
Gunnar Jarring

(Gunnar Jarring)

Wamboldt, Abtei Neuburg bei Heidelberg, tel. 3924
kanske möjligen anträffas f.m. Meg 2251 (Frk. v. Egal)
e.m. " 9812 (Baronin Wamboldt)

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Göransson/GB

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

12.1.53		19
N:o III	3	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

Cabinet,
S t o c k h o l m.

telex den 12.1.1953
indil. d. Brun kl. 3.45

3 Brådskande för Engfeldt från Göransson vårt telefonsamtal nionde vederbörande önskar låna femhundra mark av beskickningen stop tacksam besked angående huruvida vi kunna tillmötesgå

Kumlin

IV - 3
Riet

d
cabinet sthlm
svensk - bonn ew qwxq 32 12/1 52

cabinet sthlm

3 braadskande foer engfeldt fraan goeransson vaart telefonsamtal nioende vederboerande oenskar laana 500 dm av beskickningen . tacksam besked angaaende huruvida vi kunna tillmoetesgaa
kumlin

svensk - bonn 27 w

cabinet sthlm zzzzzze

Chiffer till Cabinet, Stockholm, den 12 januari 1953.

Dnr 3 Vårt 2 brådskande för Engfeldt.
Primo. Philipp meddelar per telefon från Frankfurt saken går bra han arbetar försiktigt vidare hoppas vara tillbaka Stockholm sextonde sänder därför ej utförligare rapport nu.
Secundo. Philipp begär vi hos tyska myndigheter för hans räkning kontrollera huruvida viss person som till P. uttalat sig positivt om Kindermann och som uppger sig ha nyckelpost i västtysk underrättelsetjänst innehar angiven post. Vi för moda hinder icke möter men vore tacksamma erhålla någon indikation i vilken utsträckning vi fortsättningsvis kunna bistå P. Tela

Kumlin

Expr. 12.1.53
kl. 18.10

M.U.

Inkommande chiffer från Stockholm

Avsänt Stockholm aftonen 12.1.1953

Intelefonerat från handelsavdelningen 09.35 den 13.1.1953.

Dnr 1 Edert chiffer 3 av Philipp begärd förfrågan hos vissa myndigheter bör tills vidare anstå. Erforderlig kontroll kan verkställas senare och eventuellt på annan väg. Ni bör i övrigt ge Philipp stöd som synes skäligt. Tela om tveksamhet härvidlag uppstår.

Cabinet

kl. 10.15.
13.1.1953

38 Telegramm **Deutsche Bundespost**

aus

Aufgenommen
Tag: Monat: Jahr: Zeit:

von: durch:

Amt Köln

"SVENSK"
Königl. Schwedische Mission
Köln-Bayenthal, Ulmenallee 96

durch Boten zustellen

Übermittelt
Tag: Zeit:

an: durch:

= ETAT =

5370 stockholm 10 13/1 1415 etat =
svensk koeln =
5 edert 3 ingen erinran utlaana femhundra =
cabinet ~~+ 5 3 erinran utlaana femhundra + 53~~

INK. BESK. BONN
D. nr IV | 5
13/1 1953
AVS. R | EN. 18 | MAL. Ch

Raum für dienstliche Rückfragen

Fix, Landau 22000x100 9.52

C 187a (Kl. 29)

*
5 0 0 0 0
4 0 0
5 0 4 0 0 *

Ej bokförd
[illegible]
kontantkassa.

Einlieferungsschein
über eine telegraphische Postanweisung / Zahlkarte

~~4500~~ Deutsche Mark ~~—~~ Pf
(in Ziffern)
Dr. Rudolf Phillipp
(Empfänger)
Insel-Hotel
in Frankfurt a/Main
Kirchnerstr. 10-12

6189
Einlieferungsnummer

Schreiber
Postannahme

KÖLN-BAYENTHAL 13.1.53-13 F

Hammarskjöld/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. uppgifter å namn

Bonn, p.t. Köln den 14 januari 19 53.

Personligt och strängt förtroligt.

N:o 11/12	BIL.
INK. D. N:o	
AVD. R / GR. 18 / MÅL. Ct	

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 30 december 1952 angående tyskan Marie-Louise Hoth måste jag tyvärr meddela, att denna inte finns registrerad vare sig hos Nachforschungszentrale
Tel. 39061 für Wehrmachtsvermisste i München eller hos Suchdienst des
" 421701 Deutschen Roten Kreuzes i Hamburg-Altona. Jag undrar därför, om inte bland Danielssons papper kan finnas någon anteckning om att våra interlokutörer under november/december-resan skulle ha uttalat sig om hennes vistelseort. Om så inte är fallet återstår nog inget annat än att fråga Stadtler och/eller någon av de övriga, som sade sig känna till Hoth.

Jag vill för ordningens skull tillägga, att den enda kvinna vid namn Hoth, som var registrerad hos Suchdienst (som handhar registreringen av försvunna civilpersoner) var en viss Emilie Hoth, som lär ha avlidit i Ryssland, och vars man, Emil Hoth, bor Hamburg 11, Zollamt Ernst-August-Schleuse.

Beträffande Hille har jag konstaterat, att den i Hattingen/Ruhr, Schulstrasse 42, boende personen med detta namn heter Helmuth Hille, är född den 28 september 1915 därstädes och taktäckare till yrket. Han har varit registrerad i Hattingen i hela sitt liv, vilket ju inte hindrar att han kan ha varit i fångenskap. Anser Du att kontakten bör tagas?

/u/ P.Hammarskjöld

Förste Sekreteraren Engfeldt,
Utrikesdepartementet.

EXP. 15/1 m.k.

H-skjöld/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang konsulatet i Frankfurts adress.

Bonn, p.t. Köln den 17 januari 1953.

Förtroligt.

N:o II	19	1 bil. (i 3 ex.)	BIL.
INK. D. N:o			
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct	

19

Broder,

När P. under sin sista Tysklandsresa tog kontakt med oss, omtalade han, att han av politiska avdelningen tillsagts att vid behov vända sig till kapten Åkerhielm på konsulatet i Frankfurt am Main, Fürstenbergerstrasse 143. Jag vill med anledning härav för ordningens skull meddela, att konsulatets adress numera är Bockenheimer Landstrasse 43 (inrapporterat av konsulatet till departementet den 24 maj 1952) samt att Åkerhielms korta vikariat därstädes upphörde för ett år sedan. Han är ju tjänsteman vid denna beskickning.

./. Jag tillåter mig bifoga några exemplar av vår uppställning över Sveriges representation i Tyskland.

u. Göransson.

Herr Förste Sekreteraren E n g f e l d t,
S t o c k h o l m.

EXP. 19/1 GB m.k.

Göransson/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. P:s besök.

Bonn, p.t. Köln den 19 januari 1953.

Förtroligt.

N:o 11	18	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Cf

19

Broder,

Som Du vet fick P. med utrikesdepartementets bemyndigande låna 500 DM ur beskickningskassan. Utbetalningen har tills vidare icke införts i beskickningens räkenskaper och därest Du anser önskvärt att så icke sker, kan beloppet överföras till mig personligen, varefter jag kommer att återföra det till kassan. Till de 500 marken kommer 4 DM, utgörande kostnader för beloppets telegrafiska överföring till Frankfurt am Main.

Jag vore tacksam för meddelande, hur vi böra förfara.

u. Göransson.

EXP. 19/1 53 m. k.

Herr Förste Sekreteraren E n g f e l d t,

S t o c k h o l m.

Enligt uppdrag av kab.-sekr.
i Kbr till ministern

Bitte sorgfältig aufbewahren!

Der Absender wird gebeten, den umrandeten Teil selbst auszufüllen.

Einlieferungsschein

Gegenstand (z.B. E-Bf)	Abkürzungen s. umseitig unter A)				
angegebener Wert oder eingezahlter Betrag	DM (in Ziffern)	Pf	Nachnahme	DM (in Ziffern)	Pf
Empfänger	Bigi				
Bestimmungsort	München 23				

Postvermerke

Tagesstempel 24.1.53-18 KÖLN 1

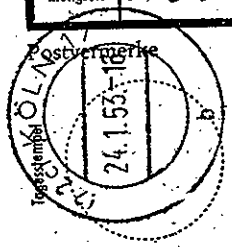

Einlieferungs-Nr.	Gewicht kg	g
892		

Postannahme

(1. 52) 30000

C 62 DIN A7
(V, 2 Anl. 23)

Ink. 5/2

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 3 februari 1953.

Personligt och strängt förtroligt.

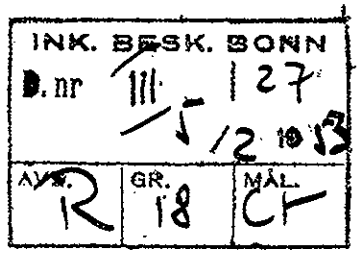

Resv. 12/2

M.H.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 19 januari 1953 till Engfeldt, som nu avrest till sydligare nejder, ber jag få meddela, att vi överenskommit med personalavdelningen att beskickningen skall bemyndigas att till Dig utbetala 504 DM, utgörande Dina utlägg "i samband med särskilt uppdrag". För Din kännedom får jag meddela, att jag under några månader kommer att hålla i Engfeldts ärenden, tills dennes efterträdare anlänt. Eventuellt ytterligare meddelanden i Wallenberg-ärendet torde alltså tillsvidare böra insändas under min adress.

I vänskaplig hälsning!

Din tillgivne

Legationsrådet G ö r a n s s o n,
B o n n.

Prof. Dr. A. M. Bigi

P. H reser und Lördag 14-2

R. Y

INK. BESK. BONN
Nr. XIII 1100
11/2 1953
AVD. | GR. | MÄL.

z. Zt. MÜNCHEN 23, den 8.2.1953
Dillisstraße 1/o
Telefon 34904

Sr. Exzellenz

Königlichen Schwedischen Gesandten

12.2.53 Hbr Anger Gn/GB

K Ö L N / Bayenthal
Ulmenallee 96

E x z e l l e n z !

Der sicher auch Ihnen bekannte Schrifsteller Rudolph P h i l i p p hat vor einigen Wochen mich mit einer Mission betraut, die wohl auch Eure Exzellenz interessieren dürfte: es geht um das Schicksal des Schwedischen Staatsbürger Raoul Wallenberg. Herr R. Philipp hat mir dabei nahegelegt, Informationen von Bedeutung und Diskretion mit Eurer Exzellenz liebenswürdigem Erlaubnis per Kurier abzuschicken.

Davon muß ich nun Gebrauch machen. Erst seit gestern von meiner Mission zurück, habe ich bereits an Herrn Philipp einen Bericht per Eilboten gesandt. Doch einen Teil dessen sowie einige Belege darf ich weder der Deutschen, noch der Schwedischen Postbeförderung anvertrauen. Deshalb nehme ich mir die Freiheit, Eure Exzellenz um eine Mitteilung - womöglich umgehend - zu ersuchen, wie die Dokumente einem Kurier der Gesandschaft zu überreichen wären. Es hängt davon wirklich sehr viels ab.

Mit dem Ausdrück der vorzüglichen Hochachtung

Eurer Exzellenz

ergebener Dr. A. M. Bigi

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. R.Wallenberg

Bonn, p.t. Köln den 12 februari 1953.
Personligt och strängt förtroligt.

N:o		BIL. 1 bil.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

19

Broder,

./. Härmed ber jag få överlämna avskrift av en skrivelse till beskickningen från professor Bigi i München rörande Wallenbergsaken. ~~Attaché~~ Legationssekr. Hammarskjöld kommer inom de närmaste dagarna att resa ned till München för att hämta de dokument, som omnämnas i Bigis brev.

Får jag i detta sammanhang med anledning av Ditt handbrev den 3 februari meddela, att det icke är jag själv, som lagt ut beloppet på 504 DM. Det har med utrikesdepartementets bemyndigande tagits ur beskickningskassan, dock utan att utbetalningen t.v. införts i räkenskaperna. Anses det önskvärt undvika detta, kan ju motvärdet i svenska kronor insättas på min checkräkning i Svenska Handelsbanken, varefter jag betalar in markbeloppet i kassan här.

/u/ T.Göransson

Herr Förste Sekreteraren P. A n g e r ,
Utrikesdepartementet.

EXP 12/2 -53
AVS
m. kurir

Ink. telex.

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

13.2.53.		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

36. Ytterst angeläget stop Hbr Göransson - Anger 12 februari stop Vidtag inga åtgärder för avhämtande stop Vi ha beställt iltelefonsamtal till Eder

Cabinet

svensk - bonn
cabinet sthlm
svensk - bonn

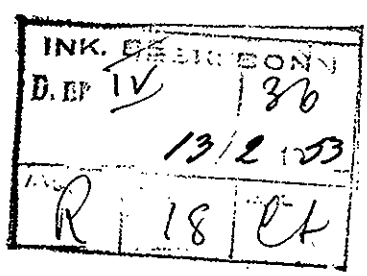

svensk - bonn
cabinet sthlm 50 13/2 53

svensk bonn

36 ytterst angelaeget stop handbrev goeransson-anger
12 februari stop vidtag inga aatgaerder foer avhaemtande
stop vi ha bestaellt iltelefonsamtal till edert =
cabinet +

raettelse telegrammet skalll boerja med 36 ytterst angelaeget +
aer det ok ??

cabinet sthlm3= -
mottaget ok ++

cabinet sthlm 42 e e e 25w +
svensk - bonn ++

R 18 CH

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.

aa

P.M.

Vid min återkomst från Bonn i eftermiddag erhöll jag meddelande rörande envoyén Jarrings samtal med legationsrådet Göransson rörande beskickningens kontakttagande med herr Bigi i München. Från utrikesdepartementets sida hade ogillande uttalats över att beskickningen på sätt som skett tagit direkt kontakt med B.

Med anledning härav ringde jag omedelbart Jarring och meddelade honom, att sekreteraren Hammarskjöld under samtalet med B. endast nämnt att han söndagen den 15 februari i annat ärende komme att besöka München och att det därför bleve möjligt för honom att på ort och ställe avhämta den i B's brev omnämnda försändelsen. Jag framhöll för Jarring att med hänsyn till formuleringen i B's brev till oss ifrågavarande reaktion från vår sida måste betraktas såsom en högeligen naturlig åtgärd, som icke på något sätt kunde anses innebära mera än vad den vore, nämligen intresse från svensk sida för en svensk medborgares öde. Ur B's synpunkt måste det snarast ha tett sig anmärkningsvärt och kunnat ge anledning till spekulationer, ifall vi icke på något sätt reagerat vid mottagandet av en skrivelse av den art varom här vore fråga. Om man från utrikesdepartementets sida önskade, att vi icke inlät oss på någon som helst kontakt med B., syntes mig den enklaste lösningen vara, att Hammarskjöld ånyo ringde till B. och meddelade, att hans resa till München uppskjutits och att man därefter icke läte sig avhöra.

Jarring svarade att han fullt förstode ~~detta~~, och att hans telefonpåringning tidigare under dagen icke på något sätt innebure någon anmärkning mot beskickningens reaktion i saken. Han meddelade att en instruktion till beskickningen redan avgått, men att han med anledning av vad jag anfört ånyo skulle föredraga saken för kabinettssekreteraren. Efter

en kort stunds frånvaro återkom Jarring till telefonen och meddelade, att saken föredragits för kabinettssekreteraren, som emellertid funnit det av mig anförda icke böra föranleda någon ändring i den till beskickningens avlåtna instruktionen, som därför borde till alla delar följas vid beskickningens handläggning av ärendet.

Köln den 13 februari 1953.

Vh. Ku.

Inkommande chiffer från KUD 13.2.53.

Dnr 6. För Göransson. Telefonsamtal med Jarring åberopas. Meddela Bigi som skäl för att Hammarskjöld icke reser München att Ni telegrafiskt begärt förklaring av Philipp rörande försändelsens natur. Philipp förklarar kategoriskt att han icke önskar legationens förmedling. Om Bigi har något att sända kan han använda posten. Legationen får icke visa kännedom om kontakten Philipp Bigi. Referera i brev detaljerat samtalen med Bigi.

Framfört av Hammarskjöld t. Bigi per Tel. 14/2, sedan Jarring vid telefonsamtal samma dag behöftat, att allt detta skulle framföres/[illegible]

PH-UG 14/2 0100

17.2.53 Hbr Jarring EH/GB

INK. BESK. DON
Ang. Q 18

Prof. Dr. A. M. Bigi

z.Zt. MÜNCHEN 23, den 15.2.1953
Dillisstraße 1/o
Telefon 34904

Sr Exzellenz

Königlichen Schwedischen Gesandten

KÖLN / Bayenthal
Ulmenallee 96

Exzellenz!

Mit Befremdung vernahm ich den zweiten Anruf der Gesandtschaft, daß die Abholung des Schlußberichtes und der Belege im Falle Raoul Wallenberg auf Anraten des Herrn R. Philipp ausbleiben soll.

Es war seine eigene Idee, solche Dokumente nur durch die Gesandschaft zu übersenden. Daß es nun auf einmal anders sein soll, vermag ich um so weniger zu begreifen, daß gerade die letzten Ermittlungen auf einer besondern Vertraulichkeit ruhen. Wohl hätte ich die Dokumente auf die Aufforderung der Gesandtschaft einfach per Post schicken können. Doch ich kann nicht darüber hinwegkommen, daß bei der geringsten Indiskretion oder Fahrlässigkeit bei der Post etliche Menschenleben direkt gefährdet werden würden. Solche - eventuell-sichere - Opfer (s)einer Stimmung hätte Herr Philipp, so nahmhaft und ehrwürdig er auch ist, niemals verantworten können. Und die von Eurer Exzellenz vertretene Regierung hat allein mit ihrem Bürger Raoul Wallenberg Sorgen genug, daß sie sich durch unnötiges Risiko mit neuen Unglücksfällen belasten würde.

Es steht mir gewiß nicht zu, Eurer Exzellenz und des Herrn Philipp Motive zu beurteilen. Dennoch ist es mir unerfindlich, daß das Los Raoul Wallenberg zu einer privaten Affaire Herrn Philipps abgewertet werden kann. Da ich in diesem Falle gar kein Risiko eingehen darf, lehne ich ab - so bedauernd auch - die Aufforderung, die Sache per Post zu erledigen.

Demnach überlasse ich Eurer Exzellenz, das Paket doch abholen zu lassen. Darauf werde ich warten, solange ich keine Möglichkeit gefunden habe, die Dokumente absolut sicher nach Stockholm oder nach New York (UN-Generalsekretariat) zu senden.

Mit aufrichtigen Empfehlungen

Eurer Exzellenz

ergebener

Dr. A. M. Bigi

H-skjöld/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 17 februari 1953.

Personligt och strängt förtroligt.

N:o 11	52	1 bil. BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

19

Broder,

Åberopande meddelande i särskild ordning rörande samtalen med professor Bigi ber jag få meddela följande.

Sedan jag med anledning av B:s brev bett Peder Hammarskjöld resa ned till München för att hämta hans försändelse, ringde denne den 12 februari på förmiddagen upp det i B:s brev angivna telefonnumret. B. själv svarade omedelbart. Hammarskjöld åberopade B:s brev och meddelade, att, eftersom han ändå hade ett ärende till München inom de närmaste dagarna, han räknade med att vara där söndag eftermiddag och skulle då ta kontakt med B. Den senare anhöll då, att Hammarskjöld efter ankomsten skulle ringa upp honom. Sedan Hammarskjöld repeterat ankomstdagen och B. sin anhållan att bli uppringd i München var samtalet slut.

Efter Edert meddelande ringde Hammarskjöld den 14 februari på förmiddagen åter upp B. och meddelade, att han med ändring av sitt tidigare givna besked icke skulle fara till München och alltså icke kunde ta kontakt med B. Därefter framförde han innehållet i Edert meddelande, d.v.s. att vi begärt förklaring av Philipp rörande försändelsens natur, att Philipp kategoriskt förklarat sig icke önska legationens förmedling samt att B., om han hade något att sända, kunde använda posten.

Härpå svarade B. endast " von mir aus eilt es nicht" och frågade, om Philipp sagt något om huruvida och när han skulle komma till München. Denna fråga besvarade Hammarskjöld nekande varefter samtalet var slut.

B. var vid båda samtalen mycket kort i telefon och talade

Herr Utrikesrådet J a r r i n g,
S t o c k h o l m.

Exp. m. flygkurir 17/2 /fn

rätt bruten tyska.

Med dagens post har jag mottagit i avskrift närslutna ./. skrivelse från Bigi.

u. Kumlin.

P.S. För den händelse saken mot förmodan skulle ha något intresse i detta sammanhang, vill jag nämna, att vår honoräre vicekonsul i München E. Neuvians just anmält, att han har för avsikt att i enskilda angelägenheter resa till Köln och därvid kommer att besöka beskickningen den 26 februari.

Hammarskjöld/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

betr. Wallenberg

Bonn, p.t. Köln den 9 april 1953.

19

Personligt och strängt förtroligt.

N:o		BIL.
11	115	2 bil.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Ct

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 9 januari 1953 ber
./2 jag få översända två p.m. som Peder Hammarskjöld gjort upp efter sammanträffanden med Hass och Kulzer vilka han uppsökte under påskhelgen.

På grund av arbetsbelastningen härstädes har det inte varit möjligt för Hammarskjöld att tidigare företaga denna länge planerade resa.

u. Kumlin

Herr Utrikesrådet G. J a r r i n g ,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

EXP. 13/4

Hammarskjöld/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

P.M.

rörande samtal med Dr. Heinz Hass.

Dr. Heinz Hass uppsöktes den 4 april 1953 i sin läkarpraktik i Fürth/Bayern, Jakobinenstrasse 8.

Dr. Hass, som är i fyrtioårsåldern sade sig ha blivit tillfångatagen i april 1945. Han hade varit i lägret i Krasnogorsk (Krasnyjgorsk x/) under tiden 21 augusti 1945 - 17 december 1949, således icke under den tid på våren 1945 på vilken det svenska intresset koncentrerar sig. Hass sade sig icke minnas några svenskar i lägret under den tid han varit där. Han ville dock understryka hur svårt det är att efter många år plötsligt ställas inför frågan huruvida man minns någon viss person från krigsfångetiden. Han kände dock väl till både Dr. Kaufmann och Wolfgang Meiners. Han ansåg själv att Dr. Kaufmann vore den som bäst borde ha känt till de personer som befunnit sig i isoleringsbaracken (f.d. karantänen).

Dr. Hass uppgav, att han för cirka två år sedan uppsökts av en person, som hade legitimerat sig med legitimationskort från Internationella Röda Korset, vilken även hade hört honom rörande en i Ryssland försvunnen svensk. Besökaren hade även

---

x/ denna senare stavning användes av tyska röda korsets Suchdienst; Hass hade just därifrån erhållit en tjock bok med listor över saknade krigsfångar, som han ombetts genomse för att ev. kunna lämna upplysningar om de däri upptagna.

visat fotografier av den försvunne - både civilklädd och i uniform - utan att Hass hade kunnat minnas sig ha sett vederbörande. Dagen före detta besök hade Hass träffat en f.d. krigsfångekamrat vilken nämnt, att Dr. Kaufmann vore i Hamburg och ämnade begiva sig till Sydamerika. Hass hade omtalat detta för den besökande, som då förklarat, att han omedelbart skulle begiva sig till Hamburg för att träffa Kaufmann.

Hass nämnde i övrigt, att Kaufmann som biträde i lägret haft en annan läkare, Dr. Heinz Kessler, vilken numera såsom ögonläkare vore verksam i Neunkirchen/Saar.

Köln den 9 april 1953.

(Peder Hammarskjöld)

Hammarskjöld/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bil. handbrev. [illegible]

Jusnig d. 9.4.53 19

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct

P.M.

rörande samtal med Albert Kulzer.

Albert Kulzer uppsöktes den 4 april 1953 i sin bostad i Velden/Vils, en by cirka 7 mil nordöst om München. Kulzer är c:a 37 år gammal och synes bedriva en mindre maskinfirma.

Kulzer hade blivit tillfångatagen vid Stalingrad i januari 1943. Efter kortare uppehåll i olika läger och fängelser, bl.a. Krasnogorsk och Lefortovskajafängelset i Moskva, hade han i december 1943 definitivt placerats i Krasnogorsk, där han stannat till i juni 1947, då han frigivits såsom obotligt sjuk. Han hade under hela denna tid varit ansvarig för badinrättningen i lägret.

Jag koncentrerade mig på att få fram huruvida Kulzer kunde minnas något om de personer som vistats i den s.k. karantänen på våren 1945, sedan denna antagligen i april (Kulzer bekräftade tidpunkten) förvandlades till isoleringsbarack för vissa "prominenta". Kulzer kunde dock icke minnas mycket om ifrågavarande personer, de enda vilkas namn han erinrade sig voro medlemmarna av den polska familjen Radziwil. Att några svenskar skulle ha funnits i lägret kunde han överhuvud icke komma ihåg, ej heller reagerade han för namnet Wallenberg och af Sandeberg.

Däremot mindes Kulzer, att fångarna från isoleringsbaracken varje torsdag badade i badinrättningen. Han sade sig vara

säker på, att det icke hade förekommit några personer i uniform bland dessa.

Jag fick ett starkt intryck av att Kulzer hade ganska svårt att, trots att han uppenbarligen ansträngde sig, i minnet återkalla sin tid i fångenskap. Han mindes exempelvis icke Dr. Hass. När vi något senare gingo igenom hans korrespondens efter frigivningen, som han samlat i en brevpärm, visade det sig emellertid att där fanns en kopia av ett brev, som Kulzer för några år sedan skrivit till Dr. Hass. Kulzer underströk svårigheten att efter så lång tid återminnas namn och händelser från fångenskapen. Han hävdade att det nog vore lättare om några personer som varit i lägret kunde sitta några timmar tillsammans och genom samtal väcka minnet till liv igen. Han trodde att det nog vore till hjälp om han kunde få se fotografier av den vi sökte.

Bland dem som säkrast borde kunna ge upplysningar om fångarna i isoleringsbaracken räknade Kulzer upp läkaren Dr. Kaufmann, Wolfgang Meiners samt Marie-Louise Hoth. Han bekräftade uppgifter, som tidigare lämnats från annat håll, att Dr. Kaufmann hade haft förbindelse med en ung flicka i isoleringsbaracken. Dennas namn skulle ha varit Kusti Wolf och Dr.Kaufmann hade för denna saks skull straffats och senare förts bort från lägret, sannolikt i slutet av 1946.

Kulzer lämnade även uppgifter som borde göra det möjligt att uppspåra Marie-Louise Hoth. X)

Kulzer uppgav vidare att i lägret funnits ytterligare en person vid namn Kaufmann, vilken varit Barackenältester i isoleringsbaracken före Meiners. Denne Kaufmann vore musiker och bodde någonstans i Bayern. Kulzer trodde sig kunna få

reda på hans adress.

Bland de ytterligare personer som skulle kunna tänkas sitta inne med upplysningar nämnde Kulzer med ledning av sin korrespondens efter kriget dels en viss Josef Laichner, Telfs/Tirol (Österrike), Moritzengasse 431, vilken haft hand om tvättinrättningen i lägret, dels en läkare, Dr. Telges, Coesfeld/Westf. Bland Kulzers brev fanns även ett från en svenska, Birgitta Martens, till Kulzers mor, daterat den 17 april 1946, vari den förra framför hälsningar från Kulzer, som hon säger sig ha träffat i Krasnogorsk i juni 1945. Hennes adress var c/o Carlsson, Völundsgatan 1^{II}, Stockholm.

Köln den 9 april 1953.

(Peder Hammarskjöld)

x) Hoth hade följt med en general Krappe till fångenskapen i Ryssland. Dennes son, Hasso Krappe, torde känna till Hoths adress. Hasso Krappe bodde (okt. 47) i Meinerzhagen/Westf., Derschlagerstr. 21

17.4.53. Hammarskjöld/is
hbr. Jarring + avskr.
u. Kumlin
Prof. Dr. A. M. Bigi

INN. E. D. BONN
Bonn XIII 282
17/4 1953
R 18 Ct

z.Zt. MÜNCHEN 23, den 12.4.1953
Dillisstraße 1/o
Telefon 34904

Herrn
Dr. Dag Hammarskjöld, UN-Generalskretär
New York NY USA

Herrn
Königlichen Schwedischen Gesandten
KÖLN / Bayenthal
Ulmenallee 96

Exzellenz!

Sicher werden Sie vom Schicksal des schwedischen Diplomaten Raoul Wallenberg gut informiert worden sein. Er war bekanntlich im März 1945 - derzeit mit einer humanitären Mission vom US-Präsidenten F.R. Roosevelt betraut - von den sowjetischen Behörden in Budapest verhaftet und seitdem verschwunden. Alle Maßnahmen verschiedener Institutionen der freien Welt zur Befreiung Raoul Wallenbergs sollten daran gescheitert sein, daß der Haftort nicht festzustellen bzw nicht nachzuweisen sei; und die Sowjets lehnten alle Nachfragen ab mit der Begründungg, ihnen sei von einem R. Wallenberg nichts bekannt.

Darum war ich im letzten Januar von einem schwedischen Literaten namens Rudolph Philipp (Stockholm Ö Grevturegatan 8 B) besucht und ersucht worden, auf Grund meiner früheren sowjetischen Verbindungen etwas über R. Wallenbergs Verbleib in Erfahrung zu bringen. Das habe ich denn auch getan und darüber einen entsprechenden Bericht erstattet. Bedauerlicherweise haben sich die Königliche Schwedische Gesandtschaft auf Herrn Philipps Ersuchen sowie dieser selbst von einer weiteren Entwicklung der Sache distanziert, wohl weil meine Aktion zu gewagt also unwahrscheinlich vorkam. Es geht aber nicht um meine Würdigung, auch nicht um Herrn Philipps Dauerrolle in dieser Sache, sondern allein um Herrn Raoul Wallenberg, der schon seit über 8 Jahren sein grauenhaftes Los erleidet.

Raoul Wallenberg lebt, das kann und will ich mit meinem Bericht und meinen Belegen nachweisen. Es muß etwas für seine Befreiung unternommen werden. Manches habe ich bereits versucht, durch meinen US-Freund, der bei den UN beschäftigt ist. Doch daß die Sowjets einem Schweden als dem UN-Generalsekretär ihre Zustimmung gegeben haben, erachte ich als einen Fingerzeig Gottes, daß dem Schweden Raoul Wallenberg endlich die Freiheit erkämpft werden muß.

In aller Ergebenheit Dr. A. M. Bigi

Sr Exzellenz
Schwedischen Königlichen Gesandten

KÖLN / Bayenthal
Ulmenallee 96

Prof. Dr. A. M. Bigi
z. Zt. MÜNCHEN 23
Dillisstraße 1/o

Besv. 4.5.53 PH/GB

Philipp v. Wambolt

Heidelberg, den 27.4.1953

IN-K. SZTK. BONN
D. nr XIV 1 879
28/4 1953
AV R 18 Cf

Herrn
Legationssekretär Hammerskjöld

Köln - Marienburg
Ulmenallee 96

Sehr geehrter Herr Legationssekretär Hammerskjöld !

Leider war ich lange Zeit unterwegs und kann Ihnen erst jetzt mitteilen, daß ich in den nächsten Wochen hier in Heidelberg sein werde. Ich bedaure es sehr, daß Sie mich nicht treffen konnten und so viel Unannehmlichkeiten hatten, als Sie mich suchten. Man richtete mir aus, Sie wollten mir eine Karte schreiben, ich vermute aber, daß diese Nachricht nicht richtig war, da ich von Ihnen keine Post erhielt. Ich würde mich sehr freuen, wenn ich Ihren Wunsch erfahren könnte und ihn erfüllen dürfte. Leider ist seither über ein Monat vergangen und ich fürchte, daß ich Ihnen keinen Gefallen mehr tun kann, da die Zeit Ihre Sorge erledigt haben wird. Falls ich Ihnen trotzdem einen Wunsch erfüllen kann, erreichen Sie mich in der Universität im Sekretari des Studium Generale täglich von 9 bis 13 Uhr.

In der Hoffnung, daß doch noch ein Zusammentreffen gelingt

bin ich ergebenst
Ihr

Hammarskjöld/is

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Wallenberg

Bonn, p.t. Köln den 17 april 19 53.

Personligt och strängt förtroligt.

INK. D. N:o	BIL.
4 120	1 bil.

AVD.	GR.	MÅL.
R	18	Ct

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 17 februari
1953 ber jag få översända avskrift av en skrivelse, som
./. jag idag erhållit från professor Bigi. Som Du finner
synes ett likalydande brev ha tillställts Dag Hammar-
skjöld i New York.

u. Kumlin

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

EXP. 20/4 53 u.k

H-skjöld/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 4. Mai 19531?
Ulmenallee 96.

N:o XI	276	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Gt/1

ang. besök hos tit.

Sehr geehrter Herr Baron,

Mit aufrichtigem Dank für Ihren Brief vom 27. April beehre ich mich, Ihnen mitzuteilen, dass ich in den nächsten Tagen Deutschland verlassen werde und daher nicht Gelegenhet haben werde, Sie aufzusuchen.

Mit dem Ausdruck meiner vorzüglichen Hochachtung

u. H-skjöld.

Herrn Baron Philipp von W a m b o l t,
Stift Neuburg bei Heidelberg.

Exp 5/5 53.

H-skjöld/GB

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN
Konsularabteilung.

ang. Hasso Krappe.

Köln-Marienburg, den 5. Mai 1953.
Ulmenallee 96.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct/1

Einwohnermeldeamt,
Meinerzhagen/Westf.

Die Königl. Schwedische Gesandtschaft beehrt sich, um Auskunft zu bitten ob in Meinerzhagen ein Herr Hasso Krappe - gegebenenfalls under welcher Adresse - gemeldet ist.

Im Auftrage:

u. (Peder Hammarskjöld)
Legationssekretär

/ redermeer: Göransson

Mep 5/5 83.

Amtsverwaltung
Meinerzhagen

Abt. I L/R.

Meinerzhagen i. Westf., den 9. Mai 1953
Fernsprech-Sammel-Nr. Meinerzhagen 351
Valbert 263

An
die Königl. Schwedische
Gesandtschaft
Konsularabteilung
Köln-Marienburg
Ulmenallee 96

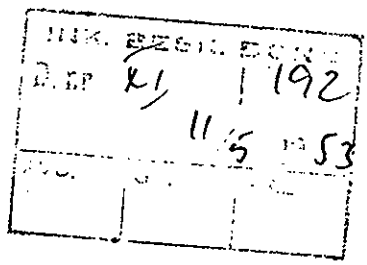

Betr.: Hasso Krappe.
Bezug: Schreiben vom 5. Mai 1953.

Herr Hasso Krappe ist in Meinerzhagen, Derschlagerstr.59, wohnhaft.

Der Amtsdirektor
I.V.:
Amtsoberinspektor.

Walther Kämper, Meinerzhagen

Inkommande chiffer från Stockholm

Intel. från Bonn till Köln den 20 oktober 1953 kl. 15.10.

Dnr. 29. För Kumlin. En norrköpingsbo uppger att han kl. 21 i torsdags åhört amerikansk radio från Frankfurt varvid nyss hemkommen tysk fånge uppgivit att ryssarna ämnar återsända "sonen till en framstående svensk industrimagnat". Undersök uppgiften.

Cabinet.

— 15 oktober kl 21 —

Hr Stahlreiher, Nachrichtenzentrale des Presse- und Informationsamtes der Bundesregierung (i hr Rosts frånvaro) ombedd pr telefon söka utröna vad som sagt i ifrågavarande utsändning (troligen American Forces' Network) och lämna besked pr telefon 21/10 Dgn

S. ringde kl. 18.15 i dag och meddelade, att ifrågavarande bandupptagning redan vore "gelöscht". 22/10 Dgn

Burnett Anderson stått i utsikt besked i morgon eller på måndag, utsändningen var kl. 21.15, sagesmannen en dr. från Heidelberg. 23/10 Dgn

20/10-53 kl. 15.40 Ely

P.M.

Burnett Anderson meddelade per telefon kl. 15 den 26.10.

American Forces Network Frankfurt har efter genomgång av alla sina utsändningar under de senaste tre veckorna meddelat, att den enda utsändning, som förekommit med hemkommen tysk krigsfånge, förekom 16.10 kl. 21.15. Därvid har intet sagts om någon svensk och den intervjuade, som sedermera tillfrågats, har sagt sig ej heller ha hört talas om något liknande. Man framkastar, att måhända förväxling skett med Radio Free Europe München.

26.10.

Schwedischer
Herrn Gesandten Andersson bittet Nachricht zu geben dass er im Lager Karaganda sich mit noch anderen Diplomaten befindet. Herr Gesandter wäre früher in Berlin gewesen. Ein Kriegskamrad mit Vornamen Otto aus Österreich hat diese Bestellung an Herrn Franz Schöneweiss in Refarath /Köln, Refrather Heide 5 (am Golfplatz) (Telefon Bensberg 2271) zugerufen, als F. Schöneweiss in den Westen fuhr.

Herr Schöneweiss arbeitet bei Klöckner-Humboldt in Deutz und bat Schwester Gertrud dieses der Gesandtschaft mitzuteilen. Herr Schöneweiss fährt am Samstag in ein Erholungsheim der Klöckner-Humboldt-Werke.

Frau Friesen

Ministerium

Bothén/WB.

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o		BIL.
A.K. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

angående en i rysk fångenskap varande svensk medborgare vid namn Andersson.

Vid undertecknades besök denna dag hos tyske medborgaren Franz Schöneweiss, adress Am Refrather Weide 5, Refrath (c:a 12 km. från Köln), vilken nyligen frigivits ur rysk krigsfångenskap och som den 26 dennes låtit framföra till beskickningen att han önskade lämna vissa upplysningar angående en svensk i koncentrationsläger i Sovjetunionen, uppgav denne följande.

Schöneweiss hade tillfångatagits i juni 1944 samt suttit i fängelse i Nikolajeff i Ukraina till i mars 1946, då han efter att ha blivit dömd som krigsförbrytare transporterats till ett fångläger i Warkutta, en ort belägen vid Uralfloden i norra Sibirien. I detta läger funnes främst ryska politiska fångar och vanliga förbrytare.

I juli 1950 hade Schöneweiss förflyttats till fånglägret Schachti i närheten av Rostoff vid Don. Han hade där blivit bekant med en österrikisk krigsfånge vid namn Otto Zipfel, som vid flera tillfällen omtalat för honom, att en "Gesandter" Andersson, som vore svensk medborgare, befunne sig i fånglägret Karaganda, vilket jämte det närliggande lägret Karabass vore beläget någonstans i det inre av Sovjetunionen. Zipfel hade själv vistats en längre tid i Karaganda och där träffat sagde Andersson. Zipfel hade förflyttats därifrån till Schachti under 1950. Andersson hade då alltjämt varit kvar i Karagandalägret.

Schöneweiss uppgav slutligen, att han den 24 september 1953 lämnat lägret Schachti och den 1 innevarande oktober anlänt till mottagningslägret Friedland på västtyskt område. Vid avresan från Schachti hade Zipfel varit närvarande och lagt Schöneweiss varmt om hjärtat att vid hemkomsten vidarebefordra upplysningarna om Andersson till svenska myndigheter.

Köln den 27 oktober 1953.

P.R. Bothén
(P.R. Bothén)
Legationssekreterare

L. Schylander
(L. Schylander)
Vicekonsul

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19

Bonn, p.t. Köln den 29 oktober 1953.
Strängt förtroligt.

N:o 11	381.	1 bil. (i två ex.) BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Ct.

Broder,

Måndagen den 26 dennes blev beskickningens telefonist uppringd av en vid ett större industriföretag i Köln tjänstgörande sjuksyster, som önskade framföra ett meddelande från en i företaget anställd person vid namn Franz Schöneweiss. Denne, som nyligen frigivits ur rysk krigsfångenskap, hade av en österrikisk kamrat i fånglägret embetts till svenska myndigheter vidarebefordra vissa upplysningar angående en svensk medborgare vid namn Andersson, som i varje fall till någon tidpunkt under 1950 skulle ha befunnit sig i ett fångläger i Karaganda.

På min anmodan uppsökte legationssekreterare Bothén och vicekonsul Schylander följande dag Schöneweiss. Rörande sitt samtal med denne ha de nedskrivit en P.M., vilken jag härmed ber få översända.

./.

Ru/ E. Kumlin

29/10-53
m. kurir AVS

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

KUNGL.
SVENSKA BESKICKNINGEN

Ministern sett/fr

fr

P.M.

angående en i rysk fångenskap varande
svensk medborgare vid namn Andersson.

Vid undertecknades besök denna dag hos tyske medborgaren Franz Schöneweiss, adress Am Refrather Heide 5, Refrath (c:a 12 km. från Köln), vilken nyligen frigivits ur rysk krigsfångenskap och som den 26 dennes låtit framföra till beskickningen att han önskade lämna vissa upplysningar angående en svensk i koncentrationsläger i Sovjetunionen, uppgav denne följande.

Schöneweiss hade tillfångatagits i juni 1944 samt suttit i fängelse i Nikolajeff i Ukraina till i mars 1946, då han efter att ha blivit dömd som krigsförbrytare transporterats till ett fångläger i Warkutta, en ort belägen vid Uralfloden i norra Sibirien. I detta läger funnes främst ryska politiska fångar och vanliga förbrytare.

I juli 1950 hade Schöneweiss förflyttats till fånglägret Schachti i närheten av Rostoff vid Don. Han hade där blivit bekant med en österrikisk krigsfånge vid namn Otto Zipfel, som vid flera tillfällen omtalat för honom, att en "Gesandter" Andersson, som vore svensk medborgare, befunne sig i fånglägret Karaganda, vilket jämte det närliggande lägret Karabass vore beläget någonstans i det inre av Sovjetunionen. Zipfel hade själv vistats en längre tid i Karaganda och där träffat sagde Andersson. Zipfel hade förflyttats därifrån till Schachti under 1950. Andersson hade då alltjämt varit kvar i Karagandalägret.

Schöneweiss uppgav slutligen, att han den 24 september 1953 lämnat lägret Schachti och den 1 innevarande oktober anlänt till mottagningslägret Friedland på västtyskt område. Vid avresan från Schachti hade Zipfel varit närvarande och lagt Schöneweiss varmt om hjärtat att vid hemkomsten vidarebefordra upplysningarna om Andersson till svenska myndigheter.

Köln den 27 oktober 1953.

P.R. Bothén
(P.R. Bothén)
Legationssekreterare

L. Schylander
(L. Schylander)
Vicekonsul

Strängt förtroligt.

P.M.

Sekreterare Åkerrén i Bryssel ville vid besök här i dag på förslag av kriminalkommissarie Danielsson kontrollera, huruvida en Joszef Belafarwi (Belafalwi), vilken bland annat uppsökt beskickningen i Bryssel, vore identisk med den Josef Lapati, som jag i april 1952 haft ett samtal med (jfr. hbr. ministern/Dahlman, 25.4.52).

Åkerrén berättade, att Belafarwi under tiden slutet av augusti - början av september besökt beskickningarna respektive konsulaten i Paris, Luxemburg, Bryssel och Antwerpen. Han hade därvid bl.a. uppgivit, att han den 27 juli i år sluppit ut från lägret KISTARCSA utanför Budapest och att han de senaste 18 månaderna i lägret haft kontakt med Wallenberg (B. beskrev W. såsom lång och mörk). W. skulle närmast ha kommit från ett läger i Sovjetunionen.

Åkerrén och jag jämförde våra intryck av Belafarwi och Lapati. Åkerrén visade också ett handstilsprov av Belafarwi. Ehuru signalementet inte stämde på alla punkter kommo vi med hjälp av handstilsprovet och den lämnade berättelsen till den slutsatsen, att en övervägande sannolikhet talade för att de båda personerna vore identiska. I så fall vore Belafarwis uppgifter om W. helt gripna ur luften.

Resultatet av den gjorda jämförelsen skulle genom Åkerrén

meddelas utrikesrådet Jarring.

Köln den 30 oktober 1953.

B.S. Åkerhielm

(B.S. Åkerhielm)

Trb. 6/11

AUSWÄRTIGES AMT
VLR Dr. von Trützschler

Bonn, den 5. November 1953

9/11 über Min./Kab.-sekr.

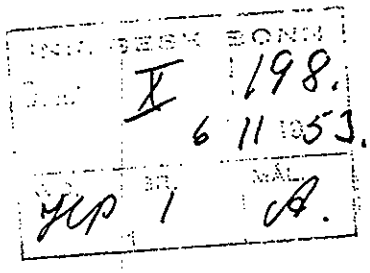

Herrn
Legationsrat Tord Göransson
Kgl. Schwedische Gesandtschaft
K ö l n
Ulmenallee 96

Sehr geehrter Herr Göransson!

Endlich bin ich im Besitz der neusten Liste von Lagern, in denen deutsche Kriegsgefangene oder auch Zivilinternierte in der Sowjetunion festgehalten werden. Ausserdem habe ich eine Reihe von Karten erhalten, aus denen sich die geographische Situation der Kriegsgefangenenlager ergibt. Schliesslich zeigt eine weitere Karte, aus welchen Lagern die Heimkehrertransporte im September und Oktober d. Js. gekommen sind.

Wir haben soeben versucht, Sie in der schwedischen Gesandtschaft zu erreichen. Es wurde uns mitgeteilt, dass Sie nach Bonn gefahren seien. Unter diesen Umständen glaube ich, dass ich Ihnen das Material mit der Post schicken sollte, da ich hoffe, dass es dann noch eher in Ihren Besitz kommt, als wenn ich Sie erst morgen vormittag um Abholung bitte.

Mit verbindlichsten Empfehlungen

Ihr aufrichtig ergebener

Trützschler

Zur Zeit gültige Postfachnummern in der UdSSR.

(Änderungen zur Postfachnummer können sich nach weiterer Auswertung der Heimkehrer-Aussagen noch ergeben).

Stand 26. Oktober 1953

Z.Zt. gültige Postfachnummern:	Frühere Postfachnummern:	Standort:	Bemerkungen:
83/2-3	-/-	Schtscherbakow Oblast Jaroslawkaja	Vermtl. Entl.-Lg f. nichtdeutsche Kriegsgefangene
5o9	5o9	Leningrad	Spezialisten-u. Wissenschtlg. (Zivil)
9o8	9o8	Moskau	Spezialisten-Lg. (Zivil)
1o37) 1o37/II)	1o37) 1o37/II)	Raum Suchum b. Poti	Spezialisten-Lg. (Zivil)
511o/42	61oo	Woikowo b. Iwanowno	Gen.-u. Stabsoff. Lager
511o/43	61o1 61o1/2 61o1/4	Krasnopole Maximowka Gunderowka	Arbeitslager
511o/44		Stalino	Arbeitslager
	6114 6114/3 6114/5 6114/7	Stalino Stalino Stalino(Hospital) Stalino	
511o/45		Swerdlowsk/Ural	Arbeitslager
	6118 6118/A 6118/B 6118/D 6118/X 6118/II 6118/O 6118/P	Degtjarka Asbest Pervomaika Degtjarka Nishnij-Issezk Pervouralsk(Hospital) Swerdlowsk Rewda	
511o/46		Kiew	Arbeitslager
	7134	Darniza/Waldlager	
511o/47		Stalingrad	Arbeitslager
	6124 6124/I 6124/II 6124/III 6124/IV 6124/5		

Z.Zt. gültige Postfachnummern:	Frühere Postfachnummern:	Standort:	Bemerkungen:
5110/48 ?	8140	Tuschino, Ilinsk Krasnogorsk	Spezialisten-Lg.
5110/52	8010) 8010/I)	Nowotscherkask	Gefängnis
5110/53		Schachty b. Rostow	Arbeitslager
	6104	Schachty	
	6104/1	Schachty	
	6104/4	Schachty (60 km nordwestl. Schachty)	
	6104/6	Schachty (10 km südl. Schachty)	
	6104/9	Hukowo (40 km nördl. Schachty)	
	6104/10	Schachty (10 km südl. Schachty)	
	6104/55	Nowotscherkassk (Gefängnis)	
	8108	Schachty (Hospital)	
9250	9250	Raum Nowotscherkask ?	In diesem Lg. befinden sich vo wiegend Zivil- internierte österr. Nationalität.

Postfach-bzw. Lagernummern, die nach dem Stichtag November 1950 bestanden, aus denen jedoch nicht mehr geschrieben wird und kein Paketversand erfolgen kann.

5807	7270/3
6110	7280/5
6110/1	7280/7
6110/2	7284
7004	7362
7062/2	7362/1
7136	7362/3
7138	7460
7144	7476
7168/11	7476/2
7182/1	7476/3
7182/6	7476/6
7182/9	8132
7182/10	

München, den 29. Oktober 1953
DRK.-Suchdienst München
Abteilung DZK.

i.A.
(Becker)

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 9 november 1953. 19

Strängt förtroligt.

N:o 11	383. 6	bil.	BIL.
INK. D. N:o			
AVD. HP	GR. 1	MÅL. A.	

Bröder,

I anslutning till mitt handbrev den 2 oktober 1953 ber jag härmed få överlämna vissa genom Auswärtiges Amt erhållna dokument rörande läger i Sovjetunionen.

Materialet utgöres av

./1 1) en förteckning över f.n. använda läger, vilka man å tysk sida känner till;

./2-5 2) fyra kartor med närmare angivande av belägenheten av de läger, som finnas i Moskva-området, Don-området, Ural och Stalingrad;

./6 3) en karta upptagande de transportvägar, på vilka de tyska krigsfångar, som återvänt i september/oktober 1953, förts hem.

På vår förfrågan har Auswärtiges Amt upplyst, att även uppgifter på läger, i vilka hemkomna krigsfångar tidigare under sin fångenskap i Sovjetunionen befunnit sig, torde kunna anskaffas, men att detta vore ett relativt tidsödande arbete. Det skulle underlättas, om man från svensk sida kunde närmare avgränsa det område, på vilket efterforskningarna borde inriktas. Jag skulle exempelvis vilja ifrågasätta, att - om så anses önskvärt ur utrikesdepartementets synpunkt - vi erhålla namnen på de ytterligare läger, som kunna vara av intresse, varefter vi vidarebefordra namnen till Auswärtiges Amt, som igångsätter undersökning huruvida någon av de hemkomna vid någon tidpunkt befunnit sig i ifrågavarande läger.

Jag vill tillägga, att den tjänsteman i Auswärtiges Amt,

Herr Kabinettssekreteraren L u n d b e r g,
Kungl. Utrikesdepartementet,
Stockholm.

9/11 m.k.

som ställt det här bifogade materialet till förfogande, visat sig synnerligen tillmötesgående och förklarat, att man på tysk sida vore beredd ställa sin efterforskningsapparat till förfogande, i den mån svenska myndigheter så önskade.

u/Kumlin

Avskrift.

1. Bil. handbrev. Lundberg d. 9.11.53.

Zur Zeit gültige Postfachnummern in der UdSSR.

(Änderungen zur Postfachnummer können sich nach weiterer Auswertung der Heimkehrer-Aussagen noch ergeben).

Stand 26. Oktober 1953

Z.Zt. gültige Postfachnummern:	Frühere Postfachnummern:	Standort:	Bemerkungen:
83/2-3	-	Schtscherbakow Oblast Jaroslawkaja	Vermtl. Entl.-Lg f. nichtdeutsche Kriegsgefangene
5o9	5o9	Leningrad	Spezialisten-u. Wissenschtlg. (Zivil)
9o8	9o8	Moskau	Spezialisten-Lg. (Zivil)
1o37) 1o37/π)	1o37) 1o37/π)	Raum Suchum b.Poti	Spezialisten-Lg. (Zivil)
511o/42	61oo	Woikowo b.Iwanowno	Gen.-u.Stabsoff. Lager
511o/43	61o1 61o1/2 61o1/4	Krasnopole Maximowka Gunderowka	Arbeitslager
511o/44	 6114 6114/3 6114/5 6114/7	Stalino Stalino Stalino Stalino (Hospital) Stalino	Arbeitslager
511o/45	 6118 6118/A 6118/B 6118/D 6118/x 6118/π 6118/O 6118/P	Swerdlowsk/Ural Degtjarka Asbest Pervomaika Degtjarka Nishnih-Issezk Pervouralsk (Hospital) Swerdlowsk Rewda	Arbeitslager
511o/46	 7134	Kiew Darniza/Waldlager	Arbeitslager
511o/47	 6124 6124/I 6124/II 6124/III 6124/IV 6124/5	Stalingrad	Arbeitslager

Z.Zt. gültige Postfachnummern:	Frühere Postfachnummern:	Standort:	Bemerkungen:
5110/48 ?	8140	Tuschino, Ilinsk Krasnogorsk	Spezialisten-L
5110/52	8010 8010/I	Nowotscherkask	Gefängnis
5110/53		Schachty b. Rostow	Arbeitslager
	6104	Schachty	
	6104/1	Schachty	
	6104/4	Schachty(60 km. nordwestl. Schacht	
	6104/6	Schachty (10 km südl. Schachty)	
	6104/9	Hukowo (40 km nördl. Schachty)	
	6104/10	Schachty (10 km südl. Schachty)	
	6104/55	Nowotscherkassk(Gefängnis)	
	8108	Schachty(Hospital)	
9250	9250	Raum Nowotscherkask ?	In diesem L befinden si vorwiegend Zivilinter-nierte öste Nationalitä

Postfach-bzw. Lagernummern, die nach dem Stichtag November 1950 bestanden, aus denen jedoch nicht mehr geschrieben wird und kein Paketversand erfolgen kann.

5807	7270/3
6110	7280/5
6110/1	7280/7
6110/2	7284
7004	7362
7062/2	7362/1
7136	7362/3
7138	7460
7144	7476
7168/11	7476/2
7182/1	7476/3
7182/6	7476/6
7182/9	8132
7182/10	

München, den 29. Oktober 1953
DRK Suchdienst München
Abteilung DZK.

i.A.
gez. Becker.

Inkommande chiffer från Stockholm.
Intelefonerat från Bonn den 11 november 1953 kl.11.40

Dnr. 33. Handbrev Kumlin-Lundberg 9 november. Sök erfara Primo namnet på specialistlägret 908 Moskva
e/
Secundo Sök erfara namnen på läger där krigsfångar tidigare varit internerade, på 100 kilometers omkrets från Moskva.

Cabinet.

11.11.1953
kl. 12,10

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. specialistläger vid
Moskva

Bonn, p.t. Köln den 16 november 1953.
Strängt förtroligt.

N:o II	398.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. HP	GR. 1	MÅL. A.

Broder,

Med anledning av beskickningen i särskild ordning lämnat uppdrag ber jag få meddela, att vederbörande tyska myndigheter icke känna namnet på specialistlägret nr 908 vid Moskva. Man förmodar, att där huvudsakligen vistas från den sovjetiska ockupationszonen bortförda specialister såsom ingenjörer, fackarbetare m.fl. Skulle närmare uppgifter om lägret framkomma, har man lovat ge beskickningen del därav.

Vad beträffar namnen på läger i Moskva-området, där krigsfångar tidigare varit internerade, kommer en undersökning att igångsättas. Densamma torde ta några veckor i anspråk.x)

/u/ R.Kumlin

x) Tel. 11/12: Påminnt leg-rådet Hergt, AA/Fr.
Tel. 5/2-54: Ånyo påminnt Hergt, som mkt beklagade dröjsmålet. Han bade få ofullständiga uppgifter fr. Suchdienst och bade nu begärt kompletteringar/Fr

Herr Kabinettssekreteraren L u n d b e r g ,
Utrikesdepartementet.

16/11 m.h.

Ank. 17/11

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 12 november 1953.
Strängt förtroligt. 2 bil.

Broder,

Under åberopande av meddelande i särskild ordning den 20 oktober och Ditt senare svar ber jag härmed att få översända avskrift av en rapport från statspolisen i Norrköping, vilken ger Dig närmare detaljer kring uppgifterna i amerikansk radio. Vidare bifogar jag avskrift av den i rapporten nämnda tidningsartikeln i Östergötlands Dagblad den 16 oktober 1953.

./.

./.

Jag antar, att det knappast är mycket att göra åt saken men överlämnar åt Ditt bedömande, om det kan vara värt att fullfölja ärendet.

Med kollegiala hälsningar

/Gunnar Jarring/

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

Avskrift.

STATSPOLISEN
3:e roteln
Norrköping
HD 111/53
10/11-53
3 ex.

Rek.

Till Herr Kommissarien Otto Danielsson
Statspolisens 3:e rotel
Stockholm 2

Åberopande telefonsamtalet lördagen den 7 november 1953 rörande den i Östergötlands Dagblad för den 16 oktober 1953 införda artikeln med rubriken "Sovjet friger Wallenberg?" får jag härmed meddela, att i artikelns första stycke intagna uppgifter lämnats av advokaten C.W. Du Rietz, Norrköping, som efter det tidningen varit i förbindelse med honom välvilligt förklarat sig vilja stå till tjänst med att lämna statspolisen de närmare upplysningar, som önskades i saken.

Med anledning därav har jag måndagen den 9 november 1953 haft ett samtal med advokat Du Rietz och hans maka i deras bostad om saken, varvid det framkom, att det var fru Du Rietz, som åhört radioutsändningen ifråga, och hon omtalade följande:

Hon är född amerikanska och behärskar det amerikanska språket fullständigt. Hon brukar ofta lyssna på de amerikanska radioutsändningarna i Tyskland, som går i American Forces Network's (AFN) regi.

Torsdagen den 15 oktober 1953 på kvällen lyssnade hon åter på dessa radioutsändningar, som gick över Stuttgart. Med början klockan 21.00 svensk tid kom nyhetsutsändningen, som vanligtvis brukar börja med mera lokalt betonade nyheter och sedan avslutas med nyheter utifrån världen. Efter omkring fem minuter och i slutet av den mera lokalt betonade avdelningen i utsändningen nämnde hallåmannen (en man), att ett antal tyska krigsfångar hemkommit i dagarna från fångenskapen i Ryssland och att en av dessa tyska fångar (namnet angavs) uppgivit, att bland de som väntade på att bli frigivna var en mandsjurisk kejsare och "sonen till en framstående svensk industrimagnat". Såvitt fru Du Rietz mindes löd meddelandet sålunda: "Amongst those who are about to be released are a manchurian emperor and the son of a well known swedish industry magnate".

Meddelandet kom egentligen från amerikanarnas radiostudio i

Frankfurt am Main men via stuttgartstationen, som brukade förmedla utsändningar även från de amerikanska radiostudiorna i Bremerhafen, Berlin, Salzburg och ävenså München ibland. Troligtvis skedde utsändningarna från Stuttgart för att eliminera störningar från ryssarnas sida. Tidigare hade nämligen sändningarna utgått från Frankfurt am Main men blivit utsatta för störningar.

Vad hallåmannen meddelade för nyheter närmast före eller närmast efter här ifrågavarande meddelande, kunde fru Du Rietz icke komma ihåg.

Fru Du Rietz åhörde utsändningen i en 9-rörs radiomottagningsapparat av märket Centrum på mellanvågsbandet i våglängden 270 eller med inställningsvisaren mittför K i Kuldiga. Det är emellertid att lägga märke till att apparaten är av äldre modell med skalor och stationer inlagda efter de våglängder, som gällde före det de internationella våglängderna ändrades för några år sedan. Apparaten har emellertid icke omtrimmats med hänsyn till de förändrade våglängderna, varför apparaten måste ha utvisat rätt våglängd.

Något senare på kvällen, då maken, advokat Du Rietz, kom hem omtalade hon för honom vad hon hört och ifrågasatte, om man inte kunde sätta meddelandet i samband med Raoul Wallenberg. Advokat Du Rietz tyckte, att nyheten var av sådant allmänt intresse, att den borde komma till pressens kännedom, varför han ringde upp Östergötlands Dagblad och meddelade huvudredaktör Hadar Hadarsson, vad makan hört, varvid han lämnade de uppgifter, som är intagna i första stycket i artikeln. Uppgifterna i andra stycket och de däri gjorda reflektionerna är tidningens egna.

Norrköping i statspolisens 3:e rotel den 10 november 1953.

Undert. E. Svedjegård
Kriminalöverkonstapel.

Avskrift.

Östergötlands Dagblad
16 okt. 1953.

SOVJET FRIGER WALLENBERG?

En Norrköpingsbo meddelade sent på torsdagskvällen till ÖD efter att ha åhört 21-nyheterna i den amerikanska radioutsändningen från Frankfurt am Main att en från Ryssland nyss hemkommen tysk krigsfånge i utsändningen uppgivit att ryssarna enligt vad det försports inom kort ämnade frige en mandsjurisk härskare och "sonen till en framstående svensk industrimagnat".

Om det finns någon grund för denna uppgift vet ingen mer än de ryska ledarna själva. När det gäller svensken leds tankarna osökt till Raoul Wallenberg. Uppgifterna om att han är i livet och i Ryssland har under de sista åren blivit alltmer bestämda men någon bekräftelse har icke stått att få genom de svenska framställningarna. Ryssarna skulle vinna mycket goodwill i Sverige om de gav Wallenberg fri - om han, som man hoppas, finns i livet.

Fru Du Rietz är född amerikanska och behärskar det amerikanska språket fullständigt. Hon brukar ofta lyssna på de amerikanska radioutsändningarna i Tyskland, som går i American Forces Network's (AFN) regi.

Torsdagen den 15 oktober 1953 på kvällen lyssnade hon åter på dessa radioutsändningar, som gick över Stuttgart. Med början klockan 21.00 svensk tid kom nyhetsutsändningen, som vanligtvis brukar börja med mera lokalt betonade nyheter och sedan avslutas med nyheter utifrån världen. Efter omkring fem minuter och i slutet av den mera lokalt betonade avdelningen i utsändningen nämnde hallåmannen (en man), att ett antal tyska krigsfångar hemkommit i dagarna från fångenskapen i Ryssland och att en av dessa tyska fångar (namnet angavs) uppgivit, att bland de som väntade på att bli frigivna var en mandsjurisk kejsare och "sonen till en framstående svensk industrimagnat". Såvitt fru Du Rietz mindes löd meddelandet sålunda: "Amongst those who are about to be released are a manchurian emperor and the son of a well known Swedish industry magnate".

Meddelandet kom egentligen från amerikanarnas radiostudio i Frankfurt am Main men via stuttgartstationen, som brukade förmedla utsändningar även från de amerikanska radiostudiorna i Bremerhafen, Berlin, Salzburg och ävenså München ibland. Troligtvis skedde utsändningarna från Stuttgart för att eliminera störningar från ryssarnas sida. Tidigare hade nämligen sändningarna utgått från Frankfurt am Main men blivit utsatta för störningar.

Vad hallåmannen meddelade för nyheter närmast före

eller närmast efter här ifrågavarande meddelade, kunde fru Du Rietz icke komma ihåg.

THE FOREIGN SERVICE
OF THE
UNITED STATES OF AMERICA

ENK. DESK. BONN
D. nr. XI 582
28 DEC. 1953
AVD. R | OR 18 | MAL 64.

Hfr Kurtin Jarring 3/12

US HICOG, PUB:Press Attache,
Box 920, Bad Godesberg,
Germany.

23 December, 1953.

Dear Mr. Dammgren:

After a good deal of research we belatedly have some information for you regarding the October 15, 1953, AFN broadcast which indicated that "the son of a well-known Swedish industry magnate" was shortly to be released from prison camp in Russia.

The broadcast evidently was made by a Mr. Neuberger, the AFN correspondent in Salzburg, whose source for the story was an AP despatch of October 15 from Vienna. The AP story quoted for its source one of 634 repatriated Austrians who were being processed in a transient camp at Viener Neustadt. The repatriated prisoner said he had been held in a camp at Kowinsk (spelling unsure), a town about 250 miles north of Moscow, and that the remaining prisoners there included a former Manchurian emperor and the son of a Swedish industrialist. He thought they were soon to be repatriated and said the Swedish officer's name was Anderson and that he had served as a Red Cross official in the East Sector of Berlin.

We have been unable to obtain further details, but would suggest that Mr. Richard O'Reagan, the AP Bureau Chief in Vienna, or the Red Cross in Vienna, might be able to pursue the matter further.

With apologies for taking so long to obtain this meager information, I am in the hope that your people in Vienna will be able to obtain further information.

Sincerely yours,

Lowell Bennett

Lowell Bennett
Acting Press Attache

Mr. Dammgren,
Swedish Press Attache,
Swedish Legation,
Koeln.

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 31 december 1953.

N:o II	488	1 bil. BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Lt.

Broder,

Åberopande Dina båda handbrev med upplysningar rörande den amerikanska radioutsändningen den 15 oktober med uppgifter om en svensk i sovjetisk fångenskap, ber jag härmed i avskrift få överlämna ett brev från Mr. Bennett i US HICOG till Damgren med svar på de förfrågningar, som vi med stöd av bilagan till Ditt senaste brev riktade till amerikanska vederbörande här. Som Du finner, visar det sig att uppgifterna i radioutsändningen (från Salzburg) äro att återföra på ett Associated Press-telegram från Wien den 15 oktober.

Det rör sig antagligen om samma Associated Press-telegram från Wien, som återgavs i Dagens Nyheter den 16 oktober och som uppgav, att en svensk rödakorsrepresentant Andersson skulle ha blivit arresterad 1947 i Östberlin (kanske samma person, som nämnes i bilagan till mitt handbrev till Dig den 29 oktober och där kallas "Gesandter" Andersson?). Emellertid stå ju uppgifterna i Bennetts brev och i Dagens Nyheters version av AP-telegrammet i strid med varandra i fråga om platsen, där AP:s sagesman träffat Andersson. I Bennetts brev talas om ett läger Kowinsk (?) 250 miles norr om Moskva, i DN däremot om Ljubjankafängelset i Moskva.

Han möjligen R.W. med avsikt kallat sig Andersson?

EXP. 31/12 53.
m.h.
P.L.

Utrikesrådet J a r r i n g,
Stockholm.

Ank. 12/1

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 8 januari 1954.
Personligt och strängt förtroligt.

Besv. 25/1

Broder,

Vi erfar av pressen att ett antal tyska diplomater nyligen återvänt från Sovjetunionen. För att om möjligt söka utbekomma några underrättelser om Wallenberg vore jag Dig tacksam, om Du hos tyska vederbörande kunde få en lista över samtliga dessa tyska diplomater. Det vore önskvärt att samtliga dessa diplomater kunde utfrågas. Om bland dessa skulle finnas en tysk diplomat vid namn Supprian eller en man vid namn Roedel, bör Du särskilt inrikta Din uppmärksamhet på dessa. Vi är naturligtvis angelägna att Du, då Du begär listan från tyskarna och tillstånd att få träffa dessa diplomater, icke angiver att det rör sig särskilt om fallet Wallenberg. Orsaken till Din anhållan är endast att vi fortfarande saknar uppgifter om några svenskar i Sovjetunionen och att vi möjligen förmodar att dessa tyska diplomater kan ge någon upplysning, som kunde föra oss på rätt spår. Vid utfrågningen av herrar Supprian och Roedel - om dessa nu skulle förekomma bland de frigivna diplomaterna - bör självfallet ej heller Wallenbergs namn nämnas från början, utan de bör givas tillfälle att osökt lämna sina uppgifter om denne.

Skulle Supprian och Roedel förekomma, vore jag Dig tacksam för ett kort meddelande i chifferform.

Med Tillgivna
Gunnar Jarring

(Gunnar Jarring)

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .
- - - - -

Kumlin/AVS

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

13.1.54.		19
N:o	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL. W

Exp. d. 13.1.54 kl. 19[15] PB.

Cabinet

Stockholm

Dnr tre.

För Kabinettssekreteraren.

Henry Thomsen, sommaren 1944 anställd Bavdelning Budapest idag besökt beskickningen meddelat efter åttaårig rysk fångenskap Lubianka, Lefortovskaja, Butyrka och sedan februari 1952 Wladimir fängelse 180 km öster Moskva, varifrån frigavs juni förra året och sedan dess Tapiau uppsamlingsläger Östpreussen anlände Västtyskland 28 december. Thomsen hävdar bestämt Wallenberg Lefortovskaja elva celler från hans egen cell, som hade nummer 86. Anser sannolikt W med diplomatgrupp mars 1950 överfördes till Butyrka och möjligen även liksom han själv senare Wladimir. Samtidigt med Thomsen frigavs tysken Hille som i Wladimir intill sista tiden delat cell W:s ungerske chaufför. Hille nu östzonen men Thomsen beredd om ni så önska snarast söka ordna han hitkommer. Uppteckning Thomsens skildring morgondagens kurir. Enäget överväg huruvida Ni önskar Thomsen reser Stockholm eller Danielsson ~~som~~ och/eller Anger träffar honom och eventuellt Hille. Thomsen planerar Englandsresa om cirka 10 dagar. Namn Jarrings handbrev 8 januari helt okända Thomsen.

Kumlin

Chiffer inringt fr Bonn kl 10.30 14.1.
löst kl 11.30 PB.

Svensk
Bonn

Dnr tu Edert tre Repetera mening som börjar Thomsen hävdar bestämt. Skall det vara en cell från hans egen?

Dnr tre för Kumlin från kab.sekr.
Erinrar om betydelsen Thomsen håller absolut tyst. Danielson nedreser. Tid meddelas senare x/. När kan Hille vara där?

Cabinet

x/ Danielson besökt Köln 18-19 jan. Hade samtal med Th. 18 jan., dels å beskickn., dels å Dom Hotel D. hemreste m. tågg 19 jan. /Gu.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 14 januari 19 54.

Strängt förtroligt. | N:o | 1 bil. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

./. I anslutning till tidigare meddelande i saken ber jag härmed få överlämna en uppteckning av den skildring den tidigare medarbetaren vid beskickningen i Budapest Henry Thomsen vid besök å beskickningen den 13 dennes lämnade av sina upplevelser i rysk fångenskap januari 1945 - december 1953.

Thomsen - som numera återtagit namnet Grossheim - verkade intresserad av att komma till Stockholm för att klara upp en del mellanhavanden från sin tjänstgöring i Budapest. Han torde även vara beredd att i Sverige själv nedteckna en berättelse om sina upplevelser; han sade sig hysa vissa betänkligheter mot att göra det här i Tyskland. Thomsen planerar att om ca. tio dagar bege sig till England för att spåra upp sin fru och dotter. Göransson vill minnas, att på sin tid vissa uppgifter om familjen av departementet tillställdes ambassaden i Oslo, som en gång hade i uppdrag att efterforska Thomsen. För den händelse departementet skulle förfoga över upplysningar om familjen, vill jag ifrågasätta, att beskickningen snarast får del av desamma för vidarebefordran till Thomsen.

/u/ R. Kumlin

Herr Kabinettssekreteraren A. L u n d b e r g ,
Utrikesdepartementet.

EXP. 14/1-54

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Strängt förtroligt.		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

angående samtal med Henry Thomsen den 13 januari 1954.

På förmiddagen den 13 januari infann sig å beskickningen en herr Thomsen, som sade sig önska tala med ministern eller hans ställföreträdare i ett ärende, som han ej var villig på förhand ange. Ministern mottog honom i min närvaro.

Besökaren presenterade sig som herr Henry Thomsen, under tiden sommaren 1944 - början av 1945 anställd vid svenska beskickningens i Budapest B-avdelning, där han handlagt ärenden sammanhängande med skyddsmaktsuppdraget för Sovjetunionen. Thomsen hade anställts bl.a. på grund av sina goda kunskaper i ryska. Han uppgav under samtalet först, att han var född i Oslo 1907 av norsk fader och rysk moder, men ändrade senare denna uppgift därhän, att han var född i Ryssland och att hans far var ryss. Som barn hade han kommit till Tyskland och blivit tysk medborgare. Han hade varit verksam som "Diplomkaufmann" i Budapest under namnet Hermann Grossheim, under vilket namn han även nu uppträder i Västtyskland. När han som Henry Thomsen varit anställd vid beskickningen i Budapest,hade han varit utrustad med såväl norska som argentinska identitetspapper. Han sade sig under denna tid ha haft nära kontakt med minister Danielsson, sekreterare Anger, attaché Berg och Raoul Wallenberg.

Th. hade i januari 1945 tillfångatagits av ryssar-

na i Budapest och efter nära nio års fångenskap frigivits och den 28 december 1953 passerat gränsen till Västtyskland. Han vistas f.n. i Hagen i Westfalen, där hans adress är Böhmerstrasse 19, tel. 7032. Om sina upplevelser efter Budapests fall berättade Th. följande.

Sedan slutet av december 1944 hade Th. uppehållit sig å Pest-sidan med undantag för ett kort sammanträffande med Berg på Buda-sidan en av de sista dagarna i december, varvid B. frågat efter Wallenberg. Th. hade sagt sig tro, att denne uppehölle sig i Pest. Den 18 januari 1945 var hela Pest efter hårda gatustrider besatt av ryssarna. Th. hade denna dag åter kunnat bege sig ut i staden och på gatan anmält sig för en rysk officer och förklarat vem han var. Officeren hade tagit Th. med sig till en divisionsstab strax utanför staden, där han blivit vänligt mottagen, och där han ånyo gett upplysningar om sin ställning vid svenska beskickningen men meddelat, att hans legitimationspapper tyvärr gått förlorade under villervallan. Ryssarna bådo Th. stanna några dagar i staben; sedan skulle han erhålla ryska skyddsdokument och få en bil till sitt förfogande.

Den 22 januari hade en NKVD-general infunnit sig hos Th. i staben och begärt ingående upplysningar om svenska beskickningen och dess medlemmar. Th. hade svarat undvikande trots insisterande från ryssens sida. Natten mellan den 24 och den 25 januari hade Th. plötsligt kallats till generalen och blivit fråntagen personliga papper, pengar och värdesaker och i bryska former förhörts rörande beskickningsmedlemmarna. Ryssen hade sagt, att man å rysk sida väl visste, vilka "schmutzige Sachen" beskickningen sysslat med.

Efter vad som hänt under natten beslöt Th. att söka fly från staben och lyckades genomföra sin avsikt på morgonen den 25 januari. Han begav sig till Pest, där han höll sig dold hos en kvinnlig bekant. Under denna tid gjorde han emellertid ett besök i den "Svenska banken" (?) i Budapest och frågade en svensk anställd, som han trodde heta Johansson, om denne visste något om Wallenbergs öde. Johansson skulle ha svarat, att denne den 17 eller 18 januari i sin bil, förd av W:s ungerske chaufför, fullt öppet farit ryssarna till mötes.

Ryssarna upptäckte så småningom Th:s gömställe, och den 5 eller

6 februari hade en patrull kommit och arresterat honom. Han hade förts till en ort ca 40 km öster om Budapest, där han kvarhållits ca 6 veckor i ett NKVD-läger. Den behandling han där undergått hade varit fruktansvärd. Genom utmattningsförhör pågående 14-16 timmar i sträck, under vilka Th. fått förbli stående, hade ryssarna sökt få honom att erkänna, att svenska beskickningen förberett uppbyggandet av en central för spionage mot Sovjet under den ryska ockupationen. Något direkt fysiskt våld hade emellertid icke utövats mot honom.

Efter någon tid hade en överste i lägret meddelat Th., att han skulle föras till Moskva. I mitten av mars 1945 hade han jämte några medfångar transporterats med flyg över Debreczen - Lemberg - Gomel till Moskva. Resan hade tagit 6 dagar. I Moskva hade Th. insatts i Lubjanka-fängelset, där han till en början läkarundersökts och fråntagits alla metallföremål. Härefter hade han förts upp i fängelsets femte etage, där han inspärrats i en relativt bekväm cell med nr. 525. Behandlingen hade varit god beträffande mat, kroppsvård o.s.v. Fyra NKVD-officerare hade i skift ständigt uppehållit sig i cellen. Kort efter ankomsten till denna cell hade Th. förts till ett mitt emot cellen liggande förhörsrum, där han blivit förhörd av den nyligen i samband med Beria-affären avrättade Merkulov, då bitr. minister för statssäkerhet. Förhöret inför denne, som varit iförd generalsuniform med två stjärnor, hade pågått ca. 10 minuter. M. hade uppträtt vänligt och lovat, att Th. skulle få resa hem, om han bara berättade, vad han visste om svenska Budapestbeskickningens spionageförberedelser. Därefter hade Th. förts tillbaka till cell 525, där han fått vistas ca tre veckor. Han hade haft intrycket, att ryssarna avvaktade någon bestämd händelse eller något besked, innan de avgjorde hans vidare öde.

I mitten av april 1945 hade Th. väckts mitt i natten och förts till Lefortovskaja-fängelset, där han satt till hösten 1945 utan att något hände. Han hade hungerstrejkat och ställt till allsköns bråk som protest. Trots detta hade han icke

blivit utsatt för någon fysisk misshandel.

Någon gång på hösten 1945 hade Th. kallats till förhör inför en viss Weindorf, som han trodde vara chef för en kontraspionageavdelning inom ministeriet för statssäkerhet. Denne hade ställt en del allmänna frågor, såsom varför Th. varit så besvärlig i fängelset m.m. Därefter hade han plötsligt frågat, om Th. kände Raoul Wallenberg och bett om upplysningar rörande dennes verksamhet i Budapest. Th. hade redogjort för hans humanitära insatser till skydd för judarna, varpå Weindorf skrattande förklarat, att vad han ville veta gällde Wallenbergs spionageverksamhet. Man kände å rysk sida väl till att såväl Wallenberg som Th. vore spioner. Man hade bevis därför. Förhöret varade ca två timmar, varefter Th. fördes tillbaka till sin cell.

Den 18 april 1946 hade adjutanten till en icke namngiven polisgeneral uppsökt Th. och meddelat honom, att han kunde räkna med hemresa inom de närmaste veckorna. "Der General lässt sagen, dass der Fall erledigt ist". Emellertid hände intet förrän hösten 1946 trots fortsatt hungerstrejk och andra protestmanifestationer från Th:s sida, bl.a. skrivelser till ministern för statssäkerhet.

Någon gång i september eller oktober 1946 hade Th. hämtats till förhör hos en major Asenkratov, som enligt Th. torde ha haft särskilt uppdrag av Weindorf att befatta sig med de fångna diplomaterna. Under ca. tre månader hade 30 à 40 förhör inför A. ägt rum. Ingående frågor hade ställts om samtliga medlemmar av Budapestbeskickningen, även rörande deras privatliv, äktenskap etc. Hela tiden hade man försökt få Th. att erkänna, att spionageverksamhet förberetts, och lämna detaljer härom. Förhören hade skett i relativt hyggliga former. Endast en passant hade frågor om Wallenberg ställts.

Efter dessa förhör hade Th. fått förbli inspärrad i Lefortovska. ända till mars 1950. Han hade i tur och ordning suttit i cellerna 214, 140, 81 och 86. Behandlingen hade varit förhållandevis god. Fångarna hade fått hygglig mat och haft tillgång till ett välförsett bibliotek.

Bland medfångarna hade befunnit sig bl.a. praktiskt taget hela

de tyska beskickningarna från Bukarest och Sofia. Th. förklarade sig ej hysa ringaste tvivel om att även Wallenberg befunnit sig där. Visserligen hade han ej sett eller talat med någon medfånge, men genom knackningssystem hade han fått reda på att W. sutte i en cell belägen 11 celler från hans egen (då nr. 86).

Någon gång i mars 1950 hade en grupp fångar, huvudsakligen diplomater, till ett antal av 100 à 110, förts över från Lefortovskaja- till Butyrkafängelset i Moskva. Th. var bland dem och hade insatts i en cell med tre medfångar, bland dem ungerske handelsattachén i Sofia och en italienare. Th. anser sannolikt, att även Wallenberg fördes över men vet det ej med säkerhet. Efter 2 à 3 dagar hade Th. kallats till förhör inför en kommissarie Smernitski. Denne hade förklarat, att ehuru fångarna ej kunde återfå friheten, de dock snart skulle få se prov på sovjetregeringens rättfärdighet. I materiellt avseende hade de fått det bättre än i Lefortovskaja (tilldelning av smör, cigaretter bl.a.). I april 1950 hade Th. och den ungerske handelsattachén förts till cell 138 i Butyrka, där de blivit sittande till oktober 1951.

I oktober 1951 hade plötsligt "helvetet börjat". Th. lade märke till, att den ursprungliga gruppen på 100-110 efter hand minskades. Han själv hade ånyo kallats till Smernitski och tvingats underskriva ett dokument i vilket förklarades, att han vore häktad. S. hade läst upp dokumentet, i vilket utsades, att Th. bedrivit spionage och därigenom förbrutit sig mot vissa angivna paragrafer i rysk lag. Härefter hade S. rasat mot Th. Förhör hade pågått i 3 à 4 dagar, varunder han behandlats som en redan dödsdömd man. Möjligen kunde enligt S. straffet på grund av den ryska rättvisans mildhet bli 25 års tvångsarbete i Sibirien.

Efter denna sakernas vändning hade Th. begärt att få tala med Weindorf för att till denne avge en bekännelse. Weindorf hade kommit och Th. hade förklarat, att sedan han

nu blivit hotad med dödsstraff han ville erkänna, att han icke vore norsk medborgare - <u>såsom sådan hade han hittills hela tiden upprätt</u> - utan tysk och tidigare varit verksam som tysk affärsman i blygsam skala i Budapest. Bitr. säkerhetsministern Merkulov, som omedelbart underrättats om detta, hade blivit ursinnig och i Th:s närvaro rivit sönder en bunt dokument om fallet Th. En märklig förändring i ryssarnas inställning till Th. hade inträtt. De torde i detalj ha kontrollerat Th:s uppgifter i Budapest, funnit dem korrekta och förklarade efter ca. tre veckor, att de icke längre upprätthölle anklagelsen för spionage. Ryssarna förefölle plötsligt desintresserade av Th:s fall.

Senare på hösten 1951 hade han emellertid förts över till Lubjanka och inför riksåklagaren Rudenko anklagats för att genom falska uppgifter ha fört de ryska myndigheterna bakom ljuset. Frihetsstraff på 10 år yrkades mot honom.

Den 24 december 1951 hade Th. förts tillbaka till Butyrka och satts i samma cell som sin vän den ungerske handelsattachén. Den 25 februari 1952 hade han så kallats till en polisöverste i en annan avdelning av Butyrka. Denne meddelade, att ett såsom "O.S.O." betecknat organ inom ministeriet för statssäkerhet under ordförandeskap av ministern den 19 februari 1952 dömt Th. till 25 års "Einzelhaft", emedan han "varit verksam mot Sovjetunionen". Ingen apell vore möjlig.

Th. hade därefter förts till det s.k. "dödstornet" i Butyrka och därifrån någon av de sista dagarna i februari till fängelset (lägret?) Wladimir ca 180 km öster om Moskva. I detta fängelse förvarades enligt Th. de viktigaste fångarna. Det bestode av tre byggnader, varav en, kallad "Isolator", bestode av tre våningar med en- eller tvåmansceller. I denna byggnad placerades personer, som man avsåge låta försvinna. Th. placerades själv där och uppskattade antalet medfångar till ca. 300, bland dem amerikaner, engelsmän, en Tito-general, en förutvarande medarbetare till Canaris etc. Alla voro dömda till 25 års frihetsstraff.

Bland fångarna i Wladimir hade enligt Th. befunnit sig en tysk vid namn Hille, som där suttit i samma cell som Wallenbergs ungerske chaufför. Huruvida Wallenberg själv varit där visste Th. icke, men han höll det icke för uteslutet. Några säkra uppgifter om W. hade Th. icke haft sedan han lämnat Lefortovskaja.

Som ett kuriosum nämnde Th. på tal om sin vistelse i Wladimir,

att ryssarna från Moskva fört dit den ovan flera gånger nämnde ungerske handelsattachén, enär de visste, att han och Th. trivdes bra ihop.

Den 17 juni 1953 hade Th. plötsligt anmodats packa in sina tillhörigheter och förts till en sal, där han och 23 medfångar, bland dem Hille, meddelats, att de komme att frigivas. De hade utrustats med kläder och den 19 juni transporterats till Moskva och därifrån till uppsamlingslägret Tapiau nära Königsberg, dit de anlänt den 28 juni. Till Tapiau hade från annat håll kommit bl.a. en tysk diplomat, förre ministern i Kaunas Erich Zechlin. I mitten av augusti hade representanter för ryska justitieministeriet hållit förhör med fångarna i Tapiau och bl.a. frågat Th., varför han ej ville stanna kvar på östra sidan av järnridån. Th. hade hänvisat till att han hade sin familj i väster.

Efter ytterligare sex månader gavs order om uppbrott och Th. anlände den 28 december 1953 med en fångtransport till genomgångslägret Friedland på västsidan i Niedersachsen.

Den ovannämnde Hille hade kvarstannat i östzonen. Th. hade med denne överenskommit att hålla fortsatt kontakt, och Th. trodde, att han eventuellt skulle vara beredd att efter meddelande från Th. komma över till Västtyskland.

Köln den 13 januari 1954.

(T. Göransson)

Kumlin/AVS

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

14.1.54.		19
N:o	CHIFFER	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Chiffer
M.G.

Cabinet
Stockholm

Dur fyra
Edert 2.

För kabinettssekreteraren. Primo repetering följer Thomsen hävdar bestämt W. Lefortovskaja elva celler från hans egen cell som hade nummer åtta sex. Secundo Vid T:s besök överenskoms strängaste sekretess för vars nödvändighet han visade full förståelse. Tertio Omöjligt för närvarande ange huruvida och inom vilken tid Hille kan hitkomma, då besök Västtyskland sannolikt komplicerad sak för honom. Skola vi genast bedja T. vidta åtgärder Hilles hitresa och utlova bestridande kostnader? Personligen undrar jag om inte lämpligare Danielson först kontaktar T.

Kumlin

Inringt handelsavd. kl. 1645 d. 14.1.54. PB.

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

15 jan. 1954		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR	MÅL. W

M.U.

Inkommande chiffertgr.

ink. d. 15.1.54. kl. 16.30
löst kl. 17.15 PB.

Svensk

Bonn

Dnr 4 För Kumlin personligen från kabinettssekr. Edert 4. Danielson flygvar? avreser söndag och inställer sig måndag hos Dig. Han önskar då snarast träffa Thomsen och göra upp om Hilles resa.

Cabinet.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 25 januari 19 54.

Strängt förtroligt.

1 bil. (i två ex.)

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 8 innevarande januari ber jag härmed få överlämna avskrift av en genom Auswärtiges Amt erhållen förteckning över samtliga de tyska diplomater, som nyligen frigivits ur fångenskap i Sovjetunionen. Som Du finner, äro de två namn, som särskilt intressera Dig, icke med på listan. Man förväntar i Auswärtiges Amt, att inom den närmaste tiden ytterligare en del diplomater skola återvända. Jag skall i så fall snarast insända namnen på vederbörande.

./.

/u/ R.Kumlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. 25/1 (m. kurir) /

In der Zeit vom 28. Dezember 1953 bis z
des früheren Auswärtigen Dienstes aus s

Lfd. Nr.	Name:	Vorname:	Amtsbezeichnung:
1)	Adler	Margarethe	Angestellte
2)	Bischoff	Ernst	Generalkonsul
3)	Bischoff	Herta	Ehefrau des Generalkonsul Bischoff
4)	Bolz-Doll	Anni	Angestellte
5)	Born	Ludwig	Konsulatssekretär
6)	Bräuer	Kurt	Gesandter
7)	Cords-Bischoff	Inge	Stieftochter des Generalkonsul Bischoff
8)	v. Dziegielewski	Eduard	Konsulatssekretär
9)	Fröhlich	Erna	Angestellte
10)	Fürstenberger	Dorothea	Angestellte
11)	Gallus	Karl	Amtsgehilfe
12)	Kaiser	Helene	Hausdame von Generalkonsul Speiser
13)	Koch	Paul	Konsulatssekretär
14)	Kühlborn	Georg	Generalkonsul
15)	Dr. Langer	Helmut	Vizekonsul
16)	Loesl	Therese	Angestellte
17)	Dr. Mohrmann	Anton	Gesandtschaftsrat

Lämmerd an von Trützschler
ind beiöi i AA 22/1-54/fu

1. Januar 1954 wurden folgende Angehörige
etischer Gefangenschaft entlassen:

Letzte Dienststelle:	Sowjetisches Lager, in dem sich die Zurückgekehrten zuletzt befanden:	Entlassungs-Anschrift:
Harbin	Krasnopole	Kirchbrombach Hohenstr.7
Dairen	Stalingrad	Tegernsee/Obb. St. Quirin Post
Dairen	Krasnopole	Tegernsee/Obb St.Quirin Post
Heinking	Krasnopole	Eppingen/Baden Katharinen-str.23
Sofia	Tapiau	Kaiserslautern Grübentälchen
als Soldat in Gefangenschaft geraten	Stalingrad	Frankfurt/M, Mörichstr.14
Dairen	Krasnopole	Hamburg Gudrunstr.
Heinking	Stalingrad	Lippstadt/W. Königsaue 6
Dairen	Krasnopole	Langendernbach Bahnhofstr.76
Sofia	Tapiau	Berlin W 30 Habsburgerstr. 5
Moskau	Tapiau	unbekannt
Berlin	Tapiau	unbekannt
Sofia	Tapiau	Husum/Nordsee Am Omnibus-Bahnhof
Heinking	Stalingrad	Kassel, Opernstr.9
Als Soldat in Gefangenschaft geraten	Stalingrad	Kiel Kronshagener Weg 62
Sofia	Tapiau	Arnbruch Krs.Viechtach Niederbayern
Sofia	Tapiau	Ibbenbüren Krs.Tecklenburg Westfalen

Lfd. Nr.	Name:	Vorname:	Amtsbezeichnung:
18	Momme	Else	Ehefrau des in der Gefangenschaft verstorbenen Bürohilfsarbeiters Momme
19)	Müller	Gertrud	Angestellte
20)	Dr. Ponschab	August	Konsul
21)	Robl	Angela	Angestellte
22)	Wagner	Elisabeth	Ehefrau des in sowjetischer Gefangenschaft verstorbenen Gesandten Wagner
23)	Wutz	Else	Angestellte
24)	Dr. Zechlin	Erich	Gesandter

Letzte Dienststelle:	Sowjetisches Lager, in dem sich die Zurückgekehrten zuletzt befanden:	Entlassungs-Anschrift:
Dairen	Krasnopole	Bremen-Lesum Hindenburgstr29
Hsinking	Krasnopole	Berlin-Zehlendorf-West Beerenstr.42
Dairen	Stalingrad	Dortmund-Kreuzweg 126
Sofia	Tapiau	Köln Caritas-Verband
Hsinking	Krasnopole	Benzheim Bergstrasse
Dairen	Krasnopole	Nürnberg Rudolstädterstr.12
Auswärtiges Amt	Tapiau	Lüneburg Gravenhorststr.10

Bothén

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19

Bonn, p.t. Köln den 28 januari 1954.

Strängt förtroligt. | 1 bil. (i 2 ex.)

No. II	37	
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Lt.

Broder,

Jfr ävan hör till Jarring 31.12.53.

I anslutning till mitt handbrev den 29 sistlidna oktober angående en svensk medborgare vid namn Andersson som till någon tidpunkt under 1950 skulle ha befunnit sig i koncentrationsläger i Sibirien, får jag meddela, att vi erhållit ytterligare en del upplysningar om denne Andersson. Dessa upplysningar ha vi denna gång erhållit genom brittiska Höga Kommissionens underrättelse-avdelning, och de finnas nedtecknade å närslutna promemoria, undertecknad av legationssekreteraren Bothén, som talat med engelsmännen.

Sammanställer man dessa nya uppgifter med krigsfången Schöneweiss' berättelse, insänd med mitt ovannämn handbrev, kan man konstatera, att de överensstämma med varandra ifråga om den tidpunkt då Andersson alltjämt skulle ha varit i ryskt koncentrationsläger, nämligen någon gång under 1950. Den av Knorr uppgivna dagen, 29 juli 1950, torde väl vara den dag då Knorr själv förflyttats till ett annat läger, liksom var fallet med Zipfel.

Slutligen vill jag nämna, att vi försöka att komma

EXP. 28/1 54.

m. h.

Utrikesrådet J a r r i n g ,

S t o c k h o l m .

i kontakt med den tyske krigsfången Uttner,x) som lär vistas i Köln. Ännu ha vi icke lyckats därmed.

K. Kunlin

x) Tel. 5/2: Bett leg. rådet Hergt, AA, söka ta reda på adressen / [illegible]

PM

angående Erik Andersson.

Sedan jag under gårdagen uppringts av en herr Swayn å brittiska Höga Kommissionen, vilken sade sig vilja lämna en del förtroliga uppgifter angående en svensk vid namn Andersson, besökte jag denna dag nämnde Swayn, som uppgav följande.

Brittiska "Intelligence Service" hade helt nyligen förhört en i slutet av december 1953 hemkommen tysk krigsfånge vid namn Knorr, numera bosatt under adress Grunau Strasse 9 i Hannover.

Denne hade bl.a. uppgivit, att han i koncentrationsläger i Sibirien träffat en svensk medborgare, Erik Andersson, född i Stockholm 1924, vars fader vore svensk medborgare medan modern vore engelska, båda föräldrarna f.n. boende i Stockholm, där fadern vore verksam inom automobilbranschen. Erik Andersson, som Knorr sist sett den 29 juli 1950, hade berättat, att han varit militärattaché' i Berlin och att han kidnappats av ryssarna den 20-21 juli 1947, då han vistades hos en skådespelerska, som även hon hade bortförts. Knorr hade även uppgivit, att en annan tysk krigsfånge, Rudolf Uttner, kände till fallet Andersson. Uttner vistades f.n. i Köln, men någon närmare adress funnes icke.

Swayn framhöll slutligen, att uppgiftslämnaren Knorr anhållit, att hans namn icke måtte utlämnas till obehöriga i förevarande sammanhang, enär Knorr hade släktingar i Östzonen.

Jag lovade Swayn, att man från svensk sida skulle behandla nu erhållna uppgifter med största diskretion.

Köln den 27 januari 1954.

Pierre Bothén

(Pierre Bothén)

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Inh. 2 febr. 1954

Stockholm den 30 januari 1954

1 bil.

(i 2 exemplar)

Personligt och strängt förtroligt.

Skr. t. Mohrmann, Bonn
ö Loesl 8/2 / Gn

Besv. 15/2

Broder,

./.

Med anledning av Ditt handbrev av den 25 januari 1954 ber jag att få översända en promemoria, som upprättats av kommissarie Danielsson, innehållande ett antal frågor, som vi skulle önska få besvarade. Som Du ser vore det önskvärt att vissa av de uppräknade personerna hördes genom konsulatet i Hamburg, varför jag med kurir på måndag översänder ett exemplar även dit.

Din tillgivne
Gunnar Jarring

(Gunnar Jarring)

Envoyén K u m l i n,
B o n n.

P.M.

Sedan nu en del av de tyska beskickningstjänstemännen återvänt till Tyskland från fångenskap i Ryssland, särskilt då några stycken som tillhört den tyska beskickningen i Sofia skulle det vara av stort värde, om dessa återvändande fångar kunde höras bland annat om följande:

1) Har de tillbringat någon tid under fångenskapen i Moskva-fängelserna?
   a) I Lefortovskaja? I så fall kunna de giva en tämligen exakt beskrivning på fängelsets utseende och i vilka celler de sutto samt vilken tid de tillbringade i cellerna ifråga?

2) Kunnde de lämna uppgift om vilka andra tyska beskickningstjänstemän från Balkan-staterna, som befunno sig i Lefortovskaja och i så fall i vilka celler hade dessa medlemmar suttit? Tidsangivelse om möjligt för vistelsen i de olika cellerna.

3) Det har sagts, att "Generalsekretär" Karl Supprian vid tyska kulturella institutet i Bukarest skulle ha befunnit sig i Lefortovskaja, närmare bestämt i cell nr 151. Tiden torde ha varit från november 1944 till april 1945, då Supprian skulle ha överförts till cell nr 152, där den italienske diplomaten Claudio de Mohr och en annan italienare vid namn M. Ronchi voro inspärrade. Omkring den 20 eller 21 april 1945 säger sig de Mohr ha hört att nya fångar kommo in i cell nr 151, som under några dagar stått tom. Fortfarande enligt de Mohr skulle bland de det nyankomna ha funnits en tysk beskickningstjänsteman vid namn Roedl, vilken tjänstgjort i Budapest.

Utan att avslöja dessa förhållanden vid ett kommande förhör förrän de hörda själva lämnat så noggranna plats- och tidsangivelser som möjligt, vore det av mycket stort värde om vid förhören kunde fastslås genom någon av de hördas utsago, att doktor

de Mohrs påstående kunde verifieras. Doktor de Mohr har nämligen gjort ett bestämt påstående om att Raoul Wallenberg skulle ha befunnit sig som cellkamrat med förenämnde Roedl i cell nr 151, vilket de Mohr säger sig ha fått bekräftat genom knackningar i cellväggen enligt det s.k. "idiotsystemet". Även om ingen av de hörda kunna ge några närmare upplysningar om att någon svensk befunnit sig i Lefortovskaja under tiden från början av 1945, så vore det mycket värdefullt, om någon av de hörda kunde just yttra sig om fångarna i de aktuella cellerna 151 och 152.

4) Känner någon av de hörda till något om en ungersk vetenskapsman vid namn Zoltan de Rivo, vilken enligt uppgift tillfångatagits i Bukarest, där han tjänstgjort vid universitetet. Denne Zoltan de Rivo skulle enligt uppgift från italienske legationstjänstemannen Romeo Moschetti ha sagt, att han suttit tillsammans med bland annat en tysk medborgare vid namn Doktor Albert Laarmann, född 1898, och en överste Dietl. Laarmann skulle enligt de Rivo genom morsering ha erfarit, att en svensk skulle ha befunnit sig i granncellen och att denne svensk skulle ha haft något offentligt uppdrag i Budapest för att skydda judarna mot tyskarna. Då doktor de Rivo kom tillsammans med Moschetti satt Moschetti i cell nr 37 och xxxxxxxx dessförinnan hade doktor de Rivo suttit i en cell i tredje våningen (enligt vår terminologi 4. våningen) men det är icke känt vilket nummer cellen hade.

5) När flyttade fångarna från Lefortovskaja och varthän? Om möjligt en beskrivning över de olika fängelser och läger som fångarna passerat innan frigivningen.

6) Känner de till något om de nämnda Karl Supprian, Roedl, Albert Laarmann och överste Dietl? Vet de om xx någon av dessa blivit frigivna eller i vilket läger de befunnit sig efter vistelsen i Lefortovskaja?

7) Hade de vid något tillfälle någon förbindelse med en person vid namn Henry Thomsen, som påstod sig ha varit anställd vid svenska beskickningen i Budapest?

8) Har någon av de återvändande varit internerad i Vladimir-lägret?

9) Kan en beskrivning över lägret lämnas?

10) Kunde fångarna där kommunicera fritt med varandra?

11) Har någon hört omtalas, att en ungrare vid namn Langfelder befann sig i något ryskt fängelse eller läger?

12) Lärde någon av de återvändande känna en tysk vid namn Erhard Hille?

13) Återvände han till Tyskland och känner i så fall någon hans nuvarande adress i Tyskland?

14) Känner någon av de återvändande till Karl Gallers och Helene Kaisers nuvarande adress? Båda återvände tillsammans med de övriga den 28 december 1953 till Tyskland.

De som i första hand bëra höras är konsulärsekreterär[1] Ludwig Born, nu boende Kaiserlautern Grübentälchen (höres genom beskickningen i Bonn) angestellter Dorothea Fürstenberger, boende Berlin W 30, Hauptsburgerstrasse 5, kontrollatsekretär Paul Koch, adres Husum - Nord-see am Omnibusbahnhof, angestellter[2] Teresie Loesl, adress Arnbruch Kreis Viechtach Nieder-Bayern (höres genom beskickningen i Bonn), gesandtschaftsrat doktor[3] Mohrmann adress Ibbenbüren Krs. Tecklenburg Westfalen (höres genom beskickningen i Bonn), angestellter[4] Angela Robl, adress Caritas-Verband- Köln (höres genom beskickningen i Bonn), och gesandter

(höres genom konsulatet i Hamburg)

dr. Erich Zechlin, adress Lüneburg, Gravenhorststr. 10.(torde väl lämpligast höras genom konsulatet i Hamburg.

Stockholm den 30 januari 1954.

(Otto Danielsson)

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
Bonn, p.t. Köln den 4 februari 1954.		
Strängt förtroligt.		2 bil BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev till kabinettssekreteraren den 14 nästlidna januari angående den tidigare medarbetaren vid beskickningen i Budapest Henry Tomsen alias Hermann Grosheim-Krisko - under detta namn har han numera fått ett tyskt pass utfärdat - ber jag få meddela, att T. i går uppsökte beskickningen och hade ett samtal med Göransson. Hörande vad därvid förekom ber jag få hänvisa till bifogade av Göransson uppsatta P.M.

./. Såsom Du finner, är T. mycket angelägen att snarast få komma till Stockholm för att i departementet avlägga rapport och framföra vissa personliga önskemål. Såvitt jag kan bedöma, tala vissa skäl för att T. blir emottagen. Dels har han väl otvivelaktigt gjort svenska intressen vissa tjänster, dels torde man icke kunna bortse från risken, att T., om han hos de svenska myndigheterna icke skulle finna det stöd och det intresse han hoppats på, kan bli nu bestämd att med det högintressanta material han förfogar över vända sig till pressen eller eljest till offentligheten. För när-

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Rep. 4/2-54 m. kurir/Jn

varande fö efaller T. fullt beredd att lojalt samarbeta med myndigheterna och foga sig i eventuella anvisningar till honom beträffande fallet W. Härmed vill jag givetvis icke ha sagt, att icke en försiktig och skeptisk inställning till T. kan vara påkallad. Det föefaller ännu oklart, vart han egentligen syftar, och en del av hans utsagor äro ju litet underliga.

Jag vore tacksam att om möjligt omgående få besked, huruvida vi kunna meddela T., att man är beredd ta emot honom, och i jakande fall till vem han bör vända sig. Kan beskickningen i så fall även bestrida kostnaderna för hans resa till Stockholm?

En avskrift av hans i Göranssons P.M. omnämnda skrivelse till utrikesministern bifogas. Däremot har avskrift av utdraget ur hans rapport - vilket icke innehåller något särskilt nytt - icke medhunnits före kurirens avgång i dag. Det insändes med nästa kurir.

/u/ B.Kumlin

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
Strängt förtroligt.		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

Onsdagen den 3 februari 1954 på eftermiddagen infann sig Henry Tomsen alias Hermann Grosheim-Krisko utan föregående anmälan å beskickningen och bad om ett samtal med mig.

T. omtalade, att han nu nedtecknat en mycket omfattande rapport rörande sina upplevelser under fångenskapen i Ryssland 1945-1953. Ur denna rapport hade han gjort ett utdrag om de förhållanden, som han ansett vara av särskilt intresse ur svensk synpunkt, framför allt med tanke på fallet Wallenberg. Sammandraget önskade T. personligen överlämna i utrikesdepartementet tillika med en till utrikesministern ställd skrivelse, i vilken han i allmänna ordalag uttrycker förhoppning om någon gottgörelse för de lidanden han åsamkats genom att han under tjänstgöring vid dåvarande svenska beskickningen i Budapest råkat i rysk fångenskap.

T. verkade synnerligen angelägen om att snarast få komma till Stockholm och i departementet få redogöra för sina erfarenheter och diskutera sina personliga angelägenheter. Hans avsikt är att från Stockholm bege sig till England och uppsöka sin hustru och dotter, som äro bosatta där, och med vilka han ny lyckats få kontakt. T. ställde gång på gång frågan, hur många dagar det kunde dröja, innan besked från Stockholm kunde föreligga, att man där vore beredd taga emot honom, och motiverade sin iver med att han vore mycket

angelägen träffa sin familj men först ville avlägga rapport till de svenska myndigheterna. Han uttryckte en förväntan om att få kostnaderna för resan till Sverige ersatta.

T. förklarade sig ytterst intresserad av att medverka till ett uppklarande av Wallenbergs öde och framlade vissa idéer om hur man därvid kunde tänka sig att gå till väga. Sålunda framkastade han tanken, att han från Stockholm skulle själv tillskriva de högre tjänstemän i det ryska säkerhetsväsendet, som han lärt känna under sin fångenskap, och av dem begära besked om Wallenbergs öde. T. antydde även, att han eventuellt skulle vara beredd att i svenskt officiellt uppdrag bege sig till Moskva (!) och söka få upplysningar i saken.

Då jag ställde mig skeptisk till dessa proposer och undrade, hur T. kunde tänka sig ha ett sådant inflytande hos ryska vederbörande, svarade han undvikande. Han framhöll emellertid, att det enligt hans åsikt vore lönlöst att söka uppnå något resultat via ryska utrikesministeriet, som vore maktlöst gentemot säkerhetsmyndigheterna. Man måste vända sig direkt till dessa. Ett särskilt skäl att handla med skyndsamhet vore enligt T., att ryssarna eventuellt kunde tänkas intaga en något mjukare hållning, så länge Berlin-konferensen påginge. Efter densamma kunde deras inställning åter hårdna.

Vidare nämnde T., att han i Stockholm gärna ville uppsöka Wallenbergs moder.

I övrigt framkom under samtalet bl.a. följande:

1) T. har skriftligen satt sig i förbindelse med italienaren Trandafilo men ännu icke erhållit något svar från denne.

2) Om tysken Hille har T. ännu inga underrättelser men bemödar sig alltjämt att få reda på dennes uppehållsort.

3) Enligt T. ha nyligen vissa lättnader för korrespondens med fångar i Ryssland genomförts. Bl.a. skulle det sålunda nu vara möjligt att skriftväxla med fångar i Vladimir-lägret öster om Moskva. Postadressen dit vore "Postfach 5110/49, Moskau, UdSSR". T. sökte hjälpa en fru Dietl att komma i förbindelse med sin man överste Dietl som befunne sig där.

4) T. innehar numera vanligt tyskt resepass utfärdat för Hermann Grosheim-Krisko.

Jag betonade för T. vikten av att inga förhastade steg toges

i fallet W., och att alla åtgärder måste koordineras från Stockholm. T. sade sig inse detta. Jag lovade honom vidare, att beskickningen omedelbart skulle sätta sig i förbindelse med departementet och därefter återkomma i ärendet snarast möjligt.

T. deponerade på beskickningen två exemplar av ovannämnda utdrag ur sin rapport jämte sin skrivelse till utrikesministern men uttalade som sin bestämda önskan att själv få överlämna dessa aktstycken i Stockholm.

Köln den 3 februari 1954.

(T. Göransson)

Bil. handbrev. Kemlin
Jarring d. 4.2.54

Avskrift.

Hermann Grosheim-Krisko

3 Februar 1954

Königlich Schwedisches
Aussenministerium

Stockholm.

Herr Minister:

Aus dem beiliegenden Bericht ist zu ersehen, wie unsagbar schwer ich neun Jahre darunter leiden musste, Mitarbeiter der Königlich Schwedischen Gesandtschaft in Budapest zu sein.

Bei Ausübung meines Dienstes bin ich am 19. Januar 1945 von den Sowjets festgenommen worden. Es wurde mir und der Königlich Schwedischen Gesandtschaft, Budapest schwerste Spionagen-Vorwürfe gemacht, die ich unter Anwendung meiner ganzen körperlichen und seelischen Kraft abgestritten habe.

Es war mir stets vornehmste Pflicht, trotz Lebensgefahr meinen dienstlichen Verpflichtungen gegenüber der Königlich Schwedischen Gesandtschaft treu zu bleiben.

Ich bitte Sie, Herr Minister, meinen persönlichen Belangen, die sich aus der neunjährigen, völlig schuldlosen Haftzeit ergeben haben, gebührend Rechnung tragen zu wollen und die Erledigung dieses Falles möglichst zu beschleunigen.

Mit vorzüglichster Hochachtung

/u/ H. Grosheim-Krisko

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19

Bonn, p.t. Köln den 6 februari 1954.

Strängt förtroligt.

N:o		1 bil. BIL. (i två ex.)
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

./. I anslutning till mitt handbrev den 4 dennes angående Henry Tomsen ber jag få överlämna en avskrift av det av honom på beskickningen deponerade utdraget ur hans rapport om fångenskapen i Ryssland. Då T. insisterat på att själv få överlämna utdraget och sin till utrikesministern ställda skrivelse vid besök i Stockholm, synes det önskvärt, att - om besöket blir av - han icke får reda på att departementet redan är i besittning av dokumenten i fråga.

/u/ R.Kumlin

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. m. kurir 8/2 / fm

Avskrift.

Dieses ist ein kurzgefasster Tatsachenbericht, der die Erlebnisse des Herrn Henry T o m s e n , der sich seit dem Sommer 1944 im Dienste der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft, Budapest, befindet, schildert. Ortsangaben und Namen stimmen genau. Die Zeitangaben können kleine Abweichungen haben, da inzwischen 10 Jahra vergangen sind. Für die Richtigkeit der Angaben stehen T. genügend Zeugen zur Verfügung.

- - - - - -

Vorschlag zur Mitarbeit.

Im Sommer 1944 wandte sich ein Mitglied des Königlich-Ungarischen Innenministeriums, Herr Major B., an den deutschen Staatsangehörigen Herrn Hermann G r o s h e i m - K r i s k o , geb. am 30.11.1907 in Rostow, und fragte diesen, ob er bereit wäre als Dolmetscher bei der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft (KSG), Budapest, zu arbeiten. Die Gesandtschaft, die die diplomatische Interessenvertretung der USSR in Ungarn übernommen hatte, benötigte jemand der in der Lage war, alle die damit in Frage kommenden Sachen zu bearbeiten. Herr Grosheim-Krisko gab einige Zeit darauf sein Einverständnis und es kam zu einer Zusammenkunft mit dem Legations-Sekretär Herrn Niels Anger. Das erste Zusammentreffen war in der Wohnung des Professors B. beim Abendessen, und Herr Anger schlug vor, ihn in der KSG zu besuchen, um dort weitere Fragen der Arbeit zu besprechen. Herr Grosheim-Krisko besuchte Herrn Anger mehrmals in der KSG, wurde allen Herren vorgestellt und es wurde ihm nun gesagt, dass er unter Leitung des Herrn Attachee Berg arbeiten wird. Da Herr Grosheim-Krisko einen Reichs-Deutschen Pass besass und in Budapest bekannt war, wurde mit Herrn Anger vereinbart, dass er seinen Namen und die Staatsangehörigkeit ändert. "Es geht nicht, dass Sie als Deutscher hier arbeiten," deutete Herr Anger an. Grosheim-Krisko nannte sich nun Henry Tomsen. Herr T. wurde durch Herrn Anger dem Herrn Minister Danielson vorgestellt, der mit der Mitarbeit des T. bei der KSG einverstanden war und beim Abschied sagte: "Hoffentlich haben Sie Russisch nicht verlernt und machen die Sache gut, ich danke Ihnen für Ihre Mitarbeit." T. versicherte, dass er die übernommenen Aufgaben gewissenhaft ausführen werde.

Es wurde verabredet, dass T. ein Gehalt erhält, das seiner Stellung entspricht. Da T. die Stellung nur mit der Bedingung übernahm, dass er auch in dem Gesandtschaftsgebäude wohnen könne, verliess seine Familie Ungarn. T. zog mit seiner Möbeln, Teppichen und zwei Koffern mit Privatsachen in das Gebäude der KSG in dem die Diplomatischen Interessenvertretungen für andere Länder untergebracht waren. "Nirgends sind die Sachen und Sie selbst so sicher, wie in der Schwedischen Gesandtschaft," meinten die Herren.

Im September 1944 machte sich Herr Anger Notizen aus dem Deutschen Pass des T. und verwies ihn wegen Ausstellung eines neuen Ausweises an Herrn Attachee Berg. Daraufhin wurde auf einem Bogen der KSG, Budapest, ein Ausweis auf dem Namen Henry Tomsen, geb. 18.4.1907 in Oslo, Argentinischer Staatsangehöriger, ausgestellt. Dieser Ausweis in spanischer Sprache, doppelter Ausführung, mit Lichtbild und doppeltem Daumenabdruck, wurde von Herrn Attachee Berg dem Herrn Minister Danielson vorgelegt. Ferner erhielt T. Ausweise in ungarischer und russischer Sprache, dass er als Mitarbeiter der KSG unter ihrem Schutz steht.

So wurde aus einem Grosheim-Krisko ein Tomsen und aus einem Deutschen ein Argentinier. Es wurde alles von der KSG unternommen, um beim Einmarsch der Sowjet-Truppen die Arbeit der Diplomatischen Interessenvertretungen ungehindert weiterführen zu können.

Die Arbeit in der KSG.

Nach verschiedenen Vorarbeiten, wie z.B. Besorgen einer Schreibmaschine mit kyrillischer Schrift (eine Hilfskraft, Herr J.V. übernahm mit seiner Schreibmaschine die vielen schriftlichen Arbeiten und half Herrn T.), Bestellen von Briefbogen mit der Aufschrift: "KSG-dipl.Interessenvertretung der USSR in Ungarn", Stempel, Plakate für die Gesandtschaft und schwedische Staatsangehörige, Anschriften etc, alles in russicher Sprache, ging man zur Hauptarbeit über.

Im August 1944, nach dem Umschwung in Rumänien und dem schnellen Vormarsch der Sowjets, reiste der finnische Gesandte ab und übergab das Haus der finnischen Gesandtschaft mit Inventar der KSG. In diesem Gebäude wurden untergebracht die diplomatischen Interessenvertretungen für Holland, Dänemark, Finnland, Argentinien, Badoglio-Italien, Iran und der USSR. Die Aufgabe des T. bestand nun darin allen Angehörigen der obengenannten Ländern Schutzpapiere in

russischer Sprache auszustellen, indenen bescheinigt wurde, dass diese Personen unter dem Schutze der KSG, Budapest, stehen. Gleichzeitig wurden Schutzpapiere und Bescheinigungen in Russisch den Diplomaten und Mitarbeitern der KSG ausgestellt. Schwedische Interessen in Ungarn wurden durch Aufschriften in russischer Sprache gekennzeichnet und Plakate sollten die Sowjets darauf aufmerksam machen "Dieses Gebäude ist die KSG" oder "Dipl.Interessenvertretung der USSR" u.ä. Ueber diese Arbeiten hat Herr T. auf Veranlassung des Herrn Attachee Berg monatlich seine Berichte verfasst und diese nach Stockholm weitergeleitet. Tatsächlich wurde durch die Arbeit des T. erreicht, dass beim Einmarsch der Sowjets sämtliche in Frage kommenden Personen mit einschlägigen Schutzpapieren ausgestattet waren. Ebenfalls vollkommen war die Kennzeichnung von Gebäuden, Firmen und Fabriken mit schwedischem Kapital, usw.

Etwa Mitte November 1944, während der Durchführung dieser Arbeiten, fragte Herr Attachee Berg, ob T. sein Gehalt brauche. Darauf antwortete T., dass er im Augenblick genügend Mittel habe und sein Gehalt später empfangen wolle.

Am 21. Dezember 1944 verabschiedete sich der ungarische Major B., der die Anstellung des T. bei der KSG vermittelt hatte, von den Herren der Gesandtschaft. Dabei forderte er T. in Gegenwart des Herrn Attachee Berg auf, mit ihm gemeinsam nach dem Westen zu fahren. Herr Attachee Berg meinte darauf: "Herr T., sie werden uns doch jetzt nicht verlassen!" - T. blieb selbstverständlich bei der KSG in Budapest.

Ueberfall auf die KSG.

Wie bereits bemerkt, wohnte T. im Gebäude der KSG. Am 24. Dezember 1944 morgens wurde das Gebäude von ungarischen Faschisten - Salaszy-Leuten - überfallen und ausgeplündert. T. hatte sich an diesem Morgen zufällig bei seinem Freund M. im Gellert-Hotel aufgehalten. Er wurde sofort von dem Ueberfall verständigt und gewarnt, dass man sich besonders für ihn und die Leiter der USSR-Vertretung interessiert habe. T. flüchtete, genau so wie die anderen Mitglieder der GSK, und begab sich nach Pest, wo er sich bei Herrn B. versteckte. Vergeblich versuchte T. mit Herrn Anger und Herrn Attachee Berg in Verbindung zu kommen, dieselben waren nicht auffindbar. Wallenberg hielt sich zu dieser Zeit bei Freunden in Pest auf. Durch die Gräfin N. hörte T., dass jemand von der KSG durch die

ungarischen Faschisten festgenommen worden sei und der Gesandte angeblich bei einem befreundeten Diplomaten Aufnahme gefunden habe. Erst am 5. Januar 1945 (?) gelang es T. in einem deutschen Panzer über die Brücke nach Buda zu kommen. In der KSG traf T. Herrn Attachee Berg, der zu ihm sagte: "Gut dass Sie da sind, es wird nicht mehr lange dauern und die Russen sind hier. Gehen Sie herüber und sehen Sie sich an, wie man in Ihrem Zimmer gewütet hat. Alles wurde zerstört. Holen Sie Ihre Sachen aus Pest und kommen Sie zur Gesandtschaft zurück, denn noch nie haben wir Sie so nötig gebraucht wie jetzt, wenn der Russe kommt." - Nachher gelang es dann T. nicht mehr über die Brücken von Pest nach Buda zu kommen, da diese unter ständiem Beschuss lagen. Einige Tage später wurden die Brücken gesprengt und T. blieb somit endgültig in Pest. Herr Attachee Wallenberg hielt sich während dieser Zeit ebenfalls noch in Pest auf. Er befand sich am Vörös-Martin-ter in dem Gebäude einer ungarischen Bank, die mit schwedischen Banken gemeinsame Interessen hatte. Dort erfuhr T., dass ein Auto der KSG durch einen Volltreffer zerstört worden war und der Fahrer dabei den Tod gefunden hatte.

Herr Tomsen wird festgenommen.

Nachdem die Strassenkämpfe tagelang andauerten, besetzten die Sowjets vom 17.-18. Januar 1945 endgültig Pest. Damit war man von der KSG, die in Buda lag, abgeschnitten. Bei den einsetzenden Plünderungen und Vergewaltigungen durch die Sowjetsoldaten wurde auch Personen betroffen die schwedische Schutzpapiere hatten. Sie wandten sich an T. und baten um Schutz. An diesem Tage (18.1.45) versuchte T. wiederum Herrn Attachee Wallenberg zu erreichen, damit dieser in der Angelegenheit mithelfen sollte. In der bereits genannten Bank, erhielt T. von einem Direktor - vermutlich schwedischer Nationalität - die Auskunft, dass Herr Wallenberg mit seinem Fahrer Langfelder den Sowjets entgegen gefahren seien.

Da sich die Uebergriffe der Sowjetsoldaten häuften, begab sich T. am 19.1.45 zur sowjetischen Kommendatur, von wo aus er zum Divisionstab nach Klein-Pest geleitet wurde. Dort stellte sich T. als Mitarbeiter der KSG vor und machte die Offiziere darauf aufmerksam, dass die KSG die diplomatische Interessenvertretung der früher angeführten Länder ausübe und dass deren Staatsangehörige mit Schutzpapieren der KSG versehen worden sind. T. forderte im Namen der KSG

dass Inhaber solcher Papiere nicht belästigt werden dürfen. Mit grösster Höflichkeit wurde ihm versichert, dass soetwas nicht mehr vorkommen und ein entsprechender Befehl umgehend erlassen wird. T. unterrichtete die Sowjets über den Ueberfall auf die KSG am 24.12. 1944 und bat um Weiterleitung dieser Meldung über Moskau nach Stockholm. Ferner ersuchte er den Divisionstab um einen Passierschein, damit er die Inhaber der Schutzpapiere weiter betreuen könne. Es wurde T. alles zugesagt und man bat ihn bis zum nächsten Tage zu bleiben, da es gefährlich sei nach Einbruch der Dunkelheit die Strassen zu betreten.

Am 20. Januar 1945 morgens wurde T. 2 Zeugen gegenübergestellt die sagten: "Ja, wir kenn ihn, er ist aber kein Schwede, sondern ein Norweger, heisst Henry Tomsen und arbeitet in der KSG." (Es waren für T. unbekannte Leute, vermutlich sowjetische Agenten.) Als T. nun den Passierschein erbat wurde er damit zurückgehalten, dass der Schein noch nicht fertig wäre. T. war ganz frei, schlief in einem guten Raum und wurde ausreichend verpflegt.

Am 21. Januar wurde T. in einem Nebengebäude von mehreren Offizieren verhört. Alle Wertsachen die T. bei sich trug (darunter einen Betrag von ca. 22.000.-Pengö die der Kasse der KSG gehörten), wurden ihm gegen Quittung abgenommen. Alle Proteste des T. wurden abgewiesen, da es sich angeblich nur um Formalitäten handele.

Vernehmung, Klein-Pest.

Die Offiziere waren im Besitz einer Namensliste der KSG auf der der Name des T. fehlte. T. begründete dieses damit, dass er besonders mit der Bearbeitung der Angelegenheiten der USSR betraut worden war und man es vorzog, ihn deshalb nicht bei den ungarischen Behörden anzumelden. Durch die Behauptung der beiden Agenten sah sich T. genötigt, sich weiter als Norweger auszugeben, was auch aus dem Geburtsort (Oslo) aus seinem Schutzpapier der KSG in russischer Sprache ersichtlich war. T. weigerte sich irgenwelche Angaben über die Tätigkeit der KSG zu machen, da er als Mitarbeiter der Schweigepflicht unterlag. Man drohte T. ihn so lange festzuhalten bis er aussage. Obgleich T. sich innerhalb des Bereiches des Stabes frei bewegen konnte, stand er unter Aufsicht und es wurde ihm trots Protestes die Möglichkeit verwehrt, seinen Dienstverpflichtungen nachzukommen.

Nach einer Woche wurde T. ca. 150 km ostwärts Budapest zum

Armeestab gebracht (angeblich Sitz des Marschalls Malinowsky). Vermutlich befand sich Herr Attachee Wallenberg auch dort. T. wurde hier ein Papier in russischer Sprache vorgelegt aus dem hervorging, dass T. angeblich festgenommen wurde, als er sich bei einem Sowjet-Offizier über Artillerie-Stellungen erkundigt habe. Gegen diesen plumpen Ueberrumpelungsversuch protestierte T. energisch und behauptete wahrheitsgemäss, dass dieser Vorwurf eine Lüge sei. Man versuchte T. in Güte zu überreden dieses Papier zu unterschreiben mit dem Hinweis, dass man ihn dann schnell nach Moskau bringen und nach Norwegen entlassen würde. T. lehnte derartige Ansinnen strikt ab, forderte seine unverzüglich Freilassung mit dem Hinweis, dass man ihn gerade jetzt dringend in der KSG Budapest brauche. Noch am selben Abend wurde T. zum Divisionstab zurückgebracht.

Am 29. Januar 1945 wurde T. vom Oberleutnant A. geholt, der ihm in mehrstündigem Verhör Spionage im Auftrage der Schweden gegen die USSR vorwarf. Er gebrauchte die Worte: "Die ganze Schwedische Gesandtschaft ist ein Spionagennest. Wir haben schon genug Leute, die alles gestanden haben und warten nur ihre Aussage". T. erkannte nun die gefährliche Lage.

Am 30 Januar 1945 morgens um 7 h. ging T. mit einem Eimer zum Wasser holen und flüchtete nach Pest, wo er sich bei Freunden Nn. aufhielt. Mit allen Mitteln versuchte T. mit der KSG in Kontakt zu kommen, doch war Buda infolge schwerer Kämpfe bis zum 18.2.45 abgeriegelt. Beim Schwedischen Roten Kreuz wurde T. gesagt, dass der Vorsitzende Herr Langlen von den Sowjets festgenommen sei.

Am 8 Februar 1945 wurde T. anlässlich einer Razzia erneut festgenommen und fürchterlich misshandelt. Man warf T. vor, dass er versucht habe zur KSG zu gelangen um Spionagenmeldungen durchzugeben. Bis Ende Februar 1945 wurde T. im Divisionstab festgehalten und verhört, und dann zu der Abteilung des NKWD beim Armeestab überführt. Für T. begann nun eine Hölle: Tag und Nacht wurde er verhört, wenn er in Onmacht fiel, begoss man ihn kaltem Wasser.

Man beschuldigte die KSG :der Funker Kugel habe in der KSG ein Sendegerät, mit dem er Nachrichten nach Schweden funke; Herr

Attache Berg sei ein Freund von Ribentropp und kam in einem Sonderflugzeug nach Budapest, um gemeinsam mit den Deutschen gegen die Sowjets zu arbeiten; die Schwedische Regierung habe nur deshalb die Interessenvertretung der USSR übernommen, um besser spionieren zu können; schwedische Schutzpapiere seien nur dazu da, um Spione besser zu tarnen, etc.

Während dieser ganzen Zeit leugnete T. standhaft alle Vorwürfe und verlangte Benachrichtigung der KSG. Das wurde jedoch lächelnd abgelehnt.

Ende März 1945 wurde T. in ein Flugzeug verladen und über Debrezen, Lemberg und Gomel nach Moskau geflogen. In Lemberg gelang es T. für etwa 36 Std. zu entfliehen, doch wurde er von einer Streife aufgegriffen und in Feeseln weitertransportiert.

Tomsen in Moskau in der Lubianka.

Direkt vom Flughafen wurde T. in einem geschlossenen Gefangenwagen in die Lubianka gebracht. Dort wurde er zuerst geduscht, dann wurden ihm am ganzen Körper die Haare geschoren. Nach ärztlicher Kontrolle wurde er 42 Stufen tief in einen Keller geführt, wo nach genauer Untersuchung alle Sachen abgenommen, Knöpfe abgeschnitten, Schuhsohlen und Absätze aufgeschnitten wurden. Belassen wurde Kleidung, Kamm, Zahnbürste und ein Taschentuch. Wieder im Erdgeschoss schloss man T. in eine enge Wartekabine ein. Kurze Zeit später ging es in einem Fahrstuhl zum 5. Stock aufwärts in das Zimmer 525 (?) wo ihn ein Major empfing. "Ihr Name ist T.? Sie sind von der KSG aus Budapest. Wie geht es Ihnen? Nehmen Sie doch bitte Platz! Sie sehen müde aus und haben wahrscheinlich Hunger, nicht wahr?" lautete seine Begrüssung. Es erschien ein Friseur, man brachte ein Essen, bestehend aus 4 Gängen, und Rauchwaren. "Jetzt ruhen Sie aus, und wenn Sie lesen wollen so sind hier russische, englische und amerikanische Zeitungen," sagte der Major. T. der nach 2 Monaten schwerster Misshandlungen auf dem Diwan lag, konnte noch immer nicht zu sich kommen, was sollte dieser Aufwand jetzt bedeuten, fragte er sich: das grosse, schöne Zimmer, Teppiche, weiche Möbel, Radio und am Schreibtisch der "freundliche" Major. Einige Stunden später fragte der Major: "Haben Sie sich erholt? dann wollen wir herüber-

gehen der stellvertretende Vorsitzende des UGB (Leitung der staatlichen Sicherheit) will mit Ihnen sprechen."

T. wurde in das gegenüber liegende Zimmer geführt, wo 5-6 Damen an Schreibmaschinen arbeiteten; weiter ging es durch eine gepolsterte Tür in einen grossen Raum, wo am Schreibtisch ein hoher Offizier sass. (T. bemerkte auf den goldenen Achselstücken Zick-zack-Streifen und 2 goldene Sterne. Vermutlich war es Merkulow.) Dieser verhörte T. nur ganz kurz. Er wollte wissen, wie in der KSG die Spionagearbeit gegen die USSR aufgebaut war. T. leugnete und beschwerte sich über die Festnahme und Misshandlung. Der General sagte wörtlich: "Wir brauchen Sie nicht, erzählen Sie uns alles, dann fahren Sie nachhause; wer soll es uns denn erzählen? doch nicht der Gesandte, aber ein kleiner Mitarbeiter, Sie können uns alles sagen. Bitte überlegen Sie es sich." Darauf wurde T. zurückgeführt und während 3 folgender Wochen sehr gut behandelt. Alle 12 Stunden wechselten die wachhabenden Offiziere im Range vom Kapitän bis zum Oberst. T. und die Offiziere unterhielten sich in freundlicher Art nur über nebensächliche Dinge, z.B. wie man in Paris lebte, ob die Frauen in Wien oder Berlin schöner seien, was ein Klavier in Budapest koste, und in diesem Sinne mehr.

Es hatte den Anschein, als ob diese Behörde auf eine sehr wichtige Entscheidung warte, etwa eine Intervention seitens der Schwedischen Regierung, einen Bescheid vom sowjetischen Aussenministerium oder ein anderer entscheidender Befehl von höchster Stelle. Bis dann Mitte April 1945 ein bisher unbekannter Major sich an den Schreibtisch setzte und T. anbrüllte:" Du Hure, willst Du uns endlich alles erzählen?" Nun wusste T. dass es wieder losging.

<u>Verhöre bis zum 3. Mai 1945</u>.

T. wurde nun Tag und Nacht scharf verhört, wieder ging es um dasselbe Thema wie in Budapest - Spionage durch die Schweden. Einige Vorwürfe gegen Schweden, wie aus der Fragestellung ersichtlich: "Dass Berg ein Spion ist, wissen wir, Sie sollen es uns nur bestätigen, sonst kommen Sie hier nicht raus. Wer war der schwedische Militär-Attachee in Budapest, wann reiste er ab? hat er sich unter falschem Namen versteckt? Welche Leute verkehrten bei dem

Gesandten und Attachees? Warum wurden so viele Schutzpapiere ausgestellt? Wieviel hohe Faschisten u.a. Personen die von der gerechten Hand der Sowjets geflüchtet sind haben sie in der KSG versteckt? usw."

Auf alle diese schweren Anschuldigungen versicherte T. immer wieder dass man sich in Moskau mächtig irre, wenn man glaube, dass die schwedischen Stellen, die eine so verantwortungsvolle Aufgabe wie die Interessenvertretung der USSR in Ungarn übernommen haben, irgendetwas mit Spionage zu tun hätte. T. wies daraufhin, dass die KSG von den ungarischen Faschisten nur deshalb überfallen wurde, weil sie die USSR vertrat und die Humanitäre Abteilung unter Leitung von Herrn Wallenberg ungarische Juden schützte.

Ende April schaltete sich ein Oberst M. als Beobachter in die Verhöre ein. Dieser äusserte schliesslich: "Die KSG ist doch exterritoriales Gebiet und kann dort machen was sie will; darum erzählen Sie alles, dafür werden Sie nicht bestraft." T. beteuerte wiederholt, dass niemals eine Spionage betrieben wurde.

Am 30. April 1945 morgens gegen 4 h veranlasste Oberst M. die Ueberführung des T. in das Lefortowskaja Gefängnis, wo er in einer Einzelzelle untergebracht wurde. Am 3. Mai 1945 holte der obenerwähnte Major T. und sagte: "Wir haben keine anderen Räume, Sie bleiben vorläufig hier; damit Sie sich nicht langweilen kommen Sie mit Kameraden zusammen." T. wurde darauf in Zelle 140 gebracht, kurz danach führte man ihm zwei deutsche Herren, v.A. und K., zu.

Verhör im August 1945, Lefortowskaja.

Das Verhör dauerte nur zwei Stunden. Man fragte T., wie es ihm ginge und verordnete ihm eine bessere Verpflegung, das heisst Diplomaten-Kost, die aus einer verstärkten Portion Brot und Brei bestand. Der "gutmütige Kommissar" sagte: "Es liegt ja gegen Sie nichts besonderes vor. Da wir mit Norwegen die freundschaftslichsten Beziehungen haben, besteht nicht die Absicht, Sie lange hier zu halten. Man wird Sie noch holen."

Verhör am 18. April 1946, Lefortowskaja.

Dauer eine Stunde. Ein Adjutant des Generals empfing T. sehr freundlich und sagte ihm, dass sein Fall erledigt sei und er damit rechnen könne, in zwei Wochen nach Hause zu fahren. Die

Sowjet-Regierung sei die gerechteste Regierung der Welt.

Verhör im Herbst 1946, Lefortowskaja.

T. wurde von Oberst A.I.W. geholt. Namen und Position hat T. erst später erfahren. Oberst W. ist Leiter der V Sektion der Gegenspionage des MGB, und behandelt besonders wichtige Fälle. Das Verhör war kurz und bezog sich nur auf Herrn Attachee Wallenberg. Oberst W. erkundigte sich über die Stellung des Attachees bei der KSG Budapest und seine Aufgaben. T. erläuterte, dass Attachee Wallenberg hauptsächlich mit dem Schutze der ungarischen Juden beschäftigt gewesen sei. Ueber das Privatleben des Attachees konnte T. keine Auskunft geben. Irgendwelche besonderen Anschuldigungen gegen Attachee Wallenberg liessen sich aus der Fragestellung durch den Obersten nicht entnehmen.

Verhöre vom April bis November 1947, Lefortowskaja.

Ein neuer Kommissar, Mitarbeiter des Obersten A.I.W., Major As., vernimmt T. ca 35 bis 40 mal. Die Verhöre finden nur am Tage statt und dauern jeweils 3 bis 4 Stunden. Major As. interessiert sich über den Lebenslauf des T. Ueber seine Tätigkeit bei der KSG wurde T. immer wieder in höflicher Form versichert, dass die anderen bereits ausgesagt hätten, wie in der KSG Spionage getrieben wurde. "Man wird dafür ja nicht bestraft, denn es spielte sich in der Gesandtschaft ab," führte Major As. aus. Bei einem Verhör waren die Obersten A.I.W. und M. anwesend, die u.a. ausriefen: "Die diplomatische Vertretung durch die Schweden hat uns hunderttausende gekostet und die betreiben gegen uns Spionage!"

T. kämpfte mit letzten Kräften da er merkte, dass die Verdächtigungen langsam abflauten. Im November 1947 entstand ein Protokoll, aus dem zu ersehen war, dass viele Ausländer, die die KSG in Budapest aufsuchten, nur deswegen ausgefragt wurden, um ihre Nationalität, Staatsangehörigkeit, Geburtsort, Beschäftigung usw. festzustellen, damit man ihnen daraufhin Schutzpapiere ausstellen konnte. Der Major As. vertrat allerdings in diesem Zusammenhang die Ansicht, dass das Befragen von sowjetischen Bürgern bereits Spionage bedeute.

Am 5. November 1947 wurden die Verhöre beendet und T. damit vertröstet, dass es sich noch einen Winter hinziehen werde.

Gesamteindruck der ersten drei Jahre im Lefortowskaja.

Durch Morse-Klopfzeichen war T. über die Lage seiner Mitge-

fangenen unterrichtet. So konnte er feststellen, dass 5 - 6 Zellen links von ihm ein Herr aus der KSG Budapest sass, wahrscheinlich Herr Attachee Wallenberg. Zuerst meinte T. allerdings, dass es sich um Herrn Attachee Berg handele, da bei den Verhören demselben soviel vorgeworfen wurde. T. hoffte, dass die schwedischen Stellen versuchen würden, ihn herauszuholen und kämpfte daher bei allen Verhören um jedes Wort. Deshalb verblieb er auch weiter bei dem Namen "Tomsen" und Norweger, da die Papiere von der KSG Budapest so lauteten. Es hätte sonst bei den sowjetischen Stellen das grösste Misstrauen hervorgerufen wenn es sich herausstellen würde, dass die KSG falsche Papiere ausstellt. T. blieb seinen Dienstverpflichtungen treu, damit gegen die diplomatischen Vertreter Schwedens keine Vorwürfe gemacht werden konnten und die Beziehungen zwischen Schweden und die USSR nicht getrübt werden sollten.

Hungerstreik 1948, Lefortowskaja.

Im Sommer 1948 trat T. in den Hungerstreik und wurde 16 Tage gewaltsam in ein Zwangshemd gesteckt und künstlich ernährt. T. verlangte Verbindung zu dem schwedischen oder norwegischen Geshäftsträger und Erledigung seiner Angelegenheit. T. wurde zum Major As. getragen, der ihm alles versprach und bat, sich zu gedulden. T. brach daraufhin seinen Hungerstreik ab.

Das Jahr 1949, Lefortowskaja.

Wieder mehrere Hungerstreiks, die zu keinem Erfolg führten. Dreimal schrieb T. an den Minister des MGB und bat um Erledigung seines Falles. T. wurde zweimal von Major As. geholt, der ihn wieder vertröstete und eine Zusatzverpflegung verschrieb. Inzwische wurde T. aus der Zelle 140 nach Zelle 87 und später Zelle 81 überführt.

Ueberführung in das Butyrskaja-Gefängnis, Moskau.

Ende März 1950 hörte man im Gefängnis grössere Bewegungen und man ahnte sofort, dass Gefangene abtransportiert werden. Am 30. März 1950 wurde T. und sein Zellenkamerad S. in das Butyrskaja-Gefängnis verlegt. Nach Anzahl der Gefangenentransportwagen, der belegten Wartezellen und dem verteilten Essen handelte es sich um etwa 100 bis 110 Personen. Es waren meistens Ausländer, die bis

lang nicht verurteilt waren. T. ist fest davon überzeugt, dass Herr Attachee Wallenberg bei diesem Schub mit dabei war.

Aus der Wartezelle kamen T. und S. in eine Zelle, wo bereits zwei Mitgefangene aus demselben Transport sassen, und zwar Herr Schl. und Trandafilow. Trandafilow war Geschäftsträger der Mussolini-Regierung in Bukarest und hatte während seiner Haftzeit im Lefortowskaja-Gefängnis über Herrn Attachee Wallenberg gehört. Tr. versprach, dass, wenn es ihm gelingen sollte früher entlassen zu werden, er die nächste schwedische Stelle über das Schicksal von Herrn Wallenberg und T. verständigen würde.

Ab 3. April 1950 wurde Extraverpflegung verabreicht, so z.B. Butter, Reis, Gries, Fleisch, Tabakwaren usw. Sofort begannen kurze Verhöre, bei denen jedem gesagt wurde: "Bald erfahren Sie die Gerechtigkeit der Sowjet-Regierung!". Alle warteten nun auf ihre Entlassung.

Ende April 1950 wurden T. mit S. in eine Sonderzelle Nr. 139, die über dem Krankenrevier liegt, verlegt und verblieben dort bis zum August 1951.

Im Juli 1951 wurde T. von Oberst A.I.W. kurz verhört, der ihm sagte: "Es ist Zeit, dass Sie alles gestehen, wir können Sie nicht ewig hier behalten. Ich habe befohlen, Ihren Fall zu erledigen."

Im August 1951 wurden T. und S. in eine Sonderabteilung des Butyrskaja-Befängnisses überführt, die am vierten Turm neben den Verhörräumen, Todeszellen und der Hinrichtungsstelle "Turm 4" liegt.

<u>Offizielle Verhaftung und Anklage.</u>

Ende August 1951 wurde T. von Kommissar Sm. geholt, der ihm sofort den Haftbefehl vorlas und zur Unterschrift vorlegte. (Sieben Jahre lang war T. nur "festgehalten" worden.) Daraufhin verlas Sm. die gegen T. erhobene Anklage laut Paragraph 58/6, d.h. <u>Spionage gegen die Sowjetunion</u>. Die Anklage wurde damit begründet, dass die Befragung der Sowjetbürger, die die KSG in Budapest aufgesucht hatten, Spionagezwecken dienten. Es handelte sich um politische, wirtschaftliche und militärische Spionage.

Es galt nun, T. der ihm vorgeworfenen Spionage auch zu überführen, da die vorhandenen Protokolle dazu nicht ausreichten. Kommissar Sm. versuchte nun mit allen Mitteln, ein Geständnis zu erpressen. Für T. begann eine Zeit unvorstellbarer Leiden, Misshand-

lungen und Drohungen, die er bis zu diesem Tage nicht für möglich gehalten hatte. Es folgten Verhör auf Verhör ohne Unterbrechungen 12 bis 14 Stunden. Man drohte T. zu hängen, zu martern und ihn in unterirdischen Zellen verfaulen zu lassen. Man schrie ihm ins Gesicht: "Bis jetzt haben wir Dich gut behandelt weil wir Dich entlassen wollten. Aber jetzt wirst Du hier sowieso verfaulen, ob Du etwas zugibst oder nicht!" Nach den Verhören musste T. in seine Zelle zurückgetragen werden.

Nach einem vollkommenen körperlichen und seelischen Zusammenbruch entschloss sich T. seinem Zellenkameraden S. anzuvertrauen, mit dem er bereits vier Jahre zusammen war. T. erzählte ihm die ganze Wahrheit und wies darauf hin, dass es den Anschein habe, dass man ihn als Norweger und "Tomsen" erledigen wolle oder in einem Gefängnis isoliert verfaulen liesse. Da es den schwedischen Stellen scheinbar nicht gelungen war, T. zu befreien bzw. sich für ihn einzusetzen sieht T. keinen anderen Ausweg als die Wahrheit zu sagen, um sein Leben zu retten.

Als Kommissar Sm. beim nächsten Verhör wieder schrie: "Du musst alles gestehen, hier liegen genug Zeugenaussagen, um Dich zu hängen!", verlangte T. die Leiter der Untersuchungsabteilung, um ein Geständnis abzulegen. Kurz darauf erschien auch Oberst A.I.W., dem T. eröffnete: "Ich bin nicht Tomsen, und ich bin kein Norweger."

Dieses Geständnis schlug wie eine Bombe ein. Zuerst glaubte man T. nicht: Oberst A.I.W. entfernte sich und kam mit General Was. zurück, der sich die Sache anhörte, ein ganz erstauntes Gesicht machte und nach Rücksprache mit Oberst A.I.W. den Befehl gab, den Fall neu anzufangen. Oberst A.I.W. gab seinem Erstaunen darüber Ausdruck, dass T. so lange geschwiegen habe, denn er hätte schon langst zuhause sein können. T. erwiderte, dass er als Mitarbeiter der KSG es nicht für nötig befunden habe auszusagen.

So wurde aus Tomsen wieder Grosheim-Krisko und aus einem Norweger ein Deutscher.

G-K. erzählte nun genau wie er zur KSG gekommen war, wie er dort gearbeitet hat und versicherte, dass nie Spionage betrieben wurde. In einigen Tagen hatte Kommissar Sm. genaue Informationen über G-K. eingeholt und beendete seinen Fall im Dezember 1951.

Neue Anklage und Verurteilung.

Am 24. Dezember 1951 wurde G-K. in die Lubianka gebracht und

dem Generalstaatsanwalt R. vorgeführt. Anwesend waren Kommissar Sm., Oberst M. und ein General. G-K. wurde ein Schreiben vorgelegt, aus dem hervorging, dass die Anklage wegen Spionage lt.§ 58/6 gemäss § 1025 fallen gelassen und wegen Irreführung der höchsten Sowjet Behörden und Verheimlichung der Abstammung erneut Anklage erhoben wurde. G-K. könne mit 10 Jahren Lager Strafe rechnen, die Untersuchungshaft würde angerechnet. Auf Befragen versicherte man G-K. dass man ihn vor ein ordentliches Gericht stellen würde, wo er sich verteidigen könne. "Bis in die Höchste Stelle ist Ihr Fall bekannt, wie durften Sie uns 7 Jahre belügen?" - So wurde G-K. verabschiedet und in das Butyrskaja-Gefängnis zurückgebracht.

Bis zum März 1952 sass G-K. weiter mit seinem Zellenkameraden S. zusammen. S. hatte man ebenfalls 10 Jahre Arbeitslager angedroht. G-K. bereitete sich auf eine Gerichtsverhandlung vor, als er plötzlich seine Sachen packen musste und einem Oberst im Butyrskaja vorgeführt wurde. Dieser erklärte: "Am 19. Februar 1952 fand eine Sitzung der OSO (Sonderverhandlung beim Ministerium für Staatliche Sicherheit) unter dem Vorsitz des Ministers des MGB statt Sie wurden zu 25 Jahren Isolator-Gefängnis, Einzelhaft, verurteilt weil Sie gegen die Sowjetunion gearbeitet haben. Ihr Vermögen wird beschlagnahmt und gegen das Urteil kann keine Berufung eingelegt werden." So wurde G-K. durch ein Ferngericht verurteilt.

Im Zuchthaus Wladimir.

Im März 1952 wurde G-K. in das Wladimir-Gefängnis, 180 km ostwärts Moskau, überführt. Er trug gestreifte Kleidung und sass in Zelle 19 in Einzelhaft. Ende April 1952 öffnete sich die Tür und S., sein Zellenkamerad über 4 Jahre, trat ein. Das Gericht hatte S. zu 10 Jahren verurteilt, das Ferngericht erhöhte die Strafe auf 25 Jahre Lager und der Minister verwandelte es in Gefängnishaft. Vor dem Abtransport aus Moskau sagte der Kommissar zu S.: "Sie kommen mit jemand zusammen den Sie kennen."

Entlassung.

Völlig überraschend wurde G-K. am 19. Juni 1953 mit weiteren 21 Mann nach Tapiau überführt und traf von dort am 29. Dez.53 in Entlassungslager Friedland/Westdeutschland ein. Am 13.1.1954 meldete sich Grosheim-Krisko wieder bei der Königlichen Schwedischen Gesandtschaft in Köln-Marienburg, wo er dem Herrn Minister den ersten Bericht mündlich erstattete.

Göransson/A/S

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 8. Februar 19 54.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Gesandtschaftsrat Dr. Anton Mohrmann,
Ibbenbüren,
Krs. Tecklenburg,
Westfalen.

Sehr geehrter Herr Gesandtschaftsrat,

Die Schwedische Gesandtschaft in Köln wäre Ihnen zu Dank verpflichtet, wenn sie Gelegenheit haben könnte, mit Ihnen eine Angelegenheit, die vermisste schwedische Staatsbürger betrifft, zu besprechen. Ich erlaube mir daher um gefällige Auskunft zu bitten, ob Sie möglicherweise beabsichtigen, in der nächsten Zeit Köln, Bonn oder einen anderen Ort in dieser Gegend zu besuchen. Sollte dies nicht der Fall sein, darf ich die Frage stellen, ob Sie bereit wären, zum Zwecke einer solchen Besprechung nach Köln zu kommen, wobei die Gesandtschaft selbstverständlich die Unkosten für Ihre Reise und für einen kurzen Aufenthalt hier übernehmen würde.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

Även till:
Frau Therese Loesl,
Arnbruch,
Kreis Viechtach,
Niederbayern

Herrn Konsulatssekretär Ludwig Born,
Kaiserslautern,
Grübentälchen

8/2 - 54
aw

F.B.

Chiffertelegram, intelefonerat från Bonn kl 10.15 den 9.2.54.
löst kl 10.45 " "

B R Å D S K A N D E

Dnr 10. Handbrev Kumlin - Jarring 4 febr. Thomsen bör komma till Stockholm och kontakta kabinettssekreteraren.x) Kostnaderna för resan bestridas av beskickningen.

Cabinet.

x) Jarring meddelat per Telefon 9/2 ca kl. 12, att T. bör uppsöka honom, Jarring, icke kab. sekr. /Gn

Tel. 9/2: Ringt Tomsen i Hagen och överenskommit om besök å besk. 10/2 /Gn

T. besökt besk. 10/2 /Gn

T. besökt besk. 11/2 och erhållit visum samt pengar för biljett Köln - Stockholm tur och retur. Da. Transitvisum anskaffat genom vår försorg /Gn

Inkommande chiffertelegram från Stockholm.

Intelefonerat från Bonn kl. 12.45 den 10.2.1954.
Löst kl. 13.15 " " " T.B.

Dnr 11. För Kremlin. Sök erfara hos Essener Nationalzeitung huruvida någon av de gamla medarbetarna omkring 1939 - 45 i dess Berlinredaktion fortfarande finns kvar i Berlin och i jakande fall deras namn och adress.

Cabinet

Ludwig Born
Fischbacherweg 56

Kaiserslautern, den 10. 2. 1954.

Abr. min. Jarring 15/2

An

die Königl. Schwedische Gesandtschaft,
z. H. v. Herrn Leg. Rat Göransson
Köln-Marienburg.

INK. BESK. BONN
D. nr. XIII 1/70
11. FEB. 1954
AVD. | GR. | MAL.

Auf Ihr Schr. v. 8. ds.

Werde im Laufe der nächsten Zeit einen mehrwöchigen Erholungsurlaub in Bad Mergentheim antreten und hatte deshalb nicht die Absicht vorher nach Bonn oder Köln zu kommen.

Zur Angelegenheit vermißter schwedischer Staatsbürger kann ich Ihnen aber jetzt schon mitteilen, daß mir während der Zeit meiner russischen Gefangenschaft weder im Gefängnis noch im Arbeitslager in Workuta solche begegnet sind.

Falls Sie trotzdem noch ein persönliches Erscheinen wünschen, bitte ich um gfl. Mitteilung und ich werde versuchen, Ihnen auf schnellstem Wege gerecht zu werden.

Mit vorzüglicher Hochachtung
Ludwig Born

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 11 februari 19 54.

Strängt förtroligt.

N:o		2 bil. BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Åberopande vårt telefonsamtal den 9 dennes ber jag få meddela, att Tomsen alias Grosheim-Krisko i går på min begäran infann sig å beskickningen, varvid jag underrättade honom om att Du var beredd mottaga honom i Stockholm. Han har för avsikt att avresa med tåg fredagen den 12, inträffa i Stockholm söndag den 14 och uppsöka Dig i departementet måndag förmiddag den 15. Han räknar själv med att stanna i Sverige 3 à 4 dagar och ämnar därifrån resa till England via Tyskland.

Medan Tomsen vid det förra besöket verkade mycket angelägen att själv få överlämna tidigare omnämnda skrivelse till utrikesministern och rapportutdrag, föreföll han nu ängslig, att något skulle kunna hända med papperen, om han själv förde dem med sig under resan, och undrade, om beskickningen kunde vidarebefordra dem till departementet. Jag insänder dem därför här bifogade ~~(rapportutdraget i två exemplar)~~.

./.

Tomsen framhöll vid besöket i går bl.a., att han vore mycket intresserad av att om möjligt få klarhet i vad som hänt med de honom tillhöriga effekter, som 1944

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. med kurir 11/2 /Jr

deponerats i en av de byggnader, över vilka dåvarande beskickningen i Budapest förfogade.

Vidare gav han även denna gång uttryck åt sin önskan att under besöket i Stockholm få sammanträffa med Raoul Wallenbergs moder. Jag tillrådde honom att under alla förhållanden först taga kontakt med Dig.

/u/ T.Göransson

Chiffertelegram från Stockholm

Intelefonerat från Bonn kl. 12.45 den 11.2.45.
löst kl. 13.15 " " F.B.

Dnr 12. Om icke meddelandet, att Thomsen kan resa till Stockholm framförts, bör Ni uppskjuta det tills nytt besked erhållits.

Cabinet.

- Tel. 11/2: Meddelat Jarring, att T. redan underrättats om att han kan resa. J. förklarade, att resan i så fall finge äga rum enligt plan /Gr

Göransson/ÄVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 12 februari 19 54.

Strängt förtroligt.

1 bil. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 11 dennes ber jag - sedan Tomsen framfört önskemål därom - få
./. översända ett andra exemplar av hans redogörelse för upplevelserna i den ryska fångenskapen.

/u/ T.Göransson

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. m. kurir 15/2/ Jr

Absender: Kurt Neher
Bonn, Ippendorfer-
Höhenweg 8
Wohnort, auch Zustell- oder Leitpostamt
Tel. 51380

Straße, Hausnummer, Gebäudeteil, Stockwerk oder Postschließfachnummer, bei Untermietern auch Name des Vermieters

Postkarte

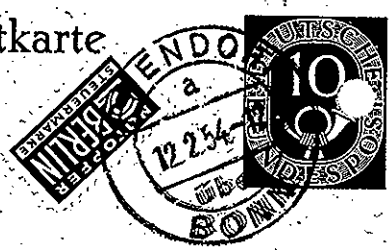

Herrn

Legationsrat Damgrehn

Schwedische Botschaft

13

Köln am Rhein

Bayenthal

Straße, Hausnummer, Gebäudeteil, Stockwerk oder Postschließfachnummer, bei Untermietern auch Name des Vermieters

Bonn, 11.2.54.

Sehr geehrter Herr Legationsrat,
mit den besten Grüssen anbei die von Ihnen erwünschte Anschrift:

Herrn Schneyder
Berlin-Charlottenburg
Machandelweg 4 / Tel.976168

i.A.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 15 februari 1954.

Strängt förtroligt.

		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Åberopande Ditt handbrev den 30 nästlidna januari, vid vilket var fogat en promemoria från Danielsson, ber jag få lämna följande preliminära besked rörande våra försök att komma i kontakt med de i promemorian nämnda personerna.

1. Från konsulatssekreteraren Ludwig Born ha vi erfarit, att han under sin fångenskap i Ryssland aldrig mött någon svensk, vare sig i fängelse eller i arbetslägret Workuta.

2. Med legationsrådet dr. Mohrmann komma vi att få ett samtal fredagen den 19 dennes.

3. Fröken Angela Robl, som en tid uppehållit sig i Rhöndorf nära Bonn, avreste redan omkring den 1 februari till en ort helt nära Bremen (adress: Kirchweyhe bei Bremen). Möter något hinder, att vi anmoda konsulatet i Hamburg, som ju redan är inkopplat i dessa ärenden, att ta sig an fallet Robl?

4. Fru eller fröken Therese Loesl, som vistas i södra Bayern, väntas i april komma på besök till Bonn. Kunna vi vänta till dess med att utfråga henne?

5. Sändebudet dr. Erich Zechlin befinner sig f.n. på ett sjukhus i Bonn. Hans tillstånd tillåter tills vidare icke besök, men vi komma att underrättas så snart Zechlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. m. kurir 15/2 /Je

är i tillfälle mottaga en representant för beskickningen.

I detta sammanhang ber jag - med anledning av i särskild ordning oss tillställd förfrågan rörande medarbetare i National-Zeitung (Essen) - få nämna, dels att denna tidning sedan krigets slut icke längre existerar, dels att den i bilagan till hbr Kumlin-Dahlman 15.10.51 omnämnde Erich Schneyders nuvarande adress är Machandelweg 4, Berlin-Charlottenburg, dels att - därest förfrågans syfte skulle vara att erhålla någon ledtråd för utrönande av Hilles nuvarande vistelseort - vår tidigare undersökning (se nämnda handbrev) gav negativt resultat beträffande den förmenta förbindelsen mellan Hille och National-Zeitung.

/u/ B.Kumlin

(13a) Arnbruck, Bay. Wald, d. 12. Februar 1954.

DIK. DESK. BONN
D. nr. XIII 786
15. FEB. 1954
AVD R | 18 | 64.

An die
Königl. Schwedische Gesandtschaft.

Hinsichtlich vermißter schwedischer Staatsbürger werde ich kaum mit irgendeiner Auskunft nützlich sein können. Doch werde ich für alle Fälle gern zu einer Besprechung vorbeikommen. Voraussichtlich im April habe ich in Bonn zu tun. Bei dieser Gelegenheit könnte ich sehr wohl nach Köln kommen.

Hochachtungsvoll

Therese Lössl.

Uber wien. Garring 15/2

Zuch. 15/2

Gesandtschaftsrat
Dr. Anton Mohrmann

15/2

Ibbenbüren, 13.2.54
Große Straße 35

Hbr. mein Herring

Sehr geehrter Herr Legationsrat!

Ihr Schreiben vom 8. ds. J. habe ich erhalten. Ich war in der vergangenen Woche in Bonn und bedaure sehr, daß ich Ihr Schreiben nicht früher erhalten habe. Ich bin jedoch gern bereit, zu der gewünschten Besprechung nach dort zu kommen, da ich es für meine selbstverständliche Pflicht halte, alle meine Kräfte dafür einzusetzen, um das Los meiner in der Gefangenschaft zurückgebliebenen deutschen und ausländischen Kameraden zu erleichtern und vor allem ihre baldige Freilassung zu erreichen.
Ich möchte Sie jedoch darauf hinweisen, daß ich Ihnen wohl nur über den in Budapest festgenommenen Legationsrat Wallenberg etwas sagen kann. In den Jahren 44 und 45, vielleicht auch noch 46 standen wir mit ihm im Gefängnis "Le Fort" in Moskau durch Klopfzeichen in Verbindung. Er lag damals mit dem Oberregierungsrat Rödel von der Deutschen Gesandtschaft in Bukarest in einer Zelle(4.Stock) über uns. Durch Klopfzeichen konnten wir uns mit ihm gut verständigen. Später habe ich von ihm nichts mehr gehört.
Im übrigen kann ich Ihnen natürlich über die Behandlung, Verpflegung, den Zustand der Gefängnisse und Lager, Verhöre, über meine Freilassung usw. Auskunft geben. Wenn Ihnen unter diesen Umständen eine Besprechung noch von Wert ist, darf ich um Ihre Mitteilung bitten. Bejahendenfalls könnte ich am Freitag, den 19. 2. ds. Mon. gegen 11 Uhr bei Ihnen sein.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Mohrmann

Göansson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 16. Februar 1954.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Gesandtschaftsrat Dr. Anton Mohrmann,
Ibbenbüren, Westfalen,
Grosse Strasse 35.

Sehr geehrter Herr Gesandtschaftsrat,

Für Ihr freundliches Schreiben vom 13. ds.Mts. darf ich meinen besten Dank aussprechen. Eine Besprechung mit Ihnen würde zweifellos für uns von Interesse sein, und ich wäre daher sehr dankbar, wenn Sie mich - laut Ihrem Vorschlage - am 19. Februar gegen 11 Uhr aufsuchen wollten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

Exp. 16/2 / [illegible]

19.4.

Chiffertelegram från Stockholm.

Intelefonerat från Bonn den 16.2.1954 kl. 17 30

löst " " " " kl. 18 00 F.B.

Dnr 14. Handbrev Kumlin - Jarring 15 februari punkt 3 inget hinder Hamburg sköter ärendet[y]. Punkt 4 avvakta hennes ankomst.

Cabinet

[x] Reimers instruerad per-tel /fu

AUSWÄRTIGES AMT

Botschafter Blankenhorn

z. Zt. Berlin, den 15. Feb. 1954

18/2 handl. Jarring

INK. BESK. BONN
D. nr X 48.
16/2 1954
AVD. GR. MAL.

Sehr geehrter Herr Minister,

Ich übersende Ihnen hiermit, wie besprochen, eine Abschrift des Berichts über die innerpolitische Lage der Sowjetunion.

Mit freundlichen Grüßen

Ihr sehr ergebener

Blankenhorn

Seiner Exzellenz
dem Schwedischen Gesandten
Herrn Ragnar Kumlin

Abschrift

V e r m e r k

Betr.: Rückkehrberichte über die innerpolitische Lage der Sowjetunion.

Ich hatte in den letzten Tagen die Gelegenheit, drei außerordentlich intelligente Rückkehrer zu sprechen, deren aufschlußreiche Berichte zur Beurteilung der innerpolitischen Lage der Sowjetunion von großem Wert sind. In dem einen Fall handelte es sich um zwei politische Gefangene aus dem Zwangsarbeitslager Workuta (ein ehemaliger Abteilungsleiter im sowjetzonalen Gesundheitsministerium, dem Beruf nach Arzt und ein ungarischer Intellektueller), im zweiten Fall um einen Kriegsgefangenen aus dem Lager Stalingrad (ebenfalls dem Beruf nach Arzt, mir persönlich von meiner Studienzeit her gut bekannt).

Die wesentlichen Tatsachen, welche den drei Berichten entnommen werden konnten, sind folgende:

1. Anfang Juni 1953 hat im Zwangsarbeitslager Workuta im hohen Norden des europäischen Rußlands (belegt mit 250.000 bis 300.000 Mann) ein Generalstreik stattgefunden, der drei Wochen dauerte. Er wurde nach bewährten revolutionären Methoden organisiert. Die Führung war in drei Gruppen gestaffelt. Die erste Garnitur wurde bereits vor dem Streik von den polizeilichen Abwehrorganen verhaftet. Die zweite Garnitur trat an ihre Stelle und führte den Streik erfolgreich durch. Die Verbindung zwischen den einzelnen Stützpunkten stellten meist Eisenbahner her, die freie Zivilarbeiter sind. Die MWD-Organe wagten nicht, den Streik, der sich auf den gesamten Lagerbereich (ein Gebiet größer als die Bundesrepublik) erstreckte, mit Waffengewalt niederzuwerfen. Nur ein Lagerstützpunkt wurde niedergekämpft. Unter Stalin wäre eine solche Schwäche undenkbar gewesen. Aus Moskau wurde eine Kommission unter dem neuen Generalstaatsanwalt Rudenko und dem Generaloberst der Staatssicherheit Maslennikow (während des Krieges OB der MWD-Verfügungstruppen) geschickt, die mit den Streikenden verhandelte und ihnen eine Reihe von Erleichterungen zugestand. Auch in einzelnen Zwangsarbeitslagern in Sibirien sollen ähnliche Streikaktionen stattgefunden

haben. Angeblich soll in Workuta für den nächsten Sommer ein erneuter Streik geplant sein, um eine größere Amnestie und menschenwürdigere Zustände in dem Lager zu erzwingen.

2. Die einzelnen nationalen Gruppen (Ukrainer, Balten usw.) spielten beim Streik im Lager Workuta eine maßgebende Rolle. Ferner hatten junge russische Zwangsarbeiter an dem Streik wesentlichen Anteil, obgleich die Großrussen insgesamt nur 15. v. H. der Lagerbelegschaft ausmachen. Es handelt sich meist um Angehörige der jungen Generation (Alter bis zu 30 Jahren), die größtenteils mit der westlichen Welt gar nicht in Berührung gekommen sind. Unter ihnen überwiegen Studenten und junge Akademiker, die wegen ihrer ideologischen Ablehnung des Regimes zu Zwangsarbeit verurteilt worden sind. Ihre Opposition zum herrschenden Regime ist durch ihre individualistische und kosmopolitische Grundhaltung bedingt. Sie streben unter Beibehaltung des sozialistischen Wirtschaftssystems eine freiheitlichere Gestaltung des öffentlichen Lebens an. Ihr Ziel ist ein Weltföderativstaat sozialistischer Prägung, der durch einen freiwilligen Zusammenschluß der Nationen erreicht werden soll. Diese jungen russischen Intellektuellen haben sich in Moskau und anderen Städten zu Diskussionszirkeln zusammengeschlossen, die miteinander teilweise Kontakt aufgenommen haben. Zu dem "Neuen Kurs" besteht bei den jungen sowjetischen Intellektuellen kein Vertrauen, da seine maßgebenden Träger als "Linke" gelten, d. h. als Vertreter einer ausgesprochen totalitären Grundhaltung.

3. Die Staatspolizei hat nach dem Sturz Berijas tatsächlich wesentlich an Macht verloren. Die MWD-Verfügungstruppen haben die schweren Waffen eingebüßt und die MWD-Lagerverwaltung ist der Aufsicht der Staatsanwaltschaft unterstellt worden. Der Nutznießer dieser Entwicklung ist die Sowjetwehrmacht gewesen. So ist der bisherige Stadtkommandant von Stalingrad, ein höherer MWD-Offizier, durch einen Wehrmachtsgeneral abgelöst worden. Die MWD-Verwaltung des Kriegsgefangenenlagers Stalingrad wurde der Aufsicht eines Militär-Staatsanwalts unterstellt.

Diese Mitteilungen deuten auf die erheblichen inneren Schwierigkeiten politischer Art hin, mit denen sich die Nachfolger Stalins auseinanderzusetzen haben. Auf die Schwierigkeiten ökonomischer Art ist bereits in einer Aufzeichnung vom 20. Januar hingewiesen worden. Eine genaue Analyse der innerpolitischen Lage der Sowjetunion läßt den berechtigten Schluß zu, daß der wachsende innere Druck mit der Zeit sich auch außenpolitisch im Sinne einer größeren Verständigungsbereitschaft auswirken wird, wenn der Westen seiner "Politik der Stärke" auch weiterhin treu bleibt und damit den äußeren Druck auf die Sowjetunion nicht vermindert.

Berlin, den 5. Februar 1954

Kumlin/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 18 februari 19 54.

Strängt förtroligt. 77 | 1 Bil.

INK. D. N:o

AVD. | GR. | MÅL.

från SSSR
ang. upplysningar av frigivna
fångar

Broder,

När jag i Berlin råkade ambassadören Blankenhorn, berättade han, att han i början av februari haft långa samtal med tre från Ryssland återvända fångar, som lämnat rätt så intressanta upplysningar om de inre förhållandena i Sovjetunionen. En av de frigivna kände Blankenhorn sedan gammalt och visste att det var en saklig och tillförlitlig person.

Blankenhorn sade sig för förbundskanslerns räkning ha gjort en uppteckning av samtalen och lovade, att jag skulle få ta del av densamma. Jag närsluter härmed några
./. avskrifter. Den av Blankenhorns sagesman omnämnda strejken i tvångsarbetslägret i Vorkuta har som bekant även skildrats i pressen (se särskilt den intressanta artikeln av Brigitte Gerland i Neue Zürcher Zeitung för den 7 februari).

/u/ R.Kumlin

EXP. 49 2 64 mh.

Utrikesrådet Järring,
Utrikesdepartementet.

Abschrift.

V e r m e r k

Betr.: Rückkehrberichte über die innerpolitische Lage der Sowjetunion.

Ich hatte in den letzten Tagen die Gelegenheit, drei ausserordentlich intelligente Rückkehrer zu sprechen, deren aufschlussreiche Berichte zur Beurteilung der innerpolitischen Lage der Sowjetunion von grossem Wert sind. In dem einen Fall handelte es sich um zwei politische Gefangene aus dem Zwangsarbeitslager Workuta (ein ehemaliger Abteilungsleiter im sowjetzonalen Gesundheitsministerium, dem Beruf nach Arzt und ein ungarischer Intellektueller), im zweiten Fall um einen Kriegsgefangenen aus dem Lager Stalingrad (ebenfalls dem Beruf nach Arzt, mir persönlich von meiner Studienzeit her gut bekannt).

Die wesentlichen Tatsachen, welche den drei Berichten entnommen werden konnten, sind folgende:

1. Anfang Juni 1953 hat im Zwangsarbeitslager Workuta im hohen Norden des europäischen Russlands (belegt mit 250.000 bis 300.000 Mann) ein Generalstreik stattgefunden, der drei Wochen dauerte. Er wurde nach bewährten revolutionären Methoden organisiert. Die Führung war in drei Gruppen gestaffelt. Die erste Garnitur wurde bereits vor dem Streik von den polizeilichen Abwehrorganen verhaftet. Die zweite Garnitur trat an ihre Stelle und führte den Streik erfolgreich durch. Die Verbindung zwischen den einzelnen Stützpunkten stellten meist Eisenbahner her, die freie Zivilarbeiter sind. Die MWD-Organe wagten nicht, den Streik, der sich auf den gesamten Lagerbereich (ein Gebiet grösser als die Bundesrepublik) erstreckte, mit Waffengewalt niederzuwerfen. Nur ein Lagerstützpunkt wurde niedergekämpft. Unter Stalin wäre eine solche Schwäche undenkbar gewesen. Aus Moskau wurde eine Kommission unter dem neuen Generalstaatsanwalt Rudenko und dem Generaloberst der Staatssicherheit Maslennikow (während des Krieges OB der MWD-Verfügungstruppen) geschickt, die mit den Streikenden verhandelte und ihnen eine Reihe von Erleichterungen zugestand. Auch

in einzelnen Zwangsarbeitslagern i Sibirien sollen ähnliche Streikaktionen stattgefunden haben. Angeblich soll in Workuta für den nächsten Sommer ein erneuter Streik geplant sein, um eine grössere Amnestie und menschenwürdigere Zustände in dem Lager zu erzwingen.

2. Die einzelnen nationalen Gruppen (Ukrainer, Balten usw.) spielten beim Streik im Lager Workuta eine massgebende Rolle. Ferner hatten junge russische Zwangsarbeiter an dem Streik wesentlichen Anteil, obgleich die Grossrussen insgesamt nur 15. v.H. der Lagerbelegschaft ausmachen. Es handelt sich meist um Angehörige der jungen Generation (Alter bis zu 30 Jahren), die grösstenteils mit der westlichen Welt gar nicht in Berührung gekommen sind. Unter ihnen überwiegen Studenten und junge Akademiker, die wegen ihrer ideologischen Ablehnung des Regimes zu Zwangsarbeit verurteilt worden sind. Ihre Opposition zum herrschenden Regime ist durch ihre individualistische und kosmopolitische Grundhaltung bedingt. Sie streben unter Beibehaltung des sozialistischen Wirtschaftssystems eine freiheitlichere Gestaltung des öffentlichen Lebens an. Ihr Ziel ist ein Weltföderativstaat sozialistischer Prägung, der durch einen freiwilligen Zusammenschluss der Nationen erreicht werden soll. Diese jungen russischen Intellektuellen haben sich in Moskau und anderen Städten zu Diskussionszirkeln zusammengeschlossen die miteinander teilweise Kontakt aufgenommen haben. Zu dem "Neuen Kurs" besteht bei den jungen sowjetischen Intellektuellen kein Vertrauen, da seine massgebenden Träger als "Linke" gelten, d.h. als Vertreter einer ausgesprochen totalitären Grundhaltung.

3. Die Staatspolizei hat nach dem Sturz Berijas tatsächlich wesentlich an Macht verloren. Die MWD-Verfügungstruppen haben die schweren Waffen eingebüsst und die MWD-Lagerverwaltung ist der Aufsicht der Staatsanwaltschaft unterstellt worden. Der Nutzniesser dieser Entwicklung ist die Sowjetwehrmacht gewesen. So ist der bisherige Stadtkommandant von Stalingrad, ein höherer MWD-Offizier, durch einen Wehrmachtsgeneral abgelöst worden. Die MWD-Verwaltung des Kriegsgefangenenlagers Stalingrad wurde der Aufsicht eines Militär-Staatsanwalts unterstellt.

Diese Mitteilungen deuten auf die erheblichen inneren Schwierig-

keiten politischer Art hin, mit denen sich die Nachfolger Stalins auseinanderzusetzen haben. Auf die Schwierigkeiten ökonomischer Art ist bereits in einer Aufzeichnung vom 20. Januar hingewiesen worden. Eine genaue Analyse der innerpolitischen Lage der Sowjetunion lässt den berechtigten Schluss zu, dass der wachsende innere Druck mit der Zeit sich auch aussenpolitisch im Sinne einer grösseren Verständigungsbereitschaft auswirken wird, wenn der Westen seiner "Politik der Stärke" auch weiterhin treu bleibt und damit den äusseren Druck auf die Sowjetunionnicht vermindert.

Berlin, den 5. Februar 1954.

Göransson/276

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 19. Februar 19 54.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Konsulatssekretär Ludwig Born,
Kaiserslautern,
Fischbacherweg 56.

Sehr geehrter Herr Konsulatssekretär,

Für Ihr freundliches Schreiben vom 10. ds. Mts. und für Ihre Bereitwilligkeit, der Gesandtschaft in der erwähnten Angelegenheit behilflich zu sein, darf ich meinen besten Dank aussprechen. Es ist möglich, dass wir uns etwas später veranlasst sehen werden, Sie um eine persönliche Unterredung zu bitten, und ich wäre daher sehr dankbar, wenn Sie der Gesandtschaft auch Ihre genaue Anschrift in Bad Mergentheim mitteilen wollten.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

19/2-54
aus

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 19. Februar 19 54.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Frau Therese Lössl,
Arnbruck,
Bay. Wald.

Sehr geehrte Frau Lössl,

Für Ihr freundliches Schreiben vom 12. Februar darf ich meinen besten Dank aussprechen. Die Gesandtschaft wäre sehr dankbar, wenn sie während Ihres kommenden Aufenthaltes in Bonn die Kanzlei der Gesandtschaft in Köln-Marienburg, Ulmenallee 96, besuchen wollten. Ich darf Sie vielleicht bitten, mir einige Zeit im voraus mitteilen zu wollen, wann Sie den Besuch abstatten können.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

19/2-54
aus

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19

Bonn, p.t. Köln den 20 februari 1954.

Strängt förtroligt. | 1 bil. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 15 dennes ber jag få meddela, att jag och Göransson i går hade ett längre samtal på beskickningen med förutvarande legationsrådet vid tyska beskickningen i Sofia dr. Mohrmann. Därvid framkom bl.a., att Mohrmann 1945 och 1946 genom knackningssignaler stått i direkt kontakt med Raoul Wallenberg i Lefortovskaja-fängelset. Däremot vet han ingenting om W:s öde efter denna tid.

Rörande samtalet har Göransson gjort en upptecknin-
./. ning, vilken härmed bifogas.

/u/ R.Kumlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. med kurir 22/2/ jn

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o Strängt förtroligt.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Dr. jur. Anton Mohrmann
Gesandtschaftsrat

P.M.

ang. samtal med legationsrådet dr. Anton Mohrmann den 19 februari 1954.

På begäran av beskickningen infann sig Mohrmann, som den 28 december 1953 återvänt från Ryssland efter över nio års fångenskap, den 19 dennes på beskickningskansliet och mottogs av ministern och mig. Under samtalet framkom i huvudsak följande.

M. hade tjänstgjort som legationsråd vid tyska beskickningen i Sofia, då Bulgarien bröt med Tyskland den 8 september 1944. Följande dag hade tyska beskickningen, sammanlagt 24 personer, samt 6 italienare, avrest med tåg till gränsstationen Svilengrad för att över denna inresa i Turkiet. Utresan hindrades emellertid först från bulgarisk, sedan från turkisk sida, och medan gruppen ännu befann sig på bulgariskt territorium, anlände de ryska trupperna. Gruppen tillfångatogs av rysk militär den 18 september 1944. (Inom parentes må nämnas, att M. uttalade sig mycket lovordande om den svenske diplomatiska representanten Uddgrens insatser under de kritiska dagarna 8-18 september).

Tolv medlemmar av gruppen fördes med flyg till Moskva dit de anlände den 22 september och omedelbart insattes i Lefortovskaja-fängelset. M. placerades först i fängelsets 3:dje våning och förblev där i samma cell under omkring två år. Tillfrågad om numret på cellen svarade M. först tveksamt, att det var ett tresiffrigt tal, som slutade på 50, troligen 350. Mot slutet av samtalet verkade det som om M:s minne på denna punkt klarnat, och han förklarade

med bestämdhet, att numret var 150.

I samma cell som M. placerades först en tysk press-attaché Pörzgen och senare jämte honom kanslisten vid ungerska beskickningen i Sofia Galffy. Dessa två flyttades från cellen före M., som kvarblev ensam, till dess han i slutet av mars 1947 flyttades till cell nr. 251 i 4:de våningen i Lefortovskaja. Nyssnämnde Pörzgen befinner sig enligt M. f.n. i Vladimirfängelset 180 km öster om Moskva, medan Galffy avlidit i tvångsarbetslägret Taischet i Sibirien.

Enligt M. befann sig till vänster om cell 150 - om man stod i denna med ansiktet mot dörren till korridoren - cell nr. 149. Till höger fanns en trappa. M. omtalade - utan att några namn nämnts från vår sida - att i cell 149 hrr Supprian och de Mohr befunnit sig.

I cellen i 4:de våningen direkt ovanför 150, eller möjligen ovanför 149, befunno sig, enligt vad M. sade sig kunna försäkra med absolut visshet och vara beredd under ed bekräfta, Raoul Wallenberg och Oberregierungsrat Rödel från tyska beskickningen i Bukarest. Numret på dessas cell torde ha varit 250 eller 249. M. och hans kamrater stodo under 1945 och 1946 i direkt kontakt med W. och Rödel genom knackningar enligt det s.k. "idiotsystemet". Innan den direkta kontakten upptogs hade de genom Supprian och de Mohr erfarit, att W. var där. Endast korta hälsningar och alldagliga små meddelanden hade utbytts; M. hade icke erfarit något av intresse rörande W:s behandling eller tidigare öden. Dock ville M. erinra sig, att W. under den första tiden icke blivit utsatt för förhör i någon större utsträckning. W. hade fått klart för sig vilka som satt under honom.

Så småningom hade knackningsförbindelsen mellan M:s och W:s celler upphört; under 1947 hade ingen kontakt förekommit. Man hade enligt M. helt enkelt tröttnat och förlorat intresset för saken. M. visste icke, huruvida W. bortförts från sin cell, innan han själv förflyttades i slutet av mars 1947. Han anser dock troligt, att W. var kvar. Han har emellertid senare icke haft någon som helst underrättelse om W.

M. satt i cell nr 251 i 4:de våningen till våren 1949, då han under tre månader blev placerad i Lubianka för att sedan återföras

till Lefortovskaja, varifrån han så i april 1950 överfördes till Butyrka.

Vad beträffar medfångarna i Lefortovskaja visste M., att Supprian f.n. befunne sig i Vladimir. Om Rödels öde vet han intet. I övrigt kände han till att i fängelset funnits en tysk kanslist vid namn Muschke (f.n. i Vladimir), som suttit i 4:de våningen, och en viss Wallestein (jfr hbr Kumlin-Dahlmann 2.5.1952), som suttit i 3:dje våningen, och som enligt M. torde ha haft kännedom om Wallenberg.

I Butyrkafängelset hade M. suttit tillsammans med tyske militärattachén i Bukarest general Spalke, italienske chargé d'affaires i Sofia Simen och Ungerns chargé d'affaires i Bukarest Medyadchy-Schwarz.

I oktober 1951 hade M. i sin frånvaro dömts till 25 års tvångsarbete och transporterats till lägret Taischet mellan Irkutsk och Novosibirsk nära Baikal-sjön, dit han anlänt i slutet av november. I detta läger hade även befunnit sig bl.a. minister Zechlin, en minister Langmann (som någon tid varit i Montevideo) samt greve Adelmann, konsul i Ploesti (nu i Vladimir, jfr handbrev Kumlin-Dahlman 28.1.1952).

Från Taischet hade M. i april 1952 förflyttats till Vladimir, dit han anlänt den 28 eller 29 i samma månad. Han hade vistats där till juni 1953, då meddelandet om frigivningen kommit, och han överförts till genomgångslägret Tapiau i Ostpreussen. Här hade han råkat bl.a. Tomsen alias Grosheim-Krisko och med honom samtalat om Wallenberg.

I Vladimir hade M. varit placerad i en större cell med 10 à 11 medfångar av olika nationaliteter (tyskar, österrikare, ryssar, japaner, en kines och en grek). De tyska medfångarna hade varit en herr Biermann, adjutant till tyske ministern i Sofia, ovannämnde Muschke samt ytterligare en, vars namn M. ej kunde erinra sig och som återkommit till Västtyskland. I övrigt visste M., att i

Vladimir befunne sig bl.a. fältmarskalkarna von Kleist och Schörner, ovannämnde general Spalke och major Keitel (son till fältmarskalken).

Under sin tid i Ryssland hade M. varit underkastad sammanlagt 500 à 600 förhör, många mycket pressande. Kroppslig misshandel (sparkar och slag) hade förekommit vid åtskilliga tillfällen men ej direkt tortyr.

M. hade icke tillåtits ha någon som helst korrespondens med anhöriga under fångenskapen. I vissa fängelser hade han haft tillgång till ryska böcker och tidningar (de senare alltid minst två månader gamla).

Om de fängelser och läger, genom vilka han passerat gav M. i huvudsak följande upplysningar:

1) Lefortovskaja. Består av fyra "armar" i fyra etager var med 10 à 12 celler i varje "arm" (jämför bifogade kopia av en av M. hastigt gjord blyertsskiss) samt särskilda förhörsceller i en tillbyggnad. Torde rymma 500 à 600 fångar. Cellerna voro ca 3 x 5 meter i storlek och befunno sig i dåligt skick. Behandlingen i allmänhet korrekt, förplägnaden torftig. M. erhöll dock specialförplägnad med tilldelning av tobak bl.a. ./.

2) Butyrka är en mycket större anläggning än Lefortovskaja och byggd på ett så komplicerat sätt, att M. förklarade sig icke kunna ge en korrekt beskrivning av dess utseende. Cellerna hade varit bättre än i L. likaså förplägnaden (smör, 15 cigaretter om dagen m.m.).

3) Taischet är ett stort tvångsarbetsläger med sammanlagt antagligen 40 à 50.000 fångar. Det är uppdelat i tio "lägerpunkter", vardera rymmande några tusen fångar inhysta i baracker. Arbetet hade varit hårt, trädfällning m.m., 8 timmar om dagen på vintern, 10 timmar på sommaren. I lägret hade politiska fångar hållits skilda från vanliga brottslingar. När M. blivit sjuk hade han förts till ett särskilt "Invalidenlager" inom området.

4) Vladimir. Fängelset har sitt namn efter staden Vladimir, i vars utkant det ligger. Det består av en enda stor byggnad och rymmer sannolikt 500 à 600 fångar. Somliga hyaas i större celler med plats för 10 à 12, men antalet fångar i varje cell synes vari-

era avsevärt (Tomsen hade enligt egen uppgift endast en medfånge). M. ansåg Vladimir vara det bästa av de fängelser han passerat. De hygieniska förhållandena hade varit goda, förplägnaden visserligen först mycket dålig men sedan bättre, behandlingen hade varit korrekt.

Vladimir synes vara reserverat för viktigare politiska fångar. Enligt M. finnas ytterligare två politiska fängelser av exakt samma typ, nämligen Alexandrovsk vid Baikalsjön och Verchni-Uralsk i Ural-området. M. är böjd att tro, att Raoul Wallenberg, om han är i livet, befinner sig i något av dessa fängelser. Vill ryssarna hålla honom isolerad, är det högst sannolikt, att han placerats i ett fängelse och icke i ett tvångsarbetsläger, där samma grad av isolering icke kan uppnås. I de fängelser, där M. suttit, hade han endast sett sina cellkamrater - endast med dessa fingo exempelvis promenader på fängelsegården företagas. Dock skedde ju ibland uthyten bland medfångarna i cellen.

I Tapiau hade M. träffat fångar, som kommo från Alexandrovsk och Verchni-Uralsk. Från det senare fängelset kom bl.a. fru Spalke, maka till ovannämnde general S. Hon befinner sig nu enligt M. i Bayern.

Följande spridda upplysningar framkommo vidare under samtalet.

1. M. har i Tapiau träffat Erhard Hille. Han visste, att denne frigivits via lägret Fürstenwalde i östzonen och nu befunne sig i denna zon. M. trodde sig utan större svårighet kunna få tag i H:s adress och lovade snarast söka meddela beskickningen densamma. Han hade fått ett gott intryck av H., ansåg honom pålitlig och tillförlitligare än Tomsen. M. nämnde spontant, att H. hade varit ekonomisk medarbetare i en stor tysk tidning, och kom efter en stunds letande i minnet själv fram till namnet "National-Zeitung" i Essen.

2. Tillfrågad om sitt intryck av Tomsen, som han träffat i Tapiau, svarade M. efter en stunds tvekan, att T. syntes honom vara "keinen schlechten Mann" men "sehr geschäftsgewandt".

3. M. har aldrig hört talas om Zoltan de Rivo.

4. Dr. Albert Laarman är obekant för M.

5. Namnet Langfelder är obekant för M.

6. Namnet Karl Galler är obekant för M.

7. Adressen till Helene Kaiser kände M. ej. (Beskickningen skall söka erhålla densamma genom Auswärtiges Amt) Han kände emellertid till K., som varit husföreståndarinna hos en generalkonsul Speisser. K. har enligt M. ett utomordentligt minne och kan vara värdefull som källa. Speisser är frigiven och befinner sig enligt M. på ett sjukhus i Bonn.

8. M. nämnde, att en viss Meyer, tidigare anställd i någon lägre befattning vid tyska beskickningen i Sofia och nu återkommen, sedan 1948 vistats i Vladimir. Hans adress torde vara Hotel Wienerhof, Bad Harzburg.

Slutligen må nämnas, att enligt M. såväl tyska beskickningen i Sofia som M. personligen deponerat pengar på dåvarande svenska beskickningen därstädes. Han skulle för sin del tillskriva herr Uddgren i denna sak.

Köln den 20 februari 1954.

/u/ T. Göransson

Lefortovskaja (3:dje våningen).

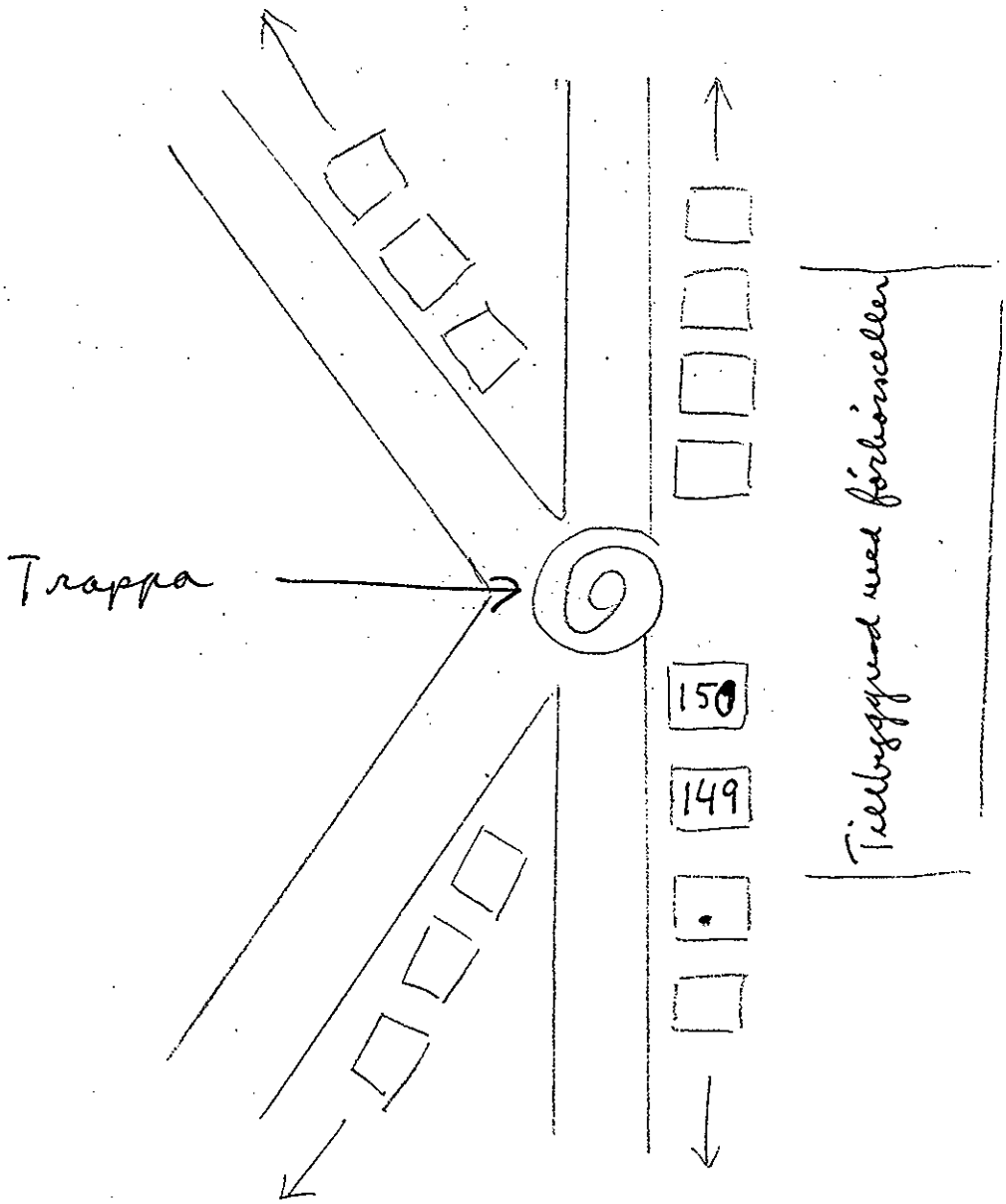

8.9.84 [illegible]

Uppgifter lämnade av Dr Mohrmann 19/2 1954

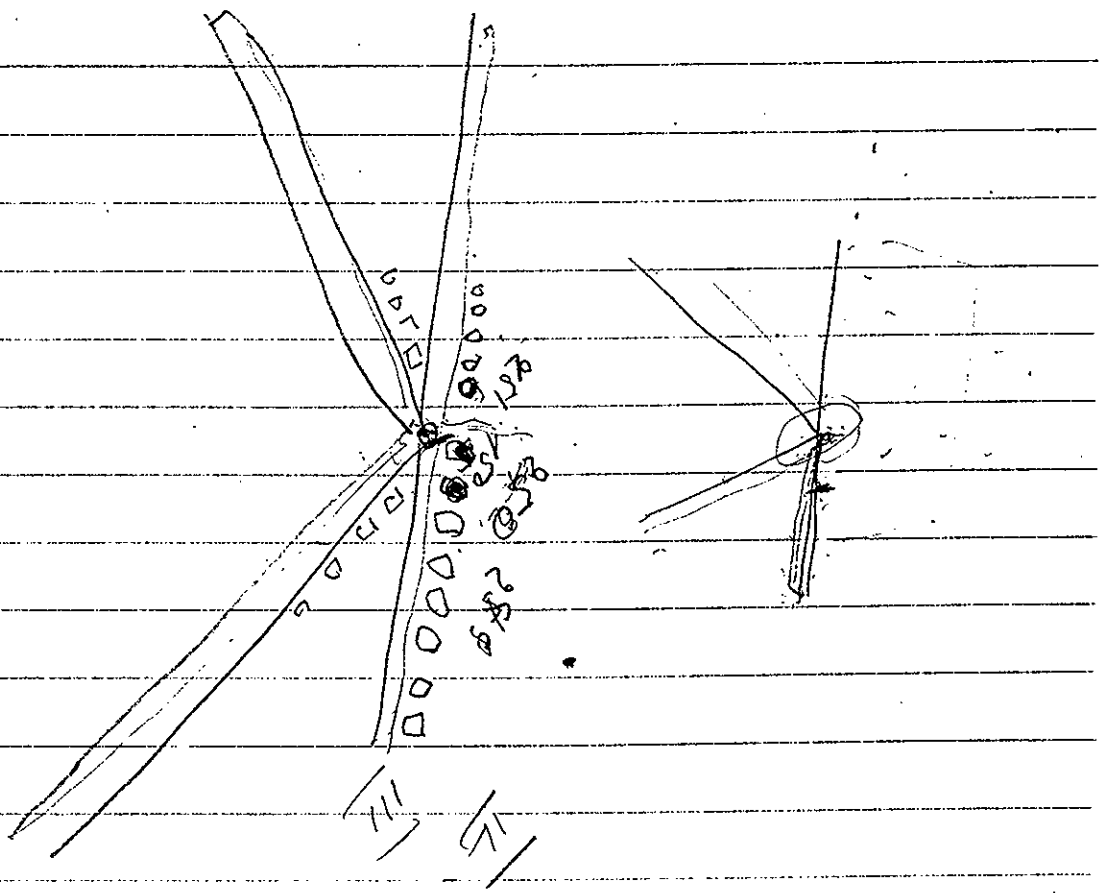

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19		
Bonn, p.t. ~~Köln den 24 februari 1954.~~		
Strängt förtroligt.		1 bil. BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

./. I anslutning till mitt handbrev den 20 dennes ber jag få närsluta en uppteckning av Damgren rörande ett samtal han haft med förre tyske ministern i Kaunas Erich Zechlin.

/u/ R.Kumlin

I Zechlin har numera avlidit.
20/4 55
Dgn

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Exp. m. kurir 25/2/gn

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Dangren/AVS

		19
N:o	Strängt förtroligt.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

angående samtal med envoyén Erich Zechlin den 22 februari 1954.

Jag besökte idag på Johanniterordens sjukhus i Bonn förre tyske ministern i Kaunas envoyén Erich Zechlin, som jag känner sedan förkrigstiden och som för en tid sedan återvänt från fångenskap i Ryssland.

Zechlin berättade, att han mot krigets slut befunnit sig i Tyskland (han hade en tid under kriget tjänstgjort vid tyska beskickningen i Helsingfors) och i juli 1945 anhållits av ryssarna, då han befann sig på ett sanatorium i närheten av Dresden. Han hade förts till Moskva och den 28 juli insatts i Lefortovskaja-fängelset, där han vistats till den 10 september, då han förflyttades till Lubjanka-fängelset.

I Lefortovskaja befann sig Z. i samma cell som en major v. Hinckeldey och Albert Laarmann, vilka då redan varit cellkamrater i omkring ett år. Den förre hade bedrivit livligt underrättelseutbyte med andra fångar medelst knackningar i cellväggen. Z. hade ingen vetskap om vart H. sedermera tagit vägen. Han visste emellertid, att denne hade en fästmö, fröken Tony Eyck, som på den tiden var bosatt i Säckingen. Z. har numera skrivit till fröken Eyck, men ännu ej fått något svar. Om Laarmanns senare öden visste Z., att denne den 4 september 1949 avlidit på sjukhuset i lägret Taischet i Sibirien, i vilket läger även Z. då befann sig (dock utan att i Taischet ha sammanträffat med Laarmann).

Under sin sex veckors vistelse i Lefortovskaja hade Z. av sina cellkamrater hört, att svensken Wallenberg då

befann sig där. Om Wallenberg visste Z:s medfångar förutom att han var svensk blott att han tillfångatagits av ryssarna i Budapest. Han hade sedermera med legationsrådet Mohrmann, som han sammanträffat med såväl i Taischet som i Tapiau, kollationerat sina iakttagelser från Lefortovskaja, men han underströk med bestämdhet, att hans vetskap om Wallenbergs vistelse i Lefortovskaja härrörde från hans egna iakttagelser från juli-september 1945 och särskilt från vad han hört av Hinckeldey, vilken var en ivrig och skicklig "knackningstelegrafist". Några andra medfångar än sina cellkamrater kunde Z. ej erinra sig, ej heller numret på sin cell i Lefortovskaja. Han trodde, att den låg i 4:e våningen, men var ej säker.

I Lubjanka hade Z. befunnit sig från september 1945 till början av juni 1946, då han förflyttades till Butyrka-fängelset, först i ensamcell under några dagar före rättegångsförfarandet (Z. dömdes till tvångsarbete), sedan under ca. en månad i "Sammelzelle" med ett sjuttiotal andra fångar. Från Butyrka kom Z. till lägret Suchobezvodnoje ca. 100 km öster om staden Gorkij (f.d. Nizjnij-Novgorod), där han vistades till våren 1949, då han förflyttats till Taischet i Sibirien (ett lägerkomplex med ca. 50.000 internerade, beläget ca. 300 km öster om Krasnojarsk och ca. 600 km nordväst om Irkutsk). I Taischet hade han bl.a. träffat en person, som sade sig heta Lundgren, vara svensk och ha häktats av ryssarna, då han sökte föra över balter till Sverige mot slutet av kriget.

Från Taischet förflyttades Z. på försommaren 1953 till ett fängelse i Leningrad och efter en kort vistelse där till genomgångslägret Tapiau i Ostpreussen, där han tillbragt ca. 5 månader, till dess hemtransporten ägde rum.

Z. hade ej hört talas om Supprian, Roedl, överste Dietl, Langfelder, Erhard Hille, Karl Galler eller Helene Kaiser.

Grosheim (alias Henry Tomsen; det senare namnet hade Z. emellertid aldrig hört, förrän jag nämnde det för honom) hade Z. sammanträffat med i Tapiau. På min fråga om det intryck han fått av Grosheim, betecknade Z. denne såsom en "Geschäftshuber", en pratsam och beskäftig person, som ständigt "sysslade med att köpa och sälja".

Z. hade ej hört talas om lägret Alexandrovsk, däremot om Vladimir och Verchne-Uralsk. I det sistnämnda lägret hade en ny-

ligen till Tyskland återkommen överstelöjtnant Lenz befunnit sig, vilken Z. sammanträffat med i Tapiau. Z. trodde, att Lenz, som i det civila livet var jägmästare, numera befunne sig någonstädes i Rheinland-Pfalz; han skulle söka taga reda på L:s adress.

Vidare omtalade Z., att en överste Piekenbrook, som en tid varit adjutant hos det tyska underrättelse-väsendets chef amiral Canaris, befann sig i Lefortovskaja i augusti 1945.

Bonn, p.t. Köln den 22 februari 1954.

K.A. Damgren

2/3 Chr. Meyer

Chiffertelegram från Stockholm.

Intelefonerat från Bonn den 24. 2. 1954 kl. 11.30

Löst " " " " kl. 12.00 T.B.

Dnr 15. Handbrev Kumlin - Jarring 20 februari. Bil.
sid. 6, angeläget antingen Ni eller konsulatet i Hamburg utfrågar Meyer.

Cabinet.

Nek. 25/2

R. U.

Besv. 27/2
Hbr Kumlin-Jarring 27/2

Ibbenbüren, den 24. Februar 54

Sehr verehrter Herr Legationsrat!

Nach meiner Rückkehr erzählte mir meine Frau, daß ihr der damalige Presseattaché in Sofia, Herr de Mohr, der im Gefängnis Le Fort in der benachbarten Zelle lag, mitgeteilt habe, daß auch er durch Klopfzeichen mit W. in Verbindung gestanden habe. Er habe darüber Ihrer Gesandtschaft in Rom berichtet.

Die Adresse von Hille hoffe ich, Ihnen bald mitteilen zu können.

Darf ich heute eine persönliche Bitte aussprechen? Wie ich Ihnen schon mündlich sagte, habe ich kurz vor meiner Festnahme am 9. September 1944 dem damaligen schwedischen Geschäftsträger in Sofia, Herrn Udgreen, 450 000 Leva zu treuen Händen übergeben. Die Anschrift Herrn Udgreens habe ich leider bisher nicht in Erfahrung bringen können. Ich wäre Ihnen sehr dankbar, wenn Sie feststellen könnten, ob und gegebenenfalls wie ich die Rückzahlung dieses Betrages erreichen kann.

Für das nette Frühstück spreche ich Ihnen und Ihrer sehr verehrten Frau Gemahlin, der ich mich zu empfehlen bitte, meinen herzlichen Dank aus.

Mit vielem Dank für Ihre Bemühungen und den besten Grüßen bin ich

Ihr sehr ergebener

Mohrmann

Göransson/AT3

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 27. Februar 1954.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Gesandtschaftsrat Dr. Anton Mohrmann,
Ibbenbüren, Westfalen,
Grosse Strasse 35.

Sehr verehrter Herr Gesandtschaftsrat,

Ich bestätige dankend den Empfang Ihres Schreibens vom 24. ds. Mts. Hinsichtlich der Hinterlegung eines Leva-Betrages bei Herrn Uddgren habe ich mich mit dem Aussenministerium in Stockholm in Verbindung gesetzt und werde auf die Angelegenheit zurückkommen, sobald eine Antwort vorliegt.

Mit den besten Grüssen bin ich
Ihr sehr ergebener

/u/ T. Göransson

Rep. 27/2/fu

Görtzsson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

19

Bonn, p.t. Köln den 27 februari 1954.
Strängt förtroligt.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I den vid mitt handbrev den 20 dennes fogade promemorian angående vårt samtal med legationsrådet Mohrmann nämndes in fine, att M. på sin tid deponerat en del pengar på svenska beskickningen i Sofia. M. har nu återkommit till denna sak och meddelat, att det rör sig om ett belopp om 450.000 leva, vilket han den 9 september 1944 överlämnat till dåvarande chargé d'affaires i Sofia herr Uddgren. M. har icke lyckats få tag i Uddgrens adress och anhåller därför om beskickningens förmedling för att få klarhet i huruvida han kan erhålla beloppet återbetalat och, i jakande fall, på vilket sätt detta kan ordnas.

Jag vore tacksam, om Du ville låta undersöka saken och meddela mig resultatet.

/u/ R.Kumlin

2/3-54
AB

Envoyén J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Tgk. 27/2

Bonn, den 22. Februar 1954

AUSWÄRTIGES AMT
204-514-01/76/781/54

Ber. 4/3

Herrn
Legationsrat Tord Göransson
Schwedische Gesandtschaft
Köln - Marienburg
Ulmenallee 96

Sehr geehrter Herr Görransson,

Anliegend übersende ich Ihnen eine Liste mit den Namen von deutschen Heimkehrern, die am 28. Dezember 1953 aus dem sowjetischen Gefangenenlager Tapiau in der Bundesrepublik eingetroffen sind, sowie Nachtrag 1 - 4 zu diese Liste mit den Namen von solchen Heimkehrern, die zunächst in der sowjetischen Besatzungszone Deutschlands verblieben waren, sich später aber in die Bundesrepublik begeben haben. Ferner übersende ich Ihnen je eine Liste mit den Namen von Angehörigen des ehemaligen deutschen Auswärtigen Dienstes, die zwischen dem 28. September 1953 und dem 1. Januar 1954 bezw. am 22. Januar 1954 aus der sowjetischen Gefangenschaft zurückgekehrt sind.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr sehr ergebener

Am 22. Januar 1954 wurden folgende Angehörige des früheren auswärtigen Dienstes aus dem sowjetischen Lager Woroschilowgrad entlassen:

Name:	Vorname:	Amtsbezeichnung:	Letzte Dienststelle:	Entlassungsanschrift
Speiser	Hermann	Generalkonsul	Auswärtiges Amt	Bonn, Universitäts-klinik
Bergemann	Willy	Kanzler	Sofia	Kiel, Projensdorfer Str.32
Felchner	Fred	Angestellter	Sofia	Mainz, Göttelmann-str.20
Meyer	Hermann	Angestellter	Sofia	Bad Harzburg, Ilsen-burgerstrasse 21
Scharr	Friedrich	Angestellter	Sofia	München, Ziebland-strasse 4
Emperer	Johann	Amtsgehilfe	Sofia	Lager Friedland
Waldschmidt	Karl	Fahrer des Gesandten Beckerle	Sofia	Offenbach/Main, Krafftstrasse 29

Lfd. Nr.	Name:	Vorname:	Amtsbezeichnung:
18	Momme	Else	Ehefrau des in der Gefangenschaft verstorbenen Bürohilfsarbeiters Momme
19)	Müller	Gertrud	Angestellte
20)	Dr. Ponschab	August	Konsul
21)	Robl	Angela	Angestellte
22)	Wagner	Elisabeth	Ehefrau des in sowjetischer Gefangenschaft verstorbenen Gesandten Wagner
23)	Wutz	Else	Angestellte
24)	Dr. Zechlin	Erich	Gesandter

Letzte Dienststelle:	Sowjetisches Lager, in dem sich die Zurückgekehrten zuletzt befanden:	Entlassungs-Anschrift:
Dairen	Krasnopole	Bremen-Lesum Hindenburgstr29
Hsinking	Krasnopole	Berlin-Zehlendorf-West Beerenstr.42
Dairen	Stalingrad	Dortmund-Kreuzweg 126
Sofia	Tapiau	Köln Caritas-Verband
Hsinking	Krasnopole	Benzheim Bergstrasse
Dairen	Krasnopole	Nürnberg Rudolstädterstr.12
Auswärtiges Amt	Tapiau	Lüneburg Gravenhorststr.10

In der Zeit vom 28. Dezember 1953 bis zum
des früheren Auswärtigen Dienstes aus sow

Lfd. Nr.	Name:	Vorname:	Amtsbezeichnung:
1)	Adler	Margarethe	Angestellte
2)	Bischoff	Ernst	Generalkonsul
3)	Bischoff	Herta	Ehefrau des Generalkonsul Bischoff
4)	Bolz-Doll	Anni	Angestellte
5)	Born	Ludwig	Konsulatssekretär
6)	Bräuer	Kurt	Gesandter
7)	Cords-Bischoff	Inge	Stieftochter des Generalkonsul Bischoff
8)	v. Dziegielewski	Eduard	Konsulatssekretär
9)	Fröhlich	Erna	Angestellte
10)	Fürstenberger	Dorothea	Angestellte
11)	Gallus	Karl	Amtsgehilfe
12)	Kaiser	Helene	Hausdame von Generalkonsul Speiser
13)	Koch	Paul	Konsulatssekretär
14)	Kühlborn	Georg	Generalkonsul
15)	Dr. Langer	Helmut	Vizekonsul
16)	Loesl	Therese	Angestellte
17)	Dr. Mohrmann	Anton	Gesandtschaftsrat

. Januar 1954 wurden folgende Angehörige
tischer Gefangenschaft entlassen:

Letzte Dienststelle:	Sowjetisches Lager, in dem sich die Zurückgekehrten zuletzt befanden:	Entlassungs-Anschrift:
Harbin	Krasnopole	Kirchbrombach Hohenstr.7
Dairen	Stalingrad	Tegernsee/Obb. St. Quirin Post
Dairen	Krasnopole	Tegernsee/Obb St.Quirin Post
Heinking	Krasnopole	Eppingen/Baden Katharinen-str.23
Sofia	Tapiau	Kaiserslautern Grübentälchen
als Soldat in Gefangenschaft geraten	Stalingrad	Frankfurt/M, Möriehstr.14
Dairen	Krasnopole	Hamburg Gudrunstr.
Heinking	Stalingrad	Lippstadt/W. Königsaue 6
Dairen	Krasnopole	Langendernbach Bahnhofstr.76
Sofia	Tapiau	Berlin W 30 Habsburgerstr. 5
Moskau	Tapiau	unbekannt
Berlin	Tapiau	unbekannt
Sofia	Tapiau	Husum/Nordsee Am Omnibus-Bahnhof
Heinking	Stalingrad	Kassel Opernstr.9
Als Soldat in Gefangenschaft geraten	Stalingrad	Kiel Kronshagener Weg 62
Sofia	Tapiau	Arnbruch Krs.Viechtach Niederbayern
Sofia	Tapiau	Ibbenbüren Krs.Tecklenburg Westfalen

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Köln-Marienburg, den 2. März 1954.
Ulmenallee 96

Herrn Hermann Meyer,
Bad Harzburg,
Ilsenburgerstrasse 21

Sehr geehrter Herr Meyer,

Die Schwedische Gesandtschaft in Köln wäre Ihnen zu Dank verpflichtet, wenn sie Gelegenheit haben könnte, mit Ihnen eine Angelegenheit, die vermisste schwedische Staatsbürger betrifft, zu besprechen. Ich erlaube mir daher um gefällige Auskunft zu bitten, ob Sie möglicherweise beabsichtigen, in der nächsten Zeit Köln, Bonn oder einen anderen Ort in dieser Gegend zu besuchen. Sollte dies nicht der Fall sein, darf ich die Frage stellen, ob Sie bereit wären, zum Zwecke einer solchen Besprechung nach Köln zu kommen, wobei die Gesandtschaft selbstverständlich die Unkosten für Ihre Reise und für einen kurzen Aufenthalt hier übernehmen würde.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

Rep. 2/3 / fu

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 2 mars 19 54.

Strängt förtroligt. N:o 5 bil. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Vid sitt besök här i januari bad Danielsson, att beskickningen skulle söka anskaffa en förteckning över samtliga de förutvarande tyska fångar i Ryssland, som i slutet av december 1953 anlände från genomgångslägret Tapiau i Ost-Preussen till lägret Friedland på västsidan. Vi vände oss omedelbart till Auswärtiges Amt i saken och ha nu, efter många påstötningar, erhållit den begärda

./. listan jämte fyra tilläggslistor omfattande sådana från Tapiau frigivna fångar, som till en början stannat i östzonen men sedan under loppet av januari i år begivit sig över till Västtyskland. Vi ha icke medhunnit att före kurirens avgång ta avskrifter av förteckningarna utan insända för undvikande av dröjsmål det enda exemplar vi erhållit.

Beskickningen mottog samtidigt från Auswärtiges Amt en förteckning över några tidigare i den tyska utrikesförvaltningen anställda personer, vilka den 22 januari 1954 frigivits från det ryska lägret Vorosjilovgrad och numera

./. befinna sig i Västtyskland. En avskrift av denna förteck-

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

2/3-54

bifogas. +

Slutligen ber jag i anslutning till mitt handbrev den 24 nästlidna februari angående Damgrens samtal med Zechlin få nämna, att adressen till den i Damgrens P.M. omnämnde förutvarande överstelöjtnanten Lenz är Feldstrasse 20, Rüdesheim.

/u/ R.Kumlin

SVENSKA DAGBLADET 3. 3. 54

I samband med de fruktlösa ansträngningarna från svenska generalkonsulatets i Berlin sida att förmå de östtyska myndigheterna att frige den svenske affärsmannen Hilding Kinberg har en tidning nämnt Raoul Wallenbergs namn. Ryssarna ha i fråga om Kinberg för rätt länge sedan utlovat ett välvilligt övervägande, men — erinrar tidningen — redan fallet Wallenberg visade, att denna välvilja tydligen icke arbetar på något brådstörtat sätt.

Nej, det kan man icke säga. Raoul Wallenberg försvann den 17 januari 1945 under slutstriderna i Budapest. Han var då legationssekreterare vid vår beskickning där. Ännu nio år efteråt saknar man varje säker underrättelse om hans öde. Den nämnda dagen hade han enligt officiell rysk uppgift lyckats taga sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest, där man hade vidtagit åtgärder för att skydda honom och hans egendom. I augusti 1947 förklarade Sovjets utrikesministerium, att en undersökning hade visat, att Wallenberg icke fanns i Sovjetunionen. En i Sverige på enskilt initiativ arbetande kommitté sade sig däremot senare samma år vara övertygad om att Wallenberg ännu rätt nyligen hade varit i ryskt förvar inom eller utom Sovjetunionen.

Kinbergs försvinnande talar naturligtvis icke på samma sätt som Wallenbergs till svenska folkets hjärta. Det behöver förmodligen icke heller i lika mån betraktas som definitivt. Men man kan ändå fråga sig, om fallet Kinberg är på väg att bli ett slags motsvarighet till fallet Wallenberg. Vårt generalkonsulat i Berlin har ännu icke kunnat få någon upplysning om var Kinberg befinner sig. Lika litet har man kunnat lämna Kinberg någon rättshjälp.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

med tack för översändande
av listor å hemvända krigsfångar

Köln-Marienburg, den 4. März 19 54.
Ulmenallee 96

N:o VIII	53a.	BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Vortragenden Legationsrat
Dr. Heinz Trützschler von Falkenstein,
Auswärtiges Amt,
B o n n .

Sehr geehrter Herr von Trützschler,

Ich bestätige mit bestem Dank den Empfang Ihres Schreibens vom 22. Februar, mit dem Sie die Freundlichkeit hatten, mir einige Listen mit Namen von deutschen Heimkehrern zu übersenden.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr sehr ergebener

(T. Göransson)

EXP. 4/3/54

6/3 Sker. Danielsson/Lenz

Chiffertelegram från Stockholm.

Intelefonerat från Bonn den 5.3. 1954 kl. 11.55

Löst " " " kl. 12.10 F. FB.

Dnr 17. Handbrev Kumlin - Jarring 2 mars. Önskvärt Lenz kontaktas.

Cabinet.

Kumlin/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. R.Wallenberg

Bonn, p.t. Köln den 5 mars 1954.
Strängt förtroligt.

N:o 11	96	BIL.
INK. D. N:o		
AVD. R	GR. 18	MÅL. Lt.

19

Broder,

I samband med de konversationer, som förekommit här på sista tiden med tyska Heimkehrer rörande Raoul Wallenberg, har det varit svårt att inte fundera över vad som från svensk sida i nuvarande läge skulle kunna göras för att få klarhet om hans öde. Mina funderingar ha närmast gått i den riktningen, att en kanske något ovanlig démarche bör göras av Excellensen personligen.

Då det är tvivelaktigt, om uppslaget kan ha något värde, och frågan dessutom helt faller utanför mitt ämbetsområde, har jag inte velat sätta något på papperet innan jag hört, om intresse för saken föreligger.

/u/ R.Kumlin

Herr Kabinettssekreteraren L u n d b e r g ,
Utrikesdepartementet.

EXP. 8/3 54.
m.h.
S.L.

Damgren/ÄVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
Köln-Marienburg, den 6. März 1954. Ulmenallee 96		
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Oberförster Lenz,
R ü d e s h e i m ,
Feldstrasse 20.

Sehr geehrter Herr Lenz,

Die Schwedische Gesandtschaft in Köln wäre Ihnen zu Dank verpflichtet, wenn sie Gelegenheit haben könnte, mit Ihnen eine Angelegenheit, die vermisste schwedische Staatsbürger betrifft, zu besprechen.

Da ich voraussichtlich am kommenden Dienstag, den 9. März, wahrscheinlich um die Mittagszeit, durch Rüdesheim komme, werde ich mir erlauben, Sie in dieser Angelegenheit aufzusuchen. Sollten Sie sich am Dienstag um diese Zeit nicht in Rüdesheim befinden oder unter der Adresse Feldstrasse 20 nicht zu erreichen sein, wäre ich Ihnen dankbar, wenn Sie eine Nachricht hinterlassen würden, ob Sie später am Tage oder an anderer Stelle anzutreffen sind.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(K.A. Damgren)
Legationsrat

6/3-54

Hermann Meyer.

Bad Harzburg, den 5. März 1954.
Ilsenburger Straße 21.

INK. BESK. BONN
D. nr. XIII 277
-8. MRS 1954
R | GR 18 | MAL

An
die Königlich Schwedische Gesandtschaft
für Herrn Legationsrat T. Göransson
in Köln-Marienburg,
Ulmenallee 96.

Bew. 8/3
Abt. [illegible] 8/3

Sehr geehrter Herr Legationsrat!

Ihr Schreiben vom 2. ds. Mts., betr. vermißte schwedische Staatsbürger, habe ich erhalten. Leider kann ich Ihrem Wunsche, Sie zu besuchen, nicht entsprechen. Ich stehe nämlich unmittelbar vor einer Staroperation. Auch wenn sie glücklich verläuft, darf ich gewisse Zeit nicht reisen.

Zufällig haben wir uns in meiner Zelle einmal darüber unterhalten, daß nicht ein Zelleninsasse je einen Schweden getroffen hat oder daß uns gegenüber auch nur von einem schwedischen Kameraden gesprochen worden ist.

Sollten Sie noch weiteres wissen wollen, so schlage ich Ihnen vor, daß Sie mir schriftlich Fragen stellen.

Mit der Versicherung meiner vorzüglichen Hochachtung bin ich Ihr sehr ergebener

H. Meyer

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 8 mars 1954. 19

Strängt förtroligt.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Åberopande meddelande i särskild ordning angående Hermann Meyer, Bad Harzburg, ber jag få meddela, att närmare kontakt med denne icke kan erhållas under någon tid på grund av en ögonoperation, som han måste underkasta sig. Så mycket ha vi emellertid erfarit som att Meyer icke haft kontakt med och icke heller hört talas om någon svensk under sin fångenskap i Ryssland.

/uÖ R.Kumlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

8/3-54 uös (m. kurir)

Göransson/ÅTC

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 9. März 19 54.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Hermann Meyer,
Bad Harzburg,
Ilsenburgerstrasse 21

Sehr geehrter Herr Meyer,

Für Ihre freundliche Zeilen vom 5. ds. Mts. sage ich Ihnen meinen besten Dank. Ich werde mir erlauben, später auf die von mir erwähnte Angelegenheit zurückzukommen. Inzwischen sende ich Ihnen meine besten Wünsche für einen günstigen Verlauf der bevorstehenden Operation.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

9/3-54
aus

Rüdesheim Rhn, den 10.III.54.

ob Wilhelmstr. 11. G. Vogt.

INK. BESK. BONN
D. nr. XIII 303
12 MRS 1954
AV. R. GR. 18 MAT. 67.

Herrn
Legationsrat Sängren.

Bezugnehmend auf Ihr Schreiben v. 6.III. und Ihren Besuch am 8.III. darf ich Ihnen mitteilen, daß ich selbstverständlich jederzeit zu einer Rücksprache und gewünschter Auskunft, soweit als möglich bereit bin. Tag und Ort wollen Sie bitte bestimmen und mir rechtzeitig mitteilen. Ich bedaure sehr, daß ich zur Zeit Ihrer Anwesenheit in R. verreist war.

Stets bereit
Artur Lenz

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Telegram

Damgren/Rlm

Bonn, p.t. Köln den 15/3 1954		
N:o XI 155.		BIL.
INK. D. N:o		
AVD. P	GR. 1	MÅL. Damgren

Rp DM 1.50 Herrn Artur Lenz Wilhelmstr. 11
bei Voogt
Rüdesheim

Erbitten Drahtantwort ob Besuch von Legationsrat Damgren Mittwoch siebzehnten März etwa dreizehn - vierzehn Uhr genehm

Schwedische Gesandtschaft

35041

EXP. 15/3 Rlm

19 * **Telegramm** **Deutsche Bundespost**

fragen

16 III 54

H 7019 FFM/2 1054 7096 RUEDESHEIMRHEIN 10 16 1010

Aufgenommen Monat: Jahr: Zeit: 127

Schr 2

vo durch:

Amt **Köln**

= SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT KOELNBEYENTHAL ,SVENSK'

Königl. Schwedische Mission
Köln-Bayenthal Ulmenallee 96

durch Boten

aa

Übermittelt Zeit:

an durch:

INK. BESK. BONN
D. nr. XIII I 318
16 MRS 1954

AVD. P GR. 1 MAL. Damg

R 18

= ERWARTE LEGATIONSRAT DAMGREN MITTWOCH 17. MAERZ = LENZ + 17 . +

Für dienstliche Rückfragen

25 000 4. 53

+ C 187, DIN A 5 (Kl. 29) (VII, 2 Anl. 4)

AUSWÄRTIGES AMT
204-514-01/76/1144/54

Bonn, den 16. März 1954

31/3 Abr min. – Jarring

Herrn
Legationsrat Tord Göransson
Schwedische Gesandtschaft

Köln - Marienburg

Ulmenallee 96

INK. BESK. BONN
D. nr. X 174.
18. MRS 1954
AVD R | GR 18 | MAI 24.

Sehr geehrter Herr Legationsrat!

Unter Bezugnahme auf unsere fernmündliche Rücksprache vom 5. Dezember 1953 darf ich Ihnen mitteilen, dass der von Ihnen gesuchte Heimkehrer aus der Sowjetunion, Rudolf U t t n e r , nach Überprüfung sämtlicher Heimkehrerlisten nicht gefunden werden konnte. Da unter Umständen eine Namensverstümmelung vorgekommen sein könnte, habe ich die erwähnten Listen auch auf die Namen "Huttner" und "Kuttner" überprüfen lassen. Aber auch Heimkehrer mit diesen Namen sind in den Listen nicht aufgeführt. Da in den Heimkehrerlisten alle Heimkehrer, die seit September 1953 aus der Sowjetunion in der Bundesrepublik eingetroffen sind, registriert wurden, dürfte mit Sicherheit feststehen, dass der von Ihnen genannte Rudolf Uttner nicht zu diesen Heimkehrern gehört.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr sehr ergebener

Herzog.

Damgren/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 18 mars 1954.19

~~Strängt förtroligt.~~ ~~1 bil.~~

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I enlighet med i särskild ordning mottagen instruktion har beskickningen tagit kontakt med den i mitt handbrev den 2 mars in fine omnämnde f.d. överstelöjtnanten Lenz.

Damgren, som i går i Rüdesheim sammanträffade med Lenz, har om dennes uttalanden upprättat en P.M., som jag härjämte närsluter.

./.

/u/ R.Kumlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

EXP. 18/3 54.

Damgren/is

Dn. handbrev. [illegible]
Jarning d. 18.3.54

Strängt förtroligt.

P.M.

angående samtal med f.d. överstelöjtnanten Artur Lenz den 17 mars 1954.

Jag sammanträffade igår i Rüdesheim/Rhein med jägmästaren, f.d. överstelöjtnanten Artur Lenz, som vid krigets slut tjänstgjorde som regementschef och som, sedan han jämte sitt regemente tillfångatagits av amerikanska trupper, överlämnades till ryssarna såsom krigsfånge. Lenz återkom den 30 december 1953 från fångenskapen till det västtyska genomgångslägret Friedland vid gränsen till östzonen.

L. hade efter tillfångatagandet till en början befunnit sig i regelrätta krigsfångeläger, men sedermera av ryssarna ställts under åtal för krigsförbrytelser. Efter att ha vistats i lägren Stalino, Minsk och Kiev kom han i mars 1951 till ett fängelse i Moskva, om vilket han endast med säkerhet visste, att det icke var Lubianka. Han betecknade detta fängelse som ett genomgångsfängelse ("peresylka"), från vilket fångar sändas vidare, ofta till Lubianka eller Butyrka. Namnet Lefortovskaja, som jag därefter nämnde för L., hade han aldrig hört.

Från fängelset i Moskva kom L., fortfarande såsom rannsakningsfånge, till Vjazma och därifrån till Smolensk. Under vistelsen i Smolensk (april - maj 1951) dömdes L. såsom krigsförbrytare till döden, men fick, i enlighet med vad han betecknade såsom praxis, genom benådning straffet nedsatt till tvångsarbete. Han sändes från Smolensk via ett annat fängelse i Moskva, vars namn likaledes var okänt för honom, och sedan via Gorkij (f.d. Nizjnij-Novgorod) och Kirov (f.d. Vjatka) från den senaste

platsen i juli 1951 via Kotlas till en ort, vars namn han uttalade såsom Sjinovorek, och som enligt hans uppgift befann sig i norra europeiska Ryssland cirka 600 km väster om den stora tvångsarbetsförläggningen Vorkuta. Han sysselsattes sedan liksom medfångarna därstädes (huvudsakligen ryssar, i regel kriminella förbrytare) med skogsarbete i förläggningar ("komandiroyki"), vilka icke hade några namn utan endast betecknades med nummer. Hela trakten kring Sjinovorek betecknade L. såsom "taiga".

L. omnämnde vidare, att han i mars 1953 från taigaområdet förflyttades till fängelse i Kirov. Några veckor före förflyttningen hade han i en inlaga till högste åklagaren ("generalprokuratorn") beklagat sig över att han såsom krigsfånge sammanförts med ryska kriminella; han ansåg det emellertid mycket ovisst, huruvida förflyttningen var ett resultat av denna inlaga. I fängelset i Kirov råkade han i april 1953 av en slump en tysk, som visade sig vara envoyén Zechlin, vilken då uppehöll sig där under något dygn under transport från Taischet i Sibirien till genomgångslägret Tapiau i Östpreussen. (Zechlin, som enligt L. vid denna tidpunkt var ytterligt medtagen, har tydligen misstagit sig, då han angivit Tapiau som den ort, där han råkat L.; denne har överhuvud aldrig passerat Tapiau). Från Kirov fördes L. till fängelse i Sverdlovsk (f.d. Jekaterinburg) och därifrån till ett läger i Ural-området, vars namn han uttalade som Detierka (tydligen identiskt med det i bil. till hbr Kumlin-Lundberg 9.11.53 nämnda lägret Degtjarka), samt sedermera från Degtjarka till ett läger vid namn Pervyj-Uralsk (Pervouralsk), varifrån hemtransporten i december 1953 ägde rum direkt över Moskva till Friedland.

Såsom härav framgår, har L. aldrig befunnit sig i lägret Verchne- (eller Verchnyj-) Uralsk, och Zechlins uppgift härom (se min P.M. den 22 februari 1954) har uppenbarligen berott på att Zechlin, då jag för honom nämnde namnet Verchne-Uralsk uppfattat detta såsom identiskt med Pervyj-Uralsk.

L., som till en början behandlats som regelrätt krigsfånge och endast varit tillsammans med krigsfångar, samt

efter rättegången på våren 1951 befunnit sig i tvångsarbetsläger såsom dömd för krigsförbrytelse, har således under hela sin vistelse i Ryssland - med undantag för det på en ren tillfällighet beroende sammanträffandet med Zechlin - över huvud icke råkat några landsmän av Zechlins kategori. Han visade sig icke känna till något av de namn, som anföras i kriminalkommissarien Danielsons P.M. den 30 januari 1954.

På mina frågor, huruvida han hört talas om någon svensk i rysk fångenskap, svarade L. nekande men berättade en episod från sin andra fängelsevistelse i Moskva (efter rättegången i Smolensk), då han vid ett tillfälle genom ett trasigt ställe i den trälucka, som avstängde fönstret till hans cell från yttervärlden, kunnat se - och ses av - en medfånge, som just företog en promenad på fängelsegården. Denne fånge, som var mycket lång - L. uppskattade längden till cirka 190 cm - med ett smalt ansikte och gråhårig (åldern taxerade L. till cirka 50 år) hade på tyska med utländsk accent ropat till L: "Är ni tysk? Jag är ..." (fortsättningen hade L. ej kunnat uppfatta, och L. förmodade att fången avbrutits av vaktmanskapet).

Bonn, p.t. Köln den 18 mars 1954.

u/ K.A. Damgren

KUNGL. SVENSKA BESKICKNINGEN

Kumlin/AVS

		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Köln den 18 mars 1954.

Kära Margareta,

I anslutning till mitt telefonmeddelande i morse sänder jag härmed en kort promemoria angående det samtal, som legationsrådet Damgren i går hade med en nyligen från Ryssland återkommen officer, Oberförster Artur Lenz i Rüdesheim.

I.D. Fürstin M. zu Sayn Wittgenstein Berleburg,
B e r l e b u r g .

EXP.

Damgren/KVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

Förutvarande överstelöjtnanten, Oberförster Artur Lenz, som jag i går sammanträffade med i Rüdesheim/Rhein, och som vid årsskiftet återkom från krigsfångenskap i Ryssland, omtalade därvid på min fråga, att han under sin vistelse i tvångsarbetsläger i norra Ryssland under 1952 av sina medfångar (nästan uteslutande ryssar) hört talas om att en tysk furst Wittgenstein skulle befinna sig någonstädes i denna trakt (de till tvångsarbete dömda personerna voro utspridda på ett antal förläggningar på betydande avstånd från varandra). Lenz visste icke genom huru många mellanhänder denna uppgift gått, innan den kommit fram till honom, och var icke i stånd att ytterligare precisera sin uppgift. Han gjorde ett synnerligen vederhäftigt intryck.

På min förfrågan samtyckte han till att uppgiften vidarebefordrades till furstinnan Wittgenstein och förklarade sig redo att bekräfta den för furstinnan själv.

Lenz' adress är Wilhelmstrasse 11, bei Voogt, Rüdesheim/Rhein.

Köln den 18 mars 1954.

(K.A. Damgren)

Journ. 22/3

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 19 mars 1954.
P 96.
Strängt förtroligt.

ang. depositioner av
tyska diplomater.

Broder,

Med anledning av Ditt handbrev den 27 nästlidna februari angående legationsrådet Mohrmanns deposition av 450.000 leva vid beskickningen i Sofia ber jag få meddela Dig följande.

Vid genomgång av här befintliga handlingar framgår det, att Uddgren mycket noggrannt redovisat de depositioner, som på sin tid gjorts av tyska diplomater i Sofia. Någon anteckning om Mohrmanns namn eller beloppet ifråga har icke kunnat återfinnas och Uddgren själv befinner sig f.n. i Förenta Staterna. Så snart han återkommit mot slutet av månaden, skall jag ta kontakt med honom. Det kan-ske bör tilläggas, att beträffande övriga depositioner, dessa tillfördes B-avdelningskassan. Deponenterna bör väl genom tyska statens försorg kunna erhålla ersättning. Uddgren framhöll på sin tid i skrivelse till B-avdelningen, att beloppen ifråga på grund av gällande växelkurser representerade helt obetydliga värden.

Envoyén Kumlin,
B o n n.

M. M.

Chiffertelegram från Stockholm

Intelefonerat från Bonn kl. 16.15 den 26 mars 1954.

Löst kl. 17.15 " " " " FB.

Resv. 30/3

Dnr 19. För Kumlin från Jarring. Primo Det vore av största värde få Mohrman med så noggrann tidsangivelse som möjligt under ed bekräfta, att Wallenberg under vistelsen i Lefortovskaja, suttit i cell, som angivits i Ditt handbrev till mig 20 februari bilagans sida 2.

Secundo. Telegrafera Din uppfattning efter diskret samråd med juridisk expertis, om sådan i Västtyskland avgiven ed kan anses vara gällande även inför rysk myndighet.

Cabinet

Ch. Tel. U.D. 30/3

Chiffertelegram från Stockholm

Intelefonerat från Bonn kl. 10.00 den 29.3. 54.

Löst kl. 12.30 " " " J.B.

Dnr 20. För Kumlin från Jarring. Schneyder - Ditt handbrev 15 februari in fine - befinner sig för närvarande i Västtyskland, adress: Essen-Werden, Forstmannstrasse 65, tel. 492391. Sök om möjligt kontakt med Schneyder för att utröna om han är villig medverka i våra ansträngningar att få kontakt med Erhard Hille med adress för närvarande Baschukz über Bischofs-Erda, Kreis Bautzen i Östzonen. Hilles nuvarande uppehållsort är belägen i urangruvedistriktet, varför stora svårigheter komma i kontakt med honom. Vi skulle exempelvis kunna tänka oss möjligheten av att Schneyder kunde få Hille att göra besök i Väst-Berlin, kanske genom förespegling av anställning eller i varje fall antydning om ett återupptagande av deras tidigare samarbete. Om så kunde ordnas finge vi ju möjlighet att utfråga Hille om hans erfarenheter. Kostnaderna för Hilles resa till Berlin bestridas självfallet av oss.

Cabinet.

Edert 20 Repetera H:s adress östzonen.

Chiffrerat och
Intelefonerat Borne 30/3. 1954 kl 15.45.

JB

Avgående chiffer.

Dnr 7. Edert 20. Repetera H:s adress östzonen.

Kumlin

Avgående chiffertelegram

Chiffrerat och
Telefonerat Bonn 30.3.1954. kl 17.20
7 B.

Chiffer
B. Ku.

DNR 8. Edert 19 För Jarring. Någon erfarenhet av edsvuren förklarings rättsverkan USSR finnes knappast från förbundsrepublikens tid. Enligt erfaren äldre jurist erkändes före 1941 tyska edsförklaringar som bevismedel civilmål särskilt rörande internationella affärstransaktioner. I brottmål mera ovisst. Vilket värde andra ryska myndigheter än judiciella tillmäta dylika förklaringar anses ytterst svårbedömligt.

Det torde vara tvivelaktigt om av Mohrmann enligt Göranssons PM 20 februari uttalad beredvillighet avge edsvuren förklaring inkluderar samtycke dess användande gentemot rysk myndighet med tanke på möjliga ogynnsamma återverkningar kvarvarande tyska fångars öde av dylikt användande. I alla händelser anser jag dylik förklaring endast kunna användas gentemot ryska vederbörande med Mohrmanns och förbundsregeringens uttryckliga samtycke.

Kumlin

Inh. 30/3

AUSWÄRTIGES AMT
204-514-01/76/1393/54

Bonn, den 27. März 1954

Herrn
Legationsrat Göransson
Schwedische Gesandtschaft

Köln-Marienburg

Ulmenallee 96

Abr. min./Jarring 31/3

Sehr geehrter Herr Göransson!

Sie werden sich sicher daran erinnern, dass ich Ihnen bereits vor längerer Zeit versprochen hatte, Ihnen eine Aufstellung der Gefangenenlager, die nach unseren Erkenntnissen im Raume Moskau bestanden haben, anfertigen zu lassen. Ich beehre mich, Ihnen nunmehr
// eine solche Aufstellung zusammen mit einer Karte zu überreichen. Sofern Sie noch irgendwelche Rückfragen haben sollten, stehe ich Ihnen gern zu jeder Auskunft zur Verfügung.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr sehr ergebener

Jarg.

3.

Inkommande chiffer från utrikesdepartementet, 31.4.1954

Intelefonerat till Köln kl. 11.15 den 31.3.-54
Löst kl. 11.30

F.B.

Dnr. 22. Edert chiffer 7. Adressen är för närvarande Baschukz eller möjligen Bloaschutz über Bischofswerda Kreis Bautzen i östzonen.

Cabinet

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 31 mars 1954.
Strängt förtroligt. 2 bil.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev till kabinettssekreteraren den 16 november 1953 ber jag få meddela, att Auswärtiges Amt först nu fått färdig den av oss på sin tid begärda förteckningen över läger i Moskva-området, där tyska krigsfångar tidigare varit internerade. Jag ber härmed få överlämna densamma jämte en karta utvisande belägenheten av vissa av dessa läger.

./.

/u/ H.Kumlin

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln den 31 mars 1954.19

Strängt förtroligt.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Som jag nämnde i mitt handbrev den 28 sistlidne januari angående en svensk medborgare vid namn Erik Andersson, som skulle befinna sig i koncentrationsläger i Sovjet, avsågo vi att söka komma i kontakt med en tysk krigsfånge Rudolf Uttner, som enligt uppgift skulle sitta inne med en del upplysningar om Andersson, och som uppgavs vistas i Köln.

Vi ha, liksom i en del tidigare fall, under hand vänt oss till Auswärtiges Amt och bett dem försöka identifiera Uttner. I dagarna ha vi erfarit, att någon person med det namnet icke finnes upptagen på de listor, som upprättats över samtliga de tyskar, som sedan 1953 återvänt från rysk krigsfångenskap. Auswärtiges Amt har även, i tanke att någon namnförväxling kunde föreligga, undersökt om namnen "Huttner" och "Kuttner" förekomma, men utan resultat.

Den ende, som torde kunna lämna ytterligare upplysningar i ärendet, synes vara den i mitt tidigare handbrev omnämnde Knorr. Vid de förhör engelsmännen

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

företagit med Knorr har emellertid denne anhållit, att hans namn icke måtte utlämnas vid vidarebefordran av utav honom lämnade uppgifter. Det torde sålunda icke vara möjligt för oss att träda i direkt kontakt med Knorr.

/u/ R.Kumlin

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Köln-Marienburg, den 31. März 1954.19
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Legationsrat R. Hergt,
B o n n ,
Auswärtiges Amt.

Sehr geehrter Herr Hergt,

Für Ihre liebenswürdige Schreiben vom 16. und vom 27. ds.Mts. und für die wertvollen Auskünfte, die ich dadurch erhalten habe, möchte ich meinen aufrichtigen Dank aussprechen. Wir schätzen es sehr, dass die zuständigen deutschen Stellen sich solche Mühe gegeben haben, um uns in diesen Angelegenheiten behilflich zu sein.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr sehr ergebener

(T. Göransson)

1
4/5

Damgren/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Hille

Bonn, p.t. Köln den 1 april 1954.

Strängt förtroligt. 1 bil.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Åberopande i särskild ordning oss tillställd instruktion ber jag härmed få överlämna en P.M. av Damgren om det samtal, som han i går haft med Erich Schneyder. ./.

R.Kumlin

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

Damgren/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. Hille

Strängt förtroligt.		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.

Jag besökte i går i Essen förre chefen för National-Zeitungs (Essen) Berlinredaktion Erich Schneyder, som därvid bekräftade sin i oktober 1951 lämnade uppgift, att han aldrig någonsin (före min då framställda fråga) hört talas om någon person vid namn Erhard Hille, som skulle ha varit National-Zeitungs korrespondent (eller ekonomiske medarbetare) i Dresden (jfr min P.M. den 15.10.51, insänd med hbr Kumlin-Dahlman samma dag).

Schneyder höll det alltjämt för utesslutet, att Hille skulle ha utövat någon redaktionell verksamhet för National-Zeitung (Essen), men medgav, att det kunde tänkas, att Hille haft något med National-Zeitungs annonsackvisition eller distribution att göra. Han lovade att sätta sig i förbindelse med den forne ekonomidirektören och med den forne annonschefen i National-Zeitung, som båda befinna sig i Västtyskland, samt att underrätta mig om resultatet av sina förfrågningar.

Då jag sade Schneyder, att vi visste, att Hille nu återkommit från Ryssland och befinner sig i östzonen, förklarade Schneyder sig beredd att hjälpa oss att etablera kontakt med Hille, så snart det kunnat fastställas, att någon person i den forna National-Zeitung över huvud kände

till Hille.

Därutöver omtalade Schneyder, att en person, som han känner, rätt ofta företager resor till östzonen och möjligen skulle kunna vara oss till någon nytta i detta sammanhang.

Vi överenskommo att tills vidare avvakta resultatet av Schneyders försök att erhålla upplysningar om arten av Hilles påstådda förbindelser med National-Zeitung.

Bonn, p.t. Köln den 1 april 1954.

K.A. Damgren

Inkommande telegram i chiffer från utrikesdepartementet

Inkommet Bonn den 5.4.1954 kl. 12.35
Inringt från Bonn 5.4.1954 kl. 12.45
Löst den 5.4.1954 kl. 12.55 FB.

DNR 25. Edert chiffer 8. Hela frågan får vila tillsvidare.

Cabinet

Juh. 6/4

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 29 mars 1954.
P 96.
Strängt förtroligt.

Broder,

Såsom jag hade tillfälle meddela Dig i mitt handbrev den 19 dennes, ha vi i här tillgänglig materiel icke kunnat finna, att legationsrådet Mohrmann hos beskickningen i Sofia deponerat något belopp om 450.000 leva. Vid samtal häromdagen med Uddgren, som nyligen återkommit från Förenta Staterna, har denne bekräftat, att de depositioner, varom vi underrättats, gjorts kort före övertagandet av de tyska intressena i Bulgarien. Då själva tyska beskickningsfastigheten övertogs skedde detta under sådana omständigheter, att man i brådskan ej hann upprätta några överlåtelsehandlingar eller inventarieförteckningar. Uddgren är själv medveten om att det bland de kontanta tillgångar, som fanns vid tyska beskickningen, även skulle ha funnits privata depositioner. På grund av de rådande omständigheterna skedde icke någon genomgång härav utan samtliga medel kvarlämnades i kassaskåpet på tyska legationen utan att Uddgren ens senare fick tillfälle att själv ta hand om dessa, innan fastigheten trots hans protester togs i beslag och plundrades av de ryska ockupationstrupperna.

Uddgren kan som sagt ej erinra sig, att Mohrmann till honom skulle ha överlämnat något kontant belopp. Med hänsyn till beloppets storlek anser han, att han i annat fall borde ha kommit ihåg det. Därest Mohrmann kan komma med ytterligare preciseringar kan ju detta naturligt-

Envoyén Kumlin,
B o n n.

vis underlätta för Uddgren att i sitt minne rekonstruera händelseförloppet.

Eftersom Mohrmann uttryckt önskemål att få reda på Uddgrens adress ber jag få tillägga, att han numera är bosatt: Hövdingevägen 13, Lidingö 3.

Med tillgivna

(Gunnar Jarring)

Bremen, den 9.April 1954.

O r o s z y .

ungefähre Personenbeschreibung.

mittelgross, ca: 168 - 170 cm,

vollschlank, rundliches Gesicht, etwas Backenknochen

Haare: mittelblond, vorn von der Stirn aufsteigend ziemlich kahl

ungefähres Alter: 40 -45 Jahre

Bekleidung:

beige, karierter Sportanzug, ziemlich strapaziert,
loser Übergangsmantel, hellbrännlicher, wahrscheinlich Noppenstoff

Auftreten:

Wirkt nervös, Hände zittern, spricht gebrochen deutsch mit typisch slawischem Akzent.

P.M.

Am Donnerstag, den 8. April, morgens gegen 0845 Uhr kam ein Mann in ziemlich mitgenommenen beige,kariertem Sportanzug in das Konsulat. Im gebrochenem deutsch bat er um die Telegrammadresse oder Anschrift des Bankdirektor Wallenberg in Stockholm. Auf meine Frage, zu welchem Zweck er diese benötige, erzählte er mir, er sei aus Ungarn geflüchtet, wo er im Gefängnis gewesen sei. Er habe Nachrichten von einem Raoul Wallenberg, der in Ungarn verhaftet worden und verschwunden sei. Dieser sei verwandt mit dem Bankdirektor Wallenberg in Stockholm und wolle er Nachrichten von ihm nach Schweden übermitteln. Auf meinen Hinweis, dass es mehrere Bankdirektoren namens Wallenberg in Stockholm gäbe und ob er nicht den Vornamen wisse, konnte der Mann mir keine Auskunft geben. Ich nannte ihm dann schliesslich die Anschrift von Bankdirektor Markus Wallenberg, Blasieholmstorg 11, Stockholm. Der Mann bat mich weiter, ihm einen deutschen Telegrammtext ins schwedische zu übersetzen, was ich auch getan habe. Er telegrafierte etwa:

Flyktning från Ungern med upplysningar om Raoul Wallenberg, telegrafera vad jag skall göra.
Underskrift: Orczy, Svenska Konsulatet i Bremen.

Der Mann sagte, dass er Geldmittel habe um das Telegramm selbst aufgeben zu können, sein Ersuchen, das Telegramm über das Konsulat telefonisch aufzugeben, wurde deshalb von mir abgelehnt.

Der Mann hat dann am Nachmittag gegen 0400 (1600) Uhr und gegen 0500 (1700) Uhr nochmals angerufen und angefragt, ob eine Antwort für ihn eingegangen sei.

Ich hatte den Eindruck von dem Mann, dass er unter Vortäuschung von angeblichen Nachrichten versuchen wollte, geldliche Unterstützung zu erhalten um nach Schweden reisen zu können, wie dieses schon öfters von angeblichen oder wirklichehn Flüchtligen unter allen möglichen Vorwänden versucht wurde und habe daher dem Vorgang keine grössere Bedeutung zugemessen, zumal der Mann das Konsulat nur wegen einer Adresse in Anspruch nahm

Ich wollte Herrn Hansson dieses Vorkommnis berichten, bin jedoch dann infolge der Anhäufung laufender Visierungs- und Musterungsarbeiten nicht mehr dazu gekommen und erinnerte den Vorgang erst heute wieder, als ich von Herrn Hansson in dieser Angelegenheit gefragt wurde.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. å besk. Sofia
deponerade medel

Köln-Marienburg, den 15. April 1954.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Gesandtschaftsrat Dr. Anton Mohrmann,
Ibbenbüren, Grosse Strasse 35
Westfalen.

Sehr verehrter Herr Gesandtschaftsrat,

Im Anschluss an mein Schreiben vom 27. Februar d.J. betreffend Ihre Hinterlegung eines Leva-Betrages bei Herrn Uddgren, beehre ich mich, Ihnen folgendes mitzuteilen.

Das Aussenministerium in Stockholm hat festgestellt, dass in seinen Akten keine Daten über die in Frage stehende Hinterlegung vorliegen. Nachdem Herr Uddgren von einer Auslandsreise nach Stockholm zurückgekehrt ist, hat sich das Ministerium mit ihm in Verbindung gesetzt und dabei folgendes in Erfahrung gebracht.

Als das deutsche Gesandtschaftsgebäude in Sofia von der Schwedischen Gesandtschaft übernommen wurde, geschah dies unter solchen Umständen, dass man keine Zeit hatte, Uebertragungsdokumente und Inventaraufnahmen anzufertigen. Herr Uddgren erinnert sich, dass sich unter dem Bargeld der Deutschen Gesandtschaft auch private Hinterlegungen befunden haben sollen. Unter den

15/4-54

damals herrschenden Verhältnissen konnte aber eine Durchsicht dieser Hinterlegungen nicht vorgenommen werden, sondern das gesamte Bargeld blieb in dem Geldschrank der Deutschen Gesandtschaft aufbewahrt. Herr Uddgren bekam keine Gelegenheit, diese Geldmittel zu übernehmen, ehe das Gebäude trotz seiner Proteste von den russischen Besatzungstruppen beschlagnahmt wurde.

Wie aus dem vorstehenden hervorgeht, kann Herr Uddgren sich nicht erinnern, dass Sie ihm einen privaten Betrag in bar anvertraut haben. Wenn Sie jedoch in der Lage sind, nähere Einzelheiten anzugeben, wird es vielleicht Herrn Uddgren leichter sein, den Gang der Ereignisse genauer zu rekonstruieren.

Ich möchte hinzufügen, dass die Adresse von Herrn Uddgren die folgende ist:

Hövdingevägen 13
Lidingö 3
Schweden

Mit den besten Grüssen bin ich

Ihr sehr ergebener

(T. Göransson)

Ynh. 20/4

ERICH SCHNEYDER
Essen-Werden
Forstmannstr. 65
492 391

d.16.4.54.

Göransson/AVS
20.4.54.
Hbr Jarring

Sehr geehrter Herr Dr. ~amgren!

~ies ist ein Zwischenbescheid, ich fürchte, ich werde auch nicht mehr zu Tage förd~rn können.

Zunächst was die National-Zeitung betrifft. Es gab in Halle an der Saale ein Blatt dieses Namens. Das erklärt, weshalb in ~resden ein Vertreter dieses Blattes sass. Der Name Hille ist in der dortigen Gegend nicht selten, er lässt auf sudetendeutsche Herkunft schliessen.

Nun zur Hauptsache. Ich habe die Adresse eines Herrn Bernhard Hille ausfindig gemacht. Dieser ist im Verlagswesen tätig gewesen. Vielleicht liegt eine Verwechselung bei dem Vornamen vor, denn Sie ~~xxxxxxxxxxx~~ sprachen von Erhard Hille. Ich habe an Bernhard Hille geschrieben, und ihn gefragt, ob er in russischer Gefangengschaft war und ob er über Tapiau entlassen wurde. Aber ich blieb ohne Antwort, indes kam der Brief auch nicht zurück, was dafür spricht, dass der Adressat ihn erhalten hat, auch wenn seine Adresse inzwischen gewechselt hat. Die Anschrift lautet, ~üsseldorf, Friedrichstrasse 29. Ich habe ihm nur ~~xxxxxx~~ geschrieben, dass mir die Anfrage eines Ausländers nach einem Kriegsgefangenen vorliegt. Ich kenne niemanden, der mir sagen kann, ob dieser Bernhard Hille früher in Dresden war, da er nicht antwortet, empfehle ich zu ihm zu fahren, evtl. die neue Anschrift festzustellen (meine Anschrift ist etwa ein Jahr alt) und ihn direkt zu befragen. Ich wäre dankbar, wenn mir gesagt würde, welches Ergebnis diese Recherche hatte, damit ich andere Nachforschungen, die noch laufen, stoppen kann. Wie schon gesagt, werde ich alles mir mögliche zur Aufklärung des Schicksals des Herrn Wallenberg tun.

Mit den besten Ostergrüssen bin ich
stets Ihr

E. Schneyder

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. E. Hille

Bonn, p.t. Köln den 20 april 1954. 19
Strängt förtroligt. 1 bil.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till Kumlins handbrev den 1 innevarande april angående Damgrens samtal med Erich Schneyder ber jag härmed få överlämna avskrift av ett
./. den 16 dennes dagtecknat brev från Schneyder till Damgren angående det hittillsvarande, skäligen magra resultatet av den förres försök att få närmare klarhet beträffande Erhard Hille.

Därest beskickningen anses böra vidtaga några åtgärder med anledning av de av Schneyder lämnade upplysningarna, vore jag tacksam för underrättelse.

/ / T.Göransson

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

22-4-54

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. E.Hille

Köln-Marienburg, den 20. April 1954.
Ulmenallee 96

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Herrn Erich Schneyder
Essen-Werden
Forstmannstrasse 65

Sehr geehrter Herr Schneyder,

In der Abwesenheit von Legationsrat Damgren, der sich zur Zeit auf Urlaub befindet, beehre ich mich, den Empfang Ihres an ihn gerichteten Schreibens vom 16. ds. Mts. mit bestem Dank zu bestätigen. Die Gesandtschaft wird zu gelegener Zeit auf die Angelegenheit zurückkommen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

(T. Göransson)
Legationsrat

21/4-54
ave

Arnbruck, Bay. Wald, d. 22. April 1954.

INK. BESK. BONN
D.nr. XLII 491
24. APR. 1954
AVD. | GR. | MAL.

An die
Königlich Schwedische Gesandtschaft
Köln.

Erst jetzt hat sich endgültig ergeben, daß ich am 26. April in Bonn sein werde. Demnach werde ich am Dienstag, den 27. April bei der Schwedischen Gesandtschaft in Köln vorbeikommen, obwohl ich schwerlich werde nützlich sein können.

Es tut mir leid, die Benachrichtigung erst so direkt vor der Reise geben zu können, doch ich konnte den Zeitpunkt derselben nicht früher festlegen.

Mit vorzüglicher Hochachtung

Theres Löpfl.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. J. Orczy

Bonn, p.t. Köln, den 26 april 1954[19]
Strängt förtroligt.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Strax före kurirens avgång i dag har jag fått besök av en person, som uppgav sig vara ungerske medborgaren Josef Orczy, född i Budapest den 22 mars 1927, och som sade sig ha sett Raoul Wallenberg så sent som i början av detta år i det politiska fängelset i Vác vid Donau norr om Budapest. O. är tydligen identisk med den person, som den 8 april uppsökte konsulatet i Bremen i samma ärende, varom Du torde ha informerats genom konsulatet i Hamburg, ehuru han nu förnekade, att han förut varit i kontakt med någon svensk utlandsrepresentation.

Enligt vad O. berättade, hade han själv suttit fängslad i Vác, men sedan han fått kännedom om avsikten att överföra honom till Ryssland lyckats fly den 8 mars i år och den 23 mars ta sig in på västtyskt område vid Passau. Han uppgav sig ha sett W. första gången i början av 1951 i genomgångsfängelset Marko Utca i Budapest. De hade då varit tillsammans helt kort, men 1952 återsett varandra i Vác, där de cirka 6 månaders tid suttit i samma cell jämte 14 ungrare. Senare hade W. - vars hälsotillstånd enligt O. vore ytterst dåligt; bl.a. vore ena lungan borttagen och han lede av tbc - överförts till fängelsets sjukhus, där han ännu i början av mars i år befunnit sig.

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

26/4-54
aus

O., som själv varit sjuk, hade då och då sett W. på sjukhuset.

W. hade för O. uppgivit, att han i december 1944 under flykt från Budapest till Debrecen blivit svårt sårad och förvarats i ett ryskt fängelse i Debrecen till slutet av 1949, då han överförts till Marko Utca, varifrån han i slutet av mars 1951 flyttats till Vác. Högste chefen för fängelset i Vác vore en ryss, men i övrigt vore regimen ungersk. W. vore "vorläufig interniert", hittills icke anklagad för något och ännu mindre dömd.

Närmare detaljer från samtalet hinner jag icke nedteckna före kurirens avgång men insänder en utförlig redogörelse med nästa kurir, som avgår härifrån den 29 dennes. O. kan knappast sägas giva något mera förtroendeingivande intryck. Han utbad sig emellertid inga särskilda förmåner utan sade sig ha kommit till beskickningen endast för att fullgöra sin "mänskliga plikt" att försöka hjälpa W.

/u/ T.Göransson

Gu/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln, den 28 april 19 54.

Strängt förtroligt. 1 bil.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I Kumlins handbrev till Dig den 15 februari i år angående vissa från Ryssland återkomna tyska diplomater nämndes bl.a., att en fröken Therese Lössl, som varit anställd på den tidigare tyska beskickningen i Sofia, i april väntades komma på besök till Bonn. Hon har nu
./. varit här, och jag ber få översända en uppteckning rörande det samtal jag i går hade med henne. Såsom Du finner var det föga givande.

/u/ T.Göransson

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

29/4-54 m. kurir
dus

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

fu/AUS

strängt förtroligt.		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.
angående samtal med fröken Therese Lössl.

Fröken Therese Lössl var i september 1944, när ryssarna kommo till Sofia, skrivdam vid tyska beskickningen därstädes. Hon fördes liksom den övriga beskickningspersonalen till Moskva, där hon den 3 oktober 1944 insattes i Lefortovskaja-fängelset, till en början i cell nr. 70 i första våningen, senare i andra celler, vilkas nummer hon ej längre kommer ihåg. Hon satt i samma cell som två andra tyska damer från Sofia, fru Dorothea Fürstenberger och fröken Angela Kobl, samt en italienska, fru Grazia.

Tillfrågad om hon hade sig något bekant rörande medfångarna i Lefortovskaja meddelade L., att i en cell snett ovanför hennes befunnit sig tyske ministern i Sofia, baron von Richthofen, jämte en amerikan och en slovak. I en annan cell, också belägen snett ovanför hennes egen, hade suttit en italiensk minister vid namn Odenigo. Slutligen hade hon även hört, att i våningen ovanför befunnit sig en tysk diplomat vid namn Loerner. Behandlingen i Lefortovskaja hade enligt Lössl varit korrekt.

Sommaren 1948 hade förhör hållits med Lössl och i september samma år hade hon dömts till 10 års tvångsarbete. I slutet av september hade hon förts till lägret

Inta nära floden Usa ej långt från Vorkuta i Ishavs-området. Efter en del omflyttningar inom detta läger, i vilket även män befunnit sig, hade hon i oktober 1949 förts till kvinnolägret Abes 80 km norr om Inta. I detta läger hade funnits ca 1.500 kvinnor, huvudsakligen ryskor. 1953 hade L. förts till genomgångslägret Tapiau i Ost-Preussen och därifrån i slutet av december samma år anlänt till Västtyskland.

L. hade under hela sin tid i Ryssland varken mött eller hört talas om någon svensk eller någon annan skandinav. Icke heller hade hon mött eller hört talas om någon annan tysk diplomat än de ovan nämnda. Namnen Suprian, Roedl, Laarmann, Dietl, Zoltan de Rivo, Thomsen, Langfelder, Hille, Galler och Kaiser voro okända för henne. Jag nämnde även namnet Wallenberg, som hon aldrig tidigare tycktes ha hört.

Köln, den 28 april 1954.

(T. Göransson)

KÖNIGL.
SCHWEDISCHE GESANDTSCHAFT

Köln-Marienburg, den 19. Februar 1954
Ulmenallee 96

Frau Therese Lössl,
Arnbruck,
Bay. Wald.

Sehr geehrte Frau Lössl,

Für Ihr freundliches Schreiben vom 12. Februar darf ich meinen besten Dank aussprechen. Die Gesandtschaft wäre sehr dankbar, wenn sie während Ihres kommenden Aufenthaltes in Bonn die Kanzlei der Gesandtschaft in Köln-Marienburg, Ulmenallee 96, besuchen wollten. Ich darf Sie vielleicht bitten, mir einige Zeit im voraus mitteilen zu wollen, wann Sie den Besuch abstatten können.

Mit vorzüglicher Hochachtung

T. Göransson

(T. Göransson)
Legationsrat

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. samtal med J.Orczy

Bonn, p.t. Köln, den 29 april 1954.
Strängt förtroligt. 1 bil.

N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 26 dennes ber jag få översända en mera utförlig uppteckning rörande mitt samtal med ungraren Josef Orczy, som uppgav sig ha sett Wallenberg i Vác i Ungern så sent som i år. Orczy var ytterligt angelägen, att hans namn icke skulle användas i sådant sammanhang, att några risker därigenom skulle kunna tänkas uppstå för honom närstående personer, och hemställde särskilt, att beskickningen måtte framföra detta till dem, den toge kontakt med i ärendet.

/.

/u/ T.Göransson

Herr Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

29/4-54

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

fu/AUS

Strängt förtroligt.		19
N:o		BIL.
INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

P.M.
angående samtal med Josef Orczy.

Måndagen den 26 innevarande april på förmiddagen uppsöktes beskickningen av en person, som sade sig önska lämna vissa upplysningar om Raoul Wallenberg. Jag mottog vederbörande i närvaro av legationssekreterare Bothén. Besökaren presenterade sig som ungerske medborgaren Josef Orczy, född i Budapest den 22 mars 1927. Namn och födelsedata voro angivna i ett av vederbörande företett identitetspapper, utfärdat den 9 april 1954 av "Notaufnahmelager Uelzen" i Niedersachsen. I detta dokument angavs även, att O. den 23 mars 1954 illegalt inkommit på förbundsrepublikens område vid Passau.

Om sig själv uppgav O. i huvudsak följande. Han hade under kriget varit anställd i det tyska filmbolaget UFA:s filial i Budapest. Bl.a. hade han medverkat vid spridningen i Ungern av den antisemitiska filmen "Jud Süss", vilket ådragit honom de ungerska judarnas fiendskap (O. gav f.ö. vid ett par tillfällen under samtalet uttryck åt en tämligen prononcerad antisemitisk inställning). I november 1946 hade O. blivit häktad och förts till ungerska statssäkerhetstjänstens fängelse vid gatan Andrasi ut i Budapest. Där hade han kvarhållits till februari 1951, då

han dömts till 25 års tvångsarbete och överförts till ett genomgångsfängelse för politiska fångar i Budapest vid namn Marko utca, där han en tid använts som tolk. Därifrån hade O. i augusti 1952 förflyttats till Ungerns centralfängelse för politiska fångar, beläget i staden Vác vid Donau norr om Budapest. Sedan O. och ett antal medfångar fått kännedom om föreliggande avsikter att transportera dem till Ryssland, hade en grupp på 11 fångar den 8 mars 1954 företagit ett flyktförsök. O. och en kamrat hade lyckats komma undan, medan de övriga gripits. Över Österrike hade O. tagit sig fram till Tyskland.

Raoul Wallenberg hade O., uppgav han, första gången träffat helt kort i Marko utca i mars 1951. Sedan hade de återsett varandra i Vác, dit W. skulle ha överförts i slutet av mars 1951 och O., som ovan nämnts, i augusti 1952. De hade under en period av cirka 6 månader, förmodligen under vintern 1952-53 (O:s minne för tidpunkter är rätt dåligt) hållits fängslade i samma cell jämte 14 andra fångar av ungersk nationalitet. Vidare hade O. sammanträffat med W. i fängelsets sjukhus vid ett par tillfällen, första gången i november 1953. Enligt O. hade W. under senare tid permanent vistats på sjukhuset och ännu befunnit sig där den 8 mars i år, då O. flydde. W:s hälsotillstånd vore ytterligt dåligt, en lunga hade måst avlägsnas och han led av svår tuberkulos. Han hade fått flera blodtransfusioner (O. nämnde i förbigående, att beteckningen för W:s blodgrupp vore AB). Enligt O. torde han ej ha långt kvar att leva.

Om sina egna öden skulle W. ha berättat följande. Han hade i december 1944 sökt fly från det belägrade Budapest till det nya regeringssätet Debrecen tillsammans med en grupp på 7 à 8 judar. På vägen hade de överfallits, och W. hade blivit svårt sårad av skott i magen och ena lungan. Han hade vaknat till medvetande på ett sjukhus i Misholz mellan Budapest och Debrecen och genom rysk försorg förts till sistnämnda ort, där han sedan kvarhållits i ett ryskt fängelse till slutet av 1949. Då hade han överförts till Marko utca och därifrån i slutet av mars 1951 förflyttats till Vác. Enligt O. vore W. fortfarande "vorläufig interniert".

Han vore icke anklagad för något och ännu mindre dömd. W. hade för O. namngivit två släktingar i Sverige, Marcus och Erik Wallenberg. I övrigt hade han varit mycket förtegen - O. kunde icke erinra sig ytterligare konkreta upplysningar lämnade av honom.

O. uppskattade W:s ålder till 35 à 36 år och beskrev honom på följande sätt: smalt ansikte, lång, framträdande näsa, mörkt, numera kraftigt gråsprängt hår, magerlagd, längd ca 180 cm.

Om förhållandena i Vác berättade O. följande. Fängelset (lägret?) rymde 28-30.000 fångar. Högste chef vore en ryss men regimen i övrigt helt ungersk. Den ryske chefens närmaste man vore ungraren dr. Szabó László. Bland icke-ungerska fångar i Vác hade O. sett en del italienare men ingen annan skandinav än W. Tid efter annan överfördes grupper av fångar från Vác till Ryssland. Ingen som helst kommunikation med yttervärlden vore tillåten.

I övrigt må från samtalet antecknas följande:

1) Enligt O. befinner sig det stora lägret för utländska fångar i Ungern i Tatato Varas nära Budapest.

2) Den medfånge, som jämte O. lyckats rymma, vore en "Volksdeutscher" vid namn Stefan Schefer, som f.n. vistades i ett flyktingläger i Benzheim-Auerbach i södra Tyskland. Även denne Schefer hade enligt O. träffat W. i Vác.

3) O. har f.n. ingen fast bostad och vet intet om hur eller var han kan få en ordning tillvaro i Tyskland. Han kunde emllertid eventuellt nås genom en viss John Swanink, en tidigare medarbetare från Budapest, vars adress vore Columbia Filmgesellschaft Inc., Friedrich Ebert Strasse 6^{III}, Frankfurt am Main.

4) O. hade satt sig i förbindelse med internationella Röda Kors-kommittén i Genève, och därvid även omnämnt, att W. befunne sig i fångenskap i Ungern.

5) O. tycktes känna till familjen Wallenbergs ekonomiska och sociala ställning i Sverige.

O. Hr ....

O. är tydligen identisk med den person med samma namn, som den 8 april i år uppsökte konsulatet i Bremen och sade sig ha upplysningar om W. Härande detta besök torde konsulatet i Hamburg ha rapporterat till departementet. Vid sitt besök å beskickningen uppgav emellertid O. på förfrågan, att han icke tidigare efter sin flykt varit i förbindelse med någon svensk myndighet. Vidare lär O. i Bremen ha besökt därvarande norska konsulat och meddelat, att han i ett ungerskt fängelse träffat en norsk medborgare, medan han här förklarade sig icke ha mött någon annan skandinav än W.

O. ger intryck av att vara såväl fysiskt som psykiskt i dålig kondition, talar tyska med stark brytning, rätt flytande men ofta nervöst och ganska osammanhängande, samt förefaller vara ekonomiskt fullständigt utblottad och utan förbindelser i Tyskland (med undantag för ovannämnde Swanink). Han gjorde emellertid icke den minsta antydan om någon önskan att erhålla ekonomisk ersättning utan sade sig ha kommit till beskickningen, därför att han ansåge det vara sin "mänskliga plikt" att försöka hjälpa W. (vars verksamhet till förmån för de ungerska judarna han f.ö. sade sig ogilla). Det tycktes emellertid även framgå av samtalet, att O. vid förhör inför en brittisk tjänsteman i ovannämnda flyktingläger Uelzen uppmanats att sätta sig i förbindelse med svenska myndigheter beträffande W.

Köln den 29 april 1954.

(T. Göransson)

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET
STUTTGART

HAUS MARQUARDT · TEL. 90.600
TELEGRAM: SVENSK

Stuttgart den 5 maj 1954.

Göransson/AVS
10.5.54.
Hbr Jarring

INK. BESK. BONN
D. nr. I
- 6. MAJ 1954
AVD. | GR. | MAL.

Rek.

Kungl. Svenska Beskickningen,

Köln - Marienburg.

Härmed ha vi äran lämna följande uppgift beträffande Herr Raoul Wallenberg.

En person, som uppgav sig heta K o v a c s, Joseph, född den 22/4 1927 i Budapest, och, som sade sig vara flykting från Ungern, har i dag till Konsulatet muntligen lämnat följande meddelande.

Kovacs skulle till och med den 8 mars 1954 ha vistats i fängelset "Vac Markovica 61" i Budapest. I nämnda fängelse skulle, enligt Kovacs uppgift, även Herr Raoul Wallenberg befinna sig.

Kovacs, som uppgav sig vara svårt krigsskadad, bl.a. genom en skottskada i huvudet, anhöll, att hans meddelande skulle behandlas diskret och att hans namn icke skulle utlämnas.

Kovacs nuvarande adress uppgavs vara: Lager Ü l(~~t g~~ z)e n, Bohldam bei Hannover.

Vi ha velat meddela Beskickningen ovanstående för ställningstagande och eventuell åtgärd.

Enligt uppdrag:

Ingalill Nyberg
/Ingalill Nyberg/
Kanslist

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

Bonn, p.t. Köln, den 10 maj 1954.

Strängt förtroligt. N:o 2 bil. BIL.

ang. J.Kovacs

INK. D. N:o		
AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

I anslutning till mitt handbrev den 29 nästlidna april angående en ungrare Josef Orczy, som påstod sig nyligen ha sett Raoul Wallenberg i ett fängelse i Ungern, ./. ber jag få närsluta avskrift av ett brev från konsulatet i Stuttgart den 5 dennes, varav framgår, att konsulatet samma dag besökts av en viss Joseph Kovacs, som hade liknande meddelanden att lämna. Allt tyder på att det rör sig om samma person. Vederbörande synes dessutom i går, söndag, ha sökt kontakt med konsulatet i Hannover, men vi ha ännu icke hört något närmare därom.

För det intresse det eventuellt må ha, ber jag få översända ett foto av Orczy, som en av beskickningens medlemmar lyckades ta, när O. var på väg in till vårt kansli.

T.Göransson

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

10/5 -54
aos

KÖNIGL.
SCHWEDISCHES KONSULAT

HANNOVER
AM SCHIFFGRABEN 25 A
TEL. 52262 U. 20747

11.Mai 1954

1.Anl.

13/5 Hbi Gu/Jarring

INK. BESK. BONN
D. nr. VIII 170.
13. MAJ 1954
AVD. R | GR. 18 | MAL. Ct.

An die Gesandtschaft in K ö l n.

./. Hiermit beehrt sich das Konsulat, eine Aktennotiz über den Besuch des angeblich ungarischen Staatsangehörigen Josef O r c z y am Sonntag, den 9.Mai 1954 zur Kenntnis zu überreichen.

/L.G. Wilkening/
Konsul

A k t e n n o t i z / betr. Josef O r c z y.

Am Sonntag, den 9.Mai 1954 gegen 10 Uhr, rief ein Mann namens Josef O r c z y in der Privatwohnung Konsul Wilkening an uns wollte den schwedischen Konsul sprechen. Da Konsul Wilkening nicht anwesend war, wollte er mit Frau Wilkening sprechen, um über Herrn W a l l e n b e r g zu berichten. Frau Wilkening bestellte O r c z y in die Privatwohnung, Hann.-Kirchrode, Östbergweg 9.

In der Zwischenzeit telefonierte Frau Wilkening mit der Gesandtschaft in Köln (Legationsrat Göransson), da die Privatnummer von Konsul Reinius in Hamburg in dem Moment nicht vorlag. Gegen Mittag rief Konsul Reinius bei Frau Wilkening an.

Dann erschien Josef O r c z y, ca. 1,63 - 1,65 cm groß, sehr blass, macht einen unsympathischen Eindruck, dunkelbraunes Haar, wies auf dem Kopf die Spuren (Narbe) einer Verletzung. Bekleidet war er mit einem grauen Anzug, grauem Regenmantel, dunklem Hut und hatte eine dunkelbraune, schwere Aktentasche bei sich. Die Schuhe waren in zu gutem Zustand um auf einen Fußmarsch von Uelzen nach Hannover schließen zu lassen, wie Orczy angab. Er führte eine neue Kamera mit sich, die er offensichtlich zu verkaufen beabsichtigte.

O r c z y wies sich aus mit einem Ausweis, ausgestellt von der Polizei Hannover, Hardenbergstrasse, Zimmer-Nr. 307, mit amtlichem Stempel. Auf dem Ausweis war auch vermerkt, daß er über Passau nach Deutschland gekommen sei. Eine Rückfrage beim Polizeipräsidium Hannover am nächsten Tag ergab, daß e s sich hier höchstens um einen provisorischen Ausweis gehandelt haben kann mit einer Gültigkeitszeit von 5 Tagen. - Weiter legte O. eine Karte des Flüchtlingslagers Uelzen vor, wo sein Name mit einem Farbstift (grünlich/blau)eingetragen war (in Druckschrift) die übrigen Personalien waren mit Tinte geschrieben. Einen Stempel hatte diese Karte nicht.

O. sagte über Herrn W a l l e n b e r g, den er als groß, mit schmalem Gesicht und kräftiger Nase beschrieb, aus, daß er mit Herrn Wallenberg in einem Gefängnis bei Budapest zusammengewesen wäre. Wallenberg hätte versucht, sich nach Debrocen durchzuschlagen wo die antikommunistische ungarische Regierung sass. Dabei wurde er durch Schüsse in den Bauch und eine Lunge schwer verletzt, daß man der Auffassung war, er würde diesen schweren Verletzungen erlegen sein. Herr Wallenberg wurde daher für tot erklärt. Gegen alle Erwartungen blieb W. am Leben und kam in das oben erwähnte Gefängnis ausserhalb von Budapest, Vac/ B.P.K.B.P. 1649/53. Wallenberg habe Orczy gebeten, wenn seine Flucht glückt, Erik und Marcus Wallenberg in Stockholm eine Mitteilung zukommen zu lassen. Auf die Frage von Frau Wilkening, warum Wallenberg nicht versucht hätte mit Orczy und weiteren 10 Gefangenen zu fliehen, erklärte O., daß die Körperkräfte Wallenbergs nicht ausgereicht hätten, um sich diesen Strapazen zu unterziehen.
O. gab an, daß er nun nach Giessen zu Bekannten trampen wolle, seine Adresse in Giessen sei Wetzlarstr. 29/I b. Kovacs.

Als O. ging, wurde er draussen auf dem Östbergweg von einem Mann mit Aktentasche erwartet.

KÖNIGL. SCHWEDISCHES KONSULAT IN HANNOVER

Hannover, den 10.Mai 1954.

Göransson/AVS

KUNGL. SVENSKA
BESKICKNINGEN

ang. J. Orczy

19

Bonn, p.t. Köln, den 13 maj 1954.
Strängt förtroligt. 1 bil. BIL.

INK. D. N:o

AVD.	GR.	MÅL.

Broder,

Som jag antydde i mitt handbrev den 10 dennes, uppsökte den mystiske ungraren Josef Orczy i söndags, den 9 maj, konsulatet i Hannover och sammanträffade i konsul Wilkenings frånvaro med dennes maka. Rörande vad som framkom vid samtalet ber jag få hänvisa till
./. närslutna uppteckning.

Orczys besynnerliga kringirrande mellan de svenska representationerna i Tyskland - varvid han på varje ställe tycks förneka, att han tidigare varit i kontakt med någon annan svensk myndighet - ger snarast intryck av att mannen icke är fullt tillräknelig.

/u/ T.Göransson

Utrikesrådet J a r r i n g ,
Utrikesdepartementet.

13/5-54
aws

Tuk. 14/5

KUNGL.
SVENSKA KONSULATET

Hamburg den 12 maj 1954.

Överlämnas av konsulatet i Hamburg till Legationsrådet Tord Göransson, Bonn, p.t. Köln, för benägen kännedom.

(N.-E. Ekblad).

Förtroligt. ./. bil.

R.U.

Broder,

./. Härmed ber jag få översända en av konsul Wilkening upprättad promemoria angående ett besök, som den tidigare omskrivne Josef Orczy gjort i hans hem söndagen den 9 maj omkring kl. 13.00. Samtalet med Orczy fördes av fru Wilkening, enär konsul Wilkening var tillfälligt bortrest. Minuterna före besöket hade Reinius med anledning av ett telefonmeddelande från Göransson lämnat fru Wilkening anvisningar beträffande samtalet.

Då Orczy vid den första telefonkontakten med fru Wilkening bestämt förklarat, att han på grund av vidareresa icke hade tid att vänta längre än till kl. 13, ansåg Reinius att det icke vore någon idé med att köra till Hannover. Orczy hade dessutom enligt Göransson redan förhörts av beskickningen.

(N.-E. Ekblad).

Herr Utrikesrådet G.V. Jarring,

S t o c k h o l m.

KR/Wi

Avskrift.

A k t e n n o t i z / betr. Josef O r c z y.

Am Sonntag, den 9. Mai 1954 gegen 10 Uhr, rief ein Mann namens Josef O r c z y in der Privatwohnung Konsul Wilkenings an und wollte den schwedischen Konsul sprechen. Da Konsul Wilkening nicht anwesend war, wollte er mit Frau Wilkening sprechen, um über Herrn W a l l e n b e r g zu berichten. Frau Wilkening bestellte O r c y in die Privatwohnung, Hann.-Kirchrode, Östbergweg 9.

In der Zwischenzeit telefonierte Frau Wilkening mit der Gesandtschaft in Köln (Legationsrat Göransson), da die Privatnummer von Konsul Reinius in Hamburg in dem Moment nicht vorlag. Gegen Mittag rief Konsul Reinius bei Frau Wilkening an.

Dann erschien Josef O r c z y , ca. 1,63 - 1,65 cm gross, sehr blass, mcht einen unsympatischen Eindruck, dunkelbraunes Haar, wies auf dem Kopf die Spuren (Narbe) einer Verletzung. Bekleidet war er mit einem grauen Anzug, grauem Regenmantel, dunklem Hut und hatte eine dunkelbraune, schwere Aktentasche bei sich. Die Schuhe waren in zu gutem Zustand um auf einen Fussmarsch von Uelzen nach Hannover schliessen zu lassen, wie Orczy angab. Er führte eine neue Kamera mit sich, die er offensichtlich zu verkaufen beabsichtigte.

O r c z y wies sich aus mit einem Ausweis, ausgestellt von der Polizei Hannover, Hardenbergstrasse, Zimmer-Nr. 307, mit amtlichem Stempel. Auf dem Ausweis war auch vermerkt, dass er über Passau nach Deutschland gekommen sei. Eine Rückfrage beim Polizeipräsidium Hannover am nächsten Tag ergab, dass es sich hier höchsten um einen provisorischen Ausweis gehandelt haben kann mit einer Gültigkeitszeit von 5 Tagen. - Weiter legte O. eine Karte des Flüchtlingslagers Uelzen vor, wo sein Name mit einem Farbstift (grünlich/blau) eingetragen war (in Druckschrift) die übrigen Personalien waren mit Tinte geschrieben. Einen Stempel hatte diese Karte nicht.

O. sagte über Herrn W a l l e n b e r g, den er als gross, mit schmalem Gesicht und kräftiger Nase beschrieb, aus, dass er mit Herrn Wallenberg in einem Gefängnis bei Budapest zusammengewesen wäre. Wallenberg hätte versucht, sich nach Debrocen durchzuschlagen wo die antikommunistische ungarische Regierung sass. Dabei wurde er durch Schüsse in den Bauch und eine Lunge schwer verletzt, dass man der Auffassung war, er würde diesen schweren Verletzungen erlegen sein. Herr Wallenberg wurde daher für tot erklärt. Gegen alle Erwartungen blieb W. am Leben und kam in das oben erwähnte Gefängnis ausserhalb von Budapest, Vac/B.P.K.B.P. 1649/53. Wallenberg habe Orczy gebeten, wenn seine Flucht glückt, Erik und Marcus Wallenberg in Stockholm eine Mitteilung zukommen zu lassen. Auf die Frage von Frau Wilkening, warum Wallenberg nicht versucht hätte mit Orczy und weiteren 10 Gefangenen zu fliehen, erklärte O., dass die Körperkräfte Wallenbergs nicht ausgereicht hätten, um sich diesen Strapazen zu unterziehen.

O. gab an, dass er nun nach Giessen zu Bekannten trampen wolle seine Adresse in Giessen sei Wetzlarstr. 29/I b. Kovacs.

Als O. ging, wurde er draussen auf dem Östbergweg von einem Mann mit Aktentasche erwartet.

Hannover, den 10. Mai 1954

L.S. /u/ L. Wilkening.

Wi.

coll.: Wi

Ank. 18/5

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Avdelningschefen

Stockholm den 15 maj 1954.
Strängt förtroligt.
2 bil.

Broder,

./. Jag bifogar en förteckning över de tidigare tyskar, som beräknas vara kvar i Wladimir-fängelset. Om någon av dem skulle dyka upp i sådant sammanhang, att ni erfar det, vore vi tacksamma få dem utfrågade på lämpligt
./. sätt. Samtidigt bifogar jag för Din kännedom en annan promemoria med diverse uppgifter om förhållandena i Wladimir-fängelset.

Med utmärkt
Gunnar Jarring

(Gunnar Jarring)

Envoyén K u m l i n ,
B o n n .

3 ex.
Ex.nr 2

Namensliste der ehemaligen Gesandtschaftsmitglieder aus Bukarest, die sich in Wladimir befinden:

Stelzer, Gesandtschaftsrat 1.Klasse, geboren in Deutsch-Krone, Warthegau. 1947 in Moskau durch Fernurteil zu 15 Jahren Gefängnis wegen seiner Tätigkeit an der deutschen Botschaft in Moskau Ende der 20-iger, Anfang der 30-iger Jahre verurteilt. § 58-6. Seit Herbst 1947 in Wladimir. Seine Tätigkeit in Moskau wurde ihm hoch angerecknet, da er damals versucht hat, die Beziehungen zu den Sowjets erträglich zu gestalten. Deshalb auch keine Bestrafung wegen Bukarest. Seine Untergebenen aber wurden bis auf wenige Ausnahmen zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Ist bis in die letzte Zeit hinein dauernd zu Verhören herangezogen worden, die sich hauptsächlich auf sowjetische Staatsbürger bezogen, die während seiner Amtstätigkeit an der deutschen Botschaft Moskau als Dienstpersonal beschäftigt waren. Zuletzt von mir im Januar 51 gesehen, gehört im Sommer 53.

Stelzer, Renate, Ehefrau des Gesandtschaftsrats 1. Klasse. Stelzer, wurde zusammen mit ihrem Mann von den Russen gefangen genommen, bestand darauf, als ihr Mann von den Russen weggebracht wurde, dass ihr Platz an der Seite ihres Mannes sei; kam deshalb nach Moskau ins Untersuchungsgefängnis, durch Fernurteil im Herbst 1948 zu 10 Jahren Gefängnis verurteilt. Soviel ihr Mann erfahren hat, war der Grund zu ihrer Verurteilung die Betr. deutscher Verwundeter. Habe von ihr lediglich durch ihren Mann erfahren, der sie 1948 zufällig auf einem Korridor des Gefängnises in Wladimir gesehen hat. Hat sich mindestens Anfang 51 noch dort befunden.

Supprian, Karl, 1902, geboren, Generalsekretär am Wissenschaftlichen Institut in Bukarest, aus Hamburg-Gross Flottbeck, Schwindstrasse 18. Im 1948 Herbst

wegen seiner Tätigkeit im Ausland (war in Barcelona von 1928 bis 1936) und da er aktiver HJ-Führer gewesen ist, zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Ausserdem wurde ihm zur Schuld geschoben, die Volksdeutsche Jugend in Rumänien für einen Agressivkrieg gegen die Sowjetunion geworden zu haben und überhaupt an der Vorbereitung und Durchführung des 2. Weltkrieges aktiv beteiligt gewesen zu sein, § 58-6, nach dem Gesetz, das von Kontrollrat 1945 für Kriegsverbrecher erlassen worden ist. Seit Herbst 1948 in Wladimir. War mit ihm von März 1949 bis 17. Juni 1953 in der gleichen Zelle.

von Gregory, Karl, ca. 1900 geboren, seine Frau lebt jetzt in Füssen/Allgäu, Klosterstr.10, im Zivilberuf Pressemann, war auch in der Gesandtschaft in der Presseabteilung tätig. Im Herbst 1948 durch Fernurteil nach dem Kontrollratsgesetz von 1945 für Kriegsverbrecher zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, seitdem in Wladimir. Führ mit mir am 19. Juni vorigen Jahres in das Sammellager nach Tapiau in Ostpreussen, wo er sich bis zum 25. Oktober v. Jahres befunden hat; wurde an diesem Tage mit ca. 125 Mann, darunter ca. 17 Frauen, ohne ersichtlichen Grund nach Königsberg ins Untersuchungsgefängnis gebracht. (Diese Nachricht stammt von Leuten, die aus diesem Gefängnis zurückgekommen sind und mit mir in die Heimat zurückgekehrt). Nach Aussagen dieser Leute sollen diese ca. 125 Mann, entgegen der Behauptung des politischen Offiziers im Sammellager Tapjau, sie würden der DDR ausgeliefert, da von dieser Seite gegen sie ein Verfahren eingeleitet sei, wieder in Straflager in die Sowjetunion zurückgebracht werden.

von Oertzen, ca. 1896 geboren, im Herbst 1948 in Moskau zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, § unbekannt; wie er mir mitteilte, ist er lediglich auf Grund seiner Standeszugehörigkeit verurteilt worden, war mit mir von Januar 51 bis Anfang August 52 zusammen. Im Sommer 53 zum letzten

Mal von ihm gehört. War Oberstleutnant, Zivilberuf Rechtsanwalt.

Vorwerk, ca. 1903, geboren, aus Görlitz, Verwaltungsbeamter, war als solcher auch an der Gesandtschaft, Herbst 1948 durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, § 58-6. Ihm wurde ausserdem noch Mithilfe an der Vorbereitung des 2. Weltkrieges vorgeworfen. War mit ihm von März 1949 bis November 49 zusammen. Zum letzten Mal im Sommer 53 von ihm gehört.

Hansen, General, Leiter der deutschen Heeresmission in Bukares. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, von ihm lediglich im Sommer 1953 gehört.

Dietl, die Angaben die sich auf ihn beziehen habe ich Ihnen bereits in Friedland gemacht.

v. Adelmannsfelden, (General)-Konsul in Kronstadt. Nach dem § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich im Sommer 1953 gehört.

Schellhorn, Konsul in Tschernowitz, nach dem § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 1948 in Wladimir. Zum letzten Mal von ihm 1952 gehört.

Renzinghoff, Gesandtschaftsrat? zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, seit Ende 1948 in Wladimir. Zum letzten mal im Herbst 1952 von ihm gehört.

Hinkeldey, Major im Generalstab, zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, seit Ende 48 in Wladimir. Zum letzten mal von ihm Anfang 53 gehört.

Rüttgen, Angehöriger des Sicherheitsdienstes. 1944 von der Gestapo in Rumänien verhaftet, war bis zum Kriegsende im KZ. in Oranienburg, nach Kriegsende von den Russen verhaftet. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit 1948 in Wladimir, 1953 zum letzten mal von ihm gehört.

Richter, Polizeiattaché an der Gesandtschaft in Bukarest, 1948 noch im Untersuchungsgefängnis in Moskau gewesen, seitdem fehlt jede Spur.

v. Östereich, Frl., Tochter des Generals v. Östereich (s.unten) Sekretärin am Wissenschaftlichen Institut in Bukarest, war in Moskau im Untersuchungsgefängnis. Von verschiedenen Seiten wurde behauptet, dass auch sie durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt worden sei und sich in Wladimir befinde.

Ranzau, Mitglied der Gesandtschaft, in Wladimir verschiedene Mal von ihm gehört. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt.

Namensliste der ehemaligen Gesandtschaftsmitglieder aus Sofia, die sich im Gefängnis in Wladimir und in Lagern befinden:

Beckerle, Gesandter in Sofia, durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Erst im Frühjahr 1952 in Wladimir aufgetaucht. War kurze Zeit zuvor im Gefängnis in Werchnje-Uralsk; Habe lediglich von ihm gehört, zum letzten Mal im Sommer 1953.

Birmann, Heinz, geboren ca. 1908, Adjutant des deutschen Gesandten in Sofia, SA-Standartenführer. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis wegen Spionage und seiner aktiven Tätigkeit in der SA verurteilt. Seit Oktober 48 in Wladimir; war von März 1943 bis Januar 1951 mit ihm zusammen; im Sommer 53 zum letzten Mal von ihm gehört.

Divisch, ca. 1906 geboren, im Zivilberuf Bankbeamter aus Berlin. War als Dolmetscher-Sonderführer beim deutschen Militärattaché. Durch Fernurteil zu 15 Jahren Gefängnis verurteilt, da er zwei Berichte über die bulgarischen Partisanen ins Deutsche

übersetzt hat. Seit Herbst 48 in Wladimir; war von April 50 bis Januar 51 mit ihm zusammen. Zum letzten Mal von ihm im Sommer 52 gehört.

Möder, Funker an der Gesandtschaft in Sofia, aus Konstanz, im Zivilberuf Postbeamter. Durch Fernurteil wegen Spionage nach § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 48 in Wladimir; von ihm lediglich gehört; das letzte Mal 1952.

Muschke, Gesandtschaftsrat an der deutschen Gesandtschaft in Sofia. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 48 in Wladimir; von ihm lediglich gehört; das letzte Mal 1952.

Gottlieb, Angestellter der deutschen Gesandtschaft in Sofia, durch Fernurteil zu 25 Jahren Straflager verurteilt. Befand sich nach Aussagen des Österreichers, Josef Maier, (s. unten) noch im Sommer 1952 in Workuta im 40-ten Schacht.

v. Hülsen, Militärattaché in Sofia, durch Fernurteil zu 25 Jahren Straflager verurteilt. Nach Aussagen von Kameraden, die mit ihm bis Juni 53 zusammen gewesen sind, befand er sich noch zu dieser Zeit im Straflager in Spassk.

Namenliste der Offiziere mit denen ich in Wladimir zusammen gewesen bin, und von denen ich gehört habe:

Göhrum, Kurt, 1891 geboren, SS-Gruppenführer und General der Polizei. Letzter Polizeipräsident in Berlin. Aus Stuttgart, seine Frau wohnt jetzt in Feldstetten Krs. Münsingen. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt, da er u.a. eine Löschkompanie befehligte, die aus Ukreinern bestand. Nach dem Kontrollratsgesetzt von 1945 verurteilt. Seit Oktober 48 in Wladimir. War mit ihm von Januar 1951 bis Anfang August 52 zusammen. Im Sommer 53 das letztemal von ihm gehört.

Härtel, Hermann, ca. 1893 geboren, SS-Brigadeführer, Leiter des SS-Fürsorgewesens aus Seiffen im Erzgebirge, seine Frau wohnt jetzt in Bad Pyrmont Erdfällerstr. 6. Durch Fernurteil nach § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 48 in Wladimir; war von Januar 51 bis Anfang Juni 53 mit ihm zusammen.

v. Rehekampff, Günther, ca. 1903 geboren, im Zivilberuf Reisender der Firma Merk in Darmstadt. War Dolmetscher-Sonderführer beim Stab der Heeresgruppe Nord (Kurland). Durch Fernurteil wegen Spionage nach § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Sommer 1947 in Wladimir; war mit ihm von Januar 51 bis Anfang Juni 53 zusammen.

Hammerschmidt, ca. 1890 geboren, Oberstleutnant in der Polizei, aus Berlin; durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 48 in Wladimir; war mit ihm im März 1949 zusammen. Zum letzten Mal von ihm im Sommer 53 gehört.

v. Palzow, Oberstleutnant Ic, im Stab von Paulus. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; seit 1943 im Gefängnis; 1947 in Wladimir eingeliefert. Von ihm lediglich gehört, 1952 zum letzten Mal.

Schörner, Generalfeldmarschall, tauchte erst im Frühjahr 1952 in Wladimir auf. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich gehört, im Sommer 53 zum letzten Mal.

Keitel, Sohn des Generalfeldmarschalls Keitel, durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 48 in Wladimir. Von ihm lediglich gehört, zum letzten Mal Ende 52.

Weidling, Helmuth, General der Artillerie, unterzeichnete die Kapulation von Berlin. Durch Fernurteil zu

25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich gehört, zum letzten Malm im Sommer 53.

v. Strachwitz, Oberst, bekannter Panzermann, von dem Österreicher Josef Majer (s.unten) hörte ich, dass er sich 1951/52 in einem Invalidenlager im Südural befunden hat. Sein Zustand ist wegen schweren Kriegverletzungen schlecht.

Namensliste von Deutschen, mit denen ich zusammen gewesen bin oder von denen ich gehört habe:

Bertsch, Wirtschaftsminister der Protektoratsregierung, aus Ludwigsburg (Württ.), von Härtel (s. Seite 4) gehört, dass er sich 1948 noch in Moskau in einem Untersuchungsgefängnis befunden hat. Seitdem fehlt jede Spur.

Klauberg, Prof., bekannter deutscher Gynekologe, nach Kriegsende von den Russen aus dem englischen Besatzungsgebiet, trotz ablehnender Haltung der Engländer, verschleppt. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis nach dem Kontrollratsgesetz von 1945 wegen Verbrechen gegen die Menschlichkeit verurteilt. Hat Versuche an ukrainischen und russischen Frauen durchgeführt, die dadurch, nach seinen eigenen Worten, vor dem Tode in der Gaszelle gerettet worden sind. Seit Herbst 1948 in Wladimir; 1951 zum letzten Mal von ihm gehört, War mit ihm nie persönlich zusammen.

Zeiss, Professor, 1948 in Wladimir aufgetaucht. Infolge vollkommener Nervenzerrüttung war er stets im Gefängniskrankenhaus, soll dort gestorben sein. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Anfang 1950 zum letzten Mal von ihm gehört. War nie mit ihm zusammen.

Strecker, Deutscher Konsul in Leningrad oder Kiew. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; seit Anfang 1952 in Wladimir. Lediglich von ihm gehört, zum letzten Mal im Sommer 53.

Starke, Gotthold, Gesandtschaftsrat. War bis zum Kriegsausbruch an der deutschen Botschaft in Moskau. Nachher in der Auslandspropaganda-Abteilung im Amt Ribbentrop. Nach Kriegsende von den Russen in der Ostzone verhaftet. Zu 25 Jahren Gefängnis durch Fernurteil nach dem § 58-6 wegen Spionage verurteilt. Führ mit mir aus dem Gefängnis Wladimir am. 19. Juni vor. Jahres in das Sammellager nach Tapjau in Ostpreussen um ebenfalls entlassen zu werden. Wurde jedoch am 22. Dezember 53, einen Tage vor unserem endgültigen Abtransport nach Deutschland, zusammen mit noch 3 Mann herausgerufen und weggebracht. Es wird allgemein angenommen, dass er ins Untersuchungsgefängnis nach Königsberg eingeliefert worden ist. (s. Seite 1 unter v. Gregory), zumal 4 Mann von dort zurückgekommen sind un mit uns nach Deutschland gefahren sind.

Jordan, Ehemaliger Gauleiter; durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich gehört, 1952 zum ersten Mal.

Schmidt, Generaloberst. 1947 oder 48 von den Russen beim Zonenübertritt verhaftet. Seit 1950 in Wladimir. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich gehört, das letzte Mal Sommer 53.

Zu Sofia:

Presseattaché an der deutschen Gesandtschaft in Sofia, Name entfallen, vor dem Kriege Vertreter der Allgemeinen Frankfurter Zeitung in Moskau. Später im Auslandspressedienst im Amt Ribbentrop. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; zeit 48 in Wladimir; von ihm lediglich gehört, zum letzten Mal 52.

Sic!

1) Skall [illegible] Pörzgen [illegible] Göranssons P.M. om Fantel met Mohrmann 19.2.54, sid. 2)

Wittern, Handelsattaché an der deutschen Gesandtschaft in Sofia, Name entfallen. Vor dem Kriege Auslandsvertreter in Afrika. Bei Kriegsausbruch von den Engeländern interniert, nach Kanada gebracht un von dort ausgetauscht worden. Kam erst Anfang 1944 nach Sofia. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis wegen Spionage nach dem § 58-6 verurteilt. Zum letzten Mal von ihm 1952 gehört.

- - - - -

v. Österreich, General, letzter Stadtkomandant von Danzig; befand sich im Untersuchungsgefängnis in Moskau (1948). Wurde dort geisteskrank und soll auch dort gestorben sein. Seitdem fehlt jedenfalls jegliche Spur. Von ihm lediglich gehört.

Österreichischen Staatsangehörige mit denen ich zusammen gewesen bin, oder von denen ich gehört habe:

Dr. Krenner, ca. 1898 geboren, aus Wien, Direktor beim Benzolverband. Zuletzt beim deutschen Transportbüro in Rumänien. Wurde im August 1944 zusammen mit der dortigen deutschen Gesandtschaft interniert, 1945 nach Russland verschleppt, durch Fernurteil nach dem § 58-6 wegen Spionage zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Herbst 1948 in Wladimir; von Januar 1951 bis August 52 war ich mit ihm zusammen. Später noch von ihm gehört.

Maier, Josef, geboren, ca 1920, aus Salzburg oder Umgebung. Im Februar 1949 von den Russen in Österriech verhaftet. Angehöriger der österreichischen Kriminalpolizei. Durch Fernurteil wegen Spionage nach dem 58-6 zu 25 Jahren Straflager verurteilt. War bis Ende August 1952 in Workuta. Damals wurde seine Lagerstrafe in eine Gefängnisstrafe umgewandelt und er in das Gefängnis nach Wladimir eingeliefert. War von August bis November 52 mit ihm zusammen. Später noch von ihm gehört.

Hösch, 1889 geboren, höherer Justizbeamter, aus Wien, nach Kriegsende von den Russen verhaftet; durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt und zwar nach dem Krontrollratsgesetz von 1945, da er an der Vorbereitung der Massenvernichtung von Menschen in den von uns besetzten Gebieten mitgeholfen habe; war aber nie ausserhalb Österreichs. Seit Ende 1948 in Wladimir; war mit ihm von März bis November 49 zusammen. Im Sommer 52 zum letzten Mal von ihm gehört.

Sanitzer, Johannes, ca. 1906 geboren, SS-Sturmbanführer, Angehöriger der Gestapo; Ende Januar 1949 von einem österreichischen Gericht zu lebenslänglicher Gefängnisstrafe verurteilt. Anfang Februari 1949 von den Russen aus der Strafanstalt in Stein a.d. Donau verschleppt. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; seit Ende 1949 in Wladimir; war mit ihm von September 50 bis Januar 51 zusammen. Zum letzten Mal von ihm im Sommer 53 gehört.

Hauner, Walter, geboren 1919, Planungsingenieur, aus Wien, November 52 in Wien von den Russen verhaftet; vom russischen Kriegsgericht in Baden bei Wien wegen Spionage nach § 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Anfang März in Wladimir 53; war mit ihm von März bis Juni 53 zusammen.

Dr. Jekelius, bekannter Wiener Nervenarzt. War mit einer Schwester Hitlers verlobt. Nach Kriegsende von den Russen verhaftet. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Ende 48 in Wladimir soll dort gestorben sein. Seit 1949 nichts mehr von ihm gehört.

<u>Sonstige Nationalitäten:</u>

Chefredakteur der polnischen sozialdemokratischen Zeitung "Rabotnik" (vor dem Kriege). Mitglied der polnischen Exilregierung in London. Kam zu Verhandlungen in die Sowjetunion; blieb dort als polnischer Konsul zur Flüchtlingsbetreuung in Krasno-

jarsk. Nach dem Scheitern der Verhandlungen wurde er verhaftet und ihm die Vorbereitung eines Aufstandes vorgeworfen. Zu 10 Jahren Gefängnis verurteilt; seit Ende 1944 in Wladimir. War mit ihm von Januar bis März 49 zusammen. Seitdem nichts mehr von ihm gehört.

Anphyros, Georgij, Grieche, ca. 1931 geboren. Schloss sich den griechischen Partisanen an, die 1949 auf albanisches Gebiet übertraten, wurde von dort aus in die Sowjetunion nach Taschkent geschafft. Nachdem sie aus Griechenland erfahren hatten, dass dort Amnestie gewesen sei, wollten si e in die Heimat zurück. Da aber zuvor 10 Kameraden mit einer Lagerstrafe von je 10 Jahren bestraft worden waren, weil sie um Ausreisegenehmigung eingekommen waren, versuchte er es mit noch einigen Kameraden illegal über die Grenze zu kommen. Wurde verher verhaftet und zu 5 Jahren Gefängnis verurteilt. In der Umgebung von Saloniki zu Hause. Dort lebt seine Mutter.

Goisé, Major, Franzose, Angehöriger der französischen Militärmission in Ungarn, wurde dort 1948 oder 49 verhaftet, nach Russland gebracht und zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. War nie mit ihm zusammen, habe lediglich von ihm gehört.

Ein amerikanischer Sergeant, der von den Russen 47 oder 48 in der Sowjetzone in Österreich verhaftet worden ist. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis wegen Spionage verurteilt. Seit 49 in Wladimir. Habe lediglich von ihm gehört.

Ausserdem sind japanische Diplomaten, Offiziere u.a. dort. Bei den Diplomaten handelt es sich hauptsächlich um Mitglieder der japanischen Botschaft in Moskau, dann des diplomatischen Dienstes in der Mandchurei und Leuten, die in Korea den Russen in die Hände gefallen sind. Bei den Offizieren gilt dasselbe. Dann sind noch einige Zivilisten dort, die auch in der Mandchurei und in Korea verhaftet worden sind. Die Namen dieser Leute kenne ich alle nicht. Zwar war ich mit verschiedenen von ihnen zusammen, bin aber nie näher

mit ihnen in Berührung gekommen. In der Regel sind auch sie alle zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt.

Bei den Chinesen, die dort sind, handelt es sich hauptsächlich um Offiziere (bis zum General), die der Armee von Tschiang-kaischek angehörten. Zum Teil wurden sie von den Rotchinesen den Russen ausgeliefert. Namen sind mir keine bekannt.

Daneben befinden sich dort einige Koreaner, die in der japanischen Armee gedient hatten, in russische Kriegsgefangenschaft geraten waren, und schliesslich genau so wie deutsch Kriegsgefangene abgeurteilt worden sind. Namen von ihnen sind mir ebenfalls nicht bekannt; ich war aber mit zwei von ihnen zusammen.

Dann ist noch eine Gruppe von Finnen dort, die Ende 1944 an die Russen ausgeliefert worden ist. Es mögen 5 bis 6 Mann sein.

Puschkarjow, ca. 50 Jahre alt. Durch Fernurteil zu 15 Jahren Gefängnis verurteilt. War mit ihm 49 kurze Zeit zusammen.

Pelkonen, Alter unbekannt. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit 1950 in Wladimir. Habe lediglich von ihm gehört.

Die Namen der andern Finnen sind mir entfallen, da ich die wenigsten von ihnen getroffen habe und wenn, dann liegt es schon einige Jahre zurück.

Hofstetter, Schweizer, 1924 geboren, war als Agent des Secret Service in die Waffen-SS eingetreten, blieb 1944 bei der Besetzung Rumäniens zurück, hielt sich eine Zeit lang in Bukarest bei der dortigen schweizer Gesandtschaft auf, wurde von den Russen verhaftet; durch Fernurteil wegen Spionage zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; seit 1950 in Wladimir. Sein Vater, Josef Hofstetter, arbeitet am Hauptpostamt in Luzern.

Neben den obengenannten Nationalitäten sind in Wladimir noch Ungarn.

Fischer, aus Bukarest. Angeblich Sekretär des Kardinals Mindsenti. Durch Fernurteil zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Von ihm lediglich gehört.

Schandor, ungarischer Fliegerleutnant, nach dem Kriege über der Karpathoukraine im dortigen Partisanengebiet von einem Flugzeug abgesetzt worden, fiel dann den Russen in die Hände; zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt; seit 48 in Wladimir. War mit ihm 48 zusammen. Zum letzten Mal von ihm 1952 gehört.

Rumänien, ein rumänischer Journalist aus Bukarest, dessen Namen mir entfallen ist.

Kroner, Ernst geboren ca. 1900, Volkdeutscher, aus Bukarest. Sein Bruder Dr. P.A. Kroner lebt in Erlangen, Haupstrasse 28 L/2. Nach Kriegsende von den Russen in Bukarest verhaftet wegen Spionage durch Fernurteil nach dem §. 58-6 zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Seit Ende 48 in Wladimir. War mit ihm von März bis November 49 zusammen. Zum letzten Mal im Sommer 53 von ihm gehört.

Verhältnismässig viele russische Emigranten, die auf dem Balkan in der Tschekoslowakei und in der Mandchurei lebten befinden sich ebenfalls in Wladimir.

10.5.54.

E. Brysch

Bl. 2

Das Gefängnis Wladimir.

Zellen: Es gibt Einser-, Zweier-, Fünfer-, Siebener- und Sechzehnerzellen, die Sechzehnerzellen sind meistens von 8 bis 12 Mann belegt. Die Luftverhältnisse sind schlecht, da die zwei Klappfenster, die vorhanden sind, nur einen schmalen Spalt zu öffnen gehen. Dies macht sich besonders im Sommer bemerkbar, und es kam verschiedentlich schon zu Ohnmachtsfällen und Herzbeschwerden wegen Sauerstoffmangel. Zementboden, 2 grosse Fenster mit mattem Glas.

Zelleneinrichtung: Eiserne Betten ohne Sprungfedern, die im Boden festgemauert sind, im allgemeinen einstöckig, in den Sechzehnerzellen jedoch sind vier Betten zweistöckig. Ein Tisch für 12 Mann, ein Schrank, dem/ in jeder Gefangene ein Fach hat, ein Kleiderrechen, ein Kübel, um die Notdurft zu verrichten.

Das Bett: Ein Matraze, mit Baumwolleabfällen gestopft, eine Decke, zwei Bettücher, ein kleines Kopfkissen.

Bekleidung: In der warmen Jahreszeit Trikotwäsche, bestehend aus kurzer Unterhose und Unterhemd ohne Ärmel, ein gestreifter Tuchanzug, Mütze aus gleichem Stoff ohne Schild, Lederschuhe, Fusslappen. In der kalten Jahreszeit einfache Tuchwäsche, dazu gibt es einen halblangen wattierten Mantel, den man gleichzeitig zum Zudecken verwenden kann, eine Russenmütze, ausserdem gibt es besonders für ältere und kranke Leute wattierte Hosen und Filzstiefel und soweit noch vorhanden ist, eigene warme Oberkleidung und Unterwäsche aus dem Lager.

Heizung: Warmwasserheizung, seit dem Winter 51/52 wird einigermassen ausreichend geheizt.

Hygiene: Waschzeug, ein Handtuch, schlechte Waschseife, Zahnbürste, und Zahnpulver. Alle 10 Tage Bad, wobei zu bemerken ist, dass das Bad für russische

Verhältnisse gut ist, dabei wird Leib- und Bettwäsche gewechselt. Der Kopf wird durchschnittlich alle 6 Wochen kahlgeschoren, rasiert wird nicht, sondern alle 10 Tage wird mit der Haarschneidmaschine der Bart geschnitten. Morgens und abends wird man in den Waschraum (lediglich mit kaltem Wasser) und auf die Toilette geführt.

Sanitäre Betreuung: Die sanitäre Betreuung wird von Ärztinen und Schwestern durchgeführt. Die Schwester geht jeden zweiten Tag die Zellen ab, dabei werden die vom Arzt verschriebenen Medikamente verabreicht und der Gefangene kann ausserdem einfache Mittel ohne ärztliche Verordnung bekommen, sich gleichzeitig zum Arzt und Zahnarzt aufschreiben lassen. Zur ersten Hilfe ist Tag und Nacht eine diensthabende Schwester da, die jederzeit durch den Aufseher angefordert werden kann. Ausserdem ist ein Krankenhaus vorhanden, in das die Gefangenen bei schwereren Erkrankungen gebracht werden. Ausserdem sind dort Leute untergebracht, die an Krankheiten leiden, welche einen Aufenthalt in der Gemeinschaftszelle unmöglich machen. Dort werden auch Operationen durchgeführt. Notwendigerweise werden auch Spezialärzte herangezogen, die nichts mit dem Personal des Gefängnisses zu tun haben. Zahnstation: In der Zahnstation werden Zähne plombiert und wenn die Kaufläche zu 50 % fehlt, wird sogar Zahnersatz geliefert.

Verpflegung: Seit Februari 53 gibt es pro Tag 700 gr. Brot, 400 gr. Kartoffel, 200 gr. Gemüse, 120 gr. Grütze, (Gerste, Mais, Hirse, Buchweizen, Hafer), ca.40 gr. Fleisch, ca. 80 gr. Salzfisch, ca.12 gr. Pflanzenöl, 15 gr. Zucker, 10 gr. Machorka. Dabei ist zu bemerken, dass Fleisch und Fett kaum zu merken ist, der Salzfisch manchmal ungeniessbar sein kann, sonst geht die Zubereitung für russische Verhältnisse, ausserdem kann es vorkommen, dass es 9

9 Monate im Jahr Sauerkohl gibt. Das Brot ist aus 97%-igem Roggenmehl, häufig mit Beimischung von Gerste, Hafer und Mais. Dazu noch mit 50%-igem Zuback.

Ein Tagesmenu kann folgendermassen aussehen: Frühstück; Brot, Kartoffelbrei. Mittagessen: Sauerkohlsuppe, Gerstenbrei, Abendessen: Gemüsesalat, Salzfisch.

Während meiner 8 1/2 jährigen Haft in Russland habe ich bei der allgemeinen Verpflegung niemals ein Stückchen Fleisch, Wurst, Butter, Margarine, Käse, Obst, Milch, Weissbrot oder irgend eine besondere Aufwendung zu einem Feiertage bekommen.

Neben dieser Verpflegung gibt es die sogenannte Krankenkost. Die unterscheidet sich dadurch, dass es bessere Produkte, erhöhte Fett- und Fleischzuteilung, dazu ca. 200 gr. Milch, ab und zu ein Ei, etwas Kompott und Weizenbrot (250 gr. und 350 gr. Roggenbrot), etwas mehr Zucker gibt. Diese Verpflegung wird aber nur dann gewährt, wenn der Betreffende tatsächlich ernstlich krank ist, wird aber sehr häufig wie z.B. bei Magenkranken viel zu früh wieder entzogen. Trinken: Zum Trinken gibt es unbegrenzte Mengen abgekochtes heisses Wasser, dazu pro Tag c:a. 1 gr. Gerstenkaffemehl.

Geschirr: Jeder Gefangene hat zur dauernden Benutzung eine Aluminiumschüssel, einen Aluminiumlöffel und einen Aluminiumbecher.

Bücherei; Zeitungen und Spiele: Den Gefangenen steht eine Bücherei zur Verfügung. Die Mehrzahl der Bücher ist in russischer Sprache. Es sind darin die Klassiker der ganzen Welt vorhanden und ausserdem noch viele Übersetzungen aus fremden Sprachen. Eine beschränkte Anzahl von Büchern ist in Geschichte, politischen Wissenschaften, Naturkunde, Erdkunde, Technik und Kunst vorhanden. Daneben gibt es Lehrbücher für französisch, englisch, und deutsch, ausserdem einige Bücher in diesen Sprachen. Neuerdings sind auch Bücher in den Sprachen der Sowjetvölker angeschafft worden.

Zeitungen kann nur der beziehen, der Geld besitzt. Ebenso Zeitschriften. Sie können auch von Angehörigen zugeschickt werden. Für Zeitschriften gilt dasselbe. Im Krankenhaus wird die Zeitung von der Verwaltung geliefert.

An Spielen steht für jede Zelle ein Schach-, Domino- und Damespiel zur Verfügung.

Regime: Schlafenzeit ist von abends 10 Uhr bis morgens 6. Dabei brennt die ganze Nacht das Licht, tagsüber kann man sich ebenfalls hinlegen und schlafen. Der Gefangene hat die Pflicht, ausserhalb der Zelle die Hände auf den Rücken zu nehmen, darf sich nicht umschauen und darf ausserhalb der Zelle nicht sprechen. Im Jahre 1949 wurden die Langfristigen von den Kurzfristigen (unter 12 1/2 Jahren strafe) getrennt. Diese Trennung unterscheidet sich dadurch, dass ausser dem gewöhnlichen Türschloss, dessen Schüssel der Aufseher auf dem Korridor hat, noch ein Riegel mit einem Vorhängeschloss, dessen Schlüssel der Aufseher für den ganzen Block hat, angebracht worden ist. Ausserdem sind für 11 Zellen zwei Aufseher da, während bei den Kurzfristigen nur ein Aufseher da ist.

Durchsuchungen mit Leibesvisitation fanden bis Mai vor. Jahres zweimal monatlich statt. Danach nur noch einmal monatlich.

Zählungen finden zweimal am Tage statt und zwar jedesmal bei der Übernahme durch eine neue Wache. Dabei kommt der Aufseher kurz in die Zelle, die Gefangenen stehen dabei am Tisch und zählt durch.

Spaziergang: Der Spaziergang wird auf dem Gefängnishof in eigens dazu gemauerten Höfchen, die nicht grösser sind als eine Zelle für 16 Mann (7 auf 7 m), eingenommen. Die Dauer beträgt eine Stunde. Teilnahme ist freiwillig, es soll aber nach Möglichkeit alles teilnehmen, da meistens während der Abwesenheit der Zelleinsassen die Zelle kontrolliert wird. Am 1. Mai und 7. November fällt der Spaziergang aus und die Aufsicht wird verstärkt.

Karzer: Der Karzer ist 1,80 m. lang und ca. 90 cm. breit, wird nie gereinigt. Schlafenszeit von 12 Uhr nachts bis 6 Uhr früh. Dazu bekommt man eine ca. 50 cm. breite Holzbritsche. Fenster ist zwar vorhanden, lässt aber kaum Licht durch, geht auch nicht zu öffnen und ist so hoch angebracht, dass der Gefangene es nicht erreichen kann. Luftverhältnisse ausserordentlich schlecht. Ein Kübel, um die Notdurft zu verrichten, ist nicht vorhanden, sondern es muss jedesmal geklopft werden. Die Verpflegung besteht aus 400 gr. Brot, das je nur zur Hälfte morgens und abends gereicht wird, dazu gibt es je einen Becher Wasser. Heizung ist praktisch keine vorhanden, da der vorhandene Heizkörper mit einer Blechhülle umgeben ist, die eine Zirkulation beinahe verhindert.
Von der Verwaltung können Karzerstrafen von 3 bis 20 Tagen verhängt werden. Grund dazu kann sein; mutwillige Beschädigung von Staatseigentum, nichtausführung eines Befehls, Streitigkeiten mit den Aufsehern, zu lautes Sprechen oder gar Singen in der Zelle, Streitigkeiten innerhalb der Zelle, Missbrauch von Büchern ausw. Dabei ist noch zu bemerken, dass diese Dinge während, der letzten Zeit meines Aufenthalts in Wladimir nicht allzu streng gehandhabt worden sind.
Während des Aufenenthalts im Karzer ist der Bestrafte nur in Gefängnisbekleidung. Im Winter kann er unter Umständen den wattierten Mantel und die Russenmütze dazu bekommen. Schnürsenkel, Taschentücher und Rauchwaren werden abgenommen, Klosettpapier gibt es keines, waschen darf er sich nicht und die Verhältnisse sind so, dass der Bestrafte sogar im Sommer unter der Kälte leidet.

Bewachung: Die Innenbewachung sind Angestellte des Innenministeriums (MWD), aber keine Milizsoldaten. Alle 2 bis 3 Minuten wird durch das Guckloch in der Türe die Zelle überprüft. Wird man einzeln oder in Gruppen aus der Zelle geführt, so sind

immer 2 Mann Wachpersonal dabei. Irgend welche Verbindung mit dem Aufsichtspersonal aufzunehmen, da diese sich gegenseitig überwachen, ist unmöglich.

Behandlung: Die Behandlung ist streng aber korrekt. Schikanen kommen im allgemeinen nicht vor, die Gefangenen dürfen z.B. nicht geschimpft werden, und ist das einmal der Fall, so ist das meistens nur vom unteren Aufsichtspersonal, wogegen der Gefangene bei der Gefängnisdirektion Schutz findet.

Spitzel: In jeder Zelle befindet sich ein Mann, der das Vertrauen der Verwaltung geniesst und gegebenenfalls vom politischen Offizier herangezogen wird, um ihn über die Stimmung, Gesinnung und Ansichten der Gefangenen zu unterrichten. Diese Leute sind im allgemeinen ungefährlich, es sind meistens Russen, die sich dadurch irgendwelche Aussichten für die Zukunft nicht verbauen wollen oder es aus Angst, die Schreiberlaubnis zu verlieren, tun. Daneben gibt es noch eine Kategorie von Spitzeln, die regelrecht auf einzelne Leute angesetzt werden, um aus ihnen Dinge herauszubekommen, die sich auf ihr Verfahren beziehen. Grösstenteils sind diese Spitzel schon längst bekannt, sodass es ihnen bisher nur in einigen wenigen Fällen gelungen ist, tatsächlich etwas herauszubekommen. Das ganze Spitzelsystem wird hauptsächlich dazu verwendet, um irgendwelche Gruppenbildungen, die der Verwaltung gefährlich werden könnten, frühzeitig aufzudecken und, um gleichzeitig das Aufsichtspersonal zu überwachen.

Der politische Offizier: Er ist dazu da, um das gesamte Leben im Gefängnis zu überwachen. Für ihn arbeiten die Spitzel. Er hat jede Eingabe, gleich wohin sie gerichtet ist, zu befürworten. Ebenso wie jede Vergünstigung wie z.B. Krankenkost, Filzstiefel wattierte Hosen für den Winter. Daneben führt er genau Buch über die Haltung und Führung eines jeden einzelnen Gefangenen. Er ist der gefürchtete Mann im Gefängnis.

Zustand der Gefangenen:

a) Körperlich: Infolge der schlechten Ernährung, der schlechten Luftverhältnisse in der Zelle und überhaupt der unnormalen Lebensweise, hat sich der körperliche Zustand bei der Mehrzahl der Gefangenen wesentlich verschlechert. Die erschreckende Abmagerung und die Unterernährung bei vielen, ist seit der letzten Verpflegungsaufbesserung abgefangen worden, trotzdem ist die Lage der Ausländer noch sehr schlecht, da die Verpflegung zwar quantitativ ausreichend, dafür aber qualitativ keineswegs zulänglich ist.
Bei mir ist es z.B. so, dass meine Angehöriger erstaunt sind, wie wenig ich mich in den 8 1/2 Jahren verändert habe. Gewachsen bin ich nicht mehr (war bei meiner Gefangennahme 19 1/2 Jahre alt). Ein Wintermantel der mir vor 11 Jahren gemacht wurde, ist jetz sogar etwas zu weit.
Bei älteren Leuten ruft das ein vorzeitiges Altern hervor, bei jungen Leuten eine Unterbrechung der Entwicklung. Dann ist die Gehirr tätigkeit, wie das Gedächtnis, ausserordentlich schwach geworden. Eine Konzentration ist kaum mehr möglich und wenn, dann nur für kurze Zeit. Die Sehkraft hat nachgelassen, bei manchen traten Hautaschlägewegen Vitaminmangel auf. Ich schlage mich noch heute mit Folgen eines solchen Hautauschlages herum, der vor ungefähr 1 1/2 Jahren begonnen hat, im Gefängnis zwar behandelt wurde, aber erfolglos.
Die Empfindlichkeit gegen Krankheiten hat si ausserordentlich gesteigert. Es ist so, das das ganze Jahr durch, besonders aber im Frühjahr und Herbst direkte Grippeepidemien an der Reihe sind.
Erkrankenungen der Verdauungsorgane sind, hauptsächlich infolge des schlechten Brotes,

keine Seltenheit. Dies ist umso schlimmer, da selbst bei diesen Erkrankungen nicht dauernd Diät gewährt wird. Die Ärtzte haben ja auch nicht die Aufgabe, eine Krankheit auszuheilen, sondern, nach den Worten einer russischen Ärztin, lediglich die Aufgabe, die Gefangenen in einem Zustand zu erhalten, dass sie die Strafe abbüssen können. Allerdings ist es dann wieder so, dass bei tatsächlich ernsthaften Erkrankungen alle Mittel in Bewegung gesetzt werden, um den Gefangenen wieder hochzubekommen. Man lässt einen also nicht einfach sterben.

Als Beispiel möchte ich hier den Fall von Oberst Dietl anführen: 'Als er im Herbst 1948 von Moskau nach Wladimir transportiert worden ist, hat er seine Insulinspritzen, er ist zuckerkrank, nicht bekommen. In Wladimir brachte man ihn in eine Aufnahmezelle, liess ihn dort liegen, bis er schliesslich nach 2 oder 3 Tagen vollkommen heruntergekommen ins Gefängniskrankenhaus geschafft werden musste.

Als zweites Beispiel den Fall Supprian: Er leidet seit Moskau an dauernden Verdauungsstörungen, die sich in Magen- und Unterleibsschmerzen, beschleunigtem Stuhlgang, Brechen, äussern. Dazu hat er noch oft Migräne, Wahrscheinlich auf Grund von Nervenzerrüttung. Mit einer vernünftigen Diät wäre ihm schon viel geholfen. Diese wird ihm aber nur dann gegeben, wenn er wieder so stark heruntergekommen ist, dass es einfach nicht mehr anders geht.

b) Seelisch: Mit dem Fortschreiten der Haftdauer macht sich bei jedem Einzelnen eine immer stärker zunehmende Nervenzerrüttung bemerkbar. Diese wird hervorgerufen, durch die strenge Isolation von der Aussenwelt, die Ungewissheit über das Schicksal der Angehörigen, den Druck

der durch die dauernde Beobachtung ausgeübt wird, die Enge in den Zellen, etwaige Krankheiten und die Reibereien, die ganz natürlich durch das dauernde Zusammensein oder die persönliche Abneigung, entstehen.
Ein wesentlicher Faktor dabei ist, wie der Gefangene den Hunger, denn nachdem das Essen zwar mengenmässig reicht, ist - wie ich aus eigener Erfahrung weiss - ein Heisshunger nach Fleisch und überhaupt besseren Dingen eingetreten, Schikanen seitens der Aufseher - das dauernde Herummäkeln, wenn man mal in der Ecke steht, laut spricht oder gar leise singt, das Geschirr mal nicht blank genug geputzt ist, wie überhaupt wegen Kleinigkeiten, die man erwachsenen Menschen keineswegs zu sagen braucht -, die Benachteiligung gegenüber den sowjetischen Staatsbürgern in Bezug auf Schreiben, Geldempfang, bevorzugte Behandlung durch die Ärzte und überhaupt durch das Personal usw., die Belastung, die durch das Lesen der russischen Zeitungen - Jubelberichte aus den Staaten des Sowjetblocks, übelste Hetze und Elendsberichte aus der westlichen Welt, vor allem aber aus Westdeutschland - entsteht, hämische Bemerkungen der Offiziere, wie z.B. "im Gefängnis zu viel essen ist schädlich", er selbst aber vor Körperfülle sich beinahe nicht mehr bewegen kann, "wir wissen, dass sie hungrig sind", "kaufen sie sich das doch im Laden", selbst hat man aber keinen Pfennig Geld usw., überwindet.
Ausserdem spielt noch eine wesentliche Rolle, ob der Einzelne sich mit Büchern oder anderweitig beschäftigen kann, mit seinem Schicksal als zu unrecht bestraft, fertig wird und die kleinen Dinge des Lebens nicht ernst nimmt, sondern sich dazu erheben in der Lage ist, seine Angelegenheit von einer höheren Warte aus zu betrachten.
Dazu kommt noch, dass verschiedene Leute wie z.B. Herr Stelzer, Sanitzer, dauernd zu Ver-

hören in ihrer Angelegenheit herangezogen werden.
Besonders nervenzermürbend ist die Einzelzelle. Ich selbst habe es erlebt, wie ein Mann nach nur 8 Monate Einzelhaft völlig zerstört, in die Gemeinschaftszelle kam. Er brachte anfangs keinen Satz mehr heraus, sondern stammelte nur unzusammenhängende Worte, aus denen wir mit Müh und Not zu entnehmen vermochten, dass er fragte, wo er sei, was hier los wäre. Erschwert ist die Einzelhaft noch dadurch, dass selbst Russen, die an und für sich schreiben dürfen, auch aus der Einzelhaft keine Erlaubnis dazu bekommen und damit von ihren Angehörigen auch nicht unterstützt werden können.
Die Mehrzahl der Gefangenen betrachtet ihr Dasein nicht einmal als sinn- oder hoffnungslos, sondern baut auf die Hoffnung, dass infolge der politischen Lage auch einmal für sie etwas herausspringen könnte. Nur einige wenige, und vor allem ältere Leute, sind, ich möchte sagen, in der glücklichen Lage, dass sie sich in ihr Schicksal , ihren Lebensabend im Gefängnis verbringen zu müssen, schicken können, ohne sich deshalb seelisch aufzureiben.
Zum Teil quält die Gefangenen noch die Gewissheit ihrer Unschuld und der Willkür, mit der mit ihnen verfahren worden ist. Im allgemeinen ist es jedoch so, dass die Urteile nicht ernst genommen werden und die ganze Sache als ein schlechter Spass betrachtet wird.
Die verschiedenen politischen Ansichten unter den Gefangenen spielen auch keine geringe Rolle, denn sie geben Anlass zu Debatten, die sogar in Streitigkeiten und

Schlägereien ausarten können, gibt es doch sogar im Gefängnis noch eingefleischte Kommunisten.
Infolge aller dieser oben erwähnten Dinge kommt es bei jedem der Gefangenen trotz aller Standhaftigkeit von Zeit zu Zeit zu Depressionszuständen, die in Einzelfällen sogar zu Selbstmordversuchen geführt haben. (Namen möchte ich hier keine nennen). Soviel mir aber bekannt ist, ist keiner der Versuche gelungen.
Leichtere geistige Störungen sind auch nicht so selten. Diese äussern sich vor allem darin, dass der Betroffene sich von den andern vollkommen absondert, sich meistens nur noch mit dem Thema "Essen" abgibt, oder sich nur noch auf allerlei eingebildete Krankheiten spezialisiert. Schwere Fälle habe ich nicht kennengelernt, sind aber auch vorgekommen. Diese werden ins Gefängniskrankenhaus oder in ein eigens dazu bestimmtes Gefängnis gebracht.

<u>Nähere Einzelheiten über Gesandtschaftsrat Stelzer und seine Frau:</u>

Im Herbst 1948 erfuhr Stelzer von Kameraden, die mit seiner Frau von Moskau nach Wladimir gebracht worden waren, dass seine Frau in Wladimir sei. Kurz darauf hatte er bei einem Arztbesuch die Gelegenheit, seine Frau ganz kurz auf dem Korridor zu sehen, ohne sie natürlich zu sprechen. Seine Frau hat das wahrscheinlich gar nicht bemerkt. Auf Grund dieser Tatsache versuchte nun Stelzer, sich beim Gefängnisdirektor die Genehmigung zu erlangen, seiner Frau Geld zu überweisen - er hatte noch etwas davon gerettet - und mit ihr in Briefverkehr treten zu dürfen. Ein einmaliger Briefwechsel und eine einmalige Geldüberweisung wurde ihm gestattet. Ausserdem wurde auf Grund der Tatsache, dass er seine Frau gesehen haben wollte, eine umfangreiche Untersuchung eingeleitet, um genau festzustellen, unter welchen Umständen das geschehen sei. Dabei legte die

Gefängnisverwaltung (politischer Offizier) einen besonderen Wert auf das Aussehen der Aufseher, die ihn und seine Frau begleitet hatten.
Einen weiteren Briefwechsel gestattete ihm der Gefängnisdirektor nicht und der politische Offiziere hielt ihn damit hin, sich nach Moskau an das Ministerium zu wenden, was auch Stelzer jeder halbe Jahr einmal tat, ohne jemals die Genehmigung, sich mit seiner Frau schreiben zu dürfen, zu bekommen.

Einiges über die Methoden im Entlassungslager in Tapiau:

Gleich nach unserer Ankunft im Sammellager in Tapiau wurden Justizoffiziere eingesetzt, um von vielen noch Einzelheiten über ihren Lebenslauf herauszubekommen. Dabei wurde auch noch ein besonderer Wert auf die politische Anschauung des Befragten gelegt. Diese Verhöre wurden völlig systemlos durchgeführt und schienen auch völlig harmlos zu sein, bis sich dann schliesslich am 25. Oktober vor. Jahres herausstellte, dass ca. 125 Mann, darunter ca. 17 Frauen in das Untersuchungsgefängnis nach Königsberg weggebracht wurden. Der politische Offizier des Lagers erklärte uns damals, dass gegen diese Leute ein Verfahren von den Ostzonenbehörden vorliege, und dass sie gesondert nach Deutschland kämen. Das wurde aber von 4 Mann wiederrufen, die aus dem Gefängnis in Königsberg am 23. Dezember doch noch unserem Transport angeschlossen wurden. (Am 22. Dezember wurden abends 4 Mann noch aus dem Lager weggebracht, von denen allgemein angenommen wurde, dass sie im Untersuchungsgefängnis in Königsberg gelandet sind). Diese 4 Mann erzählten uns, dass diese ca. 125 Mann in die Straflager und Gefängnisse in die Sowjetunion zurückgeschafft würden.
Einige Tage vor unserem Abtransport traf eine Sonder-Kommission aus Moskau ein, die sich wiederum mit Verhören und dem Erpressen für die Sowjets günstiger Erklärungen beschäftigte. Im Lager hatte sich natürlich sofort wieder ein Spitzelsystem gebildet, das dem politischen Offizier allerlei sowjetfeindliche Äusserungen zutrug.
So wurden z.B. 3 Mann über Starke Gotthold ausgefragt, er selbst aber nicht geholt, sondern am 22. Dezember abends aus dem Lager weggeschaffte.

Zu Abschnitt Behandlung (s. Seite 4)

Viele von uns hatten bei ihrer Gefangennahme Familienbilder im Besitz. Diese wurden während der Untersuchungshaft zum Teil noch gelassen, beim Abschluss der Untersuchung jedoch von den meisten durch den Untersuchungsrichter vernichtet. Hatte sie einer noch bis Wladimir gerettet, so wurden sie ihm in der Zelle nicht gelassen, sondern zu seinen Aktien gelegt (so wurde es auch mit denen gemacht, die sowjetische Staatsbürger in Briefen bekamen). Allerdings konnte der Gefangene zum Geburtstag seiner Frau oder seiner Kinder diese Bilder für 3 Tage anfordern, was aber in den meisten Fällen abgelehnt worden ist.

Betreffs schreiben, Pakete empfangen und Geld empfangen der Sowjetstaatsbürger:

Der sowjetische Staatsbürger hat die Möglichkeit, zweimal im Jahr seinen nächsten Angehörigen zu schreiben, und von diesen zwei Briefe zu bekommen. Dabei ist das keine grundsätzliche Erlaubnis, sondern sie muss jedesmal neu eingeholt werden. Die Briefe dürfen nur persönliches enthalten und werden streng zensiert. Auch dürfen sie nicht zu lang sein. Pakete dürfen nicht geschickt werden, dafür aber Geld in unbegrenzten Summen. Dazu hat der Gefangene die Möglichkeit, alle 10 Tage im Gefängnisladen hauptsächlich Nahrungsmittel, Rauchwaren, Schreibpapier und Seife zu kaufen. Seine Angehörigen können für ihn Zeitungen und Zeitschriften abonnieren.

Betreffs Schreiberlaubnis für Ausländer:

Seit September 1952 haben die Japaner Schreiberlaubnis. Dabei ist jedoch zu bemerken, dass diese Erlaubnis keine generelle ist. Ich sass bis 17. Juni vor. Jahres mit einem Japaner zusammen, der davon ausgeschlossen war. Januar 1953 trafen die ersten Antworten und Pakete aus Japan ein. Ich persönlich bin der Meinung, dass für die in Wladimir zurückgebliebenen Deutschen, dasselbe zutrifft.

Zu Zelleneinrichtung (s. Seite 1)

Zu Zelleneinrichtung gehört noch für 12 Mann 1 Tintenfass und 3 Federhalter. Bleistifte sind nicht erlaubt. Das Schreibzeug wird während der Schlafenszeit aus der Zelle herausgenommen.

Zu Hygiene (s. Seite 1)

Vor jedem Bad muss die Zelle von den Gefangenen mit einem Eimer Wasser ausgewaschen werden. Klosettpapier gibt es zwar aber häufig ist es der Fall, dass das Papier selbst für diesen Zweck unbrauchbar oder viel zu wenig ist. Dann passiert es noch häufig, besonders im Sommer, dass es im Waschraum kein Wasser gibt. Zwar wird in diesen Fällen manchmal in einer Kanne Wasser gereicht, aber dann auf den Mann nur vielleicht 1/4 Ltr. Waschwasser kommt, was natürlich im Sommer beim dauernden Schwitzen keineswegs ausreicht.

Betreffs Zeitungen und Zeitschriften: (s. Seite 2)

Am 1. April 1952 wurden überraschender Weise sämtliche Zeitungen und Zeitschriften einbehalten. Auf unsere wiederholten Anfragen, warum wir keine Zeitungen mehr bekämen, bekamen wir die lakonische Antwort: "Sie bekommen ihre Zeitung" und siehe da, am 1. Juni bekamen wir sie wieder, allerdings mit zweimontaiger Verspätung. Dieses System wurde bis zuletzt beibehalten. Dazu wurden Zeitungen mit besonders aktuellen Nachrichten z. B. wichtige Reden ausländischer Staatsmänner, der Regierungserlass über die Amnestie usw. einfach unterschlagen, sodass auch diese kümmerliche Verbindung mit der Aussenwelt nicht mehr vollständig ist.

Betreffs der Kategorien der Gefangenen:
Das Gefängnis Wladimir ist ein sogenannter strenger, politischer Isolator. Direkt kriminelle Elemente befinden sich dort nicht. Es kann zwar vorkommen, dass auch ein politischer Gefangener kriminelle Anwandlung bekommt. In diesem Falle wird aber von der Verwaltung ganz energisch dagegen eingeschritten. Nach welchen Gesichtspunkten die Gefangenen dort eingewiesen werden, war nicht festzustellen.

Betreffs Entlassung:
Von höheren sowjetischen Offizieren wurde uns im Sammellager in Tapiau erklärt, dass 3 Kategorien von Gefangenen zur Entlassung kämen und zwar:

a) Leute, die ihre Strafe bereits abgebüsst und sich in der Sowjetunion schon in der Freiheit befunden hätten. Das waren die wenigsten.

b) Leute, die unter die Amnestie vom 28. März vor. Jahres gefallen wären. Das war eine etwas grössere Gruppe, aber auch nicht viele, da diese Amnestie ja nicht für politische Gefangene war.

c) Leute, die auf Grund des Regierungserlasses vom 10. Juni vor. Jahres, mit den Ausführungsbestimmungen vom 13. Juni zur Entlassung kämen. Das war die Mehrzahl.

Ich kenne wieder den Erlass über die Amnestie - diese Zeitung wurde uns unterschlagen - , noch den Regierungserlass vom 10. Juni. Dieser ist, wie mir bekannt ist, in der Sowjetpresse niemals veröffentlicht worden.
Nach welchen Gesichtspunkten die Wahl getroffen worden ist, war nicht festzustellen, da wir bei unseren Überlegungen immer wieder auf Kameraden gestossen sind, die wegen viel leichterer Vergehen als mancher von uns, die wir entlassen wurden, bestraft worden waren. Andererseits war es wieder so, dass Leute entlassen worden sind, bei denen wir uns sagen mussten, wie kommt der Russe dazu, so einen für die Entlassung zu bestimmen.
Wäre das anders gewesen, so wären wir wahrscheinlich sehr erstaunt gewesen, denn bei all unseren langjährigen Versuchen irgendwo und irgendwie ein System herauszufinden, konnten wir immer nur zu dem Schluss kommen, dass bei dem Russen die "Gehirnwindlungen" anders herumgingen, als bei uns. Das wurde schliesslich auch sprichwörtlich.

11.5.54.

Betreffs Begriff "Fernurteil"

Die deutsche Übersetzung "Fernurteil" für den russischen Ausdruck "osoboje soweschtschanije", ist nicht richtig. Wörtlich heisst das "Sonderberatung" oder besser "Sondergericht".

Entstanden ist die deutsche Übersetzung Fernurteil dadurch, dass dieses Urteil immer in Moskau ausgesprochen wird und zwar in Abwesenheit des Angeklagten. Die Untersuchungsakten werden dabei nach Moskau geschickt, dort diesem Sondergericht, das aus je einem Vertreter der Partei, des Innenministeriums, respektive Sicherheitsministeriums und der Justiz besteht, vorgelegt. Dabei ist besonders darauf hunzuweisen, dass dieses Urteil keineswegs endgültig ist, sondern wie mir Russen erzählten, jedes Jahr neu bestätigt werden muss.

Bei diesem Verfahren hat der Angelkagte keinerlei Möglichkeit sich zu verteidigen, ebenso nicht die Gewissheit, dass er nach Abbüssung seiner sog. Strafe freigelassen wird, da es ja praktisch jedes Jahr verlängert werden kann. Häufig wird dieses Verfahren dann angewandt, wenn kein ordentliches Gericht etwas gegen den Angeklagten ausrichten könnte. So wurde z.B. Haertel von seinem Untersuchungsrichter erklärt, das Gericht habe seine Akten zurückgeschickt, da es nichts gegen ihn finden könne. Kurze Zeit später wurde er aber von diesem Sondergericht zu 25 Jahren Gefängnis verurteilt. Ähnliche Erklärungen bekamen auch andere. Dieses Verfahren hat sehr viel Ähnlichkeit mit dem der Gestapo und dient hauptsächlich dazu, sich unbequemer Leute zu entledingen.

Von all den Gefangenen, die sich in Wladimir befinden, ist die überaus grösste Mehrzahl von diesem Sondergericht abgeurteilt werden.

10.5.54.

Inkommande telegram från UD i chiffer den 24.6.54.

Inkommet handelskansliet i Bonn kl.

Inringt Köln-kansliet 25.6.54 kl. 10.15.

Löst 25.6. kl. 10.30 AVS

Dnr 44 Kumlin från kabinettssekreteraren. Dumgrens PM 22 februari åberopas. Hinckeldey, Birkenweiher, (Birkfnweiher) Solingen, bör förhöras.

Cabinet

Avskrift.

AUSWÄRTIGES AMT
VLR Dr. von Trütschler

Bonn, den 5. November 1953

1/908

Leg. rat Hergt
Dr. Bonn

Herrn
Legationsrat Tord Göransson
Kgl. Schwedische Gesandtschaft
K ö l n
Ulmenallee 96

Sehr geehrter Herr Göransson!

Endlich bin ich im Besitz der neusten Liste von Lagern, in denen deutsche Kriegsgefangene oder auch Zivilinternierte in der Sowjetunion festgehalten werden. Ausserdem habe ich eine Reihe von Karten erhalten, aus denen sich die geographische Situation der Kriegsgefangenenlager ergibt. Schliesslich zeigt eine weitere Karte, aus welchen Lagern die Heimkehrertransporte im September und Oktober d.Js. gekommen sind.

Wir haben soeben versucht, Sie in der schwedischen Gesandtschaft zu erreichen. Es wurde uns mitgeteilt, dass Sie nach Bonn gefahren seien. Unter diesen Umständen glaube ich, dass ich Ihnen das Material mit der Post schicken sollte, da ich hoffe, dass es dann noch eher in Ihren Besitz kommt, als wenn ich Sie erst morgen vormittag um Abholung bitte.

Mit verbindlichsten Empfehlungen
Ihr aufrichtig ergebener

gez. Trützschler

Vecko-Journalens artikel 20.12.51

...t sensationellt vittne i fallet Wallenberg

Veckojournalen nr. 50

MEDFÅNGE I TRE ÅR BERÄTTAR

Mannen som satt fängslad i cellen bredvid Wallenberg framträder för första gången för offentligheten

Riksdagsstenografernas pennor raspade snabbt över stenogramblocken, på pressläktaren gjorde ett stort uppbåd journalister sina anteckningar, åhörarläktaren var packad av folk. Det var den 22 maj i år, den dag utrikesminister Östen Undén valt att besvara en interpellation om UD:s åtgärder i fallet Raoul Wallenberg. Kontentan av Undéns tal var detta: Sverige kunde uträtta föga förrän man kunde »peka på något bestämt faktum som tyder på att Wallenberg funnits i livet på någon viss ort vid någon viss tidpunkt efter omhändertagandet.»

Nu finns detta nya faktum. Ett nytt vittne har framträtt, en italiensk diplomat som under kriget tjänstgjort i ett balkanland, där han blev arresterad av ryssarna. För endast några dagar sedan undertecknade han ett dokument, vari han intygar att han under flera år suttit fängslad i ett visst namngivet NKVD-fängelse i Moskva, och att Raoul Wallenberg befann sig i cellen intill hans. Under tre års tid lyckades de båda fångarna meddela sig med varandra, och deras kontakt varade ända fram till 1948. Man vet alltså nu inte bara den exakta adressen på Wallenbergs fängelse, man vet också i vilken del av byggnaden han hölls fången — ja t. o. m. numret på hans cell.

Man känner också identiteten på flera av Wallenbergs cellkamrater och på dem som fanns i cellerna i närheten av hans — till största delen var det diplomater och funktionärer i olika länders utrikesrepresentation som under krigets slutskede tillfångatagits av den framträngande Röda Armén.

Av vittnesmålet framgår att Raoul Wallenberg under den första tiden i fängelset ideligen fördes till förhör. Detta skedde nästan alltid nattetid. När hans medfångar undrade varför han, som tillhörde ett land med vänskapliga diplomatiska relationer till Sovjet, hölls fången, svarade han att han inte kunde förstå ryssarnas motiv.

Wallenberg meddelade att han blivit häktad av ryssarna i januari 1945. Ännu i början av 1948, då kontakten mellan vittnet och Raoul bröts, var han vid god hälsa.

Den italienske diplomaten är beredd att under edligt ansvar upprepa sina uppgifter, som han gett dels muntligen, dels skriftligen i en protokoll, som i översättning återges här nedan. Hans namn har liksom vissa ortsuppgifter måst av diskretionsskäl hållas hemliga tills vidare. Originalintyget har tillställts Utrikesdepartementet och befinner sig nu hos kabinettssekreterare Arne S. Lundberg.

Protokollet, som är daterat den 3 december i år, har följande lydelse:

> Undertecknad, dr..., yrkesdiplomat, förklarar härmed att jag under tjänstgöring vid vår legation i — — — arresterades av sovjetryska trupper den... den tillsammans med andra diplomater fördes till Moskva, där jag hölls inspärrad i NKVD-fängelset... under flera år. Under fångenskapen i detta fängelse lyckades jag hålla ständig kontakt med den svenska diplomaten Raoul Wallenberg, som hölls fången i cellen intill. Denna kontakt varade från den 20 april 1945 till början av 1948. Det finns inget tvivel om hr Wallenbergs identitet på grund av de detaljer och upplysningar som denne gav undertecknad.
>
> Undertecknad är beredd att under ed bekräfta ovanstående redogörelse inför vilken domstol eller myndighet som helst...
>
> Namnteckning.

Med detta dokument som utgångspunkt har svenska utrikesdepartementet fått material till en förnyad framställning hos ryssarna. En sådan har från svensk sida ansetts svår att göra sedan utrikesminister Vysjinski i augusti 1947 meddelade svenskarna att Wallenberg icke kunnat återfinnas på rysk mark. När man nu med säkerhet vet att han också efter denna dag befann sig på ryskt territorium finns det nya möjligheter för UD att äntligen utverka den tillfångatagne diplomatens befrielse.

Rudolph Philipp.

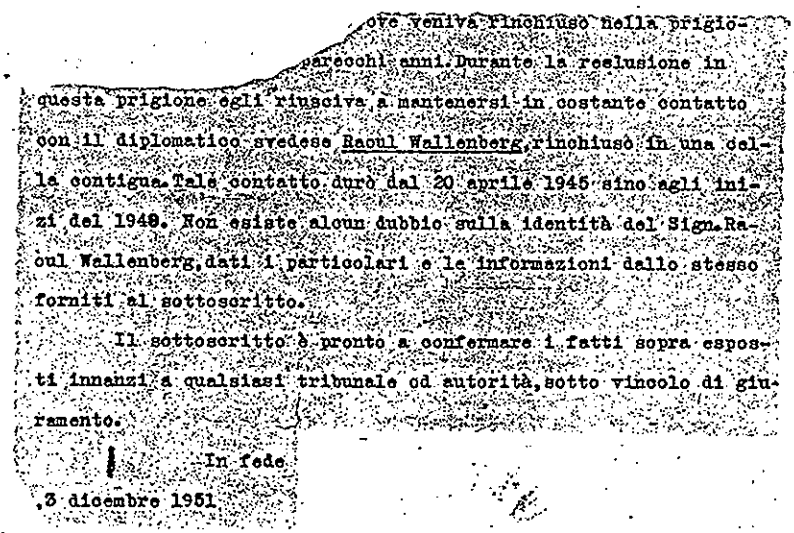

...ove veniva rinchiuso nella prigio-
...parecchi anni. Durante la reclusione in
questa prigione egli riusciva a mantenersi in costante contatto
con il diplomatico svedese Raoul Wallenberg, rinchiuso in una cel-
la contigua. Tale contatto durò dal 20 aprile 1945 sino agli ini-
zi del 1948. Non esiste alcun dubbio sulla identità del Sign. Ra-
oul Wallenberg, dati i particolari e le informazioni dallo stesso
forniti al sottoscritto.

Il sottoscritto è pronto a confermare i fatti sopra espos-
ti innanzi a qualsiasi tribunale od autorità, sotto vincolo di giu-
ramento.

In fede

3 dicembre 1951

Vissa anteckningar
i W-ärendet, turbóriga
förarsson

Besök hos Graf 29/9-55

Herr Leusch är nr 3

i S-Leitstelle

1) Frågor om prominenta fångar måste uppstas med AA

2) Listorna med samtlaga fångar får DPA. G. tveksam om gur RK

Samtal med L. 26/9

1) När ska polism komma ner? Trol. rätt svart enl. L.

2) De som fördrös, bör ej vitt, uppg. om färdiga, som är kvar.

3) Besk. önem bjälpa till

4) R-f & S-r vilket intr.

5) Tänka särskr. på dem som memorerat

6) Villa kommer P. Väst-Berlin & villa P. Öst-Tyg.

7) Besk. bör svarast få kommunistor även dem som återvända

P.M.

1) Alla utfrågas, om de känner till regn svensk eller annan skandinav. Sv. (polis)man, När?

2) Få reda på alla, som kommer hem

3) Få reda på generaler, diplomater, A-män & andra prominenta fångar, som snittit i is.

4) Få reda på dem, som ha särskilt gott minne

5) Få reda på dem, som komma t. Väst-Berlin & Öst-Ty.

6) Få ta del av de listor, som lämnats t. reg.

7) Schörner

se sid. 12

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946. Andra kammaren. Nr 38.

Lördagen den 23 november.

Kl. 2 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande november.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Ståhl* propositionerna:

nr 380, med förslag till lag om kontroll å överlåtelse av vattenkraft; och

nr 382, angående ersättning för vissa översvämningsskador m. m.; samt

av herr statsrådet *Nilsson* propositionerna:

nr 377, angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 378, angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande upplåtelse av Bromma flygplats till kronan och av Ladugårdsgärde till staden m. m.;

nr 379, angående byggande av en storflygplats m. m.;

nr 381, angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47; och

nr 383, angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet.

Samtliga dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justiedepartementet den 21 november 1946.

Till justitiedepartementet hade den 21 november 1946 från länsstyrelsen i Södermanlands län inkommit fullmakt för fabrikören P. G. Friberg, Nyköping, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

C. G. Bruno.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.20 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 27 november.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Erlander,** som anförde: Med kammarens tillstånd har herr Håstad till mig riktat följande frågor:

1. Vilka fakta äro för regeringen kända rörande Raoul Wallenbergs öde?
2. Vill regeringen lämna kammaren en redogörelse för vad som åtgjorts och alltjämt måste åtgöras från utrikesdepartementet och andra myndigheter för att rädda Wallenbergs liv eller klarlägga hans öde alltifrån hans försvinnande för snart tjugu månader sedan?

Till svar å dessa frågor får jag anföra följande.

Efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern i mars 1944 inträdde en stark försämring i de ungerska judarnas läge. I anledning härav igångsattes en svensk hjälpaktion, som åsyftade att söka förhindra deportation av judar, som genom nära släktskap med personer här i riket kunde sägas ha viss anknytning till Sverige. Då deportationerna på försommaren tilltogo i omfattning, riktade Konungen den 30 juni 1944 en personlig vädjan till ungerske riksföreståndaren amiralen Horthy. I samband härmed anställdes i juli 1944 Raoul Wallenberg vid beskickningen i Budapest för att under sändebudets ledning omhänderhava beskickningens humanitära arbete, d. v. s. hjälpverksamheten bland judarna. En särskild avdelning vid beskickningen upprättades under Wallenbergs ledning, främst för att pröva de tusentals ansökningar om skyddspass, som strömmade in, och för att genom intervention hos de ungerska och tyska myndigheterna söka få anhållna eller inspärrade judar satta på fri fot. Avdelningens personal rekryterades bland frivilliga judiska krafter och uppgick till flera hundratal personer.

Jag begagnar detta tillfälle att uttala regeringens stora uppskattning av det uppoffrande och framgångsrika arbete i humanitetens tjänst, som en svensk man utfört under svåra och farliga förhållanden.

Vid de ryska truppernas framryckning genom Ungern kvarstannade Wallenberg jämte övriga beskickningsmedlemmar i Budapest. Det sista direkta meddelandet från beskickningen, som kom utrikesdepartementet till handa, innan staden omringades och förbindelserna med yttervärlden avbrötos, var ett rutintelegram avsänt den 23 december 1944.

Efter denna tidpunkt avhördes intet från de i Budapest kvarvarande, förrän envoyén Söderblom i Moskva den 17 januari 1945 av vice utrikesministern Dekanòsov underrättades om att Wallenberg lyckats ta sig över till den av

Svar på interpellation. (Forts.)

ryssarna erövrade delen av Budapest. De sovjetryska myndigheterna, hette det vidare, hade vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom.

Samma dag, d. v. s. den 17 januari 1945, sågs Wallenberg av olika personer på skilda platser i Pest, och de som då samtalade med honom uppge, att han hade för avsikt att i bil avresa till Debrecèn. Det är också bekant, att han på resan medförde en större penningsumma.

För att söka få utrönt vad som kan ha hänt Wallenberg sedan han sista gången sågs den 17 januari 1945 har utrikesförvaltningen prövat och följt alla de uppslag och spår, som på en eller annan väg kommit till dess kännedom. Med beklagande måste dock fastställas, att efterforskningarna hittills visat sig resultatlösa.

Jag övergår nu till att lämna en detaljerad redovisning för de av utrikesförvaltningen vidtagna åtgärderna och börjar då med vad som åtgjorts genom vår beskickning i Moskva.

Under januari och februari månader 1945, d. v. s. vid tiden omedelbart före och efter Budapests erövring riktade sändebudet i Moskva upprepade framställningar till sovjetryska utrikeskommissariatet för att erfara något om det läge, vari vår budapestbeskickning befann sig. Då efter den lugnande sovjetryska förklaringen den 17 januari 1945, som jag nyss omnämnt, intet ytterligare avhörts rörande Wallenberg, instruerades i början av mars 1945 sändebudet i Moskva att förhöra sig hos vederbörande myndigheter. Instruktion om förnyade démarcher telegraferades till Moskva den 17 mars och den 27 mars 1945.

På förslag av envoyén Söderblom i Moskva riktade bankdirektör Marcus Wallenberg en skriftlig hänvändelse till madame Kollontay, överlämnad den 28 april 1945, med begäran om hjälp vid efterforskningarna.

Den 21 april 1945 erhöll envoyén Söderblom instruktion att personligen hos vice utrikesministern Dekanòsov hemställa, att de ryska militära myndigheter, under vilkas skydd Wallenberg på sin tid ställts, måtte anmodas verkställa noggrann undersökning rörande hans vidare öden. Denna démarche framfördes den 25 april 1945, och herr Dekanòsov lovade därvid att genast vidtaga erforderliga åtgärder.

Den 18 maj 1945 gjorde envoyén Söderblom en ny hemställan till herr Dekanòsov om besked rörande Wallenbergs öde.

I en den 24 maj 1945 dagtecknad rapport från Moskva meddelade envoyén Söderblom, att han varit i förbindelse med den ungerske professorn, nobelpristagaren Szent Györgyö, vilken hade den svenska budapestbeskickningen att tacka för sitt liv och väl kände dess medlemmar. Szent Györgyö berättade därvid, att han visserligen ej sammanträffat med Wallenberg bakom de ryska linjerna men likväl där erfarit, att man inom marskalk Malinovskis högkvarter glatt sig åt att den förste svensken påträffats.

Jämlikt utrikesdepartementets instruktion gjorde militärattachén i Moskva den 5 juni 1945 hemställan till de ryska militära myndigheterna rörande Wallenberg. Ehuru från deras sida förklarades, att ärendet icke fölle under militärmyndigheternas avgörande, erhöll militärattachén dock intrycket, att även från deras sida en undersökning skulle göras.

Den 27 juni 1945 ombads nyssnämnde professor Szent Györgyö av envoyén Söderblom att efter återkomsten till Budapest söka förmå ungerska regeringen att efterforska Wallenberg.

Jämlikt erhållna instruktioner hemställde beskickningen i Moskva den 3 november 1945 ånyo om upplysning angående resultatet av efterforskningarna efter Wallenberg. Härvid underströks särskilt den vikt man på svensk sida tillmätte frågan med hänsyn till Wallenbergs ställning såsom legationstjänsteman.

Svar på interpellation. (Forts.)

Vid en av beskickningen i Moskva den 30 november 1945 företagen förnyad démarche i utrikesministeriet meddelade chefen för dess skandinaviska avdelning, Abramov, att de sovjetryska militära myndigheterna ånyo beordrats att vidtaga undersökning men att besked om resultatet ännu icke ingått.

Envoyén Söderblom meddelade den 3 januari 1946, att han haft ingående samtal med såväl herr Abramov som med madame Kollontay angående Wallenbergs försvinnande.

I en rapport den 30 april 1946 meddelade envoyén Söderblom, att han vid flera tillfällen ånyo erinrat såväl herr Abramov som fru Kollontay om fallet Wallenberg.

När envoyén Söderblom i samband med att han lämnade ministerposten i Moskva i medio av juni 1946 personligen mottogs av marskalk Stalin och av denne tillfrågades, huruvida han hade några särskilda önskemål, förde han fram affären Wallenberg. Stalin lovade därvid söka bringa klarhet i saken.

Vid sin återkomst från sovjetrysk fångenskap berättade den svenske journalisten af Sandeberg i slutet av juni i år, att han i ett ryskt fångläger hade sammanträffat med en rumän och en tysk, vilka, såvitt af Sandeberg kunde erinra sig, skulle ha sett Wallenberg i februari. Dess värre kunde af Sandeberg ej minnas dessa personers namn eller giva någon konkreta uppslag för deras identifiering. De ansträngningar från beskickningarna i Moskva och Bukarest, som icke dess mindre gjordes för att komma i förbindelse med dessa personer, blevo resultatlösa. Beskickningen i Bukarest hade tagit upp saken med bl. a. ryske överbefälhavaren i Rumänien.

Den 25 juli rapporterade beskickningen i Moskva att med utgångspunkt från af Sandebergs meddelanden nya démarcher gjorts hos ryska vederbörande, vilka emellertid ej hade haft några upplysningar att lämna.

Det är emellertid icke bara genom beskickningen i Moskva som utrikesdepartementet sökt lösa gåtan om Wallenbergs försvinnande. Åtskilliga av våra övriga beskickningar ha parallellt med moskvabeskickningens démarcher var på sitt håll sökt följa de spår, som bragts till utrikesdepartementets kännedom.

Genom beskickningen i Rom anhöll svenska regeringen i början av år 1945 om Vatikanens hjälp för att erfara vad som kunde ha hänt våra tjänstemän i Budapest.

Den 2 mars 1945 ingick underrättelse från beskickningen i Bukarest, att budapestbeskickningens samtliga medlemmar påstodes befinna sig i säkerhet med undantag av Wallenberg, som i medio av januari skilt sig från de övriga. Sändebudet i Bukarest erhöll i anslutning härtill instruktion att genom ungerska regeringen och med anlitande av andra vägar söka erhålla uppgift om var budapestbeskickningens samtliga medlemmar, inbegripet Wallenberg, befunno sig.

Under mellantiden hade den ungerska kossuthradion den 8 mars 1945 förklarat, att alla tecken tydde på att Wallenberg mördats av gestapoagenter.

Den 23 maj 1945 instruerades beskickningen i Bukarest att till mosaiska församlingen i Budapest söka framföra en begäran från professor Ehrenpreis om upplysningar rörande Wallenberg.

Den 1 juli 1945 telegraferade beskickningen i Bern att en tillförlitlig schweizare i början av april i Budapest träffat en person, som påstått sig ha sett Wallenberg, som då vore vid god hälsa och hölle sig dold i Pest. Då vi vid denna tidpunkt saknade representation i Ungern, ombads följande dag härvarande amerikanske minister att genom Förenta staternas beskickning i Budapest göra efterforskningar efter Wallenberg. Till svar å denna hemställan meddelade amerikanska beskickningen den 21 augusti 1945, att State Department riktat flera förfrågningar rörande Wallenberg till olika amerikanska organisa-

Svar på interpellation. (Forts.)

tioner i Ungern, vilka emellertid hittills icke haft något att inberätta. De amerikanska myndigheterna komme att hålla uppmärksamheten fästad på fallet och omedelbart till svenska regeringen vidarebefordra de upplysningar, som kunde erhållas.

Beskickningen i Bern telegraferade den 28 augusti 1945, att en ungersk medborgare för tredje person skulle ha uppgivit, att Wallenberg fortfarande vore vid liv. Det vore emellertid enligt hans uppfattning lönlöst att företaga officiella démarcher.

Den 2 november 1945 meddelade utrikesdepartementet amerikanska beskickningen i Stockholm, att man vore tacksam, om amerikanske ministern i Budapest ville fortsätta sina ansträngningar. Beskickningen meddelade i anslutning härtill den 19 november 1945, att de amerikanska myndigheterna i Budapest varit i förbindelse med nyssnämnde ungrare, som emellertid icke hade sig något bekant om vad som kunde ha hänt Wallenberg efter den 17 januari 1945.

Den 15 mars 1946 meddelade beskickningen i Bern, att den varit i förbindelse med en schweizisk diplomat, tidigare ackrediterad i Budapest, som efter stadens erövring tillbringat ett år i rysk fångenskap. Han hade icke sammanträffat med Wallenberg, sedan denne sökte sig över till ryska sidan, men sade sig ha goda skäl tro, att Wallenberg vore bättre anskriven hos ryssarna än kanske någon annan.

Aftonbladet innehöll den 29 juni i år en artikel om en svensk affärsman som på ett hotell i Schweiz i november 1945, alltså mer än 7 månader tidigare, träffat en ungersk dam som uppgivit att hon från hemlandet erfarit, att Wallenberg befunne sig i »ett litet fängelse på landet». Beskickningen i Budapest lyckades efter betydande ansträngningar spåra upp denna ungerska dam. Hon hade emellertid intet annat att förtälja om Wallenberg än att hon ryktesvis erfarit, att han lyckligen hemkommit till Sverige via Moskva!

Så snart vi erhöllo egen representation i Ungern, vid jultiden 1945, igångsatte beskickningen där ett vidlyftigt efterforskningsarbete. Vår chargé d'affaires i Budapest rapporterade härom den 26 januari 1946, att han bland annat genom ungerska tidningspressen tillkännagivit sin önskan att komma i förbindelse med personer, som kunde ha upplysningar om Wallenberg att lämna. Beskickningen hade låtit göra förfrågningar såväl bland Wallenbergs forna medarbetare som bland andra ungerska judar och hos ungerska utrikesministeriet hemställt om en snabb och grundlig undersökning i ärendet. Beskickningschefen hade dessutom upptagit saken med sovjetryska beskickningen i Ungern. Ingen av den mångfald personer, som beskickningen utfrågat, hade sett Wallenberg efter den 17 januari 1945. En anonym sagesman hade emellertid uppgivit, att han den 17 januari sett Wallenberg i en bil i Pest i sällskap med tre namngivna ryska militärer. Med anledning härav gjorde beskickningen i Moskva en ny démarche hos utrikesministeriet. Hittills ha dessa tre militärer emellertid ej kunnat identifieras av de ryska myndigheterna.

I början av juli 1946 erhöll utrikesdepartementet underrättelse att en ungersk person uppgivit, att han våren 1945 tillsammans med Wallenberg och en svensk suttit i rysk fångenskap i Tjeckoslovakien och sedermera jämte sina medfångar transporterats till staden Focsàni i Bessarabien. Beskickningen i Bern lyckades komma i kontakt med nyssnämnde svensk, som meddelade att uppgiften måste vara felaktig. Han hade visserligen jämte uppgiftslämnaren åtföljt de åsyftade fångtransporterna och suttit i focsànilägret men under denna tid varken sett eller hört omtalas Wallenberg, som han senast träffat hösten 1944.

En person vid namn Manfred Lundberg, som ifrågavarande tid suttit i focsànilägret, meddelade den 19 juli 1946, att han aldrig där sett Wallenberg eller hört nämnas, att någon svensk funnes i lägret.

Svar på interpellation. (Forts.)

Den 1 augusti 1946 rapporterade beskickningen i Bukarest att de ryska militärmyndigheterna i Rumänien förklarat sig icke kunna fastställa, huruvida Wallenberg varit i focsànilägret.

Beskickningen i Budapest meddelade den 16 september 1946, att den varit i direkt förbindelse med nyssnämnde ungrare, som därvid bekräftat, att han suttit fången tillsammans med Wallenberg våren 1945. Han hade uppgivit, att en namngiven österrikare varit fånge tillsammans med Wallenberg vid månadsskiftet april/maj 1945. Denne österrikare har efterforskats av vår beskickning i Wien, som utrönt, att han i mars i år avrest till okänd adress i Tyskland utan att sedan låta sig avhöra. Utrikesdepartementet fortsätter sina ansträngningar att komma i förbindelse med denne man.

Den av mig lämnade redogörelsen ger svar på herr Håstads frågor om vilka åtgärder, som vidtagits av de officiella myndigheterna.

Det viktigaste uppslaget har naturligtvis varit och är alltjämt det, som med utgångspunkt i herr Dekanòsovs förklaring den 17 januari 1945 bearbetats av beskickningen i Moskva. Något tillfredsställande svar har icke, såsom av min redogörelse framgår, erhållits på vår representants upprepade démarcher och påminnelser. Till sist upptogs frågan av vårt sändebud med marskalk Stalin själv. Jag hoppas att den ärade interpellanten och kammarens övriga ledamöter skola ge mig rätt, då jag förklarar, att de mest enträgna och allvarliga försök gjorts att erhålla visshet om Wallenbergs öde. En av de instruktioner, som lämnades envoyén Hägglöf vid tillträdet av posten i Moskva, var att med de sovjetryska myndigheternas bistånd söka komma till slutlig klarhet i fallet Wallenberg. Jag vill ännu en gång understryka, att regeringen icke med vad som åtgjorts betraktar fallet Raoul Wallenberg som ett avslutat ärende. Alla ansträngningar komma jämväl i fortsättningen att göras, och jag vill endast till sist uttrycka förhoppningen om att vi skola komma till visshet angående hans öde. Självklart räkna vi härvid i första hand på att upplysningar skola stå att vinna från de sovjetryska myndigheterna, till vilka upprepade hänvändelser ju redan skett och med vilka kontakt alltfort kommer att upprätthållas.

Härpå yttrade:

Herr **Håstad:** Herr talman! Jag frambär till Ers Excellens mitt vördsamma tack för både den snabbhet och den utförlighet, varmed jag fått svar på mina bägge frågor. Jag gläds liksom alla andra svenskar åt det uppskattande erkännande, som den svenska regeringen nu i officiellaste form — liksom tidigare den ungerska regeringen — ägnat Raoul Wallenbergs sällsynta, farofyllda, resultatrika verk i barmhärtighetens och civilisationens namn. Jag skyndar mig också att med den oförbehållsammaste tacksamhet ta fasta på hans excellens uttalande till sist i svaret, nämligen att regeringen inte vill betrakta fallet Raoul Wallenberg som »ett avslutat kapitel», utan tvärtom utlovar att »alla ansträngningar» även i fortsättningen komma att göras för att skapa, som det hette, »slutlig klarhet» om den svenske diplomatens öde.

Min första fråga — vilka fakta, som äro för regeringen kända rörande Raoul Wallenberg — har statsministern indirekt besvarat genom den av mig i interpellationens andra fråga önskade redogörelsen för regeringens åtgöranden under de 22 månader, som förflutit sedan Wallenberg den 17 januari i fjol försvann. I svaret har inte någon slutsats dragits om i vilken riktning det nu tämligen utförligt redovisade materialet pekar. Så motsägelsefullt och oklart som detta material åtminstone ögonskenligen framträder, skall inte heller jag göra några försök till bestämda slutsatser. Men lägger man ihop vad som anförts i interpellationssvaret, vad jag under dessa dagar hört från de anhöriga — den legi-

timaste parten i detta fall — och det väsentligaste av vad som för den uppmärksamme står att läsa i Rudolph Philipps bok, kan man inte undgå att konstatera den förvånande stora samstämmigheten i en rad av uttalanden, som få betraktas som de relativt mest bestyrkta, indicerande eller auktoritativa.

Inom parentes vill jag här deklarera, ifall det verkligen skall vara behövligt, att jag i denna fråga inte på något sätt haft någon kollaboration med doktor Rudolph Philipp. Men jag anser mig oförhindrad att från denna talarstol förklara, att doktor Philipp — som jag sedan flera år i andra sammanhang lärt känna och högt skatta — genom sin bok har gjort sig förtjänt av allt erkännande. Han har, märk väl av rent ideella skäl, satt in sin ovanliga, om än ibland väl sprudlande intelligens, sina enastående kunskaper om Centraleuropa och sin outsläckliga mänsklighetslidelse för att medverka till detta mysteriums uppklarande. Troligen är det ingen tillfällighet, att just en flykting, som själv ryckts upp ur sin rot och upplevt ofriheten, flammat upp för Raoul Wallenbergs sak. Redan uppsåtet hos doktor Philipp är tillräckligt meriterande. Men även om dennes värderingar av utrikesdepartementets skilda insatser vid efterforskningen självfallet stå för hans egen räkning, synes dock värdet av de praktiska uppslag, som boken innehåller, knappast i någon väsentlig mån ha reducerats genom regeringens nu lämnade redogörelse.

Alltnog: jag finner andra kammaren inte vara rätt forum för någon detaljdebatt om de uppgifter, som redogörelsen för regeringens insatser innehåller. Jag vill blott konstatera följande: de utsagor eller förmodanden, som gått ut på att Raoul Wallenberg på det ena eller andra sättet dödats i början av 1945 men som aldrig någonsin innefattat något närmare angivande av tid, plats eller omständigheter, motsägas av andra uttalanden på ett sätt, som mycket liknar bevisning. Den 17 januari 1945 kom meddelandet från vice utrikeskommissarien Dekanòsov att ryssarna omhändertagit Wallenberg. Sedan följa slag i slag på olika vägar uppgifter att Wallenberg i fjol befann sig i olika läger: av den ungerske nobelpristagaren Györgyö, av den ungerske riksbanksdirektören Takaczy via schweizaren doktor Lauer, Wallenbergs kompanjon i handelsbolaget, av den ungerske medborgare, som redogörelsen omnämner, av den ungerska fru Lichtner på resa i Lugano via direktör Folke Claeson och slutligen av redaktör af Sandeberg, vilkens vittnesmål med hänsyn till formen bjuder det kanske största intresset. Till allt detta bör också läggas vad som inte nämnts i interpellationssvaret, nämligen dels madame Kollontays lugnande försäkran i februari i fjol till Raoul Wallenbergs mor, fru von Dardel, att sonen befann sig i säkerhet under Sovjetunionens beskydd, dels meddelandet från attachén Berg i utrikesdepartementet om hur angelägna ryssarna vintern 1945 voro att samla material bland Wallenbergs medhjälpare mot denne — något som väl ej skulle ha skett, om Wallenberg omkring den 17 januari omkommit eller dödats. Utan att här gå in på de antydningar om att Wallenberg alltjämt skulle vara i livet, som på sistone gjorts, synes man berättigad att konstatera, att materialet ger starka sannolikhetsskäl för att Wallenberg i fjol internerades av ryssarna och sedan förts vidare mot ännu fördolda öden.

Jag kan inte sätta mig till doms över om utrikesdepartementet vid sina många, erkännansvärda aktioner i Moskva, Budapest, Bukarest, Bern och vid Heliga Stolen i eller utan samarbete med amerikanska myndigheter gjort allt som stått i dess makt för att få Wallenberg fri, därest han lever, eller skingra dunklet kring hans öde. Att svårigheterna i denna kaotiska tid vid dessa bemödanden varit mycket stora skall förbehållslöst erkännas. Ingen kan våga påstå, att en aktion lagd på det eller det viset skulle ha bragt resultat. Å andra sidan kan inte heller förnekas, att utrikesförvaltningen vid fullföljandet av olika positiva uppslag inte en enda gång lyckats helt att få en uppslagsända.

Svar på interpellation. (Forts.)

Kvar står under alla förhållanden det intrycket, att utrikesdepartementet, därtill förvisso då och då föranlett av den förtvivlade moderns vädjanden, varit i hög grad pådrivande på legationen i Moskva. Jag förstår, att hans excellens inte gärna velat beröra en fråga av denna interna natur, men jag tror mig ha säker grund för påståendet, att utan utrikesledningens bestämda inskridanden och instruktioner skulle minister Söderbloms démarcher hos vederbörande ryska myndigheter inte ha blivit så många och så energiska, som redogörelsen låter antyda. Med all respekt för minister Söderbloms kvalifikationer och yrkesskicklighet leder dock detta fall tanken tillbaka till minister Brändström, den sista tsartidens svenska sändebud i Ryssland, ständigt lika fast och kraftfull i sitt uppträdande så fort det gällde att tillvarata svenska medborgares liv och intressen.

Men mest förvånar mig dock det nuvarande sändebudets, minister Hägglöfs, för de anhöriga likgiltiga uppträdande i denna fråga. Det må vara sant, att detta för den stora frågans utredande är utan större betydelse, men det gäller dock problemet om förhållandet mellan ämbetsmannen och de hjälpsökande. Minister Hägglöf har tillställts två inträngande vädjande brev från Raoul Wallenbergs mor, det första i juli. Intet av dem har besvarats. Raoul Wallenbergs mor gjorde också ansträngningar att komma i kontakt med den svenske ministern, när han var hemma i somras. Lika fruktlöst och förgäves. Jag skall inte närmare beröra detaljerna. Jag fastslår endast, att det enligt min syn är en svensk ministers skyldighet inte bara att visa sedvanlig hövlighet utan också att på allt sätt visa sig mån om att komma i kontakt med de människor, vilkas intressen han är satt att tillvarataga. Det borde, oavsett alla mänskliga konsiderationer, ha varit angeläget för sändebudet att inhämta alla de upplysningar, som till äventyrs stode att vinna genom ett samtal med de anhöriga, helst som hans excellens nyss upplyste om att skapandet av klarhet i fallet Wallenberg var en av instruktionerna till det nyutnämnda sändebudet. Vad jag här sagt bör gälla oavsett vem den hjälpsökande svenska medborgaren är, men det måste om någonsin ha giltighet i ett fall, när det gäller en svensk i diplomatisk tjänst och av det ungerska folket för sin hjältemodiga gärning hyllad i exceptionellt hedrande former. Dess bättre — och jag skyndar mig att säga det — hör det till undantagen, att ett dylikt uppträdande behöver registreras bland de svenska beskickningarnas normalt så förekommande tjänstemän i högre eller lägre ställning.

Detta om frågans inre, svenska sida.

Om den yttre sidan, om förhandlingarna med andra stater, vill jag till sist endast — liksom hans excellens nyss — inskärpa det anmärkningsvärda, att Sovjetunionens myndigheter inte kunnat förmås att lämna något besked av något slag, i den ena eller andra riktningen, alltsedan Dekanòsov och madame Kollontay för snart två år sedan gåvo sina försäkringar. Detta dröjsmål kontrasterar mot den iver om snabbaste möjliga avgörande, varmed högsta vederbörande i Moskva krävde — och också vann — den svenska regeringens ingripande beträffande en här under kriget häktad och dömd rysk medborgare. Skulle Raoul Wallenberg vara vid liv och av ryssarna misstänkas för något, som föranlett en internering, borde det inte numera, efter allt som nu vittnats om hans humanitära verksamhet i Budapest, bereda regeringen några oöverstigliga hinder att fritaga honom från dessa misstankar eller lägga saken till rätta. Om Raoul Wallenberg varit chargé d'affaires eller inte, är för frågans bedömande likgiltigt — han var i sina barmhärtighetens ärenden stadd i svensk diplomatisk tjänst och bör åtnjuta alla de hänsyn, som enligt folkrätten följer därmed. I frågans läge förstår jag dock svårligen det diplomatiska i den energi, som utrikesdepartementet på sistone lagt i dagen för

Svar på interpellation. (Forts.)

att visa upp att Wallenberg, som uppenbarligen dock de facto var främste svenske representant i Pest efter ryssarnas intåg där, inte de jure intog ställningen som chargé d'affaires. Jag finner det i detta sammanhang befogat att erinra om att Sverige tidigare beviljat Sovjetunionen särskilda företrädesrättigheter i fråga om diplomatisk immunitetsrätt — jag tänker på 1928 års särskilda handelsöverenskommelse med dess förmåner för handelsdelegationen.

Jag uttalar den bestämda förhoppningen att i den atmosfär av livligare och förtroendefullt umgänge mellan Sverige och Sovjetunionen, vartill det nyss godkända svensk-ryska handelsavtalet syftar — och jag vill tillägga, att även jag röstade för detta — att, säger jag, i denna atmosfär och med hänsyn till alla de stora favörer, som detta avtal erbjuder Sovjetryssland, det skall bli den svenska regeringen snart möjligt att slutgiltigt reda upp den affär, som föranlett min interpellation och på vars avveckling så många blickar från andra länder äro riktade. Jag tackar än en gång hans excellens för hans oreserverade utfästelser om förnyade regeringsansträngningar. I angelägenheten att, såvitt Raoul Wallenberg ännu är vid liv, återbörda honom till Sverige kan det inte finnas några partiintressen utan endast de mänskliga intressen, som förena alla från de ängslande anhöriga till de otaliga, som ha hans oförvägna mod att tacka sina liv för.

Hans excellens herr statsministern **Erlander:** Herr talman! Jag begärde inte ordet för att polemisera mot den ärade interpellanten. Jag tror jag helt kan instämma åtminstone i det väsentliga av de tankegångar han gjorde sig till talesman för. Det är emellertid ett par punkter, som jag skulle vilja ytterligare belysa.

Det överraskade mig, att interpellanten hade den uppfattningen, att vår nuvarande minister i Moskva är ointresserad av den Wallenbergska affären. Jag har själv haft ett mycket ingående samtal med honom om dessa ting, och jag har inte kunnat finna annat än att han besjälas av samma iver som vi andra att komma till rätta med vad som förevarit och att han visar samma intensitet och vilja att söka efter vägar. Meningarna kunna givetvis vara delade om vilka vägar, som äro säkrast framkomliga. Jag vill, herr talman, deklarera, att jag tror det är en missuppfattning, om man gör gällande, att vår minister i Moskva skulle ha mindre intresse för denna sak än den svenska regeringen.

Jag vet inte, om det var en liten nyansskillnad mellan mitt och herr Håstads sätt att tolka regeringens svar. Om det var det, vill jag gärna göra ett litet förtydligande tillägg. När den svenska regeringen och den svenska utrikesförvaltningen med sådan iver och intensitet försökt utröna Wallenbergs öde, har det varit av två skäl. Det första är naturligtvis, att när en svensk, därtill en framstående svensk, som gjort vårt land och mänskligheten så stora tjänster som Wallenberg gjort, försvinner, måste man göra allt för att bringa klarhet över hans öde. Detta är det ena självskrivna motivet. Det andra, och det är det tillägget jag vill göra, om det är någon oklarhet i interpellationssvaret på den punkten, är att vårt intresse och vår iver givetvis eggats av förhoppningen att Wallenberg trots allt befinner sig i livet. Det har alltså inte bara varit fråga om att göra en undersökning för att utröna en svensk medborgares öden, utan ansträngningarna ha fördubblats inför varje nytt rykte av tanken att det ändå finns en viss sannolikhet för att Wallenberg fortfarande är vid liv. Det ligger i den svenska regeringens intresse att försöka få Wallenberg åter till vårt land. Det är möjligt, att även herr Håstad tolkar mitt svar så att han funnit svaret innehålla dessa tankar, men för att inte den missuppfattningen skall uppstå, att inte förhoppningarna om Wal-

Svar på interpellation. (Forts.)

lenberg ändå lever delas av regeringen, har jag begärt ordet för detta tillrättaläggande.

Herr **Håstad:** Herr talman! I det senare hänseendet har jag inte på något sätt missförstått regeringens syftemål.

I förra hänseendet, nämligen frågan om minister Hägglöf, är jag, herr talman, angelägen att betona, att vad jag yttrat blott avsett, såsom jag förmulerade det, hans likgiltighet för de anhöriga. Däremot har jag inte uttalat mig om det intresse, som han visat för själva saken och dess utredning. Jag har ingen anledning att när det gäller hans insatser i Moskva betvivla hans redligaste avsikter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogs den av fröken *Öberg* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående minskningen av köttransonerna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Jansson* i Örebro vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, angående avkortning i vissa fall av resterande skatter, som förfallit till betalning före den 1 januari 1947.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Sveningsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, angående utredningen rörande möjligheten att förbättra vägförbindelserna genom landets mera avlägsna skogsområden m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående preliminär överenskommelse med Finland om behandlingen av finska skulder till Sverige.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Herr statsrådet *Myrdal* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 384, angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; och

Tisdagen den 1 juli.

Kl. 4 em.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

På begäran av greve Torgil von Seth intygas härmed, att han på grund av rygginsufficiens är i behov av tre veckors specialbehandling från den 2 juli 1947 räknat.

Stockholm den 10 juni 1947.

Carl Gentz,
Överläkare, Sthlm.

Kammaren beviljade herr von Seth ledighet från riksdagsgöromålen tillsvidare från och med den 2 juli.

§ 2.

Svar på interpellation.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén,** som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Håstad till mig riktat följande fråga:

Vilka ytterligare åtgärder överväger regeringen för att äntligen bringa klarhet över legationssekreterare Raoul Wallenbergs öde och — därest han alltjämt är i livet — åstadkomma hans återsändande till hemlandet?

Inledningsvis får jag erinra om att statsministern till svar å herr Håstads tidigare interpellation angående Wallenberg den 27 november i fjol meddelade, att Wallenberg varit försvunnen sedan den 17 januari 1945, då han stod i begrepp att företaga en bilresa från Pest till Debrecen. Samma dag hade envoyén Söderblom i Moskva underrättats av vice utrikesminister Dekanosov om att Wallenberg lyckats ta sig över till den av ryssarna erövrade delen av Budapest, där de sovjetryska myndigheterna vidtagit åtgärder för att skydda hans liv och hans egendom.

Beskickningen i Moskva erhöll den 28 november 1946 instruktion att under åberopande av statsministerns föregående dag lämnade interpellationssvar göra en förnyad skriftlig démarche i Moskva med understrykande av att svenska regeringen ansåge sig ha rätt att förvänta ett bestämt besked beträffande resultatet av de undersökningar, som vid upprepade tillfällen utlovats av de ryska myndigheterna. De av denna instruktion föranledda démarcherna hos olika sovjetryska ämbetsmän i ledande ställning verkställdes de närmaste dagarna. Då något positivt uttalande emellertid vid dessa tillfällen icke kunde erhållas från ryska vederbörande, gjorde envoyén Hägglöf den 30 januari 1947 en förnyad démarche. Han erhöll därvid till svar att intet spår efter Wallenberg påträffats, trots att »de mest energiska efterforskningar bedrivits av generalstaben, militärpolisen, säkerhetspolisen och andra myndigheter». Det tillades, att med hänsyn till de kraftiga föreställningar, som sålunda gjorts från svensk sida, de sovjetryska myndighe-

Svar på interpellation. (Forts.)
terna skulle fortsätta efterforskningarna med oförminskad energi. Utöver detta besked har några upplysningar från sovjetrysk sida icke stått att erhålla.

Envoyén Sohlman har i början av denna månad ånyo upptagit Wallenbergfrågan med ryska vederbörande men utan att ännu ha erhållit några positiva upplysningar.

Statsministern nämnde i sitt interpellationssvar, att man i november 1946 ännu icke lyckats uppspåra en österrikare, vars vistelseort var obekant och som enligt uppgift av en ungersk f. d. polisofficer, skulle varit inhyst i samma cell som Wallenberg i lägret Strasshofe våren 1945. Konsulatet i Baden-Baden lyckades emellertid i mars komma i förbindelse med denne österrikare, som sedan krigsslutet uppehållit sig på olika orter i Tyskland. Han bekräftade, att han suttit i Strasshofe vid den tidpunkt som angivits av den ungerske polisofficeren, men han hade varken där eller i något annat fångläger hört talas om någon Wallenberg.

Beskickningen i Wien har nyligen varit i förbindelse med ytterligare några personer, som befunno sig i Strasshofe vid den tid, då enligt den ungerske polisofficeren Wallenberg skulle ha suttit där. Ingen av dessa personer — bland vilka var en advokat, som på sin tid brukade biträda generalkonsulatet i Wien — hade hört talas om att någon svensk funnits i lägret.

Herr Håstad hänvisar i sin interpellation till en artikel i Dagens Nyheter den 7 innevarande juni, enligt vilken den österrikiske baronen Nikolaus von Maasburg för tidningens medarbetare nyligen uppgivit, att han sett och talat med Wallenberg i maj 1945 i det till ryskt fängelse förvandlade slottet Cekles i närheten av Bratislava.

Jag vill framhålla, att utrikesdepartementet redan i december fick en antydan om att Maasburg, som då var bosatt i Salzburg, möjligen kunde ge några upplysningar om Wallenberg. Vår chargé d'affaires i Wien beordrades omedelbart att fara ned till Salzburg för att sätta sig i förbindelse med Maasburg, vilket han gjorde den 14 december 1946. Av den utförliga rapporten om samtalet med Maasburg framgår, att de uppgifter Maasburg lämnade den 14 december 1946 icke stämma överens med uttalandena till Dagens Nyheters romkorrespondent. I december 1946 meddelade Maasburg sålunda, att han vid ett par tillfällen på vägen till och från badstugan i lägret sett en i ett närbeläget rum inhyst person, som han hört sägas skulle vara svensk konsul. Han hade likväl aldrig talat med ifrågavarande person. Maasburg uppgav också namnet på en del personer, som skulle varit fångar på samma slott som han själv, men det har ej varit möjligt komma i förbindelse med dem. Enligt vad Maasburg berättade i december skedde kommunikationen mellan de i olika rum inhysta fångarna — det satt tolv personer i samma rum som han själv — genom en slovakisk bonde som skötte eldningen i huset. Med denne man har utrikesdepartementet varit i förbindelse, men hans vittnesmål förefaller ej kunna tillmätas något värde. Han visste t. ex. icke huruvida »utlänningar» funnits bland de inhysta fångarna, som ju i själva verket enligt Maasburg, representerade en rad olika nationaliteter. Utrikesdepartementet har vidtagit åtgärder för ett nytt hörande av Maasburg på grundval av hans uttalanden i Dagens Nyheter.

Ett par gånger under sista halvåret har i pressen antytts, att Raoul Wallenberg skulle befinna sig i något läger i det inre Ryssland eller i Balticum. Utrikesdepartementet har sökt komma i förbindelse med de personer, på vilkas utsagor dessa rykten grunda sig, men det har genomgående visat sig omöjligt att på denna väg komma till någon som helst klarhet.

Svar på interpellation. (Forts.)

I samband härmed vill jag nämna, att pressen och allmänheten icke bör missförstå utrikesdepartementets obenägenhet att giva upplysningar om pågående undersökningar efter Wallenberg. Dels beröra dessa ibland känsliga sidor av förhållandet till främmande makter, dels är att märka, att vid de ständigt pågående undersökningarna i Mellaneuropa — där alla de då och då uppdykande spåren samvetsgrant följas av utrikesdepartementet — man genomgående har att göra med personer, som på något sätt varit inblandade i de många politiska omvälvningarna i dessa länder. Det är framför allt i koncentrationslägren de eventuellt kunnat få några upplysningar av värde för oss i efterforskningarna. Dessa personer äro emellertid av uppenbara skäl i de allra flesta fall ytterst måna om att icke avslöja sitt eget politiska förflutna — vare sig inom eller utom koncentrationslägren — och en ofrånkomlig förutsättning för att de skola kunna förmås att ställa upplysningar till vårt förfogande är att de känna sig förvissade om absolut diskretion från svensk sida. Jag är naturligtvis fullt medveten om, att det svar å herr Håstads interpellation som jag här lämnat, måste te sig otillfredsställande för herr Wallenbergs anhöriga liksom för alla dem, som ivrigt intressera sig för hans öde. Jag kan endast upprepa statsministerns försäkran i november, att utrikesförvaltningen med all kraft fullföljer strävandena att bringa klarhet i fallet. Härvidlag är det särskilt beklagligt, att våra upprepade och enträgna framställningar i Moskva icke medfört något resultat. Jag har emellertid ingen anledning betvivla, att man på rysk sida verkställt omfattande efterforskningar och i enlighet med avgivna försäkringar fullföljer dessa.

Härpå yttrade

Herr **Håstad:** Herr talman! Det är nu ungefär sju månader sedan jag framställde min första interpellation i denna fråga; det skedde under hans excellens utrikesministerns vistelse i Amerika, och svaret avgavs i stället av hans excellens statsministern. Det är ganska naturligt, för att icke säga självklart, att det svenska intresset för Wallenbergs öde, för vad regeringen gjort och för vad den i fråga om resultat nått i denna sak, alltjämt fortlever.

Det nya i det svar som utrikesministern nu givit skulle väl kunna sammanfattas på ungefär följande sätt. För det första ha sovjetmyndigheterna lämnat både ett negativt och ett positivt meddelande. Det negativa ligger däri, att de hittills icke ha påträffat Wallenberg, och det positiva skulle ligga i att de alltjämt fullfölja undersökningarna. För det andra fick man veta att den svenska regeringen fullföljer sina undersökningar och för det tredje, att regeringen icke anser sig böra tillmäta den österrikiska baronen Nikolaus von Maasburgs uttalande något avgörande bevisvärde.

Kvar står emellertid — det är naturligtvis ingen som helst hemlighet för regeringen — Dekanosovs meddelande av den 17 april 1945 om att Sovjetregeringen vidtagit åtgärder för att skydda Wallenbergs liv och egendom, samt madame Kollontays uttalande i februari samma år — för ungefär två år sedan alltså — vari hon gav de anhöriga till Wallenberg de mest lugnande försäkringar om hans öde. Vi ha vidare att anteckna ryssarnas klart bestyrkta intresse vintern och våren 1945 av att få Wallenbergs verksamhet i Budapest klarlagd — ett intresse som väl knappast skulle ha framkommit, om han vid det skedet skulle ha omkommit. Vi ha ytterligare de olika uppgifterna om att Wallenberg våren 1945 skulle ha vistats i olika läger eller i något fängelse i Centraleuropa. I detta sammanhang bör ytterligare ännu en gång understrykas, att Wallenbergs öde efter den 17 januari 1945 icke på något sätt eller med angivande av någon enda omständighet har kunnat klarställas

Svar på interpellation. (Forts.)

vare sig av de sovjetryska myndigheterna eller av ungrare eller andra, som velat göra gällande, att han skulle ha omkommit. Med hänsyn till de omständigheter, som jag här i korthet sökt angiva, måste enligt min mening efterforskningarna på allt sätt fullföljas från den svenska regeringens sida tills fullständig klarhet har nåtts. Mot bakgrunden härav vill jag med stor tillfredsställelse notera att regeringen, trots alla de svårigheter som uppenbarligen måste vara förknippade med handläggandet av denna fråga, icke vill på något sätt avskriva denna affär. Detta skulle också vara orimligt, både med hänsyn till de faktiska förhållandena och med hänsyn till den humanitära insats av sällsynt art som Wallenbarg hann utföra i Budapest.

Beaktas bör väl också de ryska myndigheternas sannolika svårigheter att ha fullständigt reda på alla de många främmande personer, som för närvarande av det ena eller andra skälet finnas i Sovjetunionen. Även det förhållandet är, menar jag, ett starkt skäl för regeringen att fortsätta sina efterforskningar. Till allt detta kommer — jag har endast antydningsvis berört den saken i min interpellation — olika uppgifter bland annat från Schweiz. Man har till och med utpekat en viss plats utanför Moskva, där Wallenberg för närvarande skulle finnas. Utrikesministern gav i sitt svar en berättigad varning för att taga alla dessa rykten för gott, men om en uppgift av denna art återkommer flera gånger, måste den bli föremål för regeringens direkta intresse.

Min fråga löd: »Vilka ytterligare åtgärder överväger regeringen för att äntligen bringa klarhet över legationssekreterare Raoul Wallenbergs öde och — därest han alltjämt är i livet — åstadkomma hans återsändande till hemlandet?» Denna direkta fråga är icke direkt besvarad i interpellationssvaret. Den är kanske också något svår att besvara. Men för egen del vill jag ändå här giva uttryck åt den livliga förhoppningen att detta problem måtte kunna lösas direkt mellan de båda staterna, som ju stå i vänskapligt förhållande till varandra, utan att frågan behöver dragas in i ett mera storpolitiskt sammanhang. Det rör sig här både om en folkrättslig angelägenhet och en humanitär angelägenhet. Sverige har, enligt min uppfattning att härvidlag hänvisa till handelsavtalet mellan de båda länderna, som för Sveriges del innebär att vi gå till den yttersta gränsen av vår förmåga för att nå goda relationer till vår granne i öster. Sverige ställer i detta fall icke annat krav än att erhålla klarhet, full och öppen klarhet, beträffande detta fall, och att Wallenberg måtte återsändas så skyndsamt som möjligt, därest han alltjämt, som många tecken tyda på, skulle befinna sig i livet. Sverige har dessutom rätt och plikt att för de ryska myndigheterna — för den händelse tvivel härutinnan skulle bestå — klarlägga både arten av och storheten i den humanitära gärning som Wallenberg utfört i Ungern.

Jag talar icke på något sätt å de anhörigas vägnar, men jag skulle förmoda — jag säger detta med anledning av vad utrikesministern yttrade i slutet av sitt svar — att de anhöriga äro mindre angelägna om publicitet kring varje undersökningsresultat, som utrikesdepartementet kan komma till, än att de bibringas medvetande om att regeringen oavbrutet, utan uppehåll och med all den makt regeringen kan ha till sitt förfogande, fullföljer efterforskningarna och förhandlingarna..

Av den förtvivlade moderns vädjanden till de svenska kvinnoorganisationerna framgår, att de anhöriga vilja påräkna den allmänna opinionens uttryckliga stöd för det arbete som regeringen utför i denna sak. Den förtroendefulla vädjan till sovjetmyndigheterna — genom t. ex. den sovjetryska beskickningen eller kanske genom madame Kollontay, något som ju låg nära till hands — som modern väntat, synes dock t. v. ha uteblivit. Mot

bakgrunden av Wallenbergs insats mot våldet och för olyckliga och utstötta människogrupper synes det mig naturligt att svenska män och kvinnor ha rätt och plikt att begagna sig av alla de korrekta opinionsmedel som kunna stå dem till buds i en fråga som denna — utan att därför själva frågan behöver skadas — för att giva ett spontant uttryck för medkänsla i denna tragedi. Detta öppenhjärtiga förhållande mellan de tvenne staterna skulle också helt stå i överensstämmelse med den höga anda som de båda staterna givit uttryck åt i och med medlemskapet i Förenta nationerna.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få framföra mitt vördsamma tack till hans excellens utrikesministern, icke bara för svaret utan också, och framför allt för de utfästelser som excellensens svar utmynnade i och som innebära ett upprepande av statsministerns försäkringar i höstas.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3.

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson,** som anförde: Herr talman! Kammarens ledamot herr Osterman har — under framhållande av de svårigheter i kommunikationshänseende, som föreligga för invånarna i vissa byar i Lidens socken av Västernorrlands län till följd därav att broförbindelse över Indalsälven vid Järkvitsle saknas — till mig riktat ett par frågor, nämligen om jag anser ett sådant brobygge vara så angeläget, att det bör komma till stånd inom rimlig tid, eller om jag anser, att trafiksvårigheterna böra undanröjas genom en vägförbindelse utmed älvens södra strand.

Indalsälven delar Lidens socken i tvenne delar. I den väster om älven liggande delen finnes ett flertal byar med sammanlagt ett par hundra invånare. Dessa ha för närvarande allmän väg dels norrut mot Bispgården, där bro över Indalsälven finnes, dels tvärs över älven vid Järkvitsle, där färja är inrättad. Däremot saknas väg från bebyggelsen söderut utmed älvens västra strand. För trafiken mellan ifrågavarande byar och socknens huvudort, som är Lidens kyrkby, och med Sundsvall finnas alltså två vägar, den över Bispgården och den över Järkvitsle. Den senare är den kortaste och naturligaste, den förra innebär en betydande omväg.

Förbindelsen över älven vid Järkvitsle är emellertid ur flera synpunkter otillfredsställande. Som jag nämnde ingår däri en färja. Tillfartsvägarna till denna äro besvärade av tvära kurvor och branta backar. Färjan, som är linstyrd och strömdriven, medgiver icke transport av tyngre bilar. Färjningen försvåras av de betydande variationer i vattenståndet, som äro en följd av föreslagna vattenregleringar i Indalsälven.

Då älven är isbelagd anordnas vinterväg över isen vid färjstället. Den är emellertid numera otillfredsställande och osäker, enär vattenståndsvariationerna medföra, att isen brytes upp.

Det är sålunda uppenbart, att den ifrågavarande bebyggelsen har besvärliga förbindelser med socknen i övrigt. Sedan länge ha därför önskemål framförts om ersättande av färjförbindelsen vid Järkvitsle med en fast bro. Även för den genomgående trafiken och för skogsbrukets transporter är denna fråga av viss betydelse. Med hänsyn till förhållandena på platsen kommer en dylik bro med erforderliga tillfarter att bliva mycket dyrbar. Nyligen företagna beräkningar ange en kostnad för bron av 800 000 kronor och för tillfarterna av omkring 550 000 kronor. Om en planerad ytterligare ök-

Svar på interpellation. (Forts.)
ning av högsta dämningshöjden i älven kommer till stånd, beräknas brokostnaden öka med ytterligare omkring 400 000 kronor. Vad angår frågan om anordnande av en hängbro av mera provisorisk karaktär för lägre belastning anser jag att en sådan investering, vilken icke skulle komma att tillgodose den tyngre trafikens behov och sålunda bliva till jämförelsevis ringa nytta, ej bör ifrågakomma.

Efter denna summariska redogörelse för förhållandena på platsen samt för kostnaderna för den önskade bron med tillfarter vill jag besvara interpellantens första fråga så, att skäl synas tala för att en bro över Indalsälven vid Järkvitsle bör komma till stånd, när förhållandena det medgiva. Därvid torde brokostnaderna böra bestridas från anslaget till byggande av broar och vägkostnaderna från anslaget till ombyggnad av bygdevägar. I fråga om båda dessa anslags användning gäller numera att de av riksdagen anvisade beloppen av Kungl. Maj:t fördelas mellan länen. Det ankommer sedan på länsstyrelserna att efter hörande av vägnämnderna och länsvägnämnderna göra upp förslag till anslagens användning och sålunda i första hand se till att planerade arbeten komma till utförande i angelägenhetsordning. Förslagen fastställas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, där denna är överens med länsstyrelsen, i annat fall av Kungl. Maj:t. Att anslag till bron vid Järkvitsle hittills icke beviljats beror sålunda på att vederbörande vägmyndigheter ansett andra företag inom Västernorrlands län vara mera angelägna.

Med det anförda anser jag mig ha jakande besvarat interpellantens första fråga och saknar därmed anledning att närmare gå in på den andra. Min uppfattning är sålunda den, att trafiksvårigheterna för den avsedda befolkningen i Lidens socken bäst undanröjas genom ersättande av färjförbindelsen vid Järkvitsle med en bro. Därefter synes en allmän väg utmed älvens västra sida, i varje fall inom överskådlig tid, icke vara erforderlig.

Vidare yttrade

Herr **Osterman:** Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för det principiellt positiva och förståelsefulla svar han lämnat på min interpellation angående en bro över Indalsälven vid Järkvitsle. Visserligen har herr statsrådet icke kunnat lämna några bestämda utfästelser angående tiden för brobyggandets påbörjande och han hänvisar till att det i första hand ankommer på länsstyrelsen att pröva angelägenhetsgraden av olika bro- och vägprojekt inom länet. Jag hade ej heller väntat att brobygget i dessa tider av materialbrist och svårigheter med arbetskraft omedelbart skulle igångsättas. Men jag vågar dock förutsätta att då statsrådet jakande besvarat frågan om att ett brobygge bör komma till stånd inom rimlig tid, alla berörda myndigheter därmed skola förstå en väsentligt kortare tidrymd än de 40 år, som förflutit sedan brobyggnadsprojektet första gången blev aktuellt. De färska erfarenheter som gjordes under den gångna vintern, då trafiken mellan älvens båda stränder i detta område under lång tid var omöjlig och olyckstillbud inträffade, tala för nödvändigheten av en snabb lösning av frågan. Även om de lokala trafiksynpunkterna väga tyngst får man icke förbise den stora betydelse som en bro här vid Järkvitsle skulle få för den genomgående trafiken och turismen i denna underbart vackra men tyvärr alltför litet kända del av vårt land.

I sitt yttrande den 25 januari i år intog väg- och vattenbyggnadsstyrelsen en ganska kallsinnig hållning till broförslaget och uttalade att bron, enligt vad styrelsen kunde bedöma, icke kunde komma till stånd under överskådlig